Vak 100

112

Dr. Willems
Leiden

Vak 100
112

HANDBOEK

DER

KATHOLIEKE GODSDIENSTLEER

DOOR

B. DANKELMAN, *R. K. Pr.*

EN

J. H. WIJNEN, *R. K. Pr.*

VIERDE UITGAVE.

„*Zalig is de mensch, dien Gij, o Heer geleerd en in uwe wet onderwezen hebt.*"
(Ps. 93.)

BIBLIOTHECA O.F.M. ALKMARIA

W. VAN GULICK,
'S-BOSCH—ZWOLLE.
1888.

BISDOM ROERMOND.

Overtuigd van het vele goede, dat door het „Handboek der „Katholieke Godsdienstleer, door de ZeerEerw. Heeren B. „Dankelman en J. H. Wijnen, gesticht wordt, verleenen Wij gaarne Onze toestemming tot eene vierde, verbeterde uitgave, waarvan Wij de verspreiding ten zeerste aanbevelen.

ROERMOND, 24 AUG. 1888.

† F. A. H. BOERMANS.

Bisschop van Roermond.

VOORREDE.

Het ongeloof, dat in onze dagen vele en vreeselijke verwoestingen aanricht, heeft niet zelden zijn oorsprong aan *onverschilligheid* jegens den godsdienst te wijten Deze laatste is een kenteeken onzer eeuw: zij heerscht vrij algemeen bij onze dwalende medechristenen en voert zelfs velen, die zich *Katholiek* noemen, naar den afgrond van zedelijken ondergang heen.

De ondervinding heeft ons geleerd, dat sommige Katholieken de beoefening van den godsdienst langzamerhand verlaten en in het geloof onverschillig worden, omdat hunne kennis van *den Katholieken godsdienst oppervlakkig en zeer gering is.*

In onzen tijd vooral is het noodzakelijk, dat elk wetenschappelijk ontwikkeld Katholiek eene degelijke en vrij uitgebreide kennis van de waarheden des geloofs bezitte, opdat hij niet door de menigvuldige drogredenen, elken dag in boeken en dagbladen als

de waarheid en *de* wetenschap voorgesteld, misleid worde; opdat hij in staat zij, bij voorkomende gelegenheden, de voornaamste moeielijkheden op te lossen en de meest gebruikelijke tegenwerpingen te wederleggen.

Daarom hebben wij ons bij de samenstelling van dit boek ten doel gesteld: 1° het geloof onzer lezers te versterken, door aan te toonen, op welke hechte en degelijke gronden de godsdienst berust; 2° onzen geloofsgenooten een Handboek te leveren, waarin zij de meest voorkomende godsdienstige vraagstukken niet slechts over het geloof, maar ook over de zedenleer, opgelost vinden, en alzoo *de plichten* van den oprechten Katholiek nader leeren kennen.

Dewijl wij ons vooral richten tot de leerlingen bij het middelbaar en gymnasiaal onderwijs, hebben wij ons beijverd, om de belangrijke stof kort, duidelijk en geregeld te behandelen. Derhalve hebben wij in deze vierde, verbeterde en vermeerderde uitgave overal de indeeling nauwkeurig aangewezen en in elke paragraaf, telkens wanneer eene nieuwe gedachte of bewijsvoering ontwikkeld wordt, deze met een *Romeinsch cijfer* aangeduid.

In scholen van *meer uitgebreid lager onderwijs* kan het Handboek wellicht niet ondienstig zijn voor de *hoogste klas*, indien de leeraar eene goede keus uit de

behandelde stof weet te doen en sommige meer ingewikkelde vraagstukken, met kleine letters gedrukt, ter zijde laat.

Moge Gods zegen op dezen arbeid rusten, opdat het zaadkorreltje, door onze hand uitgestrooid, in veler harten honderdvoudige vruchten voortbrenge tot eer des Allerhoogsten en tot heil en zaligheid der zielen.

De Schrijvers.

VERKLARING

VAN DE

VOORNAAMSTE TEEKENS EN VERKORTINGEN.

Agg	in	plaats	van	*Profeet Aggeüs.*
Col.	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Colossensers.*
Conc. v. Trente, 2e Zitt. Hfdst, 5.	„	„	„	*Concilie van Trente*, 2e *Zitting*, *Hoofdstuk* 5.
2 Cor. XII, 3.	„	„	„	2e *Brief van den H. Paulus aan de Corinthiërs*, 12e *Hoofdstuk*, 3e *vers.*
Dan. IV, 12 . .	„	„	„	*Profeet Daniël*, 4e *Hoofdstuk*, 12e *vers.*
Eccl	„	„	„	*Boek Ecclesiastes of de Prediker.*
Eccli	„	„	„	*Boek Ecclesiasticus of Sirachszoon.*
Eph. I, 4 . . .	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Ephesiërs*, 1e *Hoofdst.* 4e *vers.*
Esth	„	„	„	*Boek Esther.*
Exod	»	„	„	*Boek Exodus of Uittocht*
Ezech	„	„	„	*Profeet Ezechiël.*
Gal	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Galaten.*
Gen	„	„	„	*Boek der Genesis of Schepping.*
Hab	„	„	„	*Profeet Habakuk.*
Hand	„	„	„	*Handelingen der Apostelen.*
Hfdst	„	„	„	*Hoofdstuk.*
Hebr	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Hebreën.*

J. 325	in	plaats	van	*In 't jaar 325.*
J. v. Chr. . . .	„	„	„	*Jaar vóór Christus.*
J. n. Chr. . . .	„	„	„	*Jaar na Christus.*
Jac.	„	„	„	*Brief van den H. Apostel Jacobus.*
Jer.	„	„	„	*Profeet Jeremias.*
Joan	„	„	„	*Evangelie van den H. Joannes.*
1 Joan	„	„	„	*Eerste brief van den H. Joannes.*
Jon.	„	„	„	*Profeet Jonas.*
Isa	„	„	„	*Profeet Isaias.*
1. Kon.	„	„	„	1e *Boek der Koningen.*
Luc.	„	„	„	*Evangelie van den H. Lucas.*
2 Mach	„	„	„	2e *Boek der Machabeën.*
Mal	»	„	„	*Profeet Malachias.*
Marc	„	„	„	*Evangelie van den H. Marcus.*
Matth.	„	»	„	*Evangelie van den H. Matheüs.*
Mich	„	„	„	*Profeet Micheas.*
Num	„	„	„	*Boek Numerorum of der Getallen.*
Openb.	„	„	„	*Boek der Openbaringen van den H. Joannes.*
1 Petr.	„	„	„	1e *Brief van den H. Petrus.*
Phil	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Philippiërs.*
Ps	„	„	„	*Psalm.*
Rom	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Romeinen.*
Spreuk	„	„	„	*Salomons Spreuken.*
Thess	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Thessaloniërs.*
Tim	„	„	„	*Brief aan Timotheüs.*
Tit.	„	„	„	*Brief aan Titus.*
Tob	„	„	„	*Boek Tobias.*
Wijsh. (of Sap.) .	„	„	„	*Boek der Wijsheid (of Sapientiæ.)*
Zach	„	„	„	*Profeet Zacharias.*
† 450	„	„	„	*Gestorven in het jaar 450.*

Uit de opgegeven voorbeelden zal de lezer gemakkelijk de andere verkortingen verstaan.

INLEIDING.

Over de bestemming van den mensch.

I. In de eerste helft der vierde eeuw van onze tijdrekening leefde te *Poitiers* een jongeling met name *Hilarius*. Zijn hooge stand en rijkdom veroorloofden hem, alle genoegens en vermaken der wereld te genieten; doch hij gevoelde zich bij dat alles niet gelukkig. Hij was nog heiden en had het geluk niet, den waren God te kennen. Onophoudelijk echter hoorde hij in zijn binnenste de stem zijner rede, welke hem deze vraag stelde: *Hilarius, wat is het doel van uw bestaan op aarde; wat zal uw lot zijn na dit leven?*

Zijn heldere en schrandere geest zocht, met vurigen en onverpoosden ijver, de oplossing van dat gewichtig vraagstuk, en onder de leiding der goddelijke genade leerde hij den christelijken godsdienst kennen. Een schitterend licht ging nu voor zijnen geest op; hij omhelsde het geloof en beijverde zich uit alle krachten, om het einddoel van zijn bestaan, dat hij thans kende, te bereiken. Hij leidde een deugdzaam en heilig leven, en wordt nu door de Kerk vereerd onder den naam van: *Heilige Hilarius, Bisschop en Kerkleeraar.*

II. Voor ieder mensch is zeker deze vraag van het hoogste belang: *waartoe* ben ik op aarde geplaatst; wat

J. 325	in	plaats	van	*In 't jaar 325.*
J. v. Chr. . . .	„	„	„	*Jaar vóór Christus.*
J. n. Chr. . . .	„	„	„	*Jaar na Christus.*
Jac.	„	„	„	*Brief van den H. Apostel Jacobus.*
Jer.	„	„	„	*Profeet Jeremias.*
Joan	„	„	„	*Evangelie van den H. Joannes.*
1 Joan	„	„	„	*Eerste brief van den H. Joannes.*
Jon.	„	„	„	*Profeet Jonas.*
Isa	„	„	„	*Profeet Isaias.*
1. Kon.	„	„	„	1e *Boek der Koningen.*
Luc.	„	„	„	*Evangelie van den H. Lucas.*
2 Mach	„	„	„	2e *Boek der Machabeën.*
Mal	»	„	„	*Profeet Malachias.*
Marc	„	„	„	*Evangelie van den H. Marcus.*
Matth.	„	»	„	*Evangelie van den H. Matheüs.*
Mich	„	„	„	*Profeet Micheas.*
Num	„	„	„	*Boek Numerorum of der Getallen.*
Openb.	„	„	„	*Boek der Openbaringen van den H. Joannes.*
1 Petr.	„	„	„	1e *Brief van den H. Petrus.*
Phil	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Philippiërs.*
Ps	„	„	„	*Psalm.*
Rom	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Romeinen.*
Spreuk	„	„	„	*Salomons Spreuken.*
Thess	„	„	„	*Brief van den H. Paulus aan de Thessaloniërs.*
Tim	„	„	„	*Brief aan Timotheüs.*
Tit.	„	„	„	*Brief aan Titus.*
Tob	„	„	„	*Boek Tobias.*
Wijsh. (of Sap.) .	„	„	„	*Boek der Wijsheid (of Sapientiæ.)*
Zach	„	„	„	*Profeet Zacharias.*
† 450	„	„	„	*Gestorven in het jaar 450.*

Uit de opgegeven voorbeelden zal de lezer gemakkelijk de andere verkortingen verstaan.

INLEIDING.

Over de bestemming van den mensch.

I. In de eerste helft der vierde eeuw van onze tijdrekening leefde te *Poitiers* een jongeling met name *Hilarius*. Zijn hooge stand en rijkdom veroorlocfden hem, alle genoegens en vermaken der wereld te genieten; doch hij gevoelde zich bij dat alles niet gelukkig. Hij was nog heiden en had het geluk niet, den waren God te kennen. Onophoudelijk echter hoorde hij in zijn binnenste de stem zijner rede, welke hem deze vraag stelde: *Hilarius, wat is het doel van uw bestaan op aarde; wat zal uw lot zijn na dit leven?*

Zijn heldere en schrandere geest zocht, met vurigen en onverpoosden ijver, de oplossing van dat gewichtig vraagstuk, en onder de leiding der goddelijke genade leerde hij den christelijken godsdienst kennen. Een schitterend licht ging nu voor zijnen geest op; hij omhelsde het geloof en beijverde zich uit alle krachten, om het einddoel van zijn bestaan, dat hij thans kende, te bereiken. Hij leidde een deugdzaam en heilig leven, en wordt nu door de Kerk vereerd onder den naam van: *Heilige Hilarius, Bisschop en Kerkleeraar.*

II. Voor ieder mensch is zeker deze vraag van het hoogste belang: *waartoe* ben ik op aarde geplaatst; wat

is mijne bestemming, wat moet ik doen, om het einddoel van mijn bestaan te bereiken? Hij, die *deze* kennis niet bezit, leeft als in een duister doolhof, waarin hij ronddwaalt zonder den weg of den uitgang te kennen; hij is gelijk aan een zeevaarder, die zijn schip aan wind en golven toevertrouwt, zonder te weten, waar hij zal aanlanden. Alle andere wetenschap, zonder deze eerste en noodzakelijkste, is slechts ijdelheid en dwaasheid.

III. Aangaande 's menschen bestemming kunnen wij eene tweevoudige, zeer gewichtige vraag stellen:

1°. Eindigt het bestaan van den mensch met dit leven, of volgt er voor hem hierna een ander en beter leven, waartoe hij bestemd is; m. a. w. wat is zijne *eindbestemming?*

2°. Waarom is de mensch op deze aarde, wat is hij verplicht hier te doen; met één woord: wat is zijne *bestemming op aarde?*

De rede leert ons, als antwoord op de eerste vraag, dat de mensch geschapen is, niet slechts om eenige jaren op aarde door te brengen en hier zijn geluk te zoeken, maar dat hij bestemd is voor een *hooger* geluk in een ander leven, hetwelk nimmer eindigen zal, en tot eene eeuwige verheerlijking van God.

De rede geeft ook het antwoord op de tweede vraag en leert, dat de mensch op aarde gesteld is, om God als zijn Maker te verheerlijken, als zijn oppersten Meester getrouw te dienen, en daardoor gelukkig te zijn.

Om dit te bewijzen, zullen wij in 't kort aantoonen:

1° dat God den mensch geschapen heeft om *gelukkig* te zijn;

2° dat dit geluk *volmaakt* en *eeuwig* moet zijn;

3° dat het ware geluk niet *op aarde* te vinden is;

4° dat 's menschen laatste bestemming is: hier op aarde en vooral in een volgend leven God eeuwig te verheerlijken.

Hieruit besluiten wij dan: daar de mensch voor een volmaakt en eeuwig geluk geschapen is en dat geluk op aarde niet bestaat, zal het hem zeker in een ander leven geschonken worden.

1°. God heeft den mensch bestemd en geschapen om *gelukkig* te zijn, want:

a. God is oneindig goed en liefderijk; derhalve zal Hij zeker den mensch het aanzijn gegeven hebben om gelukkig te wezen.

b. Alle menschen verlangen en streven naar geluk, 't is hun zelfs onmogelijk het tegendeel te willen. Dit verlangen ligt diep in ons hart; het is dus door den Schepper in ons binnenste neergelegd. Hieruit maken wij de gevolgtrekking, dat wij door God tot een *waar* geluk bestemd zijn.

2°. De mensch heeft eene onsterfelijke ziel, welke dus eeuwig leven zal. Dewijl hij nu bestemd is om gelukkig te zijn, zoo volgt daaruit, dat hij voor een *eeuwig* geluk geschapen is, wijl anders zijn geluk niet met zijn wezen zou overeenstemmen.

Dat dit geluk *volmaakt*, vrij van alle smart en droefheid wezen zal, zegt ons het onwederstaanbare verlangen naar een dusdanig geluk, hetwelk de Schepper in ons hart heeft neergelegd. Daartoe moeten wij besluiten, wanneer wij slechts denken aan Gods grenzenlooze goedheid.

3°. Dat geluk, waarnaar de mensch met onweerstaanbaren aandrang streeft, kan hij op aarde niet vinden. Immers:

Dat geluk ligt *niet* in wereldsche genoegens, *niet* in rijkdom, aanzien en macht op deze aarde; dat alles toch is *kortstondig* en *vergankelijk*, kan ons elk oogenblik ontnomen worden; dat alles is *ijdel* en schenkt slechts eenige vreugde en tevredenheid, welke immer beperkt en onvolmaakt zijn.

Deze waarheid bevestigde de groote koning *Salomon*, toen hij het toppunt van heerlijkheid en macht bereikt had, en te midden van weelde en zinnelijke genoegens uitriep: „*In alles zag ik ijdelheid en kwelling des geestes en dat niets van duur is onder de zon*" (Eccl. II, 11).

Hetzelfde getuigden met hem duizend anderen, die na den overvloed van aardsche goederen en vermaken genoten te hebben, toch bekennen moesten, dat alles slechts ijdelheid en begoocheling geweest was.

Treurig, voorwaar, zou 's menschen lot zijn, indien hij, door een onweerstaanbaren aandrang naar een volmaakt en duurzaam geluk voortgedreven, dat geluk nimmer bereiken kon; m. a. w. Gods oneindige goedheid geeft ons de overtuiging, dat ons verlangen zal bevredigd worden, dat wij geschapen zijn tot een *hooger* geluk, hetwelk *eeuwig* duren zal.

4°. De mensch is geschapen om God te verheerlijken hier op aarde en vooral in 't toekomende leven.

Immers God, als oneindig en volmaakt Wezen, moet noodzakelijk zich zelven met eene oneindige liefde beminnen.

Indien Hij nu eenig schepsel tot een ander doel dan tot zijne eigen verheerlijking geschapen had, zou Hij zich zelven niet volmaakt beminnen. Dus is de mensch, gelijk alle andere schepselen, tot Gods glorie en verheerlijking geschapen! Dewijl nu de mensch in eeuwigheid zal blijven leven, zoo is hij ook bestemd om God eeuwig te verheerlijken.

Doch, om beter en met grootere zekerheid de eindbestemming van den mensch te kennen, moeten wij de goddelijke Openbaring raadplegen. Deze leert ons, gelijk later wordt aangetoond, dat wij geschapen zijn voor eene *bovennatuurlijke* gelukzaligheid, welke bestaat in het aanschouwen en het bezitten van God, de hoogste Schoonheid en het opperste Goed. Zij leert ons ook, dat wij, om dit laatste en bovennatuurlijke doel te bereiken, verplicht zijn, hier op aarde de middelen, door God ons daartoe aangewezen, te gebruiken en volgens Gods wil te leven. Komt de mensch daarin te kort, blijft hij vrijwillig in dwaling of in doodzonde tot aan zijnen dood voortleven, dan zal hij die bestemming niet bereiken, maar door God verworpen en tot een eeuwig ongeluk veroordeeld worden.

IV. Uit het voorgaande komt men dus tot dit besluit: de oneindig goede God schiep den mensch tot een doel, geëvenredigd aan zijne oneindige volmaaktheden en aan 's menschen verhevene natuur. Ons *doel* op deze aarde is alzoo: God te dienen; onze *eindbestemming*: na dit

leven, in den hemel, volmaakt en eeuwig gelukkig te zijn door het aanschouwen van God.

V. Welke middelen moeten wij gebruiken, om aan ons doel hier op aarde te beantwoorden en ons eeuwig geluk te verzekeren?

1°. Daartoe moeten wij God *kennen*, omdat Hij de eeuwige Waarheid is. Opdat de mensch de waarheid zou zoeken en kennen, werd hem door den Schepper het verstand gegeven. De hoogste en eeuwige Waarheid is God. Wij moeten ons dus beijveren, hem in zijne volmaaktheden en in zijne werken nader te leeren kennen.

2°. Hem behooren wij te *dienen* en zijn wil te volbrengen, dewijl Hij onze Schepper, onze opperste Heer en Meester is.

3°. God moeten wij *beminnen*, omdat hij de oneindige Schoonheid en het hoogste Goed is.

Om dezen drievoudigen plicht, die op ons rust, te vervullen, moeten wij

1°. alles *gelooven* wat God geopenbaard heeft;

2°. alle *geboden*, welke Hij ons gegeven heeft, *onderhouden*.

De mensch is, gelijk later zal aangetoond worden, tot eene *bovennatuurlijke* orde verheven. Door eigen schuld heeft hij echter de hem verleende bovennatuurlijke gaven en 't recht op den hemel verloren. God schonk hem een Verlosser, die door zijn lijden hem met God verzoende, en genademiddelen, welke wij *Sacramenten* noemen, instelde. Daardoor kan de mensch de genade terugbekomen en zijne bovennatuurlijke bestemming bereiken. Dus moeten wij:

3°. de *genademiddelen gebruiken*, welke God voor onze zaligheid ingesteld heeft.

Ons bekend te maken met de *geloofswaarheden*, de *geboden* en de *genademiddelen*, ziedaar het doel der katholieke godsdienstleer.

Zij is diensvolgens in drie *deelen* gesplitst en handelt:

1°. Over het *geloof*;

2°. over de *geboden*;

3°. over de *genademiddelen*.

VI. Uit hetgeen wij reeds gezegd hebben, kunnen wij hier nog ééne vraag beantwoorden, namelijk : is de kennis der godsdienstleer *nuttig* en *noodzakelijk ?*

Het antwoord luidt bevestigend.

a. Die kennis is *nuttig* : 1° omdat zij ons vele waarheden, waarvan ons verstand slechts een duister en onvolmaakt begrip kan hebben, beter en volledíger doet kennen.

2° Omdat zij ons andere waarheden leert, welke onze natuurlijke rede, uit hare eigen krachten, nooit had kunnen bevroeden, en die alleen door middel der goddelijke Openbaring gekend worden.

3° Dewijl zij ons den weg en de middelen aanwijst, om deugdzaam te leven, zalig te sterven en den hemel in te gaan. Zij is dus de verhevenste aller wetenschappen; zonder haar is alle overige kennis slechts ijdelheid.

b. De kennis van den godsdienst is *noodzakelijk :*

1° Omdat God, die ons de godsdienstige waarheden geopenbaard heeft, uitdrukkelijk verlangt en beveelt, dat alle menschen zijne leer zullen kennen en aannemen. Daarom gaf Christus aan de Apostelen het bevel : *„Gaat en leert alle volkeren"* (Matth. XVIII, 19). *„Wie u hoort, hoort Mij"* (Lucas X, 11). Wij zijn dus verplicht aan het gebod en den wil des Allerhoogsten te gehoorzamen, door eene ijverige studie van de godsdienstleer.

2° Omdat, gelijk wij later zien zullen, degenen, die tot de jaren van verstand gekomen zijn, zonder de kennis van eenige waarheden des geloofs niet zalig kunnen worden, terwijl het *schuldige* niet-weten van sommige andere waarheden eene *doodzonde* in zich kan bevatten en alzoo den mensch tot zijn eeuwig ongeluk brengt.

3° Ook is eene *gebrekkige* en *onvolledige* kennis der geloofswaarheden menigmaal in hare *gevolgen* even noodlottig als onwetendheid. Halve kennis leidt dikwijls tot twijfel aangaande een of ander leerstuk des geloofs, soms tot geheele ontkenning eener christelijke

waarheid, ja, tot volslagen *ongeloof*. Bij anderen geeft eene bekrompen godsdienstkennis aanleiding tot een *onchristelijk* en *zondig leven* en — in beide gevallen menigmaal tot den eeuwigen ondergang.

Bijgevolg is eene degelijke en meer uitgebreide kennis van den godsdienst niet slechts *nuttig*, maar voor de meesten ook *noodzakelijk*.

Eindelijk is eene meer *uitgebreide* kennis der godsdienstleer noodzakelijk vooral voor hen, die tot de hoogere standen der maatschappij behooren en eene wetenschappelijke opvoeding genieten. Zij immers zullen, in latere jaren, menigmaal hooren spotten met den godsdienst en, in naam eener *zoogenaamde wetenschap*, veelvuldige tegenwerpingen tegen het geloof vernemen. Indien zij dan geene grondige kennis der godsdienstleer bezitten, zullen zij niet alleen verlegen staan, maar ook dikwijls zich door valsche redeneeringen laten meesleepen en aan hun geloof schade lijden.

EERSTE DEEL.

DE GELOOFSLEER.

1ste HOOFDSTUK.

OVER HET GELOOF IN 'T ALGEMEEN.

§ 1.

Begrip en voorwerp des Geloofs.

I. *Gelooven* in 't algemeen wil zeggen: iets voor waar houden, wat een ander bevestigt, juist *daarom* wijl *hij* het gezegd heeft. Zoo *gelooft* een leerling, wanneer hij, zonder het gezien te hebben en zonder de bewijzen daarvan te vragen, een historisch feit als waarlijk gebeurd aanneemt, omdat zijn leeraar hem dit verzekert.

Gelooven aan God beteekent: als waar en zeker aannemen hetgeen God geopenbaard heeft en wel juist *daarom*, wijl Hij het gezegd heeft.

Dusdanig geloof kan als eene *voorbijgaande handeling* beschouwd worden, welke b. v. verricht wordt, wanneer men eene akte van geloof bidt.

Ook kan men het beschouwen als een blijvenden toestand, eene *voortdurende geneigdheid*, eene *deugd*, den Christen eigen, waardoor hij in staat is en aangezet wordt om te gelooven, d. i. akten van geloof te stellen.

II. In den laatsten zin genomen is het geloof: *eene*

deugd door God ingestort, waardoor de mensch wordt verlicht en vastelijk aanneemt al wat God heeft geopenbaard en door de H. Kerk voorstelt te gelooven.

Het geloof is eene *gave* Gods, daar wij het niet hebben uit onze eigen krachten of door onze verdiensten; het wordt ons door den Heer uit louter goedheid, als eene genade gegeven.

Door die genade wordt ons *verstand* verlicht om de waarheden der goddelijke Openbaring *als zoodanig* te erkennen, en wordt onze *wil* geholpen en ondersteund om de waarheden des geloofs bereidwillig aan te nemen, ondanks de bezwaren, welke de hoogmoedige rede of de bedorven natuur zouden opwerpen.

De genade schenkt aan het geloof eene hoogere kracht, eene bovennatuurlijke wijding en eene bovennatuurlijke waarde.

Bij alle bewijsgronden des geloofs en bij de aangewezen werking der genade Gods blijft het geloof evenwel eene *vrije* onderwerping van ons verstand.

Zoolang wij op aarde verkeeren is de mogelijkheid om te twijfelen niet uitgesloten.

God deelt ons door zijne genade zooveel licht mede, dat wij, van goeden wil zijnde, gelooven, en tevens laat Hij zooveel duisternis over, dat, wanneer wij niet van goeden wil zijn, wij ook twijfelen kunnen. Het geloof toch stelt ons vele geheimen voor en waarheden, die wij door de rede niet zouden kennen, of die althans de Openbaring met grootere *duidelijkheid* en *zekerheid* doet kennen. Altijd blijft het geloof eene vaste overtuiging van dingen, die wij niet zien (Hebr. XI, 1), en aannemen, *omdat God ze ons geopenbaard heeft.*

Die vrije en ootmoedige onderwerping van ons verstand aan Gods Openbaring, geheiligd door de genade, maakt ons geloof *verdienstelijk.*

III. Wat is het *voorwerp* van ons geloof, m. a. w. welke waarheden moeten wij gelooven?

Ons geloof heeft tot voorwerp alle waarheden, welke God *op bovennatuurlijke wijze* aan het menschdom geopenbaard heeft.

De Openbaring, in het algemeen beschouwd, wordt onderscheiden in de *natuurlijke* en de *bovennatuurlijke*.

1°. De *natuurlijke* Openbaring is die, welke op natuurlijke wijze geschiedt (b. v. door de schepping en het bestuur der wereld) en alleen zulke waarheden omvat, welke onze rede door zich zelve kan kennen, b. v. het bestaan van God.

Wat de mensch *alleen door middel van de rede* kent, is voorwerp van kennis, niet van geloof.

2°. De *bovennatuurlijke* Openbaring, is die, welke op eene hoogere en *bovennatuurlijke* wijze door God zelven en door zijne gezanten gedaan werd. Zij bevat zeer vele waarheden, welke ons verstand uit eigen krachten *niet* kennen kan; ook andere, welke tot het gebied der rede behooren, leert zij ons op bovennatuurlijke wijze en tot onze zaligheid.

Wij heeten dus *Openbaring*, in den *eigenlijken zin* des woords, die mededeelingen Gods, welke ons op *bovennatuurlijke* wijze gedaan zijn; *deze alleen* zijn het voorwerp van ons geloof.

IV. Voordat wij het bestaan der bovennatuurlijke Openbaring bewijzen, stellen wij de vraag: in hoeverre was deze bizondere Openbaring voor de menschen *noodzakelijk?*

1°. In dien zin, dat wij, zonder die Openbaring, zeer vele waarheden, zelfs de eenvoudigste (b. v. die over de betrekking van den mensch tot den Schepper) zeer onvolmaakt, zonder volle zekerheid en slechts met moeite zouden gekend hebben. Dit zien wij duidelijk in de geschiedenis der heidensche wijsgeeren, die de geringe kennis, welke zij van het Opperwezen hadden, met ontelbare dwalingen vermengden.

2°. 's Menschen kennis van *deugd en zedenleer* zou, zonder het licht der Openbaring, uiterst gering en gebrekkig geweest zijn, vooral omdat, na den zondeval, het menschelijk verstand door booze neigingen en driften verduisterd is en het hart ten kwade overhelt. Ook dit zien wij in de geschiedenis der heidensche volkeren, bij welke *de ondeugden*, zelfs

door hunne grootste wijsgeeren verheerlijkt werden.

3°. Deze bovennatuurlijke Openbaring was vooral noodzakelijk, om die waarheden, welke ons natuurlijk verstand onmogelijk ontdekken kan (zooals het geheim der H. Drievuldigheid, onze bovennatuurlijke bestemming en de middelen, welke wij ter bereiking van die bestemming moeten aanwenden), te leeren kennen. Daarom zegt Salomon: „*Wie zal uwen wil kennen, tenzij Gij (o God) wijsheid schenkt en uwen heiligen Geest zendt uit den hooge*" (Wijsh. X, 17).

Wij besluiten dan:

1° de goddelijke, bovennatuurlijke Openbaring was voor den mensch noodzakelijk; zonder haar zou hij de meeste geloofswaarheden in het geheel niet en andere beginselen van geloofs- en zedenleer slechts met veel moeite en dan nog gebrekkig gekend hebben.

2° God echter, zoo moeten wij hierbij voegen, was door niets gedwongen of genoodzaakt den mensch, door eene bizondere Openbaring, die waarheden te leeren; Hij heeft dat gedaan uit vrijen wil, en ons daardoor een nieuw bewijs zijner goedheid gegeven.

V. Wanneer God aan het menschdom waarheden verkondigt en geboden geeft, waardoor Hij voorschrijft hoe Hij gedient wil worden, dan verlangt Hij zeker ook, dat alle menschen die Openbaring aannemen en hun leven naar zijne wet inrichten. Daaruit volgt dus, dat zijne oneindige wijsheid aan elken mensch ook de middelen aan de hand gegeven heeft, om het bestaan en den inhoud der Openbaring te kennen.

Nadat wij eerst het *bestaan* der goddelijke Openbaring bewezen hebben, zal aangetoond worden, waar wij den ganschen *inhoud* dier Openbaring vinden.

§ 2.

Over het bestaan der goddelijke Openbaring.

I. Reeds aan het eerste menschenpaar openbaarde God waarheden, vooral aangaande hunnen oorsprong,

hunne bestemming en de komst des Verlossers, wier kennis zij, door het licht der rede alleen, nimmer zouden verkregen hebben. Deze Openbaring kon, wegens den langen duur van het leven der Aartsvaders, gemakkelijk bij de nakomelingen bewaard blijven. God gewaardigde zich daarenboven tot eenigen hunner, zooals Noë, Abraham, Jacob, te spreken, openbaarde hun vele waarheden en herhaalde de belofte, dat Hij aan het gevallen menschdom een Verlosser zou zenden. Aldus bleef de kennis van den waren God bij het uitverkoren Israëlietische volk bewaard, terwijl de meeste andere volkeren, door hunne hartstochten meegesleept, tot een afschuwelijken afgodendienst vervielen.

Ziedaar de *oorspronkelijke* en de *aartsvaderlijke* Openbaring.

II. Toen de Israëlieten een talrijk volk geworden waren, werd *Mozes* door God verkozen, om dat volk verder in de kennis der bovennatuurlijke waarheden te onderrichten en met de wijze, waarop God door hen wilde gediend worden, bekend te maken. Dit noemen wij de *mozaïsche* Openbaring.

Deze Openbaring werd in de volgende tijden bekrachtigd en aangevuld door de *Profeten*, die van God gezonden werden, om het volk tot den waren godsdienst terug te voeren of het daarin te bevestigen, en ook om de komst en het leven des Heilands in duidelijke woorden te voorzeggen.

III. Eindelijk verscheen de lang verwachte Messias op deze aarde; de tweede Persoon der H. Drievuldigheid nam de menschelijke natuur aan en verkeerde gedurende 33 jaren onder de menschen. Hij was gekomen, om de mozaïsche wet te volmaken. De geopenbaarde waarheden over God, de onsterfelijkheid der ziel en andere geloofspunten werden door Christus nader toegelicht en verklaard, doch de eeredienst en alle zinnebeeldige gebruiken van het Joodsche volk door Hem afgeschaft, gelijk herhaaldelijk in 't Oude Verbond was voorspeld geworden. Hij sloot met de menschen een nieuw Verbond, dat tot het einde der we-

reld bestaan zal, en leerde hun, hoe zij den Heer in geest en waarheid dienen moeten. Ziedaar de *christelijke* Openbaring.

IV. *Hoe weten wij met zekerheid, dat God den menschen eene bovennatuurlijke Openbaring gegeven heeft, en welke waarheden daarin zijn opgesloten?*

Dat zullen wij thans aantoonen.

Vooraf geven wij twee *algemeene* bewijsgronden voor het bestaan der bovennatuurlijke Openbaring.

1°. *Gods wijsheid en goedheid.*

De mensch, als redelijk wezen, is geschapen, om zijnen Schepper te kennen en te dienen, en daardoor eenmaal een geluk te bereiken, dat hij op aarde onmogelijk vinden kan. Was nu de mensch aan zich zelven overgelaten, dan zou hij, door zijne rede alleen, slechts zeer moeielijk en onvolledig de kennis der fundamenteele waarheden van den godsdienst verkrijgen, zooals de ondervinding bij hen heeft aangetoond, die de Openbaring niet kennen of verwerpen. Daaruit besluiten wij dan met recht, dat God, die oneindig goed en wijs is, den mensch niet in 't duistere heeft laten ronddwalen, maar hem, rechtstreeks of door gezanten, onderwezen heeft.

2°. *De algemeene overlevering.*

Bij alle volkeren en in alle tijden vindt men, alhoewel meestal met dwaling vermengd, eenige *grondwaarheden* terug, zooals het bestaan van de Voorzienigheid, van goede en booze geesten, den val en de straf van het menschdom, de hoop op een Verlosser.

De meeste dier algemeen gekende waarheden kan onze rede niet ontdekken. Derhalve moeten wij besluiten, dat zij door God zelven aan het menschdom geopenbaard zijn.

3°. *Het gezag van de HH. Schriften, als geschiedkundige boeken beschouwd.*

De H. Schrift verzekert ons, dat God den mensch waarheden geopenbaard heeft, en stelt ons een groot gedeelte daarvan voor. Indien nu aangetoond wordt, dat geen enkel geschiedkundig boek grooter gezag heeft

dan de H. Schrift, dan zijn wij genoodzaakt het bestaan der goddelijke Openbaring aan te nemen. Dat bewijs zullen wij thans leveren.

A. De boeken van het Nieuwe Testament.

Als het bewezen is: I° dat deze boeken geschreven zijn door die mannen, wier namen zij dragen;
II° dat zij onvervalscht en ongeschonden tot ons zijn gekomen; en
III° dat de schrijvers zeer geloofwaardig zijn; dan moeten wij erkennen, dat zij als historische boeken het hoogste gezag hebben en dat de rede ons dwingt de daarin verhaalde feiten aan te nemen.

I. *De boeken van het N. T. zijn geschreven door die mannen, wier naam zij dragen.*

1°. Deze waarheid blijkt uit de voortdurende *Overlevering* der Kerk. Daarvan getuigen ons de katholieke schrijvers van alle eeuwen, van onze dagen tot de apostolische tijden. Uit de eerste eeuw noemen wij slechts twee namen van Heiligen, die de verschillende boeken van het N. T. bespreken, en verklaren, dat ze door de Apostelen en Evangelisten geschreven zijn — namelijk den *H. Ignatius*, Martelaar, die den verrezen Heiland met eigen oogen gezien had, en den *H. Clemens*, een leerling van den Apostel Petrus.

2°. *Zelfs de ketters*, zoowel van latere als van de eerste eeuwen, stemmen hierin met ons overeen; ook de *heidenen en Joden*, die de Christenen vervolgden, hebben dit altijd erkend. Eerst in latere tijden werd dit door de ongeloovigen geloochend.

3°. Uit den *inhoud der boeken* blijkt, dat de schrijvers Israëlieten waren, die met plaatsen, omstandigheden en gebruiken zeer goed bekend waren; dat zij ooggetuigen waren van hetgeen zij verhalen, of ten minste in dien tijd leefden.

4°. Indien het N. T. niet door de Apostelen of de

Evangelisten, maar door anderen geschreven ware, dan had dit moeten geschieden tijdens het leven of na den dood der Apostelen. Noch het een, noch het ander echter is aan te nemen.

a. De Apostelen toch, bezorgd als zij waren voor de zuiverheid der christelijke leer, zouden dat bedrog niet geduld hebben.

b. Indien men de misleiding na hunnen dood had beproefd, zouden de geloovigen deze boeken niet hebben aangenomen als geschreven door de Apostelen.

II. *De boeken des N. T. zijn ons onvervalscht en ongeschonden overgeleverd.*

1°. Eene vervalsching heeft niet plaats gehad *ten tijde der Apostelen*; zij immers zouden dit belet hebben; ook niet *kort na hunnen dood*, want toen bestonden nog de eigenhandige geschriften der Apostelen, en de leer, door hen verkondigd, was nog in aller harten diep ingeprent. — Evenmin is dat gebeurd *in later tijden*, want toen waren ontelbare afschriften over de gansche wereld verspreid, en deze konden toch niet *allen* vervalscht worden. Ware dit met enkele exemplaren geschied, dan zouden zij niet, gelijk werkelijk het geval is, met elkander overeenstemmen.

2°. Indien de Katholieken die boeken vervalscht en veranderd hadden, dan zouden Joden, heidenen en ketters hun dit verweten hebben. Veel minder zouden de Katholieken van hen, die buiten de Kerk leefden, zulk een bedrog gedoogd hebben.

3°. Den hoofdinhoud der boeken vinden wij terug in de schriften der HH. Vaders van alle eeuwen. Die overeenkomst bewijst duidelijk, dat er geen veranderingen hebben plaats gehad.

III. *De schrijvers des N. T. zijn zeer geloofwaardig.*

1°. Zij zijn niet *bedrogen geworden.* Immers de meesten hunner waren ooggetuigen van de feiten, welke zij

verhalen; zij traden daarbij zelfs als handelende personen op. De anderen (gelijk de H. Paulus en de H. Lucas) leefden met de leerlingen des Heeren, van wie zij konden vernemen hetgeen dezen gezien en gehoord hadden.

2°. Zij hebben niet *willen bedriegen*. Want:

a. Een bedrieger zoekt altijd in het bedrog *zijn eigen voordeel*. De Apostelen echter werden wegens de verkondiging hunner leer veracht, bespot en vervolgd. Toch volhardden zij en ondergingen de wreedste folteringen, ja, zelfs den dood, tot staving der waarheid van hetgeen zij geschreven en gepredikt hadden.

b. Indien zij hadden willen bedriegen, zouden zij den menschen niet eene met de hartstochten zoo strijdige en strenge leer verkondigd hebben.

c. Ook is 't niet te begrijpen, dat twaalf arme visschers den moed hadden, voor het gansche volk en den Hoogeraad, het verhaal van valsche en uitgedachte mirakelen te bevestigen.

d. De eenvoudigheid van hunne woorden, de oprechtheid, waarmede zij hunne eigen fouten en die hunner mede-Apostelen verhalen; het getuigenis van heidensche en joodsche geschiedschrijvers; de bizonderheden en omstandigheden, welke zij vermelden — dat alles pleit voor hunne waarheidsliefde.

3°. Eindelijk hebben zij, wat de hoofdzaken aangaat, *niet kunnen* bedriegen.

a. Indien de Apostelen omtrent de hoofdfeiten onwaarheden gepredikt hadden, dan zouden zeker de Joden en de heidenen daartegen zijn opgekomen, daar zij meestal spraken over *openbare* feiten en gebeurtenissen.

b. Wanneer hetgeen zij van Christus verhalen verdicht ware geweest, dan zou het onmogelijk geweest zijn de Joden en heidenen te bekeeren; vooral, dewijl de volgelingen der Apostelen niets dan smaad en vervolging konden verwachten.

c. Eindelijk kan men onmogelijk aannemen, dat millioenen menschen gedurende 18 eeuwen door eenige eenvoudige en meest alle ongeletterde mannen uit Judea

zouden bedrogen geworden zijn, zóózeer zelfs, dat duizenden voor de waarheid van de leer der Apostelen den marteldood ondergingen.

Aldus *besluiten* wij: wijl de boeken des N. T. als geschiedkundige getuigen het hoogste en zekerste gezag, dat men verlangen kan, bezitten, zoo volgt daaruit, dat wij de feiten, in die boeken verhaald, als werkelijk zóó geschied moeten aannemen.

Het is dus een, *met historische zekerheid*, bewezen feit, dat Christus de leer, welke de Apostelen in hunne geschriften opgeteekend hebben, verkondigd heeft; dat Hij verklaard heeft eene goddelijke Openbaring te prediken; dat Hij, ter bevestiging van de waarheid zijner woorden, ontelbare mirakelen gewrocht heeft.

Later zullen wij hieruit nog andere gevolgtrekkingen maken.

Thans blijft ons nog te bewijzen over het historisch gezag der boeken van het Oude Testament, in welke de vóór-christelijke Openbaring opgeteekend is.

B. Gezag der boeken van het O. T. en wel 1° der vijf boeken van Mozes [1]).

Wanneer wij aantoonen, 1° dat Mozes werkelijk de schrijver van den *Pentateuchus* is; 2° dat deze boeken ons onvervalscht zijn overgeleverd; 3° dat Mozes waarheid geschreven heeft; dan hebben deze boeken een geschiedkundig gezag, hetwelk boven allen twijfel verheven is.

1°. Mozes is de schrijver van den *Pentateuchus*.

a. Deze waarheid werd vóór Christus' geboorte door alle schrijvers des O. T. aangenomen en bevestigd; zij werd steeds door het Joodsche volk en ook door alle Christenen geloofd, ja zelfs door heidensche schrijvers erkend. Eerst in de 18e eeuw heeft het ongeloof twijfel dienaangaande geopperd.

1) Deze worden *Pentateuchus* (πέντε *vijf* en τεῦχος *boek*) genoemd. Het zijn de 5 volgende: 1° *Genesis* of boek der schepping; 2° *Exodus* of uittocht; 3° *Leviticus*; 4° Het boek der *getallen* of der optelling van het Israëlietische volk; 5° *Deuteronomium* of de tweede Wet.

b. Wanneer men acht geeft op de wijze van behandeling, op de personen, zaken en omstandigheden, over welke gesproken wordt, dan ziet men, dat dit alles moet geschreven zijn door een ooggetuige of ten minste door iemand, die aan de naaste en zekerste bronnen geput heeft.

2°. *Deze boeken zijn ons onvervalscht overgeleverd.*

a. Dat was altijd de overtuiging van het Joodsche volk; hetzelfde getuigen ons alle latere geschriften van het *Oude en Nieuwe Testament.*

b. Zeker hebben de *Joden* die boeken niet vervalscht; want dan zouden zij vele feiten, welke slechts tot oneer van hunne voorouders strekken, daaruit weggelaten hebben; ook de *heidenen* niet, want dezen hadden de *mirakelen*, die Jehova's bestaan bewijzen, zeker uitgeschrapt; evenmin de *Christenen*, dewijl de Joden zich tegen dat vergrijp zouden verzet hebben.

c. Om werkelijke vervalsching aan te brengen had het gansche volk van Israël daartoe moeten samenwerken, hetgeen onmogelijk is. Immers de Priesters en de Levieten zouden tegen die vervalsching zijn opgekomen; het handschrift van Mozes werd in de ark bewaard; alle zeven jaren moest dit in 't openbaar, en zelfs elken Sabbat een gedeelte daarvan voorgelezen worden. Ook had men dan de handschriften der grieksche vertaling, welke reeds drie eeuwen vóór Christus door 70 geleerde Joden vervaardigd werd, moeten vervalschen. Dat is echter niet aan te nemen, dewijl deze overzetting in Egypte en andere landen verspreid was.

3°. *Mozes heeft de zuivere waarheid geschreven.*

a. Mozes kende zeer goed de feiten, welke hij mededeelt.

a. Alles toch, wat in zijne vier laatste boeken voorkomt, had hij zelf gezien, gehoord of gedaan. Hetgeen in de *Genesis* verhaald wordt, kon hij door de aartsvaderlijke overlevering gemakkelijk weten, daar hij, wegens den langen levensduur der Aartsvaders, slechts *zes* geslachten van Adam verwijderd was, en de gebeurtenissen der eerste tijden

niet talrijk en daarenboven van groot belang waren.

β. Daar God, zooals uit de geschiedenis van Mozes blijkt, hem vele openbaringen gedaan heeft, zoo moeten wij aannemen, dat hem, in het gemeenzaam verkeer met God, vele waarheden zijn bekend gemaakt, welke den menschen tot heil verstrekken konden.

b. Mozes heeft niet willen bedriegen.

α. Overal vertoont hij zich als een man van een onafhankelijk en waarheidlievend karakter, die nimmer de gunst des volks door vleierij zocht te winnen, maar integendeel harde wetten voorschreef en de Joden over hunne ondeugden streng berispte.

β. Hij zocht niet zich zelven of de zijnen te verheffen; want, met achterstelling zijner eigen kinderen, benoemde hij Aäron tot Hoogepriester en Josuë tot bestuurder des volks.

γ. De eenvoudigheid van zijn verhaal, de oprechtheid, waarmede hij zijne eigen fouten en die van zijn volk opteekende, alsmede zijn deugdzaam leven zijn zoovele waarborgen voor de geloofwaardigheid van den *Pentateuchus.*

c. Mozes heeft niet kunnen bedriegen.

α. In het verhaal der feiten van het boek Genesis kon hij geen bedrog plegen, dewijl het gansche volk van Israël alles, wat hij mededeelt, door de overlevering der vaderen kende; evenmin in de geschiedenis van de vier andere boeken, daar de Joden de verhaalde feiten of zelven gezien en gehoord of van hunne ouders vernomen hadden.

β. Onmogelijk is het te veronderstellen, dat hij in staat zou geweest zijn, een talrijk volk tot medeplichtigheid aan bedrog te verleiden; vooral, dewijl dat volk tot tegenspraak en opstand geneigd was en Mozes hun uiterst strenge wetten voorschreef.

Besluit: De vijf boeken van Mozes geven ons door hun historisch gezag, hetwelk boven allen redelijken twijfel verheven is, de volkomen zekerheid, dat de daarin verhaalde feiten werkelijk gebeurd zijn.

II°. *Historisch gezag der overige boeken van het O. T.*

Hier kan onze bewijsvoering korter zijn, omdat de Pentateuchus het voornaamste der geschiedkundige boeken is en de ongeloovigen tegen het gezag der overige boeken van het O. T. niet zoovele bezwaren opwerpen.

Dat gezag nu wordt gestaafd door de schrijvers van het N. T., die deze boeken in 't algemeen, en ook de meesten in 't bizonder, als gezaghebbend aanhalen en daaraan bewijsgronden ontleenen.

a. Deze boeken zijn *authentiek* of *echt.*

De algemeene overtuiging en de voortdurende overlevering bij de Joden en de Christenen bewijzen, dat die boeken door de schrijvers, wier naam zij voeren, of ten minste door tijdgenooten, geschreven zijn.

b. Dat zij onvervalscht tot ons gekomen zijn, daarvoor waarborgen ons de *eerbied*, welke het Joodsche volk steeds voor de HH. Boeken koesterde; alsook de openbare *voorlezingen*, het groot getal *afschriften*, welke onder het volk verspreid waren, en eindelijk de grieksche *vertaling*, in de 3e eeuw vóór Christus vervaardigd.

Ook *na* den dood des Verlossers zijn deze boeken niet vervalscht geworden, dewijl de Christenen altijd de H. Schrift in hooge eer hielden en ontelbare exemplaren onder hen en ook bij de Joden verspreid waren.

c. Deze boeken zijn geloofwaardig:

α. De schrijvers konden gemakkelijk de feiten, welke zij verhalen, kennen, daar zij zelven van de meeste oogen oorgetuigen geweest waren of ten minste omstreeks den tijd, waarin die feiten gebeurden, geleefd hebben.

β. Hunne waarheidsliefde blijkt uit hunne nederigheid, eenvoudigheid en godsdienstigheid; uit de oprechtheid, waarmede zij hunne eigen fouten en de misdaden van hun volk verhalen, en eindelijk uit hunne overeenstemming, zoowel onder elkander, alsook met de heidensche schrijvers.

γ. Zij konden niet bedriegen, dewijl bij het volk de verhaalde feiten bekend waren.

Besluit. Bijgevolg moeten wij het geschiedkundig gezag dezer boeken erkennen.

Uit het voorgaande kan de volgende algemeene gevolgtrekking gemaakt worden:

1° De H. Schrift verhaalt ons op ontelbare plaatsen, dat God rechtstreeks of door zijne gezanten gesproken en eene bovennatuurlijke Openbaring aan de menschen gegeven heeft. Dewijl de H. Schrift van het O. en N T. een onwraakbaar geschiedkundig gezag heeft, dwingt ons het gezond verstand het *bestaan* der goddelijke Openbaring, vóór Christus en ook door Hem gedaan, aan te nemen.

2° De *mirakelen* en de *voorzeggingen*, in de H. Schrift verhaald, zijn dus werkelijk geschied in die tijden en op die plaatsen, welke de HH. Boeken aangeven.

Hierin vinden wij een nieuw en *onfeilbaar* bewijs voor het bestaan der goddelijke Openbaring in het Oude Verbond en voor de waarheid en den goddelijken oorsprong van het christelijk geloof.

§ 3.

De vóór-christelijke en de christelijke Openbaring door mirakelen en profetieën bewezen.

I. Mirakelen noemen wij: *wonderbare werken, welke de krachten der schepselen te boven gaan en alleen door Gods hulp kunnen geschieden.*

Elk waar mirakel moet de volgende eigenschappen hebben:

1° het moet met zekerheid kunnen waargenomen worden;

2° het moet alléén door God, onmiddellijk of middellijk, kunnen gedaan worden, en bijgevolg bovennatuurlijk zijn.

Uit de natuur zelve van het wonder volgt zijne onfeilbare bewijskracht. Immers, als God door wonderen de zending van een persoon bekrachtigt; of wanneer een persoon zich als gezant Gods voordoet, in den naam

des Allerhoogsten tot de menschen spreekt, hun den goddelijken wil bekend maakt en tevens, tot bevestiging van zijne zending en van de waarheid zijner leer, mirakelen doet — dan is hij waarlijk door God gezonden, dan is zijne leer door Gods onfeilbaar gezag bekrachtigd. Want *a.* anders zou de eeuwige Waarheid de leugen bekrachtigen en het menschdom bedriegen.

b. Ook kan de oneindige Wijsheid en Goedheid niet toelaten, dat het menschdom door valsche wonderwerken in dwaling gebracht wordt.

c. Die bewijskracht der mirakelen werd altijd door alle volkeren erkend.

A. De ontelbare wonderwerken, welke geschiedden ter bevestiging van het gezag, waarmede Mozes door God bekleed was, tot bekrachtiging der leer, welke hij verkondigde, en der geboden, welke hij in den naam des Heeren gaf, zijn inderdaad *ware mirakelen.* [1]) Tot staving dezer bewering, maken wij de volgende opmerkingen:

1° Indien die wonderen geen ware mirakelen geweest waren, zou Mozes niet met zooveel klem en kracht, als bewijzen zijner zending, daarop gewezen hebben; ook zou het wederspannige volk ze niet als zoodanig aangenomen en zich niet aan het gezag van Mozes onderworpen hebben.

2° De Egyptenaren zelven zagen daarin *bovennatuurlijke* feiten en *ware* wonderen.

3° De bizondere omstandigheden dier wonderen toonen ons, dat zij bovennatuurlijk zijn. Zoo b. v. beveelt Mozes, en in één oogenblik beginnen de verschillende *plagen van Egypte*, die later op zijn wenk terstond weder ophouden; hij strekt zijne hand over de Roode zee uit en *terstond* scheiden zich de wateren van elkander.

Besluit. Hieruit volgt dus, dat God door *mirakelen* de zending van Mozes bevestigd heeft, en dat de waarheden, welke Mozes verkondigde, en de geboden, die hij gaf in den naam van God, — werkelijk door

1) De bizonderheden leze men in de Bijbelsche Geschiedenis.

God bekrachtigd zijn en het kenmerk der waarheid en der goddelijke Openbaring dragen.

Ziedaar dus den goddelijken oorsprong der *oorspronkelijke, der aarts vaderlijke en der mozaïsche Openbaring door mirakelen bevestigd.*

B. Een zelfde bewijs kunnen wij trekken uit het onloochenbare feit, dat ook ter bevestiging van de zending en de leer der overige schrijvers van het O. T. ontelbare mirakelen, ten aanschouwe des ganschen volks, gebeurd zijn, wier bovennatuurlijk karakter niet kan ontkend worden.

II°. Eene *profetie* is: *de voorspelling van eene toekomstige, den menschen onbekende gebeurtenis.*

Tot eene profetie wordt vereischt:

1° dat de voorspelling met *zekerheid* gedaan is;

2° dat het toekomstig feit *bepaald* en *nauwkeurig* aangeduid, en

3° dat het voorwerp der voorzegging aan de menschen geheel onbekend is, gelijk b. v. daden, welke van onzen vrijen wil afhangen.

Eene zoodanige *profetie* kan alleen door bizondere hulp en verlichting van God gedaan worden. Wanneer nu iemand voorzeggingen doet en wel ten bewijze van zijne bovennatuurlijke zending en van de waarheid zijner leer, en die profetieën letterlijk vervuld worden; dan moeten wij erkennen, dat hij van God eene openbaring heeft gekregen en dat zijne leer en zending met het zegel van Gods onfeilbaarheid gewaarmerkt zijn.

A. Mozes nu heeft ontelbare voorzeggingen gedaan [1]) o. a. van den doortocht door de Roode zee, de tien plagen, den dood van alle Israëlieten in de woestijn met uitzondering van Josuë en Kaleb; hij voorspelde aan het volk voorspoed, zoolang het den Heer getrouw bleef, en tegenspoed, wanneer het de geboden overtrad. Al deze voorzeggingen zijn letterlijk vervuld geworden en bewijzen, dat Mozes werkelijk Gods gezant was en dat de waarheden, door hem verkondigd, van goddelijken oorsprong zijn.

---

1) Zie *Schuster* I, blz. 45 en vlg.

B. Ook de andere gewijde schrijvers, die na Mozes geleefd hebben, vooral de *Profeten*, hebben zeer vele voorzeggingen gedaan [1]), niet alleen over de lotgevallen van het Joodsche volk, maar voornamelijk over de komst, het leven, het lijden en de verheerlijking des Verlossers. Alle omstandigheden zijn door hen met de grootste nauwkeurigheid beschreven.

Dewijl nu al deze voorzeggingen zijn vervuld geworden, moeten wij erkennen, dat eene goddelijke openbaring aan de gewijde schrijvers gedaan is, en derhalve hunne leer, als door God bevestigd, aannemen.

Algemeen besluit. De vóór-christelijke Openbaring is dus van goddelijken oorsprong, zooals blijkt uit *het getuigenis* der HH. Boeken, wier gezag wij aangetoond hebben, uit de *mirakelen* en *profetieën*, waardoor die Openbaring bevestigd en bekrachtigd werd.

Ter bevestiging dezer waarheid kunnen nog de volgende opmerkingen dienen, namelijk 1° dat men den goddelijken oorsprong dier Openbaring ook bewijzen kan door de beschouwing der *verheven waarheden*, welke in haar vervat zijn, en der buitengewoon *wijze wetten*, welke tot bevordering van deugd en godsdienst aan 't Israëlietische volk zijn gegeven.

2°. Dat Mozes reeds vóór meer dan 3000 jaren natuurkundige waarheden heeft verkondigd, welke eerst in onze dagen, na een aanhoudend vorschen en zoeken van vele geleerden, door 's menschen verstand ontdekt en voldoende bewezen zijn. (Men herinnere zich b. v. hoe Mozes reeds verhaalt, dat het *licht* geschapen werd vóór de zon, hetgeen bevestigd wordt door de nieuwste wetenschap als zij leert, dat het licht eene op zich zelf bestaande zelfstandigheid is.)

Daarenboven zijn de ontelbare tegenwerpingen, welke de ongeloovigen aan de natuurlijke wetenschappen ontleend hebben, op doorslaande wijze door katholieke geleerden wederlegd. 2)

C. De vóór-christelijke Openbaring moest door den Verlosser der wereld voltrokken en aangevuld worden, gelijk Mozes reeds voorzegd had: *„God de Heer zal u, uit het midden uws volks.... een Profeet doen opstaan; dien zult gij hooren"* (Deut. XVIII, 15). Christus moest den menschen *nieuwe geboden* geven: *„Ziet de dagen zullen komen, zegt de Heer, en Ik zal met het huis van*

---

1) Zie *Schuster* I. blz. 83, 110. 112.

2) »Het wetenschappelijk onderzoek van den lateren tijd," zegt Prof. Scholz (*Harmonie der göttl. Offenb.*), heeft ten gunste der bijbelsche geschiedenis getuigenissen verkregen, die als reuzen tegen het ongeloof optreden.

Israël..... een NIEUW VERBOND *sluiten*" (Jerem. 31). De Joodsche offers moesten bij zijne komst ophouden en over de gansche aarde zou eene nieuwe offerande aan God gebracht worden. „*In het midden der* (zeventigste jaar-) *week, zal het slachtoffer en de offerande ophouden*" (Dan. XI). »*Uit uwe hand zal Ik het offer niet aannemen; want van den opgang tot den ondergang der zon is mijn naam groot onder de volkeren en zal eene zuivere offerande in mijnen naam opgedragen worden*" (Malach. I).

Het werk der verlossing zou, gelijk de Profeten voorspeld hadden, door het lijden en den dood van het menschgeworden Woord voltrokken worden.

Later, bij de behandeling der Geloofsbelijdenis, zal worden bewezen, dat Christus de verwachte Messias is, dat Hij, waarlijk God en Mensch te samen in één Persoon, den menschen eene goddelijke leer — *de christelijke Openbaring* — heeft verkondigd; dat Hij eene Kerk heeft gesticht, aan welke Hij den schat der Openbaring toevertrouwd en genademiddelen, tot heil en zaligheid der zielen, geschonken heeft; dat deze Kerk de *Katholieke* Kerk is, welke wij het geluk hebben onze Moeder te kunnen noemen.

§ 4.

Grondslag en bronnen des geloofs.

I. Nadat wij gezien hebben, dat God den menschen vele waarheden geopenbaard heeft, moeten thans deze vragen gesteld worden: welke is de *grondslag* waarop ons geloof rust; uit welke *bronnen* is de Openbaring ons toegevloeid, m. a. w. hoe zijn wij tot de kennis der Openbaring gekomen?

Om aan de uitspraak of aan de verzekering van een mensch geloof te schenken, moeten wij van deze twee zaken overtuigd zijn: *dat hij goed weet, wat hij zegt*, en *dat hij waarheid spreekt.*

Passen wij nu dit beginsel op ons bovennatuurlijk geloof toe. God is de eeuwige en oneindige Wijsheid,

die *alles* kent en weet; Hij is de onfeilbare *Waarheid*, bij wien logen en bedrog onmogelijk zijn. Hij heeft tot de menschen gesproken en hun de waarheden des geloofs verkondigd; dienvolgens verlangt Hij ook dat het woord zijner Openbaring aangenomen en geloofd worde.

De grond, het fundament van ons geloof is dus: *het gezag van God, die niet dwalen, noch in dwaling brengen kan.* Met andere woorden: *waarom* gelooven wij? Omdat God, de opperste Wijsheid en Waarheid, ons de geloofswaarheden geleerd heeft.

II. Ook moeten wij hier nog de gevolgtrekking maken, dat wij verplicht zijn aan te nemen en te gelooven ALLE door God geopenbaarde waarheden, ook de meest duistere en boven ons begrip verheven geheimen [1]), en waarom?

1° Van den eenen kant, omdat ons verstand beperkt en de wijsheid van God oneindig is; hoe zouden wij de natuur, het wezen der Godheid kunnen doorgronden?

2° Van den anderen kant, omdat God waarachtig is en ons niets anders dan de waarheid kan verkondigen.

Aldus handelen wij redelijk; want, ofschoon ons verstand die geheimen niet *begrijpt*, is het toch van het *bestaan* en de *waarheid* dier geheimen ten volle overtuigd, omdat het weet, dat ze door God geopenbaard zijn. Zoo immers handelen wij ook in de natuurlijke orde; alhoewel wij vele dingen niet begrijpen (b. v. *hoe* onze ziel, die een *geest* is, werkt op ons *stoffelijk lichaam*), nemen wij ze toch aan, omdat wij van het bestaan dier feiten, door de ondervinding of door het gezag van natuurkundigen, verzekerd zijn [2]).

1) Een *geheim* is eene waarheid, waarvan wij het bestaan met zekerheid kennen, maar die wij in haar zelve onvolmaakt of in 't geheel niet kunnen begrijpen. Van elk geheim des geloofs geldt de opmerking van den H. Thomas: »Dewijl dat, wat uit de opperste Waarheid voortkomt, geene onwaarheid kan zijn, zoo kan ons geloof om zijne waarheid niet klaarblijkelijk bestreden, en, om zijne verhevenheid boven 's menschen vernuft, niet voldoende uit de rede bewezen worden." Declar. Cap. LI.

2) Van de ongeloovigen zegt Périn: »*daar zij aan onbegrijpelijke geheimen niet willen gelooven, hechten zij zich nu aan deze dan aan gene onbegrijpelijke dwaling.*"

III. Wat verstaat men door *bronnen* des geloofs?

Door geloofsbronnen duidt men aan de verschillende wegen of kanalen, langs welke de goddelijke Openbaring tot ons gekomen is, namelijk *de H. Schrift* en de *Overlevering*.

Gelijk kennis en wetenschap, van geslacht tot geslacht, door schriftelijke en mondelinge mededeeling overgaan — zoo wilde God ook, dat de door Hem geopenbaarde waarheden ons op die tweevoudige wijze zouden medegedeeld worden.

In de H. Schrift [1]) schonk de Heer ons de *geschrevene* oorkonden, in de Overlevering of Traditie de *mondelinge* mededeeling. Beide, innig samen verbonden, bevatten alle waarheden en geboden, die door God aan de menschen verkondigd zijn en het voorwerp uitmaken van ons geloof en den regel van ons gedrag.

Zij zijn echter slechts een *verwijderde* geloofsregel, dewijl de Kerk alleen, wat later wordt aangetoond, ons den waren zin en inhoud dezer geloofsbronnen mededeelt.

Elke deze geloofsbronnen zullen wij in eene afzonderlijke paragraaf behandelen.

§ 5.

Over de H. Schrift, als het woord van God beschouwd.

I. De H. Schrift is *eene verzameling van boeken, welke, onder ingeving en bizonderen bijstand des H. Geestes geschreven, door de Kerk als het woord van God erkend worden.*

Zij wordt verdeeld in boeken *des Ouden- en des Nieuwen Testaments*. De boeken des Ouden Testaments bevatten de goddelijke openbaringen *vóór* de komst van Christus aan het menschdom gedaan; die van het Nieu-

---

1) Ook *Bijbel* genoemd (van het grieksche woord *Βιβλος* — boek), dat is: *het* boek bij uitnemendheid.

we Verbond behelzen de openbaringen, welke wij van Christus en de Apostelen ontvangen hebben.

De boeken van het O. T. zijn:

1°. 21 *Geschiedboeken*, waarin de schepping der wereld, de lotgevallen van de Aartsvaders en van het Joodsche volk verhaald worden.

2°. 7 *Leerboeken* of verzamelingen van Psalmen, Spreuken en Zedelessen.

3°. 17 *Profetische* boeken, welke meerendeels voorzeggingen, vooral aangaande den Verlosser der wereld, bevatten

Het *Nieuwe Testament* bestaat uit: 1°. *vier Evangeliën* volgens de HH. Mattheus, Marcus, Lucas en Joannes, waarin de geschiedenis van de geboorte, het leven, het lijden en de verheerlijking des Heilands verhaald wordt.

2°. *De geschiedenis der Apostelen*, door den H. Lucas geschreven.

3°. 14 *Brieven* van den H. Paulus en 7 van andere Apostelen, welke handelen over de geloofs- en zedenleer.

4°. De *Apocalypsis*, of het boek der Openbaringen, van den H. Joannes, waarin voorzeggingen, vooral over den strijd en de overwinning der Kerk, vervat zijn.

De boeken der beide Testamenten zijn dus 72 in getal.

II. Hoe moeten wij de boeken der H. Schrift beschouwen?

Als boeken, welke onder ingeving en bizonderen bijstand des H. Geestes geschreven zijn.

Wij noemen ze *heilige* of *goddelijke* boeken, niet alleen omdat zij de Openbaring bevatten en vrij zijn van dwaling, maar vooral wijl zij *onder bovennatuurlijke ingeving van God* geschreven zijn.

Derhalve kan de H. Schrift eenvoudig *het woord Gods* genoemd worden.

Deze leer is gegrond op de verklaring der H. Schrift zelve, op de voortdurende Overlevering en de plechtige uitspraken der algemeene Kerkvergaderingen.

III. Welke boeken tot de H. Schrift behooren, kunnen wij alleen weten uit de leer der Kerk, die ze als dusdanig aanneemt en ons voorstelt.

Dit blijkt duidelijk hieruit: *a.* dat wij de H. Schrift alleen van en door de Kerk ontvangen hebben; *b.* dat deze alleen het onfeilbare gezag bezit, hetwelk noodig is, om met zekerheid de door God ingegeven schriften aan te wijzen.

Een dusdanig gezag, dat met zekerheid beslist en waaraan allen zich moeten onderwerpen, is volstrekt noodig, opdat niet elkeen zich de vrijheid aanmatige, naar eigen oordeel en goedvinden de HH. Boeken aan te nemen of te verwerpen.

De Kerk heeft eene lijst (*Canon*) opgesteld, waarin die boeken, welke zij als door God ingegeven erkent, opgeteekend zijn. De boeken, in dien *Canon* vervat, worden *Canonieke* boeken der H. Schrift genoemd. Deze zijn, gelijk wij boven zeiden, 72 in getal.

Wij moeten derhalve altijd een grooten eerbied hebben voor de H. Schrift, en nimmer is het geoorloofd, hare woorden tot scherts of op andere ongepaste wijze te gebruiken.

IV. Terloops zij hier nog aangestipt, dat de Protestanten niet met zekerheid kunnen weten, of hun Bijbel het woord Gods gebleven is.

Zij toch verwerpen het onfeilbaar gezag der Kerk, alsook de Overlevering, zonder welke het onmogelijk is te weten, welke boeken tot de H. Schrift behooren. Het gevolg daarvan is, dat er bijna geen enkel boek des Bijbels gevonden wordt, over welks goddelijke ingeving alle sekten het eens zijn.

V. Kan ieder Christen, met volkomen zekerheid, de H. Schrift verstaan en uitleggen?

Volstrekt niet; dat kan alleen een hooger en onfeilbaar gezag. Ten bewijze diene het volgende:

1°. De H. Petrus getuigt, dat de H. Schrift vele moeielijke plaatsen bevat, welke door sommige menschen, tot hun eigen verderf, verkeerd uitgelegd worden.

2°. Dit blijkt uit het getuigenis der HH. Vaders, die eveneens verklaren, dat de H. Schrift dikwijls zeer moeielijk te verstaan is, alsook uit de overtuiging en

handelwijze der Christenen van alle eeuwen, die zich nooit deze uitlegging aangematigd hebben.

3°. De H. Schrift bevat de openbaring der verhevenste geheimen en der ondoordringbaarste waarheden; zij beschrijft, in eigenaardige taal, plaatselijke gebruiken en instellingen. Dat alles maakt het begrip en de uitlegging zeer moeielijk.

4°. Hoe onduidelijk vele plaatsen der H. Schrift zijn, blijkt ook daaruit, dat de Protestanten zelven vele en uitgebreide verklaringen der HH. Boeken geschreven hebben en zelden of nooit met elkander in de uitlegging overeenstemmen.

Uit het voorgaande volgt dus, dat niet eenieder persoonlijk, zonder gevaar voor dwaling, de H. Schrift kan uitleggen; dit komt alleen aan een hooger gezag toe.

VI. Welke hoedanigheden moet dat gezag hebben?

1°. Het moet door Christus zelven ingesteld zijn.

Immers, eene gezaghebbende verklaring, waaraan *allen* zich moeten onderwerpen, kan niemand geven, dan hij, die daartoe door God zelven gemachtigd is.

2. Dat gezag moet *onfeilbaar* zijn, d. w. z. in zaken van geloof en zeden niet kunnen dwalen. Want ieder Christen is verplicht alle in de H. Schrift geopenbaarde waarheden *vastelijk te gelooven*; die verplichting echter zou niet kunnen bestaan, als het gezag, waardoor die waarheden voorgesteld en uitgelegd worden, hem in dwaling brengen kon.

Dat onfeilbaar, door Christus ingesteld gezag vinden wij in het leeraarsambt der katholieke Kerk. Zij alleen bezit die tweevoudige hoedanigheid, welke vereischt wordt om eene voor allen verplichtende en onfeilbare verklaring der H. Schrift te geven.

Ook getuigt de geschiedenis, dat de kerkelijke overheid ten allen tijde van dat recht *gebruik heeft gemaakt*; zij verklaarde steeds den waren zin der HH. Boeken en verplichtte hare kinderen die uitlegging aan te nemen; de ketters, die de H. Schrift naar *hunne* zienswijze uitlegden, verwijderde zij uit de gemeenschap der Kerk.

VII. Ten slotte kunnen wij nog deze vraag stellen: Is het verboden de H. Schrift te *lezen?*

1°. Er bestaat geene enkele kerkelijke wet, welke aan de geloovigen het lezen van den (katholieken) Bijbel *onbepaald* verbiedt.

Wij zeggen: *kerkelijke* wet; want ongetwijfeld zal eene hoogere wet, de natuurwet, iemand het lezen van den Bijbel ontzeggen, als die lezing voor zijne ziel gevaarlijk is, aanleiding zou geven tot verlies van de kostbare gave des geloofs of tot gevaar voor de reinheid des harten [1]).

2°. Wel bestaan er kerkelijke verordeningen, welke het lezen van den Bijbel *beperken.*

Die beperking geldt echter niet den grondtekst, noch de latijnsche, door den Paus goedgekeurde vertaling, welke zonder verlof van de geestelijke Overheid mogen gelezen worden, maar alleen de overzettingen in eene *levende* taal.

3°. Het is verboden, zonder verlof van den Bisschop, den Bijbel in eene *levende* taal te lezen, als de uitgave, welke men gebruikt, niet door den Apostolischen Stoel werd goedgekeurd of niet voorzien is van aanteekeningen uit de geschriften der HH. Vaders of van katholieke geleerden.

4°. Het verlof van den Bisschop tot het lezen van

VIII. Deze beperkende voorschriften zijn, met het volste recht, door de Kerk vastgesteld:

1°. Omdat de lezing des Bijbels niet noodzakelijk is ter zaligheid.

2°. Wijl eene menigte vervalschte vertalingen van geloof- en zeden, bedervende kantteekeningen voorzien, in omloop zijn en door Protestantsche Bijbelgenootschappen 2) verspreid worden.

3°. Omdat de ondervinding leert, dat er geene dwaling is zoo grootgeene losbandigheid zoo afzichtelijk, of zij werden door sommigen uit den Bijbel gehaald en daarmede verdedigd.

---

1) *In dezen zin zegt de Katechismus van het Bisdom van Haarlem, blz.* 9: »*Het lezen van den Bijbel kan voor sommigen zeer gevaarlijk of schadelijk zijn, en hun is het dus niet geoorloofd.*"

2) *Van deze zegt de geleerde Protestaat Dr. Leo*:

«Gregorius XVI heeft de Bijbelgenootschappen eene pest genoemd; ware ik Paus, ik deed hetzelfde."

den Bijbel in eene levende taal wordt echter niet gevorderd, als men zich houdt aan eene vertaling, welke door den H. Stoel is goedgekeurd of met Bisschoppelijke goedkeuring en aanteekeningen, getrokken uit de werken der Kerkvaders of van andere katholieke schrijvers, voorzien is.

Altijd blijft het evenwel zeer raadzaam, en soms is het zelfs eene verplichting (bijv. *in het Bisdom van Roermond*), de toestemming tot het lezen van de H. Schrift aan zijn Pastoor of Biechtvader te vragen.

Ieder houde zich aan de bizondere bepalingen in zijn Bisdom.

§ 6.

De Overlevering.

I. De goede God heeft gewild, dat zijne Openbaring door *twee* kanalen tot ons komen zoude. Het eene is de H. Schrift, door de Kerk bewaard en uitgelegd; het andere is de *Traditie* of *Overlevering*.

Door *Overlevering* moeten wij *hier* verstaan: de verzameling van die geopenbaarde waarheden, welke in H. Schrift *niet* werden opgeteekend, maar, door de Apostelen gepredikt, in de H. Kerk bewaard gebleven en van hand tot hand overgeleverd zijn.

II. De ongeschreven leer der Apostelen wordt terecht *Overlevering* genoemd, dewijl zij van de Apostelen af onafgebroken in de Kerk, van het eene geslacht aan het andere, werd overgeleverd.

Op welke wijze is dat geschied?

Deels door mondeling onderricht, deels door instellingen en gebruiken der Kerk of door de geschriften der HH. Vaders.

III. Wat moeten wij ten opzichte van de Overlevering gelooven?

1°. Dat zij, evenals de H. Schrift, het woord Gods bevat, en

2°. dat wij derhalve de geopenbaarde waarheden,

welke zij ons leert, even vast moeten gelooven als die, welke in den Bijbel opgeteekend zijn.

Waardoor kunnen wij bewijzen, dat wij, behalve den Bijbel, ook de Traditie moeten aannemen?

Onder anderen door het volgende:

1°. Zonder de Overlevering weten wij niet, welke boeken tot de H. Schrift behooren, en of zij werkelijk onder Gods ingeving geschreven zijn of niet. Nemen wij dus den Bijbel aan, dan moeten wij ook de Overlevering aannemen.

2°. Christus heeft zijne Apostelen gezonden met den last, *niet* om te schrijven en boeken te verspreiden, maar *om alle volkeren te onderwijzen;* de helft der Apostelen hebben de leer, welke zij predikten, *niet* geschreven; de anderen hebben eerst verscheidene jaren [1]) na Christus' hemelvaart de boeken van het N. T. opgesteld en deden dit vooral bij gelegenheid van scheuring of ketterij.

Indien de H. Schrift *alleen* den schat der Openbaring bevatte, dan zou men moeten zeggen, dat Christus het ware middel, om de kennis der geloofswaarheden mede te deelen, niet aan de Apostelen gegeven heeft; dat de Apostelen bij de bekeering der volkeren een verkeerden weg gevolgd hebben; dat den geloovigen der eerste tijden het noodzakelijkste middel tot de geloofskennis ontbroken heeft. — Dat alles echter zal geen geloovig Christen veronderstellen.

3°. Ook is het onmogelijk, dat de H. Schrift de eenige bron kan zijn, waaruit de Openbaring ons toevloeit, omdat daarin niet alles, wat wij moeten gelooven en onderhouden, is opgeteekend. Dit getuigt de H. Joannes aan 't einde van zijn Evangelie, waar hij zegt: *„Er is nog veel meer, hetgeen Jesus gedaan heeft; werd dit in 't bizonder beschreven dan zou, meen ik, de gansche wereld de boeken niet kunnen bevatten;"* d. w. z. onnoemlijk veel heeft Christus nog gedaan en geleerd, wat niet in de H. Schrift vervat is. Bijgevolg moet er een an-

1) Het oudste Evangelie (van den H. Mattheus) werd eerst omstreeks 6 jaren na Christus' dood geschreven.

der middel bestaan, om die waarheden en voorschriften te kennen; want Christus heeft zeker aan de Kerk alle middelen gegeven, welke noodig zijn om ook tot die kennis te komen. Dat middel is de Traditie.

4° Eindelijk leert ons de H. Schrift zelve, dat wij de Traditie moeten aannemen. Zoo schrijft de H. Paulus in zijn tweeden brief aan Timotheüs (II, 2): *„Hetgeen gij van mij, onder vele getuigen, gehoord hebt, geef dat wederom over aan vertrouwde mannen, die bekwaam zullen zijn ook anderen te leeren."*

Hetzelfde leeren ons het getuigenis der Kerkvaders van alle eeuwen, de uitspraken en de handelwijze der Conciliën en de gebruiken der Kerk.

IV. Heeft dan de Traditie hetzelfde gezag als de H. Schrift?

De Apostolische Overlevering over geloofs- en zedenleer, welke ons de door God geopenbaarde waarheden mededeelt, bevat het woord Gods, evenals de Bijbel, en moet dus insgelijks met denzelfden eerbied aangenomen en behouden worden.

Dat leert ons reeds de H. Paulus (2 Thess. II, 14): *„Zoo dan, broeders, staat vast, en houdt u aan de overleveringen, welke gij, zoo bij woorden als door onzen brief, geleerd hebt."* Zoo handelde de katholieke Kerk door alle eeuwen heen, gelijk hare geschiedenis ons aantoont; zij geloofde steeds met dezelfde vaste overtuiging zoowel het ongeschreven als het geschreven woord Gods.

In 't voorbijgaan zij opgemerkt, dat hier *niet* gesproken wordt van de Overlevering met betrekking tot *de kerkelijke tucht of gebruiken* der eerste tijden, — welke naar omstandigheden veranderd kunnen worden — maar van *geopenbaarde waarheden* over geloof en zeden.

V. Waardoor kunnen wij met zekerheid weten, welke geloofswaarheden in de Traditie liggen opgesloten?

Dat kunnen wij alleen door de leer en de voorstelling der H. Kerk: 1° omdat zij alleen den schat der Openbaring van de Apostelen ontvangen en onder den bijstand des H. Geestes onvervalscht bewaard heeft; 2° omdat zij alleen van Christus den last en de macht

heeft verkregen, om ons den inhoud en den waren zin van de H. Schrift en van de Traditie met onfeilbaar gezag te leeren.

Besluit.

I. Uit deze korte verhandeling over de bronnen van ons geloof blijkt duidelijk, dat de katholieke geloofsregel is: *alles vastelijk te gelooven en te belijden wat God geopenbaard heeft en door de H. Kerk te gelooven voorstelt, hetzij 't geschreven is of niet.*

II. Tot een katholiek *dogma* of *geloofsartikel*, hetwelk ieder kind der Kerk verplicht is aan te nemen, wordt dus vereischt: *a.*) *dat die waarheid door God geopenbaard, en b.*) *door de H. Kerk als geloofspunt voorgesteld is.*

Of die waarheid uit de H. Schrift of uit de Overlevering, of uit beide geput werd, is volmaakt hetzelfde.

III. Een leerstuk wordt geacht door de Kerk als geloofspunt te zijn voorgesteld:

a. Wanneer die waarheid *ten allen tijde, overal en eensluidend* den geloovigen wordt voorgehouden in christelijke onderwijzingen, in kerkelijk goedgekeurde boeken, enz.

b. Wanneer door een algemeen Concilie of door den Paus, sprekende als leeraar en opperhoofd der Kerk, eene waarheid plechtig als geloofspunt verklaard en der gansche Kerk te gelooven voorgeschreven wordt.

§ 7.

Over de noodzakelijkheid des Geloofs.

I. Nadat wij het wezen en de bronnen des christelijken geloofs beschouwd hebben, doet zich vanzelf de vraag voor:

Is het geloof noodzakelijk ter zaligheid?

Ja, het geloof is volstrekt noodig, om den hemel te erlangen. Deze waarheid wordt gestaafd:

1° door *de H. Schrift.* „*Zonder het geloof is 't onmogelijk aan God te behagen.*" (Hebr. XI, 6.)

Niemand echter kan zalig worden zonder Gode aangenaam en welgevallig te zijn.

„*Wie niet gelooft, is reeds geoordeeld.*" (Joan. III, 18.)

„*Wie niet zal gelooven, zal veroordeeld worden.*" (Marc. XVI, 16).

Ziedaar de duidelijke uitspraak des goddelijken Verlossers.

2° Door *de rede* wordt die waarheid bevestigd.

Immers God, die door de Profeten en Aartsvaders en eindelijk door zijn goddelijken Zoon Jesus Christus, godsdienstige waarheden geopenbaard, zijne raadsbesluiten en geboden bekend gemaakt heeft, verlangt ongetwijfeld, dat alle menschen zijne leer kennen en zijne geboden onderhouden. Wanneer nu de mensch de uitspraken des Heeren verwerpt en het goddelijke woord niet wil aannemen — dan loochent hij in zekeren zin de waarachtigheid van Gods woord, dan weigert hij zijnen Opperheer de onderwerping van zijn verstand.

Dat alles is zeker eene zware beleediging van God, een verzet tegen de hoogste Majesteit, en bijgevolg eene groote zonde, die den mensch van het recht op den hemel berooft.

II. Is *elk* geloof voldoende ter zaligheid?

Volstrekt niet; alleen het *ware* geloof, dat Christus ons geleerd heeft, kan ons zalig maken. Ziehier ook, ter opheldering, eenige bewijzen dezer waarheid.

1° Christus heeft den mensch zijne Openbaring gegeven, niet in dien zin, dat 't iedereen vrij staat die geheel of gedeeltelijk aan te nemen of te verwerpen, maar zoodanig, dat allen verplicht zijn het door Hem verkondigde geloof in zijn ganschen omvang aan te nemen. Immers:

a) overal, waar de Verlosser verklaart, dat het geloof noodzakelijk is; dat hij, die niet gelooft, veroordeeld zal worden, daar spreekt Hij van de door Hem verkondigde leer in 't *algemeen*, in haar *geheelen* samenhang.

b. Indien het elkeen vrij stond te gelooven, wat hij wilde, waarom zou Christus dan zijne Apostelen gezonden hebben, om alle volkeren te onderwijzen: waarom zou Hij dan eene Kerk hebben ingesteld, wier uitspraak (gelijk wij later zien zullen) *allen* verplicht zijn aan te nemen?

2°. Ook de rede bevestigt die waarheid. Het is toch zeker eene groote misdaad, waardoor de deur des hemels gesloten wordt, wanneer iemand weigert te gelooven, wat God geopenbaard heeft. Een mensch dan, die niet *alle* door God verkondigde en door de Kerk hem voorgestelde waarheden aanneemt, maar alleen gelooft, wat hij goedvindt, verzet zich tegen het goddelijk gezag, en maakt zich aan gemeld misdrijf schuldig.

3°. De christelijke Openbaring is niet alleen een regel van geloof, maar ook van leven en zeden; hij nu, die deze Openbaring, naar *zijn eigen zin*, slechts gedeeltelijk aanneemt, zal niet alle wetten en voorschriften onderhouden, hij zal ook leven, gelijk *hij* 't goedvindt en zóó zich aan misdaden schuldig maken, waardoor hij zijn recht op den hemel verliest.

Het is bijgevolg eene ongerijmdheid, te beweren, dat elke godsdienst goed en Gode even aangenaam is, dat elk geloof voldoende is, om zalig te worden.

III. Waar vinden wij dan het *ware* geloof, dat alleen ons kan zalig maken?

Alleen in de katholieke Kerk, wijl zij alleen de geheele Openbaring, als een haar toevertrouwden schat, van Christus en de Apostelen ontvangen en altijd onvervalscht bewaard heeft; in één woord, omdat zij alleen *de ware Kerk* van Christus is, welke door haren goddelijken Stichter tot *zuil en grondslag der waarheid* (1. Tim. III, 15) gesteld werd, gelijk later zal bewezen worden.

IV. Bezitten de *niet-katholieke* Kerkgenootschappen ook de ware en onvervalschte leer van Christus? [1])

Neen: zij hebben het ware geloof niet:

---

1) Deze vraag wordt later uitvoeriger behandeld.

1°. Omdat zij hunne leer niet onmiddellijk en ook niet middellijk van Christus of de Apostelen ontvangen hebben; want al deze sekten zijn eerst vele honderden jaren later ontstaan.

2°. Dewijl zij het gezag der Kerk verwerpen, welke alleen de waarheden, door Christus geopenbaard, ontvangen en, gelijk wij later zien zullen, onveranderd bewaard heeft.

3°. Dewijl de leer der ketters onophoudelijk *verandert*; heden leeren zij wat zij vroeger ontkenden en omgekeerd: de ware leer van Christus echter is *onveranderlijk*, omdat de waarheid één en onveranderlijk is. Dat getuigt ons de H. Paulus in zijn 2den Brief aan de Corinthiërs (I, 18), waar hij zegt, dat zijn tot hen gesproken woord, dat zijne leer niet nu eens *ja* dan weder *neen* geweest is, daar Christus, dien hij predikte, altijd dezelfde is gebleven.

Bij 't einde der beschouwing over de noodzakelijkheid des geloofs moeten wij 't besluit maken:

1°. Dikwijls den goeden God te bedanken voor de genade van het ware geloof, welke Hij ons boven duizend anderen geschonken heeft; *want*, zegt de H. Augustinus, *er is geen rijkdom, geen eerepost, geen kleinood ter wereld, zoo kostbaar als het katholieke geloof, dat ter zaligheid voert*, onder voorwaarde natuurlijk, dat wij ons leven daarnaar inrichten.

2°. Van harte medelijden te hebben met onze dwalende broeders, en voor hunne bekeering te bidden [1]), zonder echter iemand in 't bizonder te veroordeelen, wijl aan God alleen het oordeel toekomt.

§ 8.

Over de eigenschappen des geloofs.

I. Het geloof alzoo is noodzakelijk, om Gode aangenaam te zijn en de eeuwige zaligheid te erlangen. Ons

1) In een volgend hoofdstuk, waarin gehandeld wordt over de inrichting, enz. der eenig ware Kerk van Christus, zullen wij nader de vraag behandelen: of allen, die buiten de gemeenschap der Kerk leven, verloren gaan.

geloof nu moet, opdat het ons inderdaad ter zaligheid voere, eenige *eigenschappen* bezitten, en wel de volgende: 1° het moet *algemeen*, 2° *levend*, 3° *vast* en 4° *standvastig* zijn.

Ons geloof is 1°. *algemeen*, wanneer wij niet slechts eenige, maar *alle* waarheden aannemen, welke de katholieke Kerk ons te gelooven voorstelt. Zoodanig moet ons geloof zijn; want, zoodra wij weten, dat de Kerk ons verplicht, om eene waarheid als geloofspunt aan te nemen, dan hebben wij de volle zekerheid, dat deze door God geopenbaard is. Elk leerstuk, dat God ons heeft geopenbaard, moet door ons geloofd worden, omdat de opperste Waarheid gesproken heeft, die niet kan bedriegen, en die juist daarom ons de geloofswaarheden verkondigd heeft, opdat wij ze *alle*, zonder onderscheid, zouden gelooven. Zoo leert ons de Heiland duidelijk, als Hij zegt: „*Predikt het Evangelie* (d. w. z. mijne leer in haar ganschen omvang) *aan alle schepselen* (Marc. XVI, 15), *leert hen alles onderhouden, wat Ik u bevolen heb*" (Matth. XXVIII, 20).

II. Het is echter niet noodzakelijk ter zaligheid, dat wij *alle* geloofswaarheden in 't bizonder *kennen*; het is voldoende in het algemeen alles te gelooven, wat de Kerk ons voorhoudt. *Eenige* punten evenwel moet ieder Christen uit *noodzakelijkheid des middels* weten. Dit wil zeggen: dat zij, die tot de jaren van verstand gekomen zijn, niet zalig kunnen worden, als zij die niet kennen. Deze punten zijn: het bestaan van God, de goddelijke rechtvaardigheid, die vooral in het toekomende, eeuwige leven het goed beloont en het kwaad bestraft, en, gelijk algemeen aangenomen wordt, ook het geheim der H. Drievuldigheid en der menschwording van Christus.

III. Ook is ieder, krachtens het goddelijk *gebod*, verplicht te kennen den *hoofdinhoud* van het *gebed des Heeren*, van de 12 *Artikelen des geloofs*, de 10 *geboden Gods*, de 5 *geboden der H. Kerk* en eindelijk hetgeen noodig is om tot de HH. Sacramenten, welke hij moet of wil ontvangen, waardig te naderen.

De overtreding van dit gebod kan echter door *onschuldige* onwetendheid verschoond worden.

Ziedaar wat volstrekt noodzakelijk of ten minste streng verplichtend is; doch elk Christen, aan wien God de middelen en de gelegenheid daartoe verschaft, moet er zich op toeleggen, om eene uitgebreide en degelijke kennis van den godsdienst te verkrijgen. Dat is vooral noodig in onzen tijd, gelijk wij in de *Inleiding* aangetoond hebben.

IV. Ons geloof is 2° *levend*, als het zich in daden, in goede werken toont en door de liefde Gods bezield wordt.

Wanneer een boom ophoudt bladeren en vruchten te dragen of een lichaam zonder beweging, roerloos liggen blijft, dan besluiten wij, dat die boom *dood* is en dat de ziel dat lichaam verlaten heeft Zoo is ook het geloof een *dood* geloof, wanneer het geen vruchten van goede werken voortbrengt. Dit leert ons de H. Jacobus, als hij zegt (II, 26): *„Gelijk het lichaam zonder geest dood is, zoo is ook het geloof zonder de werken dood."*

Doch ook de werken, op zich zelven, zijn niet vol doende, opdat ons geloof levend zij en ons ter zaligheid brenge: daartoe is 't ook noodig, dat de liefde Gods in ons hart wone en onze goede werken beziele. Dat leert ons de H. Paulus, als hij zegt: *„In Christus Jesus geldt (*slechts*) het geloof, dat door de liefde werkzaam is"* (Gal. V, 6).

V. Kan zulk een dood geloof ons zalig maken?

Neen, het geloof alleen, zonder de goede werken of zonder de liefde Gods, is onvoldoende ter zaligheid. Zoo getuigt de H. Schrift op ontelbare plaatsen. De H. Jacobus o. a. schrijft (II, 24): *„Door de werken wordt de mensch gerechtvaardigd, maar niet door het geloof alleen."*

Dusdanig was ten allen tijde de leer der Kerk, welke in het Concilie van Trente met duidelijke woorden is uitgesproken.

VI. — 3°. Wanneer is ons geloof *vast?*

Ons geloof is vast, als wij, zonder in het minst te twijfelen, gelooven.

„*Het geloof*," zegt de H. Paulus, „*is eene vaste overtuiging van dingen, die men niet ziet*" (Hebr. XI, 1).

Ons geloof moet *vast* zijn; want als wij weten, dat eene waarheid door God geopenbaard is, en wij die *vrijwillig* in twijfel trekken, dan twijfelen wij aan Gods onfeilbaarheid en waarachtigheid, loochenen zijne volmaaktheid, en maken ons dus schuldig aan groote zonde.

VII. — 4°. Eindeijk, ons geloof is *standvastig*, als wij bereid zijn liever alles, ook ons leven, te verliezen, dan het geloof te verzaken.

Ons geloof moet ons dierbaarder zijn, dan de goederen dezer wereld, dan onze vrienden en bloedverwanten, ja, dierbaarder dan ons kortstondig leven op aarde. Dat alles toch zal ons niets baten, indien wij, door afval van het geloof, onze ziel voor *eeuwig* verliezen. Geene versmading, bedreiging of vervolging mag ons ooit bewegen, den kostbaren schat des geloofs prijs te geven.

Van zulk eene heldhaftige standvastigheid gaven ons de HH. Martelaren het heerlijkste voorbeeld. Bij de uitgezochtste en wreedste folteringen, in 't aanschijn des doods, ja, te midden der vlammen, die hunne ledematen verschroeiden en verteerden, beleden zij moedig hun geloof.

VIII. Welke zijn de gewone oorzaken van geloofsverzaking?

1°. *Hoogmoed en verwaandheid.* Aan de trotschheid en eigenliefde van verwaande mannen, die hun eigen gevoelen stelden boven het gezag der Kerk, hebben de ketterijen van alle eeuwen haar ontstaan te danken. Ook ontelbare bizondere personen werden door den hoogmoed verleid en vielen daardoor van het geloof af. Dit is overigens zeer natuurlijk: het geloof vordert de onderwerping des verstands aan 't gezag van God; de hoogmoedigen echter zijn geneigd, om alleen op eigen doorzicht en verstand te vertrouwen, niets te gelooven dan hetgeen hunne rede volkomen begrijpt, en over geheimen van den godsdienst spits-

vondig te redeneeren. De twijfel over sommige geloofspunten komt in hunnen geest op; zij geven daaraan toe, en vervallen aldus langzamerhand in volslagen ongeloof.

2°. *Het verzuim des gebeds en der overige godsdienstplichten.* Hij, die weinig of niet bidt, die de godsdienstoefeningen verwaarloost en niet tot de HH. Sacramenten nadert, zal van lieverlede de kennis der waarheid en de liefde tot den godsdienst verliezen, onverschillig worden in de zaken van het geloof en — gemakkelijk tot volslagen ongeloof komen.

3°. Eene derde oorzaak, welke ontelbare menschen tot geloofsverzaking gevoerd heeft, is: *wereldsgezindheid en een zondig leven.* Zij, die aan niets anders denken dan aan vermaken en genoegens, die naar niets trachten dan naar het voldoen hunner driften en hartstochten, zij wenschen dat er geen eeuwigheid en geen hel bestaan mochten, om aldus vrij en zonder vrees in zonden te kunnen voortleven. Allengskens zien zij hun verlangen voor waarheid aan — want wat men wenscht gelooft men gaarne — en hun bedorven hart tracht hunnen geest te overtuigen, dat met dit leven alles eindigt. Eindelijk, om de stem des gewetens, die alle zondige genoegens verbittert en vergalt, tot zwijgen te brengen, doet het verstand zich zelven geweld aan en — verzaakt het geloof. De ondervinding leert, dat het zedelijk bederf altoos den afval van 't geloof voorafgaat. „*Ik heb wel eens gewenscht*, zegt een groot schrijver, [1]) *een matig, bezadigd, kuisch en eerlijk man te hooren verzekeren, dat er geen God is: zoo iemand sprak ten minste belangeloos — maar dusdanigen worden niet gevonden.*"

Laten wij derhalve immer ons geweten zuiver van zonden bewaren, dan zullen wij gemakkelijk alle bekoringen tegen het geloof overwinnen.

4°. Eene laatste oorzaak van geloofsverzaking is:

---

1) *La Bruyère.* Zie *Laforêt*, in zijn heerlijk boek: *Pourquoi l'on ne croit pas?*

het lezen van slechte boeken en dagbladen, alsmede de omgang met onverschillige en ongodsdienstige personen.

De lectuur is het voedsel der ziel, zegt de H. Basilius. Wanneer nu iemand boeken of dagbladen leest, waarin de godsdienst bespot wordt, de waarheden van het geloof in twijfel getrokken worden, waarin de dwaling onder honderd verschillende vormen wordt voorgedragen, dan zal hij langzaam, maar zeker, de uitwerking van het doodelijk vergif, dat hij dagelijks bij droppels neemt, ondervinden. [1])

Hij zal zich verkeerde begrippen over geloof en godsdienst vormen, vooroordeelen tegen de Kerk en hare leer opdoen, onverschillig en eindelijk geheel ongeloovig worden.

Even gevaarlijk is de gemeenzame omgang en de vriendschap met onverschillige Katholieken, met Protestanten en ongeloovigen. Zulk verkeer geeft aanleiding om ongerijmde redeneeringen tegen het geloof te hooren, waarvan men soms de valschheid niet begrijpt; om getuige te zijn van spotternijen met den godsdienst en lasteringen tegen de Kerk. Aan dat alles wordt men allengs gewoon, men verliest den eerbied voor al wat heilig is en — weldra volgen twijfel, onverschilligheid en ongeloof.

Laten wij immer liefderijk, beleefd en voorkomend zijn, ook jegens andersdenkenden, maar vluchten wij zorgvuldig het gemeenzaam verkeer en de vriendschap der goddeloozen, der Protestanten en ongodsdienstige Katholieken. De ware vriendschap, welke alleen ons geluk kan bevorderen, is op godsdienst en deugd gebouwd.

---

1) Bewijzen van den verderfelijken invloed der slechte lectuur worden ons door de ondervinding dagelijks geleverd. Velen toch zijn ons persoonlijk bekend, die in hunne jeugd eene goede opvoeding genoten en langen tijd ijverige Christenen waren. Doch uit de lezing van slechte dagbladen hebben zij allerlei valsche denkbeelden over geloof en godsdienst geput; zij werden lauw en onverschillig in het godsdienstige en langzamerhand ook losbandig in hunne zeden.

§ 9.

Over de verhouding tusschen rede en geloof.

I. Het Protestantisme en het daaruit ontsproten Rationalisme hebben de grenzen van het natuurlijke en het bovennatuurlijke verward en daardoor de verhouding tusschen rede en geloof geheel verkeerd voorgesteld. Terwijl de Rationalisten de uitspraak hunner persoonlijke rede verheffen boven de waarheden des geloofs, of ten minste de rede geheel onafhankelijk van 't geloof verklaren, ontzeggen de Protestanten aan de rede *alle* vermogen, om tot de kennis der waarheid te komen.

Wij zullen daarom trachten de katholieke leer over dit gewichtig vraagstuk, zoo kort en duidelijk mogelijk, uiteen te zetten.

II. Wat verstaan wij door de *rede*?

Het aangeboren vermogen der menschelijke ziel, waardoor de mensch de waarheid — in zoover deze binnen de grenzen der natuur vervat is — kent en daarover oordeelt.

Daar wij handelen over de verhouding tusschen *rede* en *geloof*, zoo wordt *hier* het *geloof* als *subjectief*, als eene vrije handeling van 's menschen ziel beschouwd en aldus bepaald:

Het geloof is: de vrije toestemming, welke het verstand, door de goddelijke genade verlicht en geholpen, aan de bovennatuurlijke waarheden schenkt ter wille van 't ontfeilbaar gezag Gods, die ze ons openbaarde.

Hieruit blijkt dus, dat de rede en het geloof, ofschoon *niet* met elkander in strijd, toch verschillen onder een drievoudig oogpunt; namelijk ten opzichte 1° van hun *voorwerp*, 2° van de *beweegreden*, welke hen leidt, en 3° van de *zekerheid*, welke zij geven.

Inderdaad: 1° de voorwerpen, welke de rede kennen en waarover zij oordeelen kan, zijn *uitsluitend* waarheden der *natuurlijke* orde.

Het geloof heeft daarenboven tot voorwerp waarheden, welke ons verstand, uit eigen krachten, niet kennen kan.

2°. De motieven, *de beweegredenen*, waardoor de rede in haren eigenaardigen werkkring geleid wordt, behooren uitsluitend tot de natuurlijke orde; het motief des geloofs daarentegen is *bovennatuurlijk*, namelijk: het gezag van Gods onfeilbaarheid. Ook is het geloof voorafgegaan en vergezeld van de hulp der genade.

3°. De *zekerheid*, welke de uitspraak der *rede* geeft, is niet volmaakt en slechts zoo sterk als de waarde harer beweegredenen en bewijzen; omdat deze beweegredenen valsch kunnen zijn, is de rede niet vrij van dwaling en hare uitspraak niet onveranderlijk.

De zekerheid, welke *het geloof* schenkt, is verhevener dan die der rede, omdat ze op verhevener motieven steunt; zoodat het geloof noch aan verandering, noch aan dwaling onderworpen is.

III. Welke waarheden kan de rede, *onafhankelijk* van het geloof met volle zekerheid kennen?

1°. In 't algemeen de waarheden der natuurlijke orde b. v. ons eigen bestaan en dat der zichtbare schepselen.

2°. Vele waarheden der natuurlijke orde, welke als het geloof voorafgaande en daartoe leidende, kunnen beschouwd worden, zooals het bestaan van God, de onsterfelijkheid der ziel.

Dat leert ons de H. Schrift op vele plaatsen. Zoo o. a. zegt de H. Paulus (Rom. I. 20), dat de heidenen in staat zijn God uit de aanschouwing der natuur te kennen, en dat zij *schuldig* zijn, dewijl zij den Heer, dien zij kenden, niet gediend hebben.

Ook kunnen wij *feitelijk* het bestaan van God door onwederlegbare beweeggronden leeren kennen, b. v. uit de wonderbare leiding van Gods Voorzienigheid, uit de aanschouwing van wonderteekenen, zooals de Joden bij hun tocht naar het beloofde land, enz.

3°. Eens het feit der Openbaring gesteld, dan kan de rede de *bewijzen* voor het *bestaan* der goddelijke Openbaring kennen en daardoor zich de zekere overtuiging van dat bestaan verschaffen.

De rede toch kan met zekerheid het bestaan van *historische feiten* kennen, als daar zijn: de mirakelen en voorzeggingen; daaruit ook kan zij door redeneering tot het bestaan der Openbaring besluiten.

4°. Desgelijks kan zij ook het bestaan der ware Kerk van Christus kennen, dewijl de bewijsgronden daarvoor onder 't bereik harer kennis vallen.

5°. De rede kan ook de gronden, waarop de verschillende leerstukken des geloofs steunen, onderzoeken en verdedigen; zij kan aantoonen hoe redelijk het geloof is.

IV. Uit het voorgaande blijkt, dat de *bewijzen* voor 't bestaan der Openbaring nooit de *beweegreden* of *grondslag* des geloofs kunnen zijn:

1° omdat het *beginsel* en het *motief* des geloofs *bovennatuurlijk* moeten zijn;

2° omdat bovengemelde bewijzen den mensch alleen de overtuiging geven, dat God werkelijk gesproken heeft en zijn woord geloofwaardig is; die overtuiging echter is geen geloof. Er zijn immers menschen, die *'t bestaan* der Openbaring aannemen en toch hun verstand en hunnen wil niet aan aan 't geloof willen onderwerpen.

V. De kennis der rede en het geloof kunnen ééne en dezelfde waarheid tot voorwerp hebben — b. v. het bestaan van God —doch onder verschillend opzicht. De mensch *kent* die waarheid, omdat zijne rede hem door bewijzen der *natuurlijke* orde, daarvan overtuigt; hij *gelooft* ze, door het geloof, dewijl zijn verstand en zijn vrije wil, door de genade geholpen, zich aan 't gezag van Gods onfeilbaar woord onderwerpen.

VI. Kan het dan niet gebeuren, dat de geheimen des geloofs in *strijd* zijn met de rede?

Neen, dat is onmogelijk; want 1°. God, die ons de geloofswaarheden openbaarde, schonk ons ook het licht der rede. Indien het geloof iets kon leeren, wat strijdt met de rechte rede, dan zou God zich zelven verloochenen en tegenspreken, hetgeen bepaald onmogelijk is [1]). — 2°. De waarheid is één; twee tegenovergestelde begrippen over dezelfde

1) »*Ofschoon het geloof boven de rede verheven is, zoo kan toch nooit een werkelijke strijd tusschen beide bestaan, dewijl beide in een en dezelfde bron der onveranderlijke en eeuwige waarheid, in God namelijk, hunnen oorsprong hebben en elkander wederkeerig ondersteunen. De rede immers bewijst, beschermt en verdedigt de waarheid des geloofs; het geloof daarentegen behoedt de rede voor alle dwaling en verrijkt, bevestigt en volmaakt haar met de kennis der goddelijke waarheden.*" (*Encycl. Pii IX*, 9 *Nov.* 1846.

zaak kunnen niet beide *waar* zijn. Dus is 't onmogelijk, dat het verstand, zoolang het op den weg der waarheid blijft, iets leeren kan, wat strijdig is met de uitspraak Gods, welke onfeilbaar is.

Wanneer er schijnbaar strijd ontstaat tusschen het geloof en de uitspraak der rede, dan is deze laatste zeer zeker op den weg der dwaling.

VII. Waarom zeggen wij, dat het geloof *boven* de rede verheven is?

1°. Dewijl het geloof steunt op het gezag van *Gods onfeilbaarheid* en aldus de zekerste en hechtste beweegreden tot grondslag heeft en van alle dwaling vrij is.

2°. Omdat het geloof ons waarheden leert, welke verre boven het begrip der menschelijke rede verheven zijn, en het ons tot eene bovennatuurlijke bestemming voert. Derhalve staat in de kennis der waarheden, die tot het gebied des geloofs behooren, de rede tot het geloof in een toestand van afhankelijkheid en onderwerping; zij mag dus in *geloofszaken* niet gebieden en voorgaan, maar moet nederig dienen en volgen.

De ware verhevenheid van 's menschen geest ligt in de vereeniging van geloof en rede: deze verbinding geeft hem eene meer verhevene, meer omvattende en zekere kennis, zij geeft hem iets, dat grooter is dan hij zelf.

VIII. Worden de vooruitgang en de bloei der *wetenschap* door 't geloof niet belet?

Neen, integendeel worden zij door overeenstemming met en onderwerping aan 't geloof bevorderd.

Inderdaad: 1° De ondervinding leert ons, dat steeds met 't geloof ook de beschaving en de wetenschappen vooruitgingen — men denke slechts aan de bekeerde heidensche en barbaarsche volken; dat, met de verzwakking of 't verlies des geloofs, de beschaving en de wetenschappen bleven stilstaan en geheel te loor gingen; — men herinnere zich de ongelukkige volkeren, die tot het heidendom terugkeerden of het Mohamedisme omhelsden..

2°. Dit blijkt ook uit de natuur der zaak zelve. Immers:

a) In *zuiver* en *uitsluitend* natuurlijke wetenschappen laat het geloof de rede geheel vrij in haar onderzoek en leering.

b) In die wetenschappen, welke rechtstreeks of middellijk met geloofswaarheden in aanraking komen, is het voor de zwakke en feilbare rede een groot voorrecht, ja de hoogste troost, dat zij door een onfeilbaar gezag wordt vóórgelicht en tegen alle dwaling in geloofszaken gevrijwaard

3°. Het geloof eindelijk spoort ons tot trouwe beoefening der wetenschap aan, opdat wij daardoor erkennen, hoe *redelijk* onze onderwerping aan 't geloof is, en tevens opdat wij in staat zijn alle opwerpingen en dwalingen te wederleggen.

§ 10.

Belijdenis des Geloofs. — Kruisteeken.

I. Wanneer ons geloof, gelijk het moet zijn, vast en standvastig is, dan zullen wij dat ook uitwendig

bewijzen door nimmer ons geloof te verzaken en altijd, wanneer 't behoort, in onze woorden en daden, te toonen, dat wij Katholieken zijn.

Mag men ooit zijn geloof verloochenen of iets zeggen of doen, wat daarmede strijdig is?

Neen, nimmer mogen wij 't geloof verzaken, en evenmin door woorden of teekenen eene of andere waarheid van den godsdienst loochenen of daarmede spotten.

Door deze zonde immers wordt God de grootste oneer aangedaan, en hierom zegt Christus: „*Wie Mij voor de menschen verloochent, die zal ook Ik verloochenen voor mijnen Vader, die in de hemelen is*" (Matth. X, 33). Wij moeten liever de bespotting en versmading der wereld verdragen; ja, liever ons leven prijsgeven, dan ons geloof te verloochenen.

II. Ook mag men niet *den schijn aannemen*, of uitwendig zich zoo gedragen, alsof men het geloof verloochende. Hier kunnen wij ons een schoon voorbeeld uit de Bijbelsche geschiedenis herinneren. Eleazar, een bijna honderdjarige grijsaard, wilde liever, onder de vreeselijkste martelingen, sterven, dan den schijn aan te nemen alsof hij spijzen at, die door de wet van Mozes verboden waren.

III. Zijn er ook gevallen, waarin men verplicht is zijn geloof openlijk door woorden en daden te belijden?

Ja, zoo dikwijls de eer van God of het zieleheil des naasten dit vorderen. Zoo b. v. zou men openlijk en moedig zijn geloof moeten belijden, wanneer men door een wettig gezag daarover ondervraagd werd; zoo ook wanneer een overste door zijn stilzwijgen het geloof zijner onderdanen in gevaar zou brengen.

Er bestaat echter geene verplichting, om elkeen, die, zonder gezag of reden, het goedvindt ons over ons geloof te ondervragen, te antwoorden. — Ook mag men eene oefening van godsvrucht, welke *niet* verplichtend is, nalaten, indien door die oefening aanleiding zou gegeven worden tot spotternij met den godsdienst, tot godslastering of andere zware zonden.

Zelfs kerkelijke geboden kunnen ophouden te verplichten, indien het onderhouden daarvan gevaren of groote moeielijkheden zou verwekken, en het nalaten daarvan geen ontrouw aan het geloof openbaren zou, b. v. ten tijde van hevige vervolging.

IV. Wat moet men dan doen, als men tegen het geloof hoort spreken?

Indien men dit gevoegelijk kan beletten, of met goeden uitslag het gesprokene weet te wederleggen, dan is men daartoe verplicht. Doch, wanneer men niet in staat is het gesprek te verbieden of door tegenspraak de zaak nog zou verergeren, dan is het genoeg, door zijn stilzwijgen te toonen, dat men het gesprek afkeurt

---

V. Sinds de eerste tijden des Christendoms en verder door alle eeuwen heen, werd het teeken des H. Kruises beschouwd als eene openbare belijdenis van het christelijk geloof.

Dewijl de protestantsche sekten het schoone gebruik van het Kruisteeken verworpen hebben, dient het thans als een bizonder onderscheidingsteeken der *Katholieken.*

Waarom gebruiken wij het H. Kruisteeken als eene belijdenis van ons geloof?

Omdat het vooral twee voorname geheimen van het katholiek geloof aanduidt, te weten de *H. Drievuldigheid* en de *Verlossing.*

1°. Wanneer wij zeggen: *in den naam*, dan belijden wij éénen God; en als wij daarbij voegen: *des Vaders en des Zoons en des H. Geestes*, dan erkennen wij drie onderscheidene Personen in ééne Godheid.

2°. Christus heeft aan het kruis het werk onzer Verlossing voltrokken; het kruis dus is daarvan het glorievolle herinneringsteeken. Wanneer wij nu het Kruisteeken maken, belijden wij openlijk, dat wij leerlingen zijn van den God-Mensch, die ons door zijn kruisdood verlost heeft.

VI. Het is zeer goed en heilzaam dikwijls het H.

Kruisteeken te maken, vooral bij 't begin en het einde van den dag, vóór en na den maaltijd, vóór elk belangrijk werk en bizonder in alle bekoringen. Aldus wapenen wij ons tegen den boozen vijand, die door het kruis overwonnen werd, en smeeken wij tevens den zegen des hemels over ons af [1]).

Wanneer het Evangelie in de H. Mis gezongen of gelezen wordt, maken wij het Kruisteeken op voorhoofd, mond en borst, en vragen daardoor aan God de genade om het Evangelie met het verstand te kennen, met den mond vrijmoedig te belijden, en met het hart te beminnen en gewillig te volgen.

Besluit. Bij het einde der verhandeling over het geloof moeten wij deze practische voornemens maken : 1° Wij zullen ons nooit schamen over het geloof, maar dat altoos, waar 't noodzakelijk of nuttig is, vrijmoedig belijden. 2°. Wij zullen zorgvuldig allen omgang met ongodsdienstige of zedelooze personen vermijden, en nooit boeken of dagbladen koopen of lezen, welke ons geloof of onze zedelijkheid in gevaar kunnen brengen.

---

1) Aan hen, die met een rouwmoedig hart het kruisteeken, onder aanroeping der H. Drievuldigheid maken, is een aflaat van 50 dagen verleend.

Zelfs kerkelijke geboden kunnen ophouden te verplichten, indien het onderhouden daarvan gevaren of groote moeielijkheden zou verwekken, en het nalaten daarvan geen ontrouw aan het geloof openbaren zou, b. v. ten tijde van hevige vervolging.

IV. Wat moet men dan doen, als men tegen het geloof hoort spreken?

Indien men dit gevoegelijk kan beletten, of met goeden uitslag het gesprokene weet te wederleggen, dan is men daartoe verplicht. Doch, wanneer men niet in staat is het gesprek te verbieden of door tegenspraak de zaak nog zou verergeren, dan is het genoeg, door zijn stilzwijgen te toonen, dat men het gesprek afkeurt

---

V. Sinds de eerste tijden des Christendoms en verder door alle eeuwen heen, werd het teeken des H. Kruises beschouwd als eene openbare belijdenis van het christelijk geloof.

Dewijl de protestantsche sekten het schoone gebruik van het Kruisteeken verworpen hebben, dient het thans als een bizonder onderscheidingsteeken der *Katholieken.*

Waarom gebruiken wij het H. Kruisteeken als eene belijdenis van ons geloof?

Omdat het vooral twee voorname geheimen van het katholiek geloof aanduidt, te weten de *H. Drievuldigheid* en de *Verlossing.*

1°. Wanneer wij zeggen: *in den naam,* dan belijden wij éénen God; en als wij daarbij voegen: *des Vaders en des Zoons en des H. Geestes,* dan erkennen wij drie onderscheidene Personen in ééne Godheid.

2°. Christus heeft aan het kruis het werk onzer Verlossing voltrokken; het kruis dus is daarvan het glorievolle herinneringsteeken. Wanneer wij nu het Kruisteeken maken, belijden wij openlijk, dat wij leerlingen zijn van den God-Mensch, die ons door zijn kruisdood verlost heeft.

VI. Het is zeer goed en heilzaam dikwijls het H.

Kruisteeken te maken, vooral bij 't begin en het einde van den dag, vóór en na den maaltijd, vóór elk belangrijk werk en bizonder in alle bekoringen. Aldus wapenen wij ons tegen den boozen vijand, die door het kruis overwonnen werd, en smeeken wij tevens den zegen des hemels over ons af [1]).

Wanneer het Evangelie in de H. Mis gezongen of gelezen wordt, maken wij het Kruisteeken op voorhoofd, mond en borst, en vragen daardoor aan God de genade om het Evangelie met het verstand te kennen, met den mond vrijmoedig te belijden, en met het hart te beminnen en gewillig te volgen.

Besluit. Bij het einde der verhandeling over het geloof moeten wij deze practische voornemens maken : 1° Wij zullen ons nooit schamen over het geloof, maar dat altoos, waar 't noodzakelijk of nuttig is, vrijmoedig belijden. 2°. Wij zullen zorgvuldig allen omgang met ongodsdienstige of zedelooze personen vermijden, en nooit boeken of dagbladen koopen of lezen, welke ons geloof of onze zedelijkheid in gevaar kunnen brengen.

---

1) Aan hen, die met een rouwmoedig hart het kruisteeken, onder aanroeping der H. Drievuldigheid maken, is een aflaat van 50 dagen verleend.

IIde HOOFDSTUK.

OVER DE APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS.

Inleiding.

I. De hoofdwaarheden van onzen H. Godsdienst vinden wij in het kort samengevat in de *twaalf artikelen des Geloofs*. Deze te zamen worden ook *Apostolische geloofsbelijdenis* genoemd, omdat zij van den tijd der Apostelen afkomstig zijn en, volgens de overlevering, door hen werden opgesteld, vóórdat zij van elkander scheidden, om den volkeren het Evangelie te gaan verkondigen.

II. Deze geloofsbelijdenis bevat drie afdeelingen, welke wij achtereenvolgens nader zullen beschouwen. De eerste heeft betrekking op *God den Vader* en de schepping der wereld; de tweede op *God den Zoon* en het werk der verlossing; de derde op *God den H. Geest* en onze heiligmaking. — In de eerste afdeeling zullen wij behandelen het eerste geloofsartikel: *Ik geloof in God, den Vader almachtig, Schepper des hemels en der aarde.*

EERSTE AFDEELING.

OVER GOD EN ZIJNE EIGENSCHAPPEN IN 'T ALGEMEEN.

§ 1.

Bronnen onzer kennis van God. Gods bestaan.

I. Stoffelijke wezens kunnen wij door onze lichamelijke zintuigen leeren kennen; God echter, die een

zuivere geest is, zonder lichaam, valt niet onmiddellijk onder 't bereik onzer zinnen. Daarom zeggen wij, dat wij God niet kunnen *zien*.

In den hemel nochtans zullen wij door eene bovennatuurlijke genade in staat gesteld worden, God van aanschijn tot aanschijn te aanschouwen.

II. Waardoor zijn wij dan tot de kennis van God en zijne eigenschappen gekomen?

Door eene *natuurlijke* en eene *bovennatuurlijke* Openbaring van God zelven (Zie hoofdstuk 1 §. 1 en 2).

A. Door *natuurlijke* Openbaring verstaan wij, dat God zich door de zichtbare schepping en het bestuur der wereld aan ons openbaart, en dat onze ziel daardoor, met hare *natuurlijke* krachten, God kennen kan.

Het bestaan van God wordt op de volgende wijze door ons natuurlijk verstand bewezen:

1°. In elk schepsel, op zich zelf, en ook in alle schepselen, te zamen beschouwd, vinden wij slechts *eindige*, *onvolmaakte* en *veranderlijke* wezens.

Alles nu, wat eindig en veranderlijk is en geen noodzakelijk bestaan heeft, moet van een ander wezen het aanzijn ontvangen hebben; want, dewijl het *eindig* is, kan het niet uit zich zelf bestaan, en omdat het *toevallig* en *veranderlijk* is, moet er eene andere oorzaak zijn, waardoor het bestaat.

Dus moet er een wezen zijn, dat noodzakelijk, uit zich zelven en eeuwig bestaat — namelijk God, die alles geschapen heeft.

2°. De heerlijk schoone orde, welke wij in het heelal bewonderen, bewijst ons Gods bestaan. Immers, wanneer wij een uurwerk zien, dat regelmatig loopt, of een prachtig paleis, waar alles wèl geordend is — dan besluiten wij, dat dit door een kunstenaar of bouwmeester vervaardigd is. Zoo ook als wij de zon, de maan en die millioenen sterren, welke alle regelmatig, zonder de minste stoornis, haren loop volbrengen, beschouwen; wanneer wij ons oog slaan op de hemellichamen, de planten en de dieren, elk afzonderlijk of in hun wondervollen samenhang, waardoor

zij één harmonisch geheel vormen; wanneer wij het menschelijk lichaam met zijne bewonderenswaardige zintuigen, waarvan elk zijne bizondere bestemming heeft, gadeslaan, dan moeten wij erkennen, dat dit alles niet door het *toeval* tot stand gebracht kan zijn.

Er moet dus noodzakelijk een hooger wezen bestaan, dat met oneindige wijsheid en almacht het heelal bestuurt en regeert. Terecht zegt de H. Schrift: „*Wie erkent niet in dit alles, dat de hand des Heeren het gemaakt heeft?*" (Job. XII, 10). Dienvolgens leert het Vatikaansche Concilie „*dat God, het begin en het einde aller dingen, uit het geschapene met zekerheid kan gekend worden*" (IIe Hoofdst. *de Revelat*).

3°. Het bestaan van elk levend wezen in 't bizonder, dat op aarde woont, brengt ons bij een weinig nadenken tot de erkenning van Gods bestaan. Van waar komt bijv. de vogel, die zingt in de lucht? Uit het ei. — En van waar komt het ei? Uit een anderen vogel. En deze? Van een ander ei. — Zoo zullen dezelfde vragen altijd terugkomen, en nooit zullen wij eene oplossing krijgen, tenzij wij eene eerste oorzaak van alles aannemen, namelijk God, die alles geschapen heeft.

4°. Ten allen tijde hebben alle volkeren, zonder uitzondering, eene godheid erkend, ofschoon hun begrip van Gods wezen dikwijls met vele dwalingen vermengd was. Dat algemeen en voortdurend geloof kan geen anderen grond hebben dan in de aloude overlevering en in de uitspraak van het gezond verstand. Derhalve moeten wij besluiten: datgene, waarin alle natiën overeenstemmen, namelijk de erkenning van het bestaan van God, kan niet anders dan waarheid wezen.

5°. Er bestaat eene algemeene, onveranderlijke *natuurwet*, welke in het hart van alle menschen is ingedrukt en waardoor wij het goede van het kwade onderscheiden. Diezelfde stem des gewetens vervult het hart des deugdzamen met vreugde en blijdschap en met hoop op belooning; het gemoed des boosdoeners daarentegen, met angst en vrees, zelfs ook dan, wanneer geen mensch van zijne misdaad getuige is.

Deze natuurwet dus moet door een oneindig, allerheiligst, rechtvaardig en alwetend wezen in ons hart zijn ingedrukt.

III. — B. God heeft zich zelven op *bovennatuurlijke* wijze aan de menschen geopenbaard.

De kennis, welke wij van God en zijne volmaaktheden, *alleen* door het natuurlijke licht onzer rede, kunnen verkrijgen, is zeer onvolmaakt en niet voldoende om onze bovennatuurlijke bestemming te bereiken.

Daarom heeft God, in zijne oneindige goedheid, zich zelven, zijne natuur en zijne volmaaktheden op bovennatuurlijke wijze aan de menschen nader kenbaar gemaakt.

Eerst heeft Hij dit gedaan aan de Aartsvaders en Profeten; ten laatste door zijnen Zoon Jesus Christus, die ons eene zoo volmaakt mogelijke kennis der Godheid heeft gegeven. — Die mededeelingen noemen wij *de bovennatuurlijke Openbaring*, welke in de H. Schrift en de Overlevering vervat is, en waarover wij vroeger breedvoerig gesproken hebben.

Opmerking. Dat er nog, vooral in onzen tijd, menschen gevonden worden, die voorgeven niet aan God te gelooven, moeten wij toeschrijven:

1°. Aan hunne *onwetendheid* in zake van godsdienst; zij loochenen en ontkennen wat zij nooit ernstig onderzocht hebben.

2°. Aan de lichtzinnigheid en onverschilligheid, waarin de onwetenden voortleven.

3°. Aan dwazen hoogmoed. Zij meenen alles te kunnen doorgronden, en willen zoo gaarne, in de oogen der wereld, doorgaan voor *groote vernuften*.

4°. Vooral echter heeft het ongeloof meestal tot grondoorzaak: *de bedorvenheid des harten*. — «*Le cœur leur fait mal à la tête*", zegt een beroemd schrijver (Zie Ie Hoofdst. § 8).

Eindelijk moeten wij hier nog opmerken: dat zeer velen van hen, die zich als ongeloovig *voordoen*, praalzuchtige menschen zijn: dat zij, misschien wel zonder uitzondering, *niet* overtuigd zijn van hetgeen zij zeggen, ja inwendig aan het bestaan van God gelooven.

Hoe velen zijn er niet, die zich op hun sterfbed tot God keeren, hunne spotternij betreuren en der beleedigde Majesteit van God om vergeving smeeken!

§ 2.

Eenheid van God.

Thans zullen wij overgaan tot de verdere beschouwing

zij één harmonisch geheel vormen; wanneer wij het menschelijk lichaam met zijne bewonderenswaardige zintuigen, waarvan elk zijne bizondere bestemming heeft, gadeslaan, dan moeten wij erkennen, dat dit alles niet door het *toeval* tot stand gebracht kan zijn.

Er moet dus noodzakelijk een hooger wezen bestaan, dat met oneindige wijsheid en almacht het heelal bestuurt en regeert. Terecht zegt de H. Schrift: „*Wie erkent niet in dit alles, dat de hand des Heeren het gemaakt heeft?*" (Job. XII, 10). Dienvolgens leert het Vatikaansche Concilie „*dat God, het begin en het einde aller dingen, uit het geschapene met zekerheid kan gekend worden*" (IIe Hoofdst. *de Revelat*).

3°. Het bestaan van elk levend wezen in 't bizonder, dat op aarde woont, brengt ons bij een weinig nadenken tot de erkenning van Gods bestaan. Van waar komt bijv. de vogel, die zingt in de lucht? Uit het ei. — En van waar komt het ei? Uit een anderen vogel. En deze? Van een ander ei. — Zoo zullen dezelfde vragen altijd terugkomen, en nooit zullen wij eene oplossing krijgen, tenzij wij eene eerste oorzaak van alles aannemen, namelijk God, die alles geschapen heeft.

4°. Ten allen tijde hebben alle volkeren, zonder uitzondering, eene godheid erkend, ofschoon hun begrip van Gods wezen dikwijls met vele dwalingen vermengd was. Dat algemeen en voortdurend geloof kan geen anderen grond hebben dan in de aloude overlevering en in de uitspraak van het gezond verstand. Derhalve moeten wij besluiten: datgene, waarin alle natiën overeenstemmen, namelijk de erkenning van het bestaan van God, kan niet anders dan waarheid wezen.

5°. Er bestaat eene algemeene, onveranderlijke *natuurwet*, welke in het hart van alle menschen is ingedrukt en waardoor wij het goede van het kwade onderscheiden. Diezelfde stem des gewetens vervult het hart des deugdzamen met vreugde en blijdschap en met hoop op belooning; het gemoed des boosdoeners daarentegen, met angst en vrees, zelfs ook dan, wanneer geen mensch van zijne misdaad getuige is.

Deze natuurwet dus moet door een oneindig, allerheiligst, rechtvaardig en alwetend wezen in ons hart zijn ingedrukt.

III. — B. God heeft zich zelven op *bovennatuurlijke* wijze aan de menschen geopenbaard.

De kennis, welke wij van God en zijne volmaaktheden, *alleen* door het natuurlijke licht onzer rede, kunnen verkrijgen, is zeer onvolmaakt en niet voldoende om onze bovennatuurlijke bestemming te bereiken.

Daarom heeft God, in zijne oneindige goedheid, zich zelven, zijne natuur en zijne volmaaktheden op bovennatuurlijke wijze aan de menschen nader kenbaar gemaakt.

Eerst heeft Hij dit gedaan aan de Aartsvaders en Profeten; ten laatste door zijnen Zoon Jesus Christus, die ons eene zoo volmaakt mogelijke kennis der Godheid heeft gegeven. — Die mededeelingen noemen wij *de bovennatuurlijke Openbaring*, welke in de H. Schrift en de Overlevering vervat is, en waarover wij vroeger breedvoerig gesproken hebben.

Opmerking. Dat er nog, vooral in onzen tijd, menschen gevonden worden, die voorgeven niet aan God te gelooven, moeten wij toeschrijven:

1°. Aan hunne *onwetendheid* in zake van godsdienst; zij loochenen en ontkennen wat zij nooit ernstig onderzocht hebben.

2°. Aan de lichtzinnigheid en onverschilligheid, waarin de onwetenden voortleven.

3°. Aan dwazen hoogmoed. Zij meenen alles te kunnen doorgronden, en willen zoo gaarne, in de oogen der wereld, doorgaan voor *groote vernuften*.

4°. Vooral echter heeft het ongeloof meestal tot grondoorzaak: *de bedorvenheid des harten*. — «*Le cœur leur fait mal à la tête*", zegt een beroemd schrijver (Zie Ie Hoofdst. § 8).

Eindelijk moeten wij hier nog opmerken: dat zeer velen van hen, die zich als ongeloovig *voordoen*, praalzuchtige menschen zijn: dat zij, misschien wel zonder uitzondering, *niet* overtuigd zijn van hetgeen zij zeggen, ja inwendig aan het bestaan van God gelooven.

Hoe velen zijn er niet, die zich op hun sterfbed tot God keeren, hunne spotternij betreuren en der beleedigde Majesteit van God om vergeving smeeken!

§ 2.

Eenheid van God.

Thans zullen wij overgaan tot de verdere beschouwing

van Gods wezen, gelijk Hij zich, door de natuurlijke en vooral door de bovennatuurlijke Openbaring, aan ons heeft bekend gemaakt.

Er bestaat maar ÉÉN *God.*

1°. Deze waarheid leert ons de H. Schrift: „*Ik ben God, en buiten Mij is er geen God, en niemand is aan Mij gelijk.*" Zóó spreekt de Heer bij den Profeet Isaias (XLVI, 9).

2°. Diezelfde waarheid verkondigt ons de rede.

a. Indien er meer dan één God was, zouden zij aan elkander of *gelijk* of *ongelijk* moeten wezen. Geen van beide echter is mogelijk; dus er is maar één God.

Bewijs. α. Zij kunnen onmogelijk *gelijk* zijn, d. w. z. even groot, machtig, enz.; want dan zou geen van hen het *hoogste*, het *opperste* wezen zijn. Derhalve zou geen van allen *God* zijn, dewijl God noodzakelijk het hoogste wezen zijn moet, aan wien *alles* onderworpen is.

β. Indien er verscheidene godheden waren en aan elkander *ongelijk* in macht en grootheid, dan zou alleen dat *eenige* wezen God zijn, dat boven alle anderen verheven is.

b. Tot de eenheid van God moeten wij ook besluiten, wanneer wij de schoone wereldorde beschouwen, welke ons getuigt van één plan en ééne leidende gedachte van één oneindig wijzen Schepper.

§ 3.

Over Gods wezen.

I. Het is den mensch onmogelijk, Gods wezen duidelijk en volledig te verklaren. Uit hetgeen ons het natuurlijk verstand leert en vooral de bovennatuurlijke Openbaring verkondigt, kunnen wij op de vraag: *wat is God?* aldus antwoorden:

God is een oneindig volmaakte geest, de Schepper, de Heer van hemel en aarde, van wien alle goed voorkomt.

II. Een *geest* noemen wij een onstoffelijk wezen, dat verstand en vrijen wil bezit. Onze ziel is een geest,

doch de mensch, in zijn geheel genomen, is niet enkel een *geest*, omdat hij uit lichaam en ziel bestaat.

God echter is 1°. een *zuivere geest*, d. w. z. onstoffelijk en zonder lichaam. Deze eigenschap Gods wordt ons door het geloof geleerd en door de rede bevestigd.

a. God is een *geest*, want anders had Hij de wereldorde niet kunnen ontwerpen, dewijl deze het werk eener hoogere wijsheid is; anders ook kon Hij niet aan geesten, gelijk onze ziel, het leven gegeven hebben.

b. Later zullen wij bewijzen, dat God *onmetelijk*, *alomtegenwoordig* en *onsterfelijk* is. Alleen een zuivere geest kan deze hoedanigheden bezitten: alle lichamen immers zijn door ruimte begrensd en aan plaats gebonden; zij zijn deelbaar, veranderlijk en sterfelijk.

c. Deze waarheid wordt ons in de H. Schrift met de duidelijkste woorden geleerd. Christus zelf sprak tot de samaritaansche vrouw: „*God is een geest*" (Joan, IV, 24). Wanneer in den Bijbel gesproken wordt van den *arm* Gods, de *oogen* des Heeren, enz., dan geschiedt dit, om ons op menschelijke en aanschouwelijke wijze Gods *almacht*, *alwetendheid*, enz. voor te stellen.

III. God is 2° een *oneindig volmaakte geest*.

God wordt aldus genoemd, omdat aan zijn goddelijk wezen niets ontbreekt en Hij alle goed en alle volmaaktheden in oneindige mate in zich vereenigt, zoodat er geen volmaakter wezen kan bestaan of uitgedacht worden.

Alle volmaaktheden, welke wij in eenig geschapen wezen aantreffen, moeten ook in God bij uitnemendheid te vinden zijn, omdat Hij daarvan de eerste oorzaak is.

Vervolgens moeten ook alle denkbare volmaaktheden in God als in hare eerste oorzaak vereenigd zijn; want zonder dat zouden ze zelfs niet mogelijk wezen.

Dus de eerste oorzaak van alles, God, bezit *alle* volmaaktheden; Hij is de volmaaktheid zelve.

Daar God uit kracht van zijn wezen *noodzakelijk* en *onafhankelijk* is, kan Hij ook in zijne volmaaktheden niet begrensd zijn; want noch zijne eigen natuur, noch

eenige macht buiten Hem kunnen aan zulk een absoluut en noodzakelijk wezen grenzen stellen.

Hij is dus de volheid van alle volmaaktheden.

Ook dit leert ons de H. Schrift. Zij toch kent aan God alle mogelijke volmaaktheden toe. Zij noemt Hem den alleen Heilige, den alleen Machtige, den alleen Wijze, den alleen Goede. Zij verheft zijne grootheid, als zijnde zonder beperking, zonder grenzen (Ps. CXLIV, 3).

IV. God dan bezit alle goede eigenschappen der schepselen, welker begrip geen onvolmaaktheid in zich bevat — zooals *goedheid*, *wijsheid* — doch in *oneindige* mate; alle anderen, welke iets onvolmaakts in zich sluiten, zijn in eene andere eigenschap Gods *in oneindig verhevener wijze* opgesloten. Zoo vinden wij b. v. het goede van 't *redeneervermogen* in zijne oneindige wijsheid, doch in den hoogsten graad van volmaaktheid.

V. God is 3° de *Schepper* van alles wat bestaat; later zal dit aangetoond worden.

Hij wordt genoemd: *de Heer van hemel en aarde*, omdat Hem de heerschappij over de gansche schepping toekomt; alle schepselen toch zijn aan zijnen wil en zijne bevelen onderworpen.

VI. — 4°. *Van Hem komt alle goed voort.* Al het goede en schoone, wat wij in de natuur bewonderen; ons eigen lichaam en zijne krachten; onze ziel en hare vermogens — alles komt van God, den Gever van alle goed. Alle bovennatuurlijke genaden, welke wij dagelijks ontvangen, het onuitsprekelijk geluk des hemels, dat voor ons bereid is, indien wij zalig sterven, het zijn alle zoovele kostbare goederen, welke wij aan God te danken hebben of van Hem verwachten.

VII. De ééne God, dien wij aanbidden, is een PERSOONLIJK *wezen en geheel onderscheiden van de schepselen.*

Deze waarheid blijkt niet alleen duidelijk uit de H. Schrift en de leer der Kerk, maar wordt ons ook door het gezond verstand onwederlegbaar aangetoond. Immers:

a, God is oneindig, alomtegenwoordig, eeuwig en volmaakt; de schepselen daarentegen zijn eindig, begrensd, vergankelijk en onvolmaakt. God moet dus noodzakelijk een wezen zijn, boven het geschapene verheven en daarvan onderscheiden; anders toch zou *hetzelfde* wezen hoedanigheden bezitten, welke tegenstrijdig zijn en elkander uitsluiten.

b. Indien God niet als *persoonlijk* en hoogste wezen erkend werd, zou alle godsdienst en ook alle zedelijke orde uit de wereld verdwijnen.

Opmerkingen. 1°. Wanneer wij zeggen: *ik geloof God*, dan erkennen wij als waar aan te nemen hetgeen Hij gezegd heeft. *Eenen God gelooven*, beteekent: aannemen, dat er één God is. In het 1e Art. der Apostolische Geloofsbelijdenis staat: *ik geloof* IN *God*; d w. z. ik geloof dat Hij bestaat, en ik geef mij met een geloovig hart aan Hem over, om op Hem te betrouwen en Hem te beminnen. Insgelijks zeggen wij: *ik geloof*... IN *Jesus Christus*... IN *den H. Geest.*

2°. Laten wij dan, aan deze belijdenis getrouw, aan God niet alleen ons verstand onderwerpen door te gelooven, maar Hem ook ons *hart* schenken, door Hem uit al onze krachten te beminnen. Hij alléén is al onze liefde waardig, Hij alléén kan al onze wenschen in eeuwigheid vervullen.

§ 4.

Over de volmaaktheden Gods in het bizonder.

I. Wij noemen *volmaaktheid* of *eigenschap* Gods al datgene, wat uit zijn wezen als voortvloeiend, en als het goddelijk wezen nader bepalend, door ons verstand *gedacht* wordt.

Die volmaaktheden zijn *niet* in werkelijkheid van elkander, noch van het wezen Gods onderscheiden: God *is* slechts ééne volmaaktheid. Ons bekrompen verstand echter beschouwt de eene eigenschap na de andere, of beter gezegd, de *eene* goddelijke volmaaktheid onder verschillende oogpunten, nu eens als almacht, dan als wijsheid, enz.

II. Er zijn eenige eigenschappen Gods, welke wij vooral moeten kennen en van nabij beschouwen, omdat zij ons nader zijne natuur en onze verhouding tot Hem doen kennen, namelijk de volgende: 1°. God

is *eeuwig*, *onveranderlijk* en *alomtegenwoordig*; 2°. Hij is *alwetend* en *alwijs*; 3°. Hij is *almachtig*, *oneindig heilig en rechtvaardig*; *oneindig goed*, *barmhartig en lankmoedig*; *oneindig waarachtig en getrouw*.

III. De drie eerste volmaaktheden Gods kunnen wij ons voorstellen als te behooren tot het goddelijke *wezen*; de twee volgende tot de *werkdadigheid* van Gods *verstand*, en eindelijk de laatste tot de *werkdadigheid* van zijn *wil*.

A. Volmaaktheden van het goddelijke wezen.

IV. — 1°. God is *eeuwig*, d. w. z. Hij is zonder begin en zonder einde. Van Hem zegt de H. Schrift: „*die was, die is en die zijn zal*" (Openb. I. 8).

God moet noodzakelijk eeuwig zijn; want:

a) als Hij niet eeuwig was, dan zou Hij *onvolmaakt* en *veranderlijk* zijn, wat strijdt met de natuur van het goddelijke wezen.

b) Het *niets* kan onmogelijk iets voortbrengen; indien God niet eeuwig was en uit zich zelf geen *noodzakelijk* bestaan had, dan zou noch Hij, noch eenig schepsel hebben kunnen ontstaan. Hij is dus uit zich zelven, zijn wezen is *noodzakelijk*; Hij was dus van eeuwigheid en zal in eeuwigheid blijven bestaan.

Hierbij moeten wij nog opmerken, dat in Gods eeuwigheid geene opvolging van oogenblikken of tijden bestaat; dat Gods zijn, denken en willen *niet* een verleden of eene toekomst aanduidt, maar alleen iets *tegenwoordigs*, zonder einde en zonder begin.

V. — 2°. God is *onveranderlijk*. Hij blijft eeuwig dezelfde in zijn wezen, in zijne kennis, in zijne raadsbesluiten; in Hem is niets wat begint, niets wat vermeerderd wordt of vermindert: „*bij Hem is geen verandering en geen schaduw van veranderlijkheid*" (Jac. I, 17).

Deze onveranderlijkheid volgt uit het begrip van het goddelijk wezen: God is oneindig *volmaakt*, Hij bezit dus ieder oogenblik alles op oneindig volmaakte wijze; Hij kan dus evenmin eene eigenschap verwerven als verliezen; Hij is en blijft onveranderlijk.

VI. Indien Gods wil en raadsbesluiten onveranderlijk zijn, hoe kunnen wij dan hopen door het gebed, enz. zijne gunsten te verkrijgen of de verdiende straffen af te wenden?

Wij kunnen dat alles verwachten en moeten het met vertrouwen vragen, omdat God, van alle eeuwigheid ons gebed en onze goede werken vooruitziende, van eeuwigheid besloten heeft, ons zijne genade te verleenen, zijne straffen van ons af te keeren, enz. Zóó heeft Hij ook van eeuwigheid voorzien, wie in onboetvaardigheid volharden en sterven zouden, en daarmede gaat het eeuwige raadsbesluit te zamen om hen te straffen; van onzen kant dus moeten wij handelen alsof nog niets beslist ware en alles van ons eigen doen zal afhangen.

VII. — 3°. God is *alomtegenwoordig* wil zeggen: Hij is in den hemel, op de aarde en op alle plaatsen, en wel op drievoudige wijze. God is overal door zijne *kennis*, dewijl Hij alles ziet en doorschouwt; door zijn *wil*, die alles bestuurt; door zijn *wezen*, dewijl Hij overal, tegelijkertijd en volkomen tegenwoordig is en door geene ruimte beperkt wordt.

a. Deze waarheid leert ons de H. Schrift: „*Kan de mensch zich in schuilhoeken verbergen, zoodat Ik hem niet, zie? Ben Ik het niet, die hemel en aarde vervul?*" (Jerem. XXIII, 24).

b. God is een oneindig volmaakt wezen, dat noch door zich zelven, noch door iets anders begrensd kan worden; zijn wezen is dus onmetelijk en alomtegenwoordig. — Ook zou er iets aan Gods volmaaktheid ontbreken, indien er eene plaats kon uitgedacht worden, waar Hij niet tegenwoordig is.

VII. *Opmerkingen.* 1. Ofschoon Gods wezen alles omvat en doordringt, is Hij toch van de schepselen onderscheiden en wordt ook door niets ter wereld verontreinigd, daar Hij een oneindig zuivere geest is.

2. Ofschoon God door zijn *wezen* overal tegenwoordig is, vertoont Hij toch op eenige plaatsen, op *bizondere* wijze, zijne werkdadigheid. Daarom zeggen wij, dat de hemel zijn *troon* is, dewijl Hij dáár aan de zaligen zijne glorie vertoont; dat de zielen der rechtvaardigen zijne *tempels* zijn, omdat Hij door zijne heiligmakende genade op eene bizondere wijze in die zielen tegenwoordig is.

B Volmaaktheden van Gods kennis.

IX. God is 1° *alwetend,* Hij kent op de volmaaktste wijze alles, wat gekend kan worden. De *wijze*, volgens welke God kent, is volmaakt; de *omvang* zijner kennis oneindig.

a. De volmaaktheid der wijze, waarop God kent, blijkt hieruit: Hij kent van alle eeuwigheid *alles gelijk het is;* Hij weet en begrijpt *alles tegelijk*, door *één enkelen blik;* Hij bezit die kennis door *zich zelven*, Hij verkreeg die niet door eenig wezen buiten zich. — Dat alles is een gevolg van de oneindige volmaaktheid van Gods wezen.

b. De *omvang* der goddelijke alwetendheid is oneindig.

Hij kent en begrijpt *zich zelven.* „*De geest* (Gods) *doorgrondt alles, ook de diepten der Godheid*" (I Cor. II,10).

Hij kent alles wat bestaat of bestaan kan, wat geweest is en zijn zal; Hij ziet onze handelingen en doorschouwt de geheimste gedachten onzer harten. „*De oogen Gods..... doorschouwen de diepste afgronden in de harten der menschen; want God den Heer waren alle dingen bekend, eer Hij ze schiep, en zoo doorgrondt Hij ze ook alle, nadat zij voltooid zijn.*" (Eccli. XXIII, 28).

Dat God ook alle toekomende dingen kent, welke van 's menschen *vrijen wil* afhangen, blijkt duidelijk uit de voorzeggingen van Christus en de Profeten.

Opmerking. 1°. De mensch verliest echter daardoor zijne vrijheid niet; want hij handelt *niet* zóó of zóó, *omdat* God dit voorziet en kent; maar God ziet en kent van eeuwigheid 's menschen daden, die hij *uit vrijen wil* zal verrichten. Zoo b. v. verloochende Petrus den Heiland, *niet* omdat deze het voorzegd had; maar Christus voorzag en voorspelde die verloochening van Petrus, waaraan deze Apostel zich *met vrijen wil* zou plichtig maken.

2°. Het is goed en nuttig dikwijls aan Gods tegenwoordigheid en alwetendheid te denken.

a. Die gedachte zal ons, zoowel in de eenzaamheid als in het openbaar, van alle zonden terughouden en ons tot beoefening der deugd aansporen.

b. Die herinnering zal ons in kommer en in lijden, in droefheid en smart, vertroosten, bemoedigen en versterken. Dien troost smaakte de H. man Job, toen hij uitriep: «*In den hemel is mijn getuige, en die mij kent is in den hooge*" [Job. XVI, 20.].

X. — 2°. God is *alwijs*, d. i. Hij weet alles op de beste wijze in te richten en de geschiktste middelen aan te wenden, om het doel, dat Hij zich voorstelt, te bereiken.

Het hoofddoel, dat God zich in de schepping voorstelde, is de openbaring zijner oneindige volmaaktheden. Ook ieder schepsel heeft zijne bizondere bestemming, waardoor eene bewonderenswaardige wereldorde ontstaat. Vooral moeten wij Gods wijsheid bewonderen in de beschikking der lotgevallen van ieder mensch in 't bizonder, en ook van geheele volkeren. Menigmaal staan wij over sommige onverwachte gebeurtenissen verbaasd; doch later kunnen wij niet genoeg Gods wijsheid bewonderen, die alles zoo goed geregeld heeft, en zelfs de booze inzichten der menschen deed dienen tot volvoering van het goddelijke plan. Dikwijls echter blijft, gedurende dit leven, veel voor ons oog verborgen, wat ons eerst in de eeuwigheid duidelijk zal worden.

Besluit. Wij moeten dus altijd een onbegrensd en kinderlijk vertrouwen op God stellen en met zijne beschikkingen tevreden zijn.

C. Eigenschappen van Gods wil.

XI. God is 1° *almachtig*, d. w. z. Hij kan alles zonder uitwendige middelen, en daartoe is slechts één enkel besluit van zijn wil noodig.

Dewijl alle volmaaktheden in God oneindig zijn, moet ook zijne macht grenzenloos wezen. Als er iets was, dat Gods macht te boven ging, of indien Hij, om iets te volbrengen, uitwendige middelen noodig had, dan zou zijne macht niet volmaakt en oneindig zijn.

Dit leert ons ook de H. Schrift: „*Bij God is niets onmogelijk*" (Luc. I, 37). „*Gij hebt alle dingen geschapen en door uwen wil werden zij geschapen*" (Openb. IV, 11).

XII. Slechts één ding kan God niet, namelijk: iets

doen wat strijdig is met zijne volmaaktheden. Dat is echter geene zwakheid, maar een noodzakelijk gevolg van zijne volmaaktheid.

Opmerking. God is *vrij* in de uitoefening zijner almacht; Hij kon de schepselen uit het niet te voorschijn roepen of niet, deze wereld of eene andere scheppen.

XIII. — 2°. God is *heilig,* d. i. Hij wil en bemint enkel het goede en verfoeit het kwade.

Heilig noemen wij den mensch, die standvastig het kwaad vermijdt en het goede bemint en beoefent. Oneindig heilig is dus God, dewijl Hij het goede met volmaakte liefde bemint en het kwaad met oneindigen haat verfoeit. — Het *goede* is, op de eerste plaats, God zelf en zijne volmaaktheden en vervolgens alles, wat met zijne goddelijke volmaaktheid overeenstemt.

Kwaad is alles, wat strijdig is met Gods H. wil, met zijne eeuwige volmaaktheden.

Daarom zegt de H. Schrift: „*Gij* (o Heer!) *bemint de gerechtigheid en haat het onrecht*" (Ps. XLIV, 8).

Opmerking. 1°. God moet noodzakelijk de zonde haten. Hij kan jegens haar niet onverschillig zijn, anders zou Hij ophouden oneindig heilig te wezen.

2°. Daarom ook verlangt en wil God, dat wij meer en meer volmaakt worden. »*Dit is de wil Gods, uwe heiligmaking*" [I Thess. VI, 4]. »*Zijt heilig, wijl Ik heilig ben*" [Lev. XI, 44].

XIV. — 3°. God is *rechtvaardig* wil zeggen: Hij beloont en bestraft naar verdiensten.

Rechtvaardig noemen wij hem, die elkeen — zich zelven en anderen — geeft wat hem toekomt. God geeft zich zelven wat Hem toekomt, door zich zelven te kennen en te beminnen als het hoogste goed, en door de aanbidding en gehoorzaamheid van alle redelijke schepselen te vorderen.

Hij geeft den schepselen wat hun toekomt, door het goede te beloonen en het kwaad te straffen.

„*Hij zal een ieder vergelden naar zijne werken*" (Rom. II, 6).

XV. Hierbij moeten wij nog opmerken, dat God niet verplicht was ons eene belooning voor onze gehoor-

zaamheid aan zijne geboden te schenken: ook zonder dat loon zouden wij Hem onderwerping verschuldigd zijn.

Doch God, in zijne oneindige liefde, beloofde vrijwillig aan den mensch de belooning zijner deugd. Door deze belofte is Hij als onze schuldenaar geworden, en zal Hij onze deugden beloonen *naar verdienste* d.i. volgens de van eeuwigheid vastgestelde orde. Het geringste goed werk, dat wij doen, zelfs een beker water in zijn naam gegeven, zal niet onbeloond blijven.

Insgelijks zal God het kwade *naar verdienste* straffen d. w. z. gelijk het naar de besluiten zijner eeuwige rechtvaardigheid verdient gestraft te worden. Geene enkele misdaad, zelfs geene zondige gedachte, zal ongestraft blijven.

XVI. Waar en wanneer heeft de *volmaakte* vergelding plaats?

A. De belooning der deugd en de bestraffing der zonde *begint* reeds in dit leven.

1° *a.* De ondervinding en de geschiedenis leeren ons, dat de *deugdzamen* op zichtbare wijze door God beschermd worden; dat zij menigmaal op wondervolle wijs gered en in eer en glorie verheven worden. Denken wij aan *Jozef* in Egypte en aan den vromen man *Job*.

b. Ook zelfs te midden van lijden en rampspoeden vindt de rechtvaardige troost en opbeuring in zijn rein geweten en in de hoop op den hemel; hij draagt zijn ongeluk met geduld en gevoelt niet al den drukkenden last der wederwaardigheden, welke hem treffen.

2°. *a. De zondaar* daarentegen ontvangt dikwijls reeds in dit leven de straf zijner boosheid: tegenspoed, ziekte en een schielijken dood. — Herinneren wij ons slechts eenige voorbeelden uit de geschiedenis: *Absalon*, *Achab*, *Antiochus*, enz.

b. Ook dan zelfs, wanneer het den zondaar uiterlijk in alles voorspoedig gaat, is hij *nooit* tevreden of gelukkig. Hij is niet *tevreden*, omdat hij haat en afgunst in zijn hart voedt, omdat hij nimmer zijne driften geheel voldoen kan; hij is gejaagd en ongerust, omdat de knagingen zijns gewetens hem overal, te midden der vermaken, vervolgen en kwellen.

B. Doch de *volkomen* vergelding van goed en kwaad heeft eerst in de *eeuwigheid* plaats. Daar zal God den deugdzame beloonen met eene eeuwige en onbeschrijfelijke zaligheid; daar zal Hij den onboetvaardigen zondaar, volgens de orde zijner eeuwige gerechtigheid, met onbegrijpelijk zware en eindelooze straffen vergelden.

Besluit. De beschouwing der goddelijke rechtvaardigheid moet ons aansporen, om de zonden zorgvuldig te vermijden en steeds met nieuwen ijver in de deugd voort te gaan «*Vreest vooral*," zegt Christus, «*Dengene, die lichaam en ziel in 't verderf der hel kan storten*". [Matth. X, 28].

Verder moeten wij daaruit besluiten, nooit op onze goede werken of op onze vermeende deugd trotsch te wezen, maar God in nederigheid des harten te dienen. Zoo leert ons de H. Paulus, wanneer hij zegt: «*Ik ben mij van niets* [kwaads] *bewust, maar daarom toch niet gerechtvaardigd: die mij oordeelt, is de Heer*" [1 Cor. IV, 4].

XVII. 4°. God is *goed, barmhartig* en *lankmoedig*. God, de *algoede*, wil den schepselen goed mededeelen en overlaadt hen inderdaad met ontelbare weldaden. Als de oneindig *barmhartige*, is Hij geneigd het kwaad af te keeren en bereid den boetvaardigen zondaar vergiffenis te schenken.

God is *lankmoedig*, omdat Hij dikwijls lang wacht, eer Hij den zondaar straft, ten einde hem tijd tot boetedoening te geven.

a Van Gods *goedheid* getuigt ons het gansche heelal, want het is 't werk zijner goedheid; daaraan herinneren ons de ontelbare natuurlijke en bovennatuurlijke weldaden, welke wij van Hem ontvangen hebben of die in de eeuwigheid ons beloofd zijn.

God, het oneindig volmaakte Wezen, *moet* grenzenloos *goed* zijn, dewijl de goedheid eene volmaaktheid is, welke wij zelfs in den mensch bewonderen.

Daarom zegt de H. Schrift: „*Gij bemint alles, wat Gij geschapen hebt, en haat niets van datgene, wat Gij gemaakt hebt*" (Wijsh. XI, 25).

b Vooral de rouwmoedige zondaar is het voorwerp der goddelijke *barmhartigheid*, daar God hem door zijne genade tot bekeering helpt en bereid is

hem vergiffenis te schenken en de eeuwige straf van hem of te wenden. Gods barmhartigheid is een noodzakelijk gevolg zijner goedheid, welke geneigd is alle goed te bewijzen.

Zij is ook overeenkomstig met zijne wijsheid, omdat de eeuwige verdoemenis den mensch van zijne bestemming afrukt. Wanneer den mensch dat ongeluk overkomt, dan geschiedt het, omdat hij Gods erbarmende hand, die hem redden wilde teruggestooten heeft.

Het grootste bewijs van Gods goedheid en barmhartigheid is, dat Hij zijn eenigen Zoon op de wereld gezonden heeft, om door zijn lijden en dood het diep gevallen menschdom te redden. Ook is de H. Schrift vervuld met uitspraken, waarin Gods barmhartigheid — vooral jegens den berouwhebbenden zondaar — verheerlijkt wordt.

— *c.* Gods *lankmoedigheid* stelt den zondaar in staat, de uitwerkselen der oneindige barmhartigheid te ondervinden; zij wacht den zondaar af, opdat hij, na oprechte bekeering, genade moge erlangen.

Deze waarheid leert ons de H. Schrift:

„*God heeft geduld en wil niet, dat iemand verloren ga*" (2 Petr. III, 9). Zij wordt ons getoond in het voorbeeld van Ninive en Jerusalem.

Gods lankmoedigheid is een gevolg van zijne goedheid, die den zondaar niet ééns, maar herhaaldelijk roept en vermaant tot bekeering; van zijne barmhartigheid, welke alle middelen gebruikt, om het eeuwige ongeluk van den zondaar af te wenden.

XVIII. 5°. God is *waarachtig*, d. i. Hij spreekt en openbaart niets anders dan de waarheid.

Als *alwetend* kan God niet dwalen; als oneindig *heilig* kan Hij niet in dwaling voeren of bedriegen: indien een van beide mogelijk was, zou Hij niet volmaakt zijn.

XIX. 6°. Eindelijk, God is *getrouw*, Hij volbrengt alles, wat Hij belooft of waarmee Hij bedreigt.

Gods getrouwheid volgt noodzakelijk uit zijne *waar-*

achtigheid, waardoor zijne woorden de uitdrukking van zijne gedachten en zijn wil zijn; ook volgt zij uit Gods *onveranderlijkheid*, krachtens welke Hij bij het eenmaal genomen besluit volhardt; ook kan Hij als *almachtig* altijd zijn wil ten uitvoer brengen.

De geschiedenis van 't Israëlietische volk geeft ons van die waarheid de duidelijkste bewijzen. Daarom zegt de H. Schrift: „*Weet, dat de Heer uw God een sterke en* GETROUWE *God is, die zijn verbond houdt;..... maar ook allen, die Hem haten, evenzeer vergeldt*" (Deut. VII, 9).

Besluit: 1°. Wij moeten altoos, in welke omstandigheden wij ons bevinden, aan Gods woord vastelijk gelooven en op zijne beloften onwankelbaar vertrouwen.

2°. Ten allen tijde moeten wij de waarheid spreken, afkeer hebben van leugentaal en de gedane beloften getrouw vervullen.

§ 5.

Over de H. Drievuldigheid.

I. In God zijn *drie* Personen: de Vader, de Zoon, en de H. Geest. Dat God één is in wezen en drievuldig in Personen, m. a. w. dat de drie goddelijke Personen, welke wij in God erkennen, slechts één zijn in wezen ot dezelfde goddelijke natuur hebben, noemen wij: het geheim der *allerheiligste Drievuldigheid.* —

Wij moeten dit geheim gelooven:

1° omdat de leer der H. Drieëenheid ons in de H. Schrift wordt verkondigd. In het Oude Testament werd zij op verschillende plaatsen aangeduid.

Reeds op de eerste bladzijde der H. Schrift lezen wij: „laten *Wij* den mensch maken naar *Ons* beeld en gelijkenis" (Gen. I, 26). Later: „de Heer (de „Vader) zeide tot mijnen Heer (den Messias): neem „plaats aan mijne rechterhand" (Ps. CIX), op welke woorden Jesus zelf de Joden opmerkzaam maakte.

Doch eerst in het N. T. werd dit verheven geheim met duidelijke woorden voorgehouden. *„Gaat en onderwijst alle volkeren, hen doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes"* (Matth. XXVIII, 19).

2°. Diezelfde waarheid verkondigden, op bevel des Heeren, de Apostelen, zooals uit ontelbare plaatsen hunner schriften blijkt.

3°. Door alle eeuwen heen heeft de katholieke Kerk deze leer zuiver en onvervalscht bewaard, gelijk wij uit hare liturgische boeken en uit de veroordeelingen, tegen de ketters uitgesproken, duidelijk zien.

De nadere verklaring dezer waarheid zullen wij, tot meerdere duidelijkheid, in eenige punten samenvatten.

II. Ieder der drie goddelijke Personen bezit de ééne en dezelfde goddelijke natuur, met alle goddelijke volmaaktheden, zoodat elke Persoon waarachtig God is. Deze waarheid behoeft hier niet nader bewezen te worden, dewijl allen, die aan God gelooven, de godheid des Vaders aannemen. Over God den Zoon en God den H. Geest zal later uitvoerig gesproken worden.

III. Ofschoon de Vader, de Zoon en de H. Geest *als Personen* onderscheiden zijn, is nochtans de goddelijke natuur *niet* onder de drie Personen *verdeeld*, maar *geheel* in elken Persoon; want het goddelijke wezen, de goddelijke natuur, is ondeelbaar. Er is dus maar ééne goddelijke natuur, ééne godheid, één God in drie onderscheidene Personen.

IV. Daaruit volgt van zelf, dat de eene Persoon niet grooter, ouder of machtiger is dan de andere: zij zijn alle drie van eeuwigheid en even volmaakt, wijl alle drie maar één en dezelfde God zijn.

V. Waardoor zijn dan de drie goddelijke Personen onderscheiden?

Zij zijn hierdoor onderscheiden, dat de Vader *niet* voortkomt, *niet* voortgebracht is; dat de Zoon van den Vader is geboren of voortgebracht, en de H. Geest

van den Vader en den Zoon te zamen voortkomt.

De eerste Persoon der H. Drievuldigheid is *Vader*, omdat Hij voortbrengt; de tweede is *Zoon*, omdat Hij voortgebracht wordt; de derde is *H. Geest*, dewijl Hij door den Vader en den Zoon te zamen uitgeademd wordt (*spiratur*), of van hen voortkomt.

De drie Personen hebben dus met elkander gemeen het goddelijk *wezen;* ieder Persoon heeft echter voor zich datgene *eigen*, waardoor Hij *deze* Persoon en niet een andere is: dat noemen wij *persoonlijke eigenschap*.

VI. Ofschoon de Personen van elkander onderscheiden zijn, mogen wij Hen toch niet als gescheiden houden.

„Gelijk wij zien, dat de afstraling onafscheidbaar is van het licht, zoo belijden wij ook, dat de Zoon van den Vader niet gescheiden kan worden," zegt het Conc. van Toledo, geh. in 675.

VII. Ofschoon de Zoon door den Vader wordt voortgebracht, en de H. Geest van beiden voortkomt, zijn toch de Zoon en de H. Geest van eeuwigheid, gelijk de Vader; zij zijn ook niet *geschapen*, maar hebben een noodzakelijk en eeuwig bestaan.

VIII. Wanneer wij zeggen: *de eerste*, *de tweede*, *de derde* Persoon der H. Drievuldigheid, dan duiden wij daardoor *niet* een voorrang onder de goddelijke Personen aan, maar alleen de orde, waarin de eene Persoon uit den anderen van eeuwigheid voortkomt.

TWEEDE AFDEELING.

DE H. DRIEVULDIGHEID IN HARE WERKEN NAAR BUITEN.

§ 1.

Over Gods werken.

1. Tot dusverre hebben wij de H. Drieëenheid beschouwd in haar wezen en in de verhouding der drie goddelijke Personen tot elkander.

Alle werken *naar buiten* d. i. buiten het goddelijk wezen, zooals b. v. de schepping, zijn in gelijke mate aan de drie Personen eigen.

Nochtans worden sommige dezer werken aan één der drie goddelijke Personen *toegekend* of *toegeschreven*. Dit geschiedt met *die* werken, welke 't meest geschikt zijn om aan te toonen, wat iederen Persoon in 't bizonder eigen is en waardoor zij van elkander onderscheiden zijn.

II. Den Vader is dit bizonder eigen, dat Hij de oorsprong is, waaruit de twee andere Personen van eeuwigheid voortkomen. Daarom worden den Vader die werken toegeschreven, waarin zich het vaderschap, waarin zich de eeuwige voortbrenging, 't meest afspiegelt, namelijk de *schepping* der wereld en andere werken, in welke vooral de goddelijke *almacht* uitschijnt.

III. De Zoon wordt door den Vader voortgebracht door de kennis van zichzelven; dewijl nu *wijsheid*, in 't algemeen, de vrucht is der kennis, wordt den Zoon *de wijsheid* toegeschreven met al die werken, waarin bizonder Gods wijsheid zich vertoont, zooals de *ordening* en *regeling* des heelals en het werk der *verlossing* of herstelling der oorspronkelijke orde.

Bij het laatste punt moeten wij opmerken, dat God de Zoon *alleen* de menschelijke natuur heeft aangenomen, ofschoon ook de Vader en de H. Geest tot de menschwording en verlossing hebben medegewerkt.

IV. De H. Geest gaat van den Vader en den Zoon uit, als de onderlinge *liefde*. Daarom worden Hem de werken der liefde en vooral de *heiligmaking* toegeschreven.

V. Ziedaar de voornaamste waarheden, welke ons over het aanbiddelijk geheim der H. Drievuldigheid door de H. Schrift verkondigd en door de H. Kerk geleerd worden.

Wij noemen dit geloofspunt een *geheim*, omdat het eene waarheid is, welke het menschelijk verstand, door eigen krachten, *niet kan kennen*, en evenmin, nadat het tot de kennis dier waarheid door de Openbaring

gekomen is, *kan begrijpen* [1]). — Wij begrijpen immers niet, *hoe* in één God drie Personen kunnen zijn.

Hier kunnen wij niet anders dan de beperktheid van ons verstand erkennen, eerbiedig neerknielen, Gods onbegrijpelijke Majesteit aanbidden en — *gelooven*. Ja, vastelijk gelooven, omdat de eeuwige en onfeilbare Waarheid zich zelve aldus aan ons geopenbaard heeft.

De nadere beschouwing van dit aanbiddelijk geheim moet ons tot *nederigheid* stemmen, dewijl ons daardoor Gods verhevenheid en onze eigen onmacht aangetoond worden; zij moet ons *verlangen* ontvlammen, om eens God in den hemel te bezitten en van aanschijn tot aanschijn te aanschouwen.

§ 2.

Over de schepping en het bestuur der wereld.

A. *Over de schepping in het algemeen.*

I. Wanneer wij hier spreken van de *wereld*, dan verstaan wij daardoor: hemel en aarde, met alle geschapene, zoowel onzichtbare als zichtbare wezens. God dan heeft de wereld geschapen, d. i. *uit niets* gemaakt, zonder vooraf bestaande stof, alleen *door de kracht van zijn wil*.

Deze waarheid wordt duidelijk bewezen:

---

1) Men kan evenwel niet aantoonen, dat er tegenstrijdigheid in ligt. Immers wij beweren niet, dat God in zijne natuur tegelijk één en drievuldig is, hetgeen zeker onzin zou wezen; maar wij zeggen, dat Hij, hoewel één van natuur, drievoudig in Personen is. Indien de goddelijke natuur gelijksoortig aan de onze was en de goddelijke Personen menschen waren zooals wij, zou dit onmogelijk zijn. Doch hoe onvolmaakt is onze kennis van het goddelijk wezen en van de goddelijke Personen! Gewoonlijk wordt het door deze gelijkenis toegelicht. Onze ziel is eveneens éénvoudig, en toch onderscheiden wij in haar drie onderscheidene vermogens: verstand, geheugen en wil. Wij gevoelen zeer goed, dat de wil of de wilskracht niet het verstand is, waardoor wij het ware van het valsche onderscheiden, en dat de wil ook weder verschilt van het geheugen, waardoor wij ons het verledene herinneren. Nochtans gelooven en weten wij, dat wij maar ééne ziel hebben

1°. Door de H. Schrift: *„In den beginne* (d. i. in den beginne der geschapen dingen of in den aanvang des tijds) *schiep God hemel en aarde"* (Gen I, 1).

Het woord *scheppen* beteekent hier niet: *regelen, ordenen;* want onmiddellijk na 't aangehaalde vers volgt: *„de aarde echter was woest en ledig;"* zij moest dus nog geordend worden. God *schiep*, wil alzoo zeggen: Hij maakte uit niets. — In dien zin werd dat woord ten alle tijde verstaan, in het O. en ook in het N. V. *„In den beginne was het Woord .... Alles is door hetzelve gemaakt en zonder hetzelve is niets gemaakt wat gemaakt is"* (Joan I, 1—3). Hier leert ons het Evangelie, dat *alles*, al het geschapene, door het Woord (God den Zoon) gemaakt is; er bestond alzoo buiten God niets, waaruit het heelal kon vervaardigd worden; dit werd dus in het aanzijn geroepen door de kracht van den goddelijken wil.

2°. Diezelfde waarheid werd door de HH. Vaders van alle eeuwen geleerd, door de H. Kerk altoos verkondigd en laatstelijk nog plechtig uitgesproken in het Vatikaansche Concilie.

3°. Zelfs de rede, nadat zij 't begrip der schepping door de Openbaring verkregen heeft, toont ons aan, dat de wereld niet anders, dan *door schepping uit niets* kan voortgebracht zijn.

a. Immers, had God eene vooraf bestaande stof noodig gehad, om de wereld te maken, dan zou die stof van zijnen wil en zijne macht onafhankelijk geweest zijn; derhalve zou zijne macht *begrensd* en niet oneindig zijn.

b. Indien men de schepping verwierp zou men ten laatste moeten aannemen, dat de stof eeuwig is en de wereld zich zelve gevormd heeft, of dat zij zelve God is — hetgeen zeker ongerijmd en goddeloos is.

Immers: *De stof kan niet eeuwig zijn, en de wereld heeft zich zelve niet gevormd.*

Want: *a.* Een wezen, dat uit zich zelven en noodzakelijk bestaat, is (gelijk wij vroeger zagen) *volmaakt* en *onveranderlijk*. Elk schepsel en ook alle schepselen

samen genomen zijn onvolmaakt en veranderlijk; zij kunnen dus niet door zich zelven, niet van eeuwigheid bestaan, zij moeten door een ander voortgebracht zijn.

Zelfs voor het kleinste organisme (dier of plant) is het vanzelfontstaan onmogelijk. Dit is door de waarneming bevestigd. De beroemde natuurkundige Flourens, lid van de Academie Franç, zegt daarover: »De generatio spontanea (vanzelfontstaan) der insekten wordt door niemand meer verdedigd sedert Redi (1668); die der ingewandswormen door niemand meer sedert van Beneden (1853); die der afgietseldiertjes (infusoriën) door niemand meer sedert Balbiani (1862 en van geen enkel dier meer sedert Pasteur (1864).

β. De oorspronkelijke stof, waaruit de wereld zou ontstaan zijn, kan niet iets *stoffelijks* zijn; want dan had zij geene geesten, gelijk de menschelijke ziel, kunnen voortbrengen. Evenmin kan zij een *geest* zijn; uit dezen toch, als onverdeelbaar en onstoffelijk wezen, kan geen stof geboren worden.

γ. De schoone orde en harmonie, welke in de wereld bestaat en, zooals wij vroeger zeiden, het bestaan van God bewijst, toont ons tevens aan, dat alles niet uit zich zelven of door toeval aldus samengevoegd en geordend is, maar noodzakelijk een hooger, een oneindig wijzen Bestuurder veronderstelt, die alles geregeld heeft.

De wereld is niet één met God, maar van Hem onderscheiden. Want:

α. God immers is *noodzakelijk, onveranderlijk, oneindig volmaakt:* deze eigenschappen zijn rechtstreeksch strijdig met die der stoffelijke wereld.

β. Als God één met de wereld was, dan zou er geen onderscheid bestaan tusschen *goed* en *kwaad*, wat toch door ons verstand en door ons geweten erkend wordt.

B. *Over de schepping der wereld in den tijd.*

1. De wereld is niet eeuwig, zij ontstond *in* den tijd, of beter, *met* den aanvang van den werkelijken tijd, die eerst met haar begonnen is.

Zij is niet eeuwig; want zij heeft de kenteekenen niet van een wezen, dat eeuwig is zij verandert voortdurend, en dit staat lijnrecht tegenover eeuwigheid.

De *Bijbelsche tijdrekening* begint eerst met de schepping des menschen. De vraag, of de wereld toen reeds lang bestond, zullen wij thans beantwoorden.

II. God heeft de wereld, gelijk de Bijbelsche geschiedenis ons leert, in *zes dagen* geschapen.

Moeten wij door die *zes dagen* verstaan: gewone dagen van 24 uren, of lange *perioden* van honderden of duizenden jaren? Vele geleerden zijn van meening, dat de beste opvatting is die van gewone en natuurlijke dagen.

Op de tegenwerping, dat de verschillende lagen van *kolen*, *steen* en andere stoffen, gevonden in den schoot der aarde, in de 6000 jaren sedert de schepping van den mensch niet kunnen gevormd zijn, wordt geantwoord:

1° Al die lagen kunnen afkomstig zijn van den zondvloed en van latere overstroomingen.

2° De stellingen der Aardkunde (Geologie) zijn, voor het grootste deel, ijdele theorieën en onbewezen veronderstellingen, welke elkander menigmaal tegenspreken. [1])

Er zijn nochtans ook zeer vele katholieke schrijvers, die de *zes dagen* als *perioden* van vele jaren beschouwen, of *tusschen* de natuurlijke dagen dergelijke perioden aannemen. Volgens deze uitlegging zou de wereld vele *duizenden* jaren vóór den mensch bestaan hebben. Ook die meening kan men volgen en verdedigen, omdat zij niet strijdig is met de H. Schrift, noch met de leer der Kerk.

---

1) De geleerde natuurkundige *Cuvier* zegt: »Mozes heeft ons eene cosmogonie nagelaten, welker nauwkeurigheid elken dag op de bewonderenswaardigste wijze wordt bevestigd. Zijne cosmogonie is, van een zuiver wetenschappelijk standpunt beschouwd, in 't bizonder daarom merkwaardig, omdat de orde, welke hij voor de verschillende tijdperken der schepping aanwijst, nauwkeurig dezelfde is als die, welke uit de geologische nasporingen wordt afgeleid"; terwijl *Ampère* verklaart: »Of Mozes bezat eene even grondige kennis der natuurwetenschappen als onze eeuw, óf hij was geïnspireerd."

III. Waarom heeft God de wereld in *zes dagen* of *tijdperken* geschapen en niet in één oogenblik?

Omdat dit het meest met zijne oneindige wijsheid overeenstemde. Zoo schept Hij ook niet in eens eene plant of een boom, maar laat die langzaam uit het zaad opgroeien. De *reden* echter, waarom dit zijner wijsheid past, heeft Hij ons niet geopenbaard, en wij kunnen haar dus niet doorgronden.

IV. Waarom heeft God de wereld geschapen?

1° *Niet* uit noodzakelijkheid; want in de werken *buiten zich zelven* is God volkomen vrij; ook is Hij in zich zelven oneindig gelukkig en volmaakt en behoeft niets buiten zich.

2° Hij schiep de wereld, omdat Hij oneindig goed is, en aan de schepselen de blijken zijner goedheid wilde mededeelen.

a. God bemint met oneindige liefde *zijne* goedheid, *zijne* volmaaktheden, en daarom wilde Hij deze in de schepping openbaren. Derhalve zegt de H. Schrift: „*Alles heeft de Heer om zich zelven gemaakt*" (Spr. XVI, 4).

b. Ofschoon de uitwendige verheerlijking Gods het *laatste* en *hoogste* doel der schepping is, beoogde zijne oneindige goedheid toch ook het welzijn der schepselen en dus ook de zaligheid des menschen.

Hieruit besluiten wij: 1° *het laatste doeleinde der schepping is: Gods verheerlijking door de schepselen;* 2° *het nadere doel: het welzijn der schepselen.*

C. *Over het bestuur der wereld en de goddelijke Voorzienigheid.*

I. Indien God, na de schepping, de wereld aan zich zelve had overgelaten, dan zou alles terstond in wanorde vervallen, ja tot het niet teruggekeerd zijn. De Heer echter *behoudt* en *bestuurt* de wereld door zijne *Voorzienigheid.* Door dezelfde kracht van zijnen wil, waardoor Hij de wereld schiep, maakt Hij ook, dat zij bestaan blijft zooals en zoolang het Hem behaagt.

II. God *bestuurt* de wereld d. w. z. Hij draagt

zorg voor allen en voor alles, van den mensch tot het nietigste schepsel; Hij beschikt en geleidt alles met wijsheid en goedheid tot het doel, waartoe de wereld geschapen is, namelijk tot zijne eigen verheerlijking en tot het welzijn der menschen. Er is of geschiedt dus niets in de wereld uit noodzakelijkheid of bij toeval; niets geschiedt er of God *wil* het of *laat* het *toe*, om redenen zijner wijsheid bekend.

III. Dat er eene Voorzienigheid bestaat, die de wereld regeert, is eene waarheid, op ontelbare plaatsen der H. Schrift ons geopenbaard. Zoo lezen wij in het boek der wijsheid (XIV, 3): „*Uwe voorzienigheid, Vader! bestuurt alles.*" Deze waarheid wordt ook door de rede bevestigd. Immers, wanneer wij overwegen, dat God *almachtig* en oneindig *wijs* is en alle schepselen met vaderlijke liefde *bemint;* wanneer wij de wonderbare orde en samenwerking van alle deelen des heelals en de wondervolle lotsbeschikkingen der menschen gadeslaan, dan moeten wij daarin de hand der Voorzienigheid erkennen (Zie § 2 der vorige Afdeeling).

IV. Indien God alles bestuurt, waarom geschiedt er dan *kwaad* in de wereld?

God wil de zonde niet, integendeel; Hij laat ze echter toe:

a. omdat Hij den mensch een *vrijen wil* geschonken heeft, welke een heerlijk en den wijzen Schepper waardig geschenk is. Het goede gebruik der vrijheid strekt den mensch tot eer en God tot verheerlijking. Doch daaruit volgt tevens voor den mensch de *mogelijkheid*, om zijne vrijheid ten kwade te misbruiken;

b. omdat God. zooals wij dagelijks in de wereld kunnen zien, ook het kwade tot voltrekking zijner eeuwige raadsbesluiten weet te leiden.

V. Waarom bestaan in de wereld zoovele rampen, ziekten en andere wederwaardigheden?

1° Die rampen zijn de natuurlijke gevolgen en straffen van de erfzonde en van de andere zonden.

2° Daarenboven kunnen zij den mensch als midde-

BIBLIOTHECA O.F.M. ALVERNIA

len dienen, om zijn hoogste doel, de eeuwige zaligheid, te bereiken, dewijl zij geschikt zijn, om den zondaar tot bekeering te brengen en aan de rechtvaardigen gelegenheid tot vele verdiensten te verschaffen.

VI. Wanneer wij somtijds zien, dat zondaars in de wereld gelukkig zijn en alles naar hun wensch gaat, de deugdzamen daarentegen met vele onheilen te kampen hebben, dan moeten wij er aan denken: dat het geluk der boozen slechts *in schijn* bestaat en zij, door 't gemis der zielerust, in werkelijkheid diep ongelukkig zijn: dat God hen voor het weinige goed, wat zij doen, hier op aarde beloont, daar zij in de eeuwigheid volgens Gods rechtvaardigheid zullen gestraft worden; dat God ook door bewijzen zijner goedheid den zondaar tot inkeer brengen wil. Voor de rechtvaardigen zijn de tijdelijke rampen geen werkelijk kwaad, dewijl zij daardoor in de deugd bevestigd en volmaakt worden, voor hunne zonden voldoen en hunne verdiensten voor den hemel vermeerderen. Die rampen maken hen meer gelijkvormig met den lijdenden Verlosser. Daarenboven schenkt God hun inwendigen troost, waardoor de last der wederwaardigheden licht en aangenaam gemaakt wordt.

Besluit. Wanneer rampen en tegenspoeden ons treffen, moeten wij die als bewijzen van Gods goedheid aannemen en geduldig verdragen; want: »*wien God liefheeft, dien tuchtigt Hij*" (Hebr. XII, 6); »*wien Hij wil verheffen, dien vernedert Hij*" (Spreuk XVIII, 12).

§ 3.

Over de schepping in het bizonder.

A. *De Engelen.*

I. Behalve den mensch en de andere zichtbare en stoffelijke schepselen, heeft God ook nog onzichtbare en onstoffelijke wezens geschapen, die wij *Engelen* noemen.

De *Engelen* zijn zuivere geesten, met rede en wil begaafd, die geen lichaam hebben.

Hun naam wordt ontleend aan een Grieksch woord, dat *afgezant* beteekent. Zij dragen dien naam, dewijl God hen als zijne dienaars gebruikt, om zijnen wil bekend te maken of uit te voeren.

II. Dat er Engelen bestaan, en dat zij zuivere geesten zijn, is eene waarheid, ons door de H. Schrift en de Overlevering geleerd. Wanneer zij zich nu en dan in een zichtbaar lichaam vertoonden, dan was dat niet een eigen, maar een *aangenomen* lichaam. De natuur der Engelen is veel verhevener en volmaakter dan die der menschen; hun verstand, hunne kracht, hunne schoonheid overtreffen verre 's menschen vermogens.

III. Het juiste getal der Engelen is ons onbekend, doch is zeker zeer groot, dewijl in de H. Schrift van *duizenden* en *millioenen* gesproken wordt. Zij worden verdeeld in drie hiërarchieën, welke ieder drie koren bevatten: *de Engelen, de Aartsengelen en de Krachten; de Machten, de Overheden en de Heerschappijen; de Tronen, de Cherubijnen en de Serafijnen.*

IV. Hoedanig waren de Engelen bij hunne schepping?

Zij waren met de heiligmakende genade en vele andere heerlijke gaven verrijkt en bezaten een, hunner natuur eigen, geluk. God echter had hen ook tot een *bovennatuurlijk* geluk bestemd, hetwelk zij door hunne getrouwheid moesten verdienen.

Aan hen, die gedurende den gestelden proeftijd Gode getrouw bleven, werd de bovennatuurlijke zaligheid, welke in 't aanschouwen en 't bezitten des Allerhoogsten bestaat, geschonken. Zoo zegt o. a. de Heiland: „*Hunne Engelen aanschouwen altijd het aanschijn mijns Vaders, die in de hemelen is*" (Matth. XVIII, 10).

V. Velen echter onder de Engelen stonden, gedurende den tijd hunner beproeving, door de zonde van hoogmoed, tegen God op. Daardoor verloren zij de heiligmakende genade, en werden nu tot straf nedergeworpen in den afgrond der hel, waar zij in eeuwigheid de vreeselijkste pijnen verduren. „*God heeft de*

Engelen, die zondigden, niet gespaard, maar in den duisteren kerker des afgronds geworpen en overgeleverd aan de pijnen" (2 Petr. II, 4). Deze afgevallen Engelen worden *booze geesten* of *duivelen* geheeten.

Ofschoon God toelaat, gelijk wij straks zullen zien, dat zij over de wereld ronddwalen, dragen zij toch overal hunne straffen met zich mede.

VI. In welke verhouding staan de Engelen tot ons menschen?

1°. Zij beminnen ons, omdat wij schepselen van den hemelschen Vader en bestemd zijn, hiernamaals eeuwig met hen gelukkig te worden; zij bewaren ons in ontelbare gevaren des lichaams [1]), zij bidden voor ons, dragen onze gebeden aan God op en vermanen ons door heilige inspraken ten goede, maar vooral verdedigen zij ons in den strijd voor onze zaligheid en zullen ons, ook in het uur des doods, tegen den boozen vijand beschermen.

2°. God heeft zelfs aan elken mensch in het bizonder een Engel ter zijner bescherming gegeven, dien wij *Engelbewaarder* noemen.

Van 't begin onzes levens waakt die Engel over ons, leidt ons op den weg der deugd en verwijdert ons door heilzame ingevingen van de zonde; hij draagt onze gebeden en goede werken aan God op; hij beschermt ons in de gevaren, vooral in de bekoringen en in het uur van onzen dood.

VII. Wat wij onzen H. Engelbewaarder verschuldigd zijn, leert ons de H. Bernardns met deze woorden: „*eerbied* voor zijne tegenwoordigheid, *dankbaarheid* voor zijne goedheid, en *vertrouwen* in zijne bescherming."

VIII. Geheel anders is 's menschen verhouding tot de booze geesten, de duivelen. Uit haat tegen God en afgunst jegens ons, die bestemd zijn om eens het eeuwig geluk des hemels te bezitten, dat zij door hunne schuld verloren hebben, zijn de duivelen hoogst vijandig jegens

---

1) Denken wij aan de geschiedenis van *Tobias*, van den *H. Petrus* in den kerker, enz.

ons gezind. Zij haten de menschen en zoeken hen op alle mogelijke wijze — in zooverre God dit toelaat — ook zelfs in hun lichaam te schaden [1]). Vooral echter trachten zij den mensch tot zonden, tot onboetvaardigheid en zoo tot zijne eeuwige verdoemenis te brengen.

IX. De booze geesten zoeken ons ten val te brengen, door ons de zonde als bevallig of als eene onschuldige of geringe zaak voor te stellen; door ons, nadat wij 't kwaad bedreven hebben, gedachten van wanhoop in te blazen, met één woord, door ons te *bekoren* tot zonden in gedachten, woorden of werken.

X. Waarom laat God deze bekoringen toe?

1°. Tot zijne eigen verheerlijking; want, dewijl de strijd voor onze zaligheid door de aanvallen des duivels des te heviger is, zoo wordt, wanneer wij dien strijd met getrouwheid voeren, aan God des te grootere eer bewezen.

2°. Ook laat Hij dit toe tot heil der menschen, omdat wij daardoor juist het bewijs onzer liefde jegens Hem kunnen leveren en ons de gelegenheid geschonken wordt, vele deugden te beoefenen.

XI. Om de bekoringen des duivels te overwinnen, moeten wij:

1°. *bidden*, dagelijks en vurig bidden, vooral in 't oogenblik der bekoring de HH. namen van *Jesus* en *Maria* aanroepen, het kruisteeken maken, ons met wijwater besproeien of eenige schietgebeden doen;

2°. den bekoorder terstond standvastig weerstaan, volgens het woord van den H. Jacobus (IV, 7): »*wederstaat den duivel en hij zal van u vlieden.*"

3°. Een krachtig wapen, om de overwinning in dezen strijd te bevechten, is: het vluchten der eenzaamheid, der ledigheid, der naaste gelegenheden en andere gevaren.

B. *Over de schepping des menschen.*

I. Nadat de hemellichamen en de aarde, met hare planten en dieren, geschapen en tot één prachtig geheel geordend waren, wilde God ook den mensch

1) Dit blijkt uit de geschiedenis van Job en het voorbeeld van vele menschen, die zelfs, gelijk de H. Schrift getuigt, door den duivel bezeten werden.

scheppen. Om ons diens verhevenheid en grootheid voor te stellen, sprak God: *„Laat Ons den mensch maken naar ons beeld en gelijkenis"* (Gen, 1, 26).

Eenige ongeloovige natuurkundigen van den lateren tijd, wier zwak en ziekelijk brein niet meer het geloof aan het bestaan van een persoonlijken, 1) over de wereld met onbeperkte macht heerschenden God wilde verdragen, hebben de bewering opgesteld, dat de mensch door geleidelijke ontwikkeling uit een kikvorsch of een aap is voortgekomen.

Deze leer is:

1°. *onwetenschappelijk*, wijl de natuurkunde, die beweert hare leerstellingen uit de *ervaring* te putten, geen enkel bepaald en feitelijk bewijs voor hare bewering kan aanhalen.

2°. Zij is *strijdig met de rede*. Want, indien die natuurlijke ontwikkeling ooit heeft plaats gehad, waarom wordt ze thans niet meer waargenomen; waarom bestaan de zoogenaamde *tusschenvormen* niet meer? Sedert wanneer heeft de natuur dan hare kracht verloren, om dieren tot menschen te maken?

3°. De ziel, een onstoffelijk en vrij handelend wezen, kan onmogelijk door een wezen, dat in zijn leven en werken volkomen aan de stof gebonden is, voortgebracht worden.

4°. De ongeloovigen spreken bij hunne hypothesen van *natuurkeuze*, waardoor zij willen aanduiden, dat de natuur uit hare eigen kracht de noodzakelijke elementen weet uit te kiezen, om steeds meer volmaakte wezens te vormen. Die *natuurkeus* is *iets* of *niets*. Is zij iets, dan is zij een denkend wezen — God; is zij niets, dan kan ze ook niets voortbrengen

5°. Eindelijk leert de ondervinding, uit de vergelijking der ontdekte fossiele overblijfselen, dat, in den loop der eeuwen, altijd hetzelfde onderscheid bestaan heeft, ook in den *uiterlijken* vorm des lichaams van den mensch en welk dier men ook neme.

Geen wonder, dat tegenwoordig de meeste, zelfs ongeloovige natuurvorschers met deze dwaze en goddelooze leer van Darwin c. s. den spot drijven. 2)

Helaas! tot zulke ongerijmdheden vervalt de mensch, als hij voor het licht der Openbaring de oogen sluit!

II. Gelijk wij uit de Bijbelsche geschiedenis weten, werd het lichaam van den eersten mensch, Adam, door God uit aarde gevormd; vervolgens blies God hem den adem des levens in, d. w. z. Hij schiep de ziel en vereenigde die met het lichaam.

---

1) C. Vogt zegt, dat hij het systeem van Darwin heeft omhelsd, omdat het nu met den Schepper voor goed uit is.

2) Toen Darwin in 1872 als correspondeerend lid van de Fransche Academie werd voorgedragen, is hij om zijn volslagen gebrek aan wetenschappelijke methode met groote meerderheid van stemmen afgewezen.

Daarna vormde de Heer het lichaam der eerste vrouw uit een ribbe van Adam, en stortte ook haar eene onsterfelijke ziel in. God had zeker het lichaam van Eva uit niets kunnen scheppen of uit eene andere stof kunnen maken; doch Hij deed het op bovengemelde wijze om verschillende redenen, o. a. om de innige vereeniging van getrouwheid en liefde aan te duiden, welke tusschen man en vrouw bestaan moet.

III. De eerste menschen, door God geschapen, bestonden dus uit *ziel en lichaam* Alle menschen, die ooit op aarde geweest zijn of zijn zullen, bestaan ook, gelijk Adam en Eva, uit ziel en lichaam, en stammen van hen af.

Deze waarheid kennen wij door het geloof; zij wordt bevestigd door de natuurkunde, welke ons bewijst, dat alle menschenrassen tot *ééne* soort behooren [1].)

Dat in ieder mensch eene onsterfelijke ziel woont, d. i. een geest, die aan het lichaam leven en beweging geeft, doch niet gelijk het lichaam sterft, is eene hoofdwaarheid des geloofs.

1°. Zij wordt ons op ontelbare plaatsen der H. Schrift geleerd; zij is de grondslag van het Christendom; zij werd door alle christenvolken, zelfs door vele heidenen, erkend.

2°. Dat de ziel een *geest* is, leert ons zelfs de rede: immers de werkende kracht van een wezen kan niet volmaakter zijn, dan dat wezen zelf. Onze ziel nu verricht geestelijke, boven de kracht der stof verheven handelingen, zooals *het bestaan Gods erkennen, redeneeren, willen*, enz. Dat alles valt buiten het bereik der zinnelijke organen. Dus is in ons een *geest*, die deze handelingen verricht.

Zoo zegt o. a. Buffon, dat alles samenstemt om de éénheid van het menschelijk geslacht te bewijzen; dat er oorspronkelijk geen verschil van rassen bestond, maar dat deze later, toen de menschen zich over de geheele wereld verspreid hadden, door den invloed des klimaats, door het verschil in voeding en levenswijze, en door andere oorzaken ontstaan zijn.

3°. Wanneer wij bij ons zelven *nadenken* en *redeneeren*, dan zegt ons eene innige overtuiging, dat dit het werk onzer ziel is.

4°. Ook moeten zij, die de onsterfelijkheid der ziel ontkennen, noodzakelijkerwijze allen godsdienst, alle zedelijkheid, alle verantwoordelijkheid voor onze daden tegenover God loochenen, en geheel de zedelijke orde omverwerpen.

Eindelijk zij hier nog opgmerkt, dat degenen die meenen, of liever *voorgeven* overtuigd te zijn, dat wij geene onsterfelijke ziel hebben, in den regel menschen zijn die een slecht en schandelijk leven leiden en daarom verlangen, dat met dit leven alles zal eindigen.

IV. De Algoede heeft dus den mensch geschapen, en wèl *naar zijn beeld en gelijkenis.*

Daardoor moeten wij verstaan, dat de mensch, vooral naar zijne ziel, het evenbeeld van God is:

1°. door de *natuurlijke* gaven, welke God hem heeft geschonken; door die gaven namelijk, welke tot het wezen of de natuur van den mensch behooren. Die gelijkenis met God komt vooral hierin uit:

a dat 's menschen ziel een *geest* is, d. i. een onstoffelijk, met verstand begaafd wezen, hetwelk het ware en het goede kennen kan;

b dat zij *vrij* is in hare handelingen, d. i. kan kiezen tusschen doen en laten;

c dat zij *onsterfelijk* is en, nadat het lichaam vergaan is, eeuwig blijft leven.

Door deze drie eigenschappen der ziel, welke als eene afspiegeling zijn van drie volmaaktheden van God, is de mensch verre boven alle zichtbare schepselen verheven.

2° De eerste mensch was, voor den zondeval, het evenbeeld Gods, vooral door de *bovennatuurlijke gaven*, welke hij van den Schepper ontvangen had. Hierover thans iets breedvoeriger.

V. *Bovennatuurlijke gaven* noemen wij die gaven, welke niet noodzakelijk tot het wezen van den mensch

behooren, maar door Gods goedheid aan zijne natuur zijn *toegevoegd* en hem in eene *hoogere* orde verplaatsen.

VI. Welke bovennatuurlijke gaven heeft God aan Adam en Eva geschonken?

De heiligmakende genade en bizondere voorrechten naar ziel en naar lichaam.

God gaf hun 1° de *heiligmakende genade*, d. w. z. die bovennatuurlijke gave Gods, waardoor de mensch rechtvaardig, heilig en op bizondere wijze Gode aangenaam is en in staat gesteld wordt het geluk des hemels te bereiken.

Met deze genade waren tegelijk de drie goddelijke deugden van geloof, hoop en liefde verbonden.

Dat de eerste menschen, vóórdat zij gezondigd hadden, in staat van rechtvaardigheid en heiligheid waren, leeren ons ontelbare plaatsen der H. Schrift. Ook wordt Christus ons overal voorgesteld als de Verlosser, die aan het menschdom de genade, welke door de schuld der eerste ouders was verloren gegaan, heeft teruggegeven.

Met de genade waren 2° de volgende voorrechten *naar de ziel* verbonden:

a. Het *verstand* der eerste menschen was met groote en uitgebreide kennis verrijkt.

b. Hun *wil* was sterk en machtig en beheerschte de zinnelijke lusten, zóó zelfs dat geen ongeregelde drift in hen opkwam.

Eindelijk 3° naar *het lichaam* zouden zij nimmer sterven en niet aan de smarten en kwellingen des levens onderworpen zijn.

Ziedaar hoe de Schepper, in zijne oneindige goedheid den mensch *boven* zijn natuurlijken toestand verheven en hem, met de heiligmakende genade, ook de andere even vermelde gaven geschonken heeft. Daarenboven zouden al deze gaven ook overgaan op geheel het menschelijk geslacht, en eindelijk zou eene bovennatuurlijke en eeuwige zaligheid het loon zijn voor het getrouw medewerken met de goddelijke genade.

§ 4.

A. *Zondeval der eerste menschen.*

I. Gelijk God den Engelen een proeftijd gesteld had, zóó wilde Hij ook, dat de mensch bewijzen zijner getrouwheid geven zou. De Heer had aan het eerste menschenpaar al die buitengewone gunsten uit louter goedheid geschonken; Hij stelde hun nu ook de voorwaarde, welke vervuld moest worden om die gaven te bewaren en aan hunne nakomelingen te kunnen overgeven [1]). Die voorwaarde was, dat zij niet zouden eten van de vrucht van éénen boom in het paradijs, waarin God hen geplaatst had [2]).

II. Adam en Eva, door den duivel misleid, overtraden Gods gebod en maakten zich aan eene zware zonde schuldig. Daardoor verloren zij:

a. De *bovennatuurlijke gaven*, namelijk:

1°. *de heiligmakende genade*, en derhalve de vriendschap van God, het bovennatuurlijke leven der ziel en het recht op den hemel;

2° door die zonde verloor de wil de heerschappij over de zinnen, zoodat hij nu met de booze neigingen des vleesches te kampen had; en

3° het lichaam verloor de onsterfelijkheid. Voortaan zou het aan den dood onderworpen zijn.

b. Ook werden de natuurlijke krachten hunner ziel verzwakt. — Duisternis kwam over hun verstand, en hun wil werd tot kwaad geneigd.

---

1) Indien Adam de heiligmakende genade bewaard en aan ons overgeleverd had, dan zouden daarom toch niet *alle* menschen zalig geworden zijn. Ieder mensch had dan *voor zich* die genade door ongetrouwheid kunnen verliezen. Nochtans zou de strijd veel gemakkelijker geweest zijn dan nu het geval is. S. Thomas: De malo C. 5 IV ad 8.

2) God had als Schepper en grootste Weldoener des menschen het volste recht van hem eene onbeperkte gehoorzaamheid te vorderen en hem de voorwaarden te stellen, waaronder de mensch, voor zich en zijne nakomelingen, de hem geschonken gaven zou bewaren en zijn eeuwig geluk bereiken. God gaf den eersten menschen dan een gebod, dat zij gemakkelijk konden onderhouden, doch dat zeker onder zware zonde verplichtte, wijl Hij hen met zeer strenge straffen bedreigde, indien zij dat gebod zouden overtreden.

Uit het paradijs verdreven, waren zij thans onderworpen aan alle ongemakken des levens, aan den dood, en ten laatste

c. hadden zij voor de toekomst verdiend, van Gods aanschijn voor eeuwig verstooten te worden en met de duivelen de straf der hel te deelen.

B. *De erfzonde.*

I. Onze stamouders zouden, indien zij gehoorzaam gebleven waren, de heiligmakende genade met alle bovennatuurlijke gaven aan hunne nakomelingen overgeleverd hebben; doch door hunne zonde hebben zij die verloren, niet alleen voor zich zelven, maar ook voor geheel het menschelijk geslacht.

Ziehier eene gelijkenis, welke ons dit punt eenigszins zal ophelderen. Een man bekomt van zijnen koning een landgoed, dat hij niet alleen zelf mag bezitten, maar ook na zijn dood aan zijne kinderen overgeven. De vorst heeft zijne gunst afhankelijk gemaakt van het nakomen dezer enkele voorwaarde, dat aan zijn gezworen vijand geen verblijf op het erfgoed zal gegeven worden. — Wordt deze voorwaarde niet vervuld, dan zal de gunsteling oogenblikkelijk alle rechten verliezen. De man herbergt evenwel dien vijand en komt alzoo in verzet tegen zijnen vorst. Nu wordt hij uit het landgoed verdreven, en alle recht en aanspraak daarop is verbeurd. Die schoone bezitting is dus verloren voor hem en ook voor zijne kinderen, aan wie hij niets van dit koninklijk geschenk kan nalaten; ook op hen gaat des vorsten gramschap over.

II. Zóó ging het ook met het menschelijk geslacht: Adam, ons aller stamvader, zondigde en verloor de heiligmakende genade en de andere bovennatuurlijke gaven; alle menschen, die van hem afstammen, worden geboren *beroofd van de heiligmakende genade, welke zij, volgens de ordening der goddelijke Voorzienigheid, moesten bezitten; door die berooving in een toestand van tegenstrijdigheid met Gods wil gekomen, zijn zij kinderen van gram-*

schap en onbekwaam om de glorie des hemels te genieten.

Met één woord : de zonde onzer eerste ouders is met al hare kwade gevolgen op alle menschen overgegaan, zoodat allen, met de *erfzonde* besmet, geboren worden.

III. Dit voor 's menschen verstand onbegrijpelijk geheim wordt ons in verschillende plaatsen der H. Schrift duidelijk geleerd, o. a. door deze woorden van den H. Paulus (Rom V, 12 en vlg): *„Gelijk door éénen mensch de zonde in de wereld gekomen is en door de zonde de dood, en alzoo is de dood op alle menschen overgegaan, omdat allen in hem* (Adam) *gezondigd hebben."*—Die woorden zijn duidelijk : alle menschen, zonder uitzondering, sterven, omdat *allen* in dien éénen mensch Adam gezondigd hebben.

Ook leert ons de H. Schrift, dat Christus *voor alle menschen gestorven is* (2 Cor. V, 15) ; daaruit volgt, dat *allen* gezondigd hebben. Velen echter hebben geene persoonlijke zonde begaan ; dus zijn allen met de erfzonde besmet.

b. Dusdanig was altijd de leer der Kerk; ten allen tijde werd het Doopsel, ook voor de kleine kinderen, als een noodzakelijk middel ter zaligheid beschouwd, en de Kerkvaders en Conciliën der eerste en aller volgende eeuwen leggen getuigenis af van het voortdurend geloof der Kerk aan de erfzonde.

c. Bij de heiddenen vint men de overlevering dezer waarheid, alhoewel met dwalingen doorvlochten, duidelijk terug.

IV. Vóórdat wij de *gevolgen* der erfzonde aangeven, moeten wij eerst deze opmerking maken : dat de erfzonde hierin van de *persoonlijke* zonde verschilt, dat aan deze laatste eene handeling van den wil moet voorafgaan, terwijl de erfzonde daarentegen een *zondige toestand* is, welke met de menschelijke natuur, zonder medewerking van onzen wil, op ons overgaat.

V. Welke zijn de gevolgen der erfzonde ?

1°. Wij hebben daardoor, met de heiligmakende genade, het *kindschap* Gods en het recht op den *hemel* verloren.

2°. Voor het gansche menschdom werd de onwetendheid des geestes grooter, de ongeregelde begeerlijkheid des vleesches deed zich gevoelen en de wil werd tot kwaad geneigd.

3°. De mensch werd onderworpen aan de wederwaardigheden des levens en aan den dood.

Ten slotte kunnen wij nog, als een gevolg van den zondeval der eerste menschen, beschouwen: den vloek Gods, welke over de aarde kwam. Vóór den val leefde de mensch onbeschrijfelijk gelukkig: de dieren waren hem onderdanig en de aarde bood hem van zelf bloemen, kruiden en vruchten tot zijn onderhoud aan. Doch nadat God gesproken had: »*Om uwe zonde zij de aarde gevloekt; uit haar zult gij, onder zwaren arbeid, voedsel trekken, alle de dagen uws levens*; *distelen en doornen zal zij u voortbrengen*" (Gen. III, 17 en 18), toen veranderde alles: in de dieren ontwaakten wildheid en wreedheid, en de mensch moest voortaan, in het zweet zijns aanschijns zijn onderhoud vinden.

Ofschoon 's menschen verstand door den val der eerste ouders verduisterd werd, heeft het toch niet al zijne krachten verloren, zelfs niet met betrekking tot de godsdienstige waarheden. Want alleen door zijne natuurlijke kracht kan het b. v. het bestaan van God kennen. — Ook de wil, ofschoon verzwakt, is daarom niet geheel krachteloos; hij heeft nog altijd de *vrijheid* behouden.

§ 5.

De onbevlekte Ontvangenis.

De afstammelingen van Adam en Eva worden, zooals wij boven gezien hebben, in zonde ontvangen.

Er is slechts ééne uitzondering op dien regel: de allerheiligste Maagd en Moeder Gods Maria. Zij alleen was in het eerste oogenblik van haar ontstaan vrij van alle smet der erfzonde en versierd met de heiligmakende genade.

Deze waarheid wordt ons door de H. Schrift geleerd. Toen God, na den zondeval van het eerste menschenpaar, den vloek uitsprak over den duivel, die zich onder de gedaante van eene slang verborgen had, voegde Hij er bij: „*Ik zal vijandschap stellen tusschen u en de vrouw, tusschen uw zaad en haar zaad*; *zij zal u den kop verpletteren.*"

Deze vrouw, die door haar zaad, dat wil zeggen,

door haren Zoon, den kop van den duivel verpletteren zou, is de H. Maagd Maria. De vijandschap, de strijd tusschen haar en den duivel, die, verre van te overwinnen, door haar overwonnen en verpletterd is, — dat is haar zegepraal op de zonde, hare onbevlekte ontvangenis.

Ook de woorden, die God door den mond van den Engel Gabriël tot Maria richtte: *„Gij zijt vol van genade,"* doelen op het zelfde voorrecht. Want die woorden zouden niet ten volle waar zijn, als Maria gedurende een enkel oogenblik van haar bestaan, van de heiligmakende genade ware beroofd geweest.

Deze leer der onbevlekte ontvangenis van Maria is door Paus Pius IX z. g. op den 8sten December 1854 tot een dogma verheven, met deze woorden: *„Krachtens het gezag van onzen Heer Jesus Christus, van de HH. Apostelen Petrus en Paulus en het onze, verklaren, verkondigen en bepalen wij: de leer welke inhoudt, dat de allerheiligste Maagd Maria van het eerste oogenblik harer ontvangenis, door eene bizondere genade en voorrecht van den almachtigen God, ziende op de verdiensten van Jesus Christus, den Verlosser der menschheid, van alle vlek der erfzonde is vrij bewaard, — is door God geopenbaard en moet derhalve door alle geloovigen vast en onwrikbaar geloofd worden."*

Door de H. Maagd Maria vrij te bewaren van de erfzonde, bereidde God in zijne barmhartigheid de verlossing der wereld, de komst van den Verlosser voor.

§ 6.

Gods barmhartigheid na den zondeval.

I. Na den val onzer stamouders kon het menschelijk geslacht zich zelven niet redden, noch zich tot den vorigen toestand weder opheffen. De mensch kon noch uit eigen krachten de beleediging, den Allerhoogste aangedaan, herstellen, noch voor zich zelven de heiligmakende genade terugbekomen. God had nu,

in zijne oneindige rechtvaardigheid, het menschdom aan zijn ongelukkig lot kunnen overlaten, gelijk Hij de gevallen Engelen voor eeuwig van zijn aanschijn verworpen heeft.

II. Doch ziet, Gods oneindige barmhartigheid had medelijden met het gevallen menschdom en wilde het weder van den val opheffen, het de heiligmakende genade en het recht op den hemel teruggeven. Daartoe stonden God verscheidene middelen ten dienste; de menschwording van den Zoon Gods was daartoe *niet volstrekt* noodzakelijk.

III. Maar dewijl God van alle eeuwigheid besloten had, bij het werk der verlossing *eene volkomen voldoening* te vorderen, kon het menschdom niet anders gered worden dan door eene voldoening, door God zelven gegeven. Immers de beleediging, den Allerhoogste aangedaan, bevatte eene *oneindige* boosheid, dewijl zij tegen het oneindig groot en volmaakt Wezen gericht was; daarvoor konden alle schepselen te zamen geen *volmaakte* voldoening brengen; alleen een oneindig volmaakt wezen, God zelf, wiens werken van oneindige waarde zijn, kon de aan God aangedane beleediging *op volmaakte wijze* herstellen.

Dewijl het menschdom in zijn stamvader den Schepper beleedigd had, zoo wilde God, dat ook door de *menschelijke natuur* het offer der verzoening gebracht zou worden.

En hier nu moeten wij de oneindige liefde en barmhartigheid van den tweeden Persoon der H. Drievuldigheid loven en prijzen: Hij toch bood zich den eeuwigen Vader aan, om de menschelijke natuur aan te nemen, te lijden en te sterven, teneinde 't gevallen menschdom te redden en aan de goddelijke Rechtvaardigheid eene volkomen voldoening te geven. Door vrijwillig de straf der zonden te dragen moest die voldoening gegeven worden.

IV. God beloofde reeds aan onze eerste ouders, vóórdat zij uit het paradijs verdreven werden, den Verlosser der wereld, toen Hij sprak tot de slang (en in haar tot

den duivel): *„Ik zal vijandschap stellen tusschen u en de vrouw, tusschen uw zaad en haar zaad; zij zal u den kop verpletteren"* (Gen. III. 15).

Die belofte echter zou niet terstond vervuld worden, maar eerst omstreeks 4000 jaren na de schepping van den mensch. Dit besluit was zeker geheel met Gods oneindige wijsheid in overeenstemming.

V. Ofschoon wij dit raadsbesluit van Gods wijsheid niet kunnen doorgronden, mogen wij toch de volgende redenen, waarom de komst des Heiland zoo lang uitgesteld werd, aangeven:

1°. Door *hoogmoed* vooral was het menschdom ten val gekomen; door *nederigheid* en erkenning der diepe ellende: waarin het zich bevond en waaruit niemand dan God alleen het redden kon, moest het menschdom tot de overtuiging komen van het onbeschrijfelijke onheil, door de zonde gesticht.

2°. Door het uitstellen der verlossing moesten de menschen voorbereid worden om *de kostbare goederen*, welke de Heiland hun zou aanbrengen, *naar waarde te schatten.*

3°. Ook was het met de hooge waardigheid des Verlossers zelven overeenkomstig, dat eerst het menschdom tot zijne komst voorbereid, en zijne verschijning vurig verlangd en afgebeden werd.

VI. De Bijbelsche geschiedenis leert ons, dat velen onder de nakomelingen van Adam God verlieten en tot allerlei ondeugden vervielen. De zondvloed verdelgde geheel het menschelijk geslacht, behalve Noë en zijn gezin. De goddelijke openbaringen, aan de eerste menschen gedaan, en de hoop op een toekomstigen Verlosser, welke Noë van zijne voorouders ontvangen had, gaf hij weder aan zijne nakomelingen over. De meesten van hen verlieten weldra den dienst van den waren God en gingen tot afgoderij over. Opdat echter het ware geloof op aarde zou behouden blijven, verkoos God Abraham en zijn nageslacht tot zijn eigen volk. Hij beschermde en geleidde steeds op wonderbare wijze dit uitverkoren volk, en gaf het later, op den berg Sinaï,

zijne geboden. Aan zijn volk openbaarde de Heer, in den loop der tijden, door den mond zijner Profeten, nog nader de komst en het leven des Verlossers. Ofschoon het Israëlietische volk meermalen, in de eeuwen, die de komst van Christus voorafgingen, den dienst van God verlaten had, was echter bij hen de ware godsdienst algemeen heerschend, toen de tijden vervuld waren, dat de Heiland der wereld verschijnen zou. Doch ook onder het Joodsche volk bestond er groote verdeeldheid en heerschten huichelarij en zedenbederf. Over de geheele wereld werd, gelijk wij uit de Kerkelijke geschiedenis weten, de schandelijkste afgoderij gepleegd, en alom verregaande zedeloosheid en de grootste zedelijke ellende gevonden.

Het Joodsche volk, hetwelk door de voorzeggingen wist, dat thans de tijd der komst van den Messias aangebroken was, verlangde vurig Hem te zien verschijnen. Zelfs bij de heidenen, die van de oorspronkelijke Openbaring nog iets bewaard hadden, deden zich stemmen hooren, die verlangend om den Redder en Verlosser riepen.

VII. Ten slotte moeten wij nog deze opmerking maken: dat de rechtvaardigen in het O. V. hunne zaligheid konden bewerken met de hulp der genade, welke God hun om de toekomstige verdiensten des Verlossers gaf. Zij konden echter eerst door Hem en met Hem het hemelrijk ingaan; hunne zielen moesten in het *Voorgeborgte der hel* [1]) de komst des Heilands afwachten.

Zelfs de heidenen waren niet verlaten; ook hun schonk God menigvuldige genaden tot heil hunner zielen, door de stem huns gewetens, door weldaden in de orde der natuur, door buitengewone mannen, die onder hen den waren God erkenden, en eveneens door het Israëlietische volk, dat te midden der heidensche natiën leefde en ook onder hen verspreid werd.

---

1) Dit was eene plaats, waarin de zielen der rechtvaardigen, die vóór Christus gestorven waren, in de zoete hoop op hare verlossing verbleven.

DERDE AFDEELING.

HET WERK DER VERLOSSING.

Inleiding.

In het vorige hoofdstuk hebben wij God in zijn wezen en in zijne oneindige volmaaktheden beschouwd; vervolgens hebben wij gezien, hoe Hij de wereld schiep en voortdurend bestuurt; hoe Hij den mensch, den koning der schepping niet alleen met natuurlijke gaven, maar ook met bovennatuurlijke voorrechten begiftigde. De mensch, door zijne schuld uit dien bovennatuurlijken staat gevallen, kon zich zelven niet redden; daarom kwam de eeuwige Zoon des Vaders op aarde, om het gevallen menschdom te verlossen. Deze waarheid belijden wij in het tweede artikel des geloofs, wanneer wij zeggen: „*En in Jesus Christus, zijn eeniggeboren Zoon, onzen Heer.*"

Vooraleer wij overgaan tot de bewijsvoering, dat Christus de beloofde Messias, dat Hij waarachtig God is, zal het dienstig zijn, eene korte uitlegging van den zin en de woorden van het boven aangehaalde geloofsartikel te geven.

I. Het tweede artikel der Apostolische geloofsbelijdenis leert ons, dat de Verlosser, ons door God beloofd en gezonden, de eeniggeboren Zoon Gods Jesus Christus, onze Heer is.

II. De naam van *Jesus* beteekent: *Heiland, Verlosser*; „*Gij zult zijnen naam Jesus noemen; want Hij zal zijn volk van hunne zonden verlossen*" (Matth. I, 21). *Christus*, in het Hebreeuwsch *Messias*, beteekent: *Gezalfde*. — Hij wordt *Gezalfde* genoemd, omdat in het O. V. de Profeten, de Hoogepriesters en de Koningen gezalfd werden, en Jesus de groote *Profeet*, onze *Hoogepriester* en opperste *Koning* is.

Hij is waarlijk *de Profeet* bij uitnemendheid, omdat Hij ons alles geopenbaard heeft, wat wij gelooven, hopen en doen moeten om zalig te worden. Hij is onze *Hoogepriester*, dewijl Hij zich zelven aan het kruis voor ons

geslachtofferd heeft, zich nog dagelijks op onbloedige wijze in het Misoffer opoffert, en in eeuwigheid onze Middelaar en Voorspreker in den hemel is.

Hij is *onze Koning*, dewijl Hij het Opperhoofd is van het geestelijke rijk der Kerk, wier ledematen wij zijn, en ook der zegevierende Kerk in den hemel, alwaar Hij ons eene plaats bereid heeft; Hij heerscht ook als rechtvaardig Koning over hen, die voor eenigen tijd of voor eeuwig van zijn aanschijn verworpen zijn.

III. Jesus wordt *de eeniggeboren Zoon Gods* genoemd, omdat Hij de tweede Persoon der H. Drievuldigheid is, de eenige, waarachtige Zoon Gods, van alle eeuwigheid bestaande en één van natuur en wezen met God den Vader.

IV. Jesus wordt eindelijk *onze Heer* geheeten, omdat Hij God is en, gelijk de Vader, Schepper en Heer van hemel en aarde; ook omdat hij als *God-Mensch*, ons heeft verlost en eens onze Rechter en in eeuwigheid onze opperste Koning zijn zal.

§ 1.

Jesus Christus, de beloofde Verlosser.

I. Reeds in het aardsche paradijs beloofde God den menschen een Redder te zenden, die de heerschappij des helschen vijands zou vernietigen. Die belofte herhaalde Hij aan de Aartsvaders, vooral aan Abraham, wien hij openbaarde, dat de Verlosser uit zijn geslacht zou geboren worden.

Later zond God Profeten, d. w. z. heilige en door Gods ingeving verlichte mannen, die de komst en het leven des Heilands met de grootste nauwkeurigheid beschreven en voorspeld hebben.

Deze Profeten, wier voorzeggingen wij in de H. Schrift opgeteekend vinden, bewezen hunne goddelijke zending door de heiligheid huns levens en door mirakelen. Ook werden zij ten allen tijde door de Joden en ook door de katholieke Kerk beschouwd als mannen, die spraken op bevel en door bizondere ingeving Gods. Dewijl de uitkomst volkomen aan hunne voorspellingen

beantwoord heeft, wordt ook daardoor hunne goddelijke zending bevestigd [1]).

Wanneer wij nu aantoonen, dat alles, wat de Profeten van den Verlosser voorzegd hebben, in Jesus Christus is vervuld geworden, dan volgt daaruit, *dat Hij de beloofde Messias, de Heiland der wereld is.*

II. Door verscheidene kenteekenen hadden de Profeten den Verlosser aangeduid. Vooral hadden zij van Hem voorspeld: 1° het *tijdstip* zijner komst; 2° verscheidene omstandigheden zijner *geboorte*; 3° de voornaamste gebeurtenissen van zijn openbaar leven, zijn lijden en sterven; 4° zijne verrijzenis en hemelvaart; 5° de verwoesting van Jerusalem en de verwerping van het Joodsche volk, omdat het den Heiland niet erkende en eindelijk de roeping en de bekeering der heidenen.

Dat alles werd letterlijk in en door Christus vervuld, gelijk wij aanstonds gaan bewijzen; Hij is dus de door God beloofde en gezonden Verlosser der wereld.

1e. *a.* De Aartsvader Jacob voorspelde (Gen, XLIX), dat de Messias, de verwachte der volkeren, komen zou wanneer de schepter van Juda zou weggenomen zijn, d. i. wanneer de Israëlieten niet meer een zelfstandig volk zouden wezen, en de stam van uda geen koninklijk gezag meer zou bezitten.

Ten tijde van Christus, geboorte vond dit het eerst plaats, zóó zelfs dat de Joden zelven, eenige jaren later, erkenden: „*Wij hebben geen anderen Koning dan den Keizer*" (Joan. XIX, 15).

b. De Profeet Daniël bepaalde duidelijk den tijd van het openbaar optreden en van den dood des Verlossers. Hij voorzeide namelijk, dat van den tijd, waarop het *bevel zou gegeven worden om Jerusalem weder op te bouwen,* tot aan de verschijning van den Christus 69 jaarweken zouden voorbijgaan; dat de Heiland in het midden der *zeventigste* jaarweek zou ter dood gebracht worden. — Inderdaad, in 't 20ste jaar der regeering van *Artaxerxes-Longimanus* werd *het bevel gegeven om Jerusalem*

[1]) Over het gezag der H. Schrift en het bestaan der Openbaring zie men Hoofdstuk I, § 2 en 3.

weer op te bouwen [1]); dit was in het jaar 299 na de stichting van Rome. Christus nu trad als leeraar op in 't jaar 782 na Rome's stichting; dus waren er 483 jaren verloopen sinds het bevel, waarvan Daniël spreekt, gegeven was; dus juist 7 maal 69 jaarweken. Drie jaren later, omstreeks de helft der zeventigste jaarweek, werd Christus gekruisigd.

c. Eindelijk voorspelde de Profeet Aggeüs aan de uit de Babylonische gevangenschap teruggekeerde Joden, dat de Messias zou komen, terwijl de tweede tempel nog bestond. En Malachias (III, 1) voegde daarbij: „*Weldra zal de Heerscher, dien gij zoekt, en de Engel des Testaments, naar wien gij verlangt, tot zijnen tempel komen.*" — En werkelijk verscheen de Heiland, terwijl de tweede tempel nog bestond, en bezocht dien herhaal de malen.

Aldus werden de voorzeggingen nopens het tijdstip, waarop de Messias zou komen, letterlijk in Christus vervuld.

2°. Aangaande de *geboorte* des Verlossers voorspelden de Profeten Isaïas, Micheas en David: dat Hij te Bethlehem, uit eene Maagd, van den stam van Juda en uit het geslacht van David, zou geboren worden; dat koningen uit verafgelegen landen Hem zouden komen aanbidden; dit alles wederom werd in Christus vervuld (Zie Schusters Bijb. gesch. I. bl. 83. 112; II. bl. 11).

3°. Van het *openbaar leven* des Heilands werd door Isaïas voorspeld, dat Hij ontelbare wonderen zou verrichten, dat Hij den blinden het gezicht, den dooven het gehoor zou wedergeven, dat Hij de kreupelen en stommen genezen zou [1]). — Van zijn *lijden en sterven* werden, vooral door de Profeten David, Isaias en Zacharias, de kleinste bizonderheden beschreven, o. a. dat Hij voor 30 zilverlingen zou verkocht worden; dat Hij geslagen, in 't aangezicht gespuwd, met edik

1) Vroeger was den Joden slechts verlof gegeven om naar hun land terug te keeren.

2) Zie Bijb. gesch. II. bl. 20, 24, 35 — I. bl. 112.

en gal gelaafd zou worden; dat zijne handen en voeten doorboord zouden worden, en men om zijn bovenkleed het lot zou werpen [1]).

Dit alles nu is volmaakt in Christus bewaarheid geworden.

4°. Ook werden door David de verrijzenis en de hemelvaart des Heilands voorspeld, en de zending des H. Geestes door den Profeet Joël (Zie psalm 15 en 67; Joël II, 28). Door de Apostelen werd, na 's Heeren hemelvaart, het Joodsche volk er op gewezen, hoe deze voorzeggingen in Christus vervuld zijn (Zie Bijbelsche geschied. I 83; II blz. 110).

5°. Eindelijk werd nog, vooral door Isaias, Malachias, en Daniël, voorspeld: dat, na den dood des Verlossers, een vreemd volk met zijnen aanvoerder komen en Jerusalem met den tempel verwoesten zou; dat deze verwoesting tot aan het einde der tijden zou blijven voortbestaan; — dat het Joodsche volk den Heiland niet zou erkennen en daarom, tot straf, door God verstooten zou worden; dat het geene offers en geen tempel meer zou hebben, en dat dit volk over de aarde zou verspreid worden. — Over de roeping der heidenen werd voorzegd: dat de Messias den heidenen een licht zou wezen en alle volkeren in Hem gezegend zouden worden; dat Hij een nieuw priesterdom zou stichten en zijn rijk (de Kerk) zich over de gansche aarde uitbreiden en geen einde hebben zou.

Al deze voorzeggingen der Profeten, honderden jaren te voren gedaan [2]) en opgeteekend in de HH. Boeken, wier historisch en goddelijk gezag wij vroeger bewezen hebben, werden letterlijk in Christus vervuld. Hij is dus de door God beloofde Verlosser.

Christus zelf en de Apostelen bewezen den Joden, uit de Schriften der Profeten, dat de Messias gekomen,

1) Zie Bijb. gesch. I, pl. 83, 112. II, 73, 86, 103, 117.

2) *Malachias*, de laatste der Profeten, leefde 450 jaren vóór Christus.

§ 2.

Jesus Christus waarlijk God.

I. Hier zullen wij, kort en duidelijk, de hoofdbewijzen leveren tot staving dezer geloofswaarheid: *„Jesus is waarlijk God, de tweede Persoon der H. Drievuldigheid."*

Die waarheid kan bewezen worden:

1°. Door de voorzeggingen der Profeten;

2°. Door de mirakelen en profetieën van Christus zelven;

3°. Door de leer der Apostelen;

4°. Door het gezag der katholieke Kerk.

I. *De voorzeggingen der Profeten.*

In de voorgaande paragraaf hebben wij bewezen, dat Jesus Christus de Messias, de Verlosser, is, die door de Profeten voorspeld was; Hij bezit dus alle hoedanigheden, welke Hem door de Profeten toegeschreven worden.

Welnu, zij noemen den toekomstigen Heiland: *God, God met ons, den Allerheiligste, den Wonderbare, den Vader der toekomstige eeuwen.*

Van Hem zegt o. a. Isaias (XXXV, 6): *„Deze is de naam, waarmede men Hem noemen zal: de Heer* (Jehova), *onze Rechtvaardige."*

Op het gezag der Profeten, die gesproken hebben in naam en op last des Allerhoogsten, moeten wij bijgevolg Christus als onzen God erkennen.

II. *De wonderen en voorzeggingen van Christus zelven* [1].

Christus heeft openlijk verklaard, dat Hij de Zoon Gods is, God van alle eeuwigheid gelijk de Vader. — Die verklaring, die uitspraak heeft Hij bewezen door ontelbare *mirakelen*, vooral door zijne verrijzenis en

1) Zie over de *bewijskracht* der mirakelen en profetieën, blz. 24 en 26.

7

hemelvaart, alsook door vele *voorzeggingen*, welke alle vervuld zijn geworden. Hij is dus waarlijk de Zoon Gods, de tweede Persoon der H. Drievuldigheid.

Laat ons dit nader aantoonen.

1°. Christus heeft herhaaldelijk en met duidelijke woorden verklaard, dat Hij de Zoon Gods is, volgens de goddelijke natuur aan zijnen Vader gelijk. „*Ik en de Vader zijn één* (d. i. van wezen, van natuur)..... *Gelooft, dat de Vader in Mij is en Ik in den Vader ben*" (Joan X, 30 en 38). „*Die Mij ziet, ziet ook den Vader*" (Joan XIV, 9). Toen de Hoogepriester Hem vroeg: *Ik bezweer U bij den levenden God, dat Gij ons zegt, of Gij de Christus, de Zoon Gods zijt?*" toen antwoordde hem Jesus: „*Ik ben het! En gij zult den Zoon des menschen zien, zittende aan de rechterhand der kracht Gods en komende op de wolken des hemels* (Matth. XXVI, 63. Marc. XIV, 62). Toen Petrus de belijdenis aflegde: „*Gij zijt Christus, de Zoon van den levenden God*", en toen Thomas tot Hem sprak: „*Mijn Heer en mijn God!*" bevestigde Jesus hen in hun geloof en bekrachtigde hun getuigenis.

Aldus zien wij duidelijk, dat Jesus Christus van zich zelven getuigt, dat Hij de Zoon Gods is.

2°. Deze verklaring is eene ontegensprekelijke waarheid, want:

A. Christus heeft ter bevestiging van de waarheid zijner leer *mirakelen* gewrocht: met vijf brooden spijzigde Hij duizenden menschen; met één woord, met één teeken genas Hij de zieken, dreef Hij de duivelen uit, wekte Hij de dooden ten leven op; drie dagen na zijnen dood verrees Hij levend uit het graf en, ten aanschouwe van honderden getuigen, klom Hij ten hemel op. — Deze mirakelen zijn *feiten*, welke in 't openbaar geschied zijn, aan het gansche Joodsche volk bekend waren, en door niemand zijn ontkend geworden, toen de Apostelen ze verkondigden. Zelf Jesus, vijanden erkenden die, zeggende: „*Wat zullen wij doen; want deze mensch doet vele wonderen?*" (Joan. XI, 47).

a. Die wonderen, welke de krachten der natuur te boven gaan en alleen door Gods almacht kunnen ver-

richt worden, heeft de Verlosser gedaan *om de waarheid zijner leer te bevestigen, om te bewijzen dat Hij waarlijk God is.* Dit verklaart Hij zelf, wanneer Hij zegt: *„Indien gij Mij,* (d. i. aan mijne woorden) *niet wilt gelooven, zoo gelooft aan mijne werken,* OPDAT GIJ ERKENNEN EN GELOOVEN MOOGT, DAT DE VADER IN MIJ IS EN IK IN DEN VADER BEN" (Joan. X, 38).

God nu kan niets anders dan *de waarheid* door mirakelen bevestigen; onmogelijk kan Hij de leugen door wonderen bekrachtigen. Dus heeft God de waarheid van Jesus' verklaring bevestigd; dus is Jesus waarachtig God.

b. Ook bewijzen die mirakelen rechtstreeks, dat Christus *goddelijke macht* bezit, en bijgevolg God is, omdat Hij die wonderen niet verrichtte gelijk de Profeten of de Apostelen, die altijd in den naam en door de macht van God handelden, maar *uit eigen naam en uit eigen macht,* gelijk wij dat weten uit de Bijbelsche geschiedenis. Dus heeft Hij *metterdaad* getoond, dat Hij waarlijk God is.

B. Eindelijk door zijne *voorzeggingen* leverde Hij het bewijs, dat Hij waarachtig God is.

Christus heeft vele gebeurtenissen voorspeld, o. a. dat Judas Hem zou verraden, dat Petrus Hem zou verloochenen; Hij voorzegde de omstandigheden van zijn lijden, alsook dat Hij ten derden dage zou verrijzen en vervolgens ten hemel opklimmen; dat Jerusalem verwoest en van de stad en den tempel de eene steen niet op den anderen zou blijven; dat zijn rijk (zijne Kerk) zich over de gansche aarde uitbreiden en nimmer vergaan zou.

Hier zouden wij nog kunnen bijvoegen, dat Christus de meest verwijderde en verborgenste zaken kende, alsook alles, wat in de harten der menschen omging; daarvan toch gaf Hij ontelbare bewijzen.

Welnu: al deze gebeurtenissen, welke letterlijk volgens 's Heeren voorzegging hebben plaats gehad, konden alleen door de goddelijke Alwetendheid gekend worden. Zij zijn derhalve, gelijk de mirakelen, onomstootelijke bewijzen van Christus' Godheid.

III. *Het getuigenis der Apostelen.*

De Apostelen verklaren, in de door hen geschreven Evangeliën en Brieven, herhaaldelijk en met de duidelijkste woorden, dat Jesus Christus waarachtig God is, van alle eeuwigheid, oneindig groot en machtig gelijk de Vader. Om zich daarvan te overtuigen behoeft men slechts hunne geschriften in te zien.

De Apostelen bewezen de waarheid hunner leer *a*) door ontelbare mirakelen, welke zij in den naam van Jesus verrichtten, en waardoor God hunne zending en hunne leer bevestigde; *b*) doordat zij zelven den marteldood ondergaan wilden voor het geloof aan Christus' Godheid [1]); *c*) eindelijk werd de waarheid hunner leer bewezen door de wondervolle bekeering der wereld.

IV. *Het getuigenis der katholieke Kerk.*

De Apostelen verkondigden niet alleen door hunne geschriften de Godheid van Christus, maar vooral leerden zij die waarheid aan de eerste Christenen door mondelinge prediking.

Zóó werd van toen af, door alle eeuwen heen, in de katholieke Kerk de Godheid van Christus, als geloofspunt, ja als fundamenteel dogma des Christendoms beschouwd.

Bewijzen daarvan behoeven wij niet aan te halen — zij staan op elke bladzijde der Kerkelijke geschiedenis opgeteekend.

Afgezien van het goddelijk gezag der Kerk, waarover wij later spreken zullen, heeft alleen *het feit*, dat de Kerk altijd de Godheid van Christus geloofde, groote waarde. Immers de opkomst en het voortdurend bestaan der Kerk is een bewijs van haren goddelijken oorsprong en van de waarheid harer leer. Ook het getuigenis van millioenen Martelaren, die voor deze waar-

1) »*Ik geloof gaarne getuigen* (zegt Pascal), *die hun leven opofferen voor hetgeen zij bevestigen.*"

heid sterven wilden, en het onveranderlijke geloof van alle Christenen moeten ons zeker in ons geloof bevestigen.

§ 3.

Jesus Christus waarlijk God en mensch te zamen in één Persoon.

Christus, de beloofde Verlosser, de eeuwige Zoon des Vaders, de tweede Persoon der H Drievuldigheid, is, gelijk wij bewezen hebben, waarachtig God. Hij heeft de menschelijke natuur, dat is, eene ziel en een lichaam aangenomen; Hij is derhalve God en mensch te zamen. Deze waarheid belijden wij in het derde artikel des geloofs: „*Die ontvangen is van den H. Geest, geboren uit de Maagd Maria.*"

Dit geloofspunt zullen wij thans nader beschouwen. Vooraf echter moeten wij de opmerking maken, dat de menschwording van God den Zoon een *geheim* is en dus door ons verstand niet kan doorgrond en begrepen worden; wij moeten het met kinderlijk geloof aannemen, omdat het ons door God zelven is geopenbaard en door de H. Kerk te gelooven voorgesteld.

I. De tweede Persoon der H. Drievuldigheid heeft een menschelijk lichaam en eene ziel aangenomen. Hij bleef God, gelijk Hij van alle eeuwigheid was. Hij heeft alleen de menschelijke natuur met de goddelijke natuur vereenigd in den éénen goddelijken Persoon.

Zijne geboorte was bovennatuurlijk: door de almachtige en wondervolle werking des H. Geestes nam Hij eene ziel en een lichaam aan in den zuiveren schoot der H. Maagd Maria en werd te Bethlehem in een stal geboren. [1])

II. Jesus Christus is de tweede Persoon der H. Drievuldigheid, waarlijk God van eeuwigheid, en

---

1) Het verhaal van de geboorte en het leven van Christus kennen wij uit de Bijbelsche geschiedenis.

mensch geworden in den tijd: Hij is dus tegelijk God en mensch. Wij gelooven alzoo, dat er in Christus *twee naturen* zijn, vereenigd in den éénen goddelijken persoon.

III. Zijn lichaam was, door de vrije beschikking van zijn goddelijken wil, gedurende zijn sterfelijk leven onderworpen aan vele smarten en aan den dood, doch *niet* aan ziekte of aan de kwade neigingen onzer bedorven natuur. Zijne ziel bezat, van 't eerste oogenblik van haar bestaan, het volmaakt gebruik van al hare vermogens, van het verstand en den vrijen wil; zij was vatbaar voor vreugde en droefheid, maar *niet* onderworpen aan onwetendheid of zonde. Zij was, van den beginne af, verrijkt met alle schatten van kennis en wetenschap, van genade en heiligheid, vervuld met alle gaven des H. Geestes.

IV. De vereeniging der beide naturen, in den éénen Persoon, is zóó innig en onoplosbaar, dat zij, zelfs bij den dood van Christus, niet gebroken werd. Immers, ook toen bleef én het H. Lichaam, dat in het graf, én de Ziel, die in het voorgeborgte der helle nederdaalde, met den goddelijken Persoon vereenigd.

De twee naturen in Christus zijn echter *niet* aldus vereenigd, dat de menschelijke natuur in de goddelijke opgelost of met haar vermengd of door haar vernietigd is geworden: zij zijn van elkander *onderscheiden*, d. w. z. de eigenaardigheid der beide naturen is behouden gebleven; zij zijn echter niet gescheiden, maar onoplosbaar in Christus vereenigd.

V. Welke gevolgtrekkingen moeten wij uit het voorgaande maken?

1°. *Dat er in Christus* TWEE, *van elkander onderscheiden* WILLEN *zijn, de goddelijke en de menschelijke, doch dat de menschelijke wil geheel aan den goddelijken onderworpen is.*

Het wilsvermogen, dat zich in werken openbaart, behoort tot de volmaaktheid der menschelijke natuur; Christus nu bezit de menschelijke natuur in hare geheele volkomenheid; dus heeft Hij ook een menschelijken wil. Van dezen wil spreekt de Heiland, wanneer Hij

zegt: »*Mijn Vader, indien het mogelijk is, dat deze kelk van Mij voorbijga; doch niet gelijk* IK WIL, *maar gelijk Gij wilt*" (Luc. XXII, 42).

Als God, heeft Christus een goddelijken wil, waaraan de menschelijke wil niet tegenstrijdig, maar volkomen onderworpen is.

2°. Ook onderscheiden wij, als gevolg der beide naturen, twee onderscheidene *werkingen* in Christus. Zoo kunnen wij in Hem als zuiver menschelijke handelingen beschouwen: zijne rondreizen, zijne rust of het nemen van voedsel; als goddelijke werken: het vergeven der zonden en het verrichten van mirakelen. Bij deze laatsten echter deed Hij dikwijls tegelijk menschelijke werken, zooals b. v. den zieken de handen opleggen, enz.

VI. Jesus Christus komt, naar zijne goddelijke natuur, van alle eeuwigheid uit God den Vader voort. Hij is waarlijk *de Zoon Gods*. De menschelijke natuur heeft Hij aangenomen in den zuiveren schoot van Maria; de H. Maagd bracht Hem ter wereld in den stal van Bethlehem. Jesus is dus waarlijk *de Zoon van Maria*; haar noemen wij met recht *de Moeder van God*, dewijl Degene, dien zij ter wereld bracht, waarachtig God en mensch te zamen is.

VII. Hierbij moeten wij nog opmerken, dat Maria altijd rein en onbevlekt, altijd *maagd* gebleven is; dat Christus, naar zijne *menschelijke* natuur, geen vader gehad heeft: de H. Jozef was alleen zijn pleeg- of voedstervader. God wilde dat Maria en het goddelijk Kind in den H. Jozef een trouwen leidsman, verzorger en beschermer vinden zouden.

VIII. Wij aanbidden niet uitsluitend de Godheid van Christus, maar ook zijne menschheid als onafscheidelijk met zijne Godheid vereenigd; met andere woorden: wij aanbidden, met dezelfde akte, den *ganschen* Christus, den God-Mensch, die de beide naturen in zich vereenigt. [1])

1) Bij de godsvrucht tot het H. Hart van Jesus vereeren en aanbidden wij dat H. Hart, omdat het allerinnigst en onafscheidelijk vereenigd

Alles, wat Christus bezit of doet, moet aan den goddelijken Persoon toegeschreven worden; derhalve zeggen we terecht: Jesus' *goddelijk* bloed, zijn *goddelijk* lijden, enz. — Dat alles dus is van *oneindige waarde;* het geringste werk, de kleinste smart des Verlossers bezitten eene *oneindige verdienste* en zouden voldoende geweest zijn om het menschdom te verlossen en volkomen te voldoen voor den smaad, aan God door alle zonden der menschen aangedaan.

§ 4.

Doel der Menschwording.

Het werk, dat Christus op aarde kwam verrichten, het doel zijner menschwording was:

1°. het menschdom te verlossen en met God, die door de zonde beleedigd was, te verzoenen;

2°. door zijne leer en zijn voorbeeld ons den weg ter zaligheid aan te wijzen.

1°. Om het verlossingswerk te voltrekken, nam Christus onze zonden op zich en bracht aan God het zoenoffer, dat daarvoor door de eeuwige Rechtvaardigheid gevorderd werd, namelijk: zijn lijden en dood. Om te *kunnen* lijden en sterven, moest Hij eene natuur aannemen, die aan smarten en aan den dood onderworpen is; want als God is Hij onlijdelijk en onsterfelijk. Daarom nam Hij de *menschelijke* natuur aan, om daarin aan Gods rechtvaardigheid te voldoen en de menschen met den beleedigden Schepper te verzoenen.

---

is met den goddelijken Persoon. Wanneer wij Christus in dit bizonder deel van zijn H. Lichaam aanbidden, dan sluiten wij hierdoor *niet* de aanbidding der gansche Menschheid van den Heiland, en evenmin die zijner Godheid, uit.

De voornaamste beweeggronden tot deze devotie zijn:

1o. Dat Christus zelf ons zijn Hart als den zetel zijner deugden en volmaaktheden heeft aangewezen: »*Leert van Mij, dat Ik zachtmoedig en nederig van harte ben.*"

2o. Het H. Hart is een treffend zinnebeeld van Jesus' barmhartigheid en liefde, waardoor wij tot dankbaarheid en wederliefde aangespoord worden.

2°. Christus wilde niet alleen de volkomen voldoening onzer zonden brengen, maar ook als Profeet en Leeraar de menschen onderwijzen in hetgeen zij moeten gelooven en doen, om aan de verlossing deelachtig te worden en de eeuwige zaligheid te erlangen. Daarom zegt Hij van zich zelven: „*Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Daartoe ben Ik in de wereld gekomen, om der waarheid getuigenis te geven*" (Joan, XVIII. 37).

Niet alleen door zijn woord, maar ook door zijn *voorbeeld* toonde Hij ons den weg der heiligheid en volmaaktheid, die ten hemel voert. Hij gaf ons immer het voortreffelijkste voorbeeld van nederigheid, zachtmoedigheid, gehoorzaamheid, geduld, barmhartigheid — met één woord, van *alle* deugden, opdat wij door zijn voorbeeld zouden voorgelicht en aangemoedigd worden, om naar de volmaaktheid te streven.

§ 5.

Voltrekking van het Verlossingswerk.

I. Nadat de goddelijke Heiland gedurende dertig jaren een armoedig, verborgen en werkzaam leven geleid had, besteedde Hij de drie jaren van zijn openbaar leven, om den menschen zijne goddelijke leer te verkondigen. Hij verkoos zijne Apostelen en stelde hen aan, onder het opperbestuur van Petrus, tot herders, leeraars en wetgevers zijner Kerk. Eindelijk was de tijd gekomen, dat Hij zichzelven als zoenoffer voor het zondige menschdom aan de goddelijke Rechtvaardigheid zou aanbieden.

II. Hij leverde zich vrijwillig in de handen zijner vijanden over; Hij leed, met het grootste geduld, de onbeschrijfelijkste smarten en stierf aan het kruis [1]).

---

1) De lijdensgeschiedenis des Verlossers kennen wij in bizonderheden uit de Bijbl. gesch. Zie *Schuster* II, 84 en vlg.

Nadat de ziel van Christus van zijn lichaam gescheiden was, bleef toch de Godheid met zijn lichaam in het graf vereenigd. Aldus kon en moest het heilig lichaam in het graf, als onafscheidelijk met den goddelijken Persoon vereenigd, *aanbeden* worden.

Het lijden en den dood des Verlossers belijden wij in 't vierde artikel des geloofs: *„Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruist, gestorven en begraven."*

III. De naam van den Romeinschen landvoogd *Pontius Pilatus* wordt in dit artikel uitdrukkelijk genoemd, om ons daardoor het tijdstip van Christus' dood nauwkeurig aan te geven. Ook wordt daardoor aangetoond, dat de profetie van Jacob vervuld was (de schepter was thans van Juda weggenomen); alsook de voorzegging des Verlossers, dat Hij aan de heidenen overgeleverd en door hen gekruisigd zou worden.

IV. Christus heeft geheel *vrijwillig*, alleen uit liefde tot ons, willen lijden en sterven. *„Hij is opgeofferd geworden, omdat Hij het zelf wilde"* (*Isaïas LIII, 7*).

Hij heeft al zijne smarten en den dood ondergaan *als mensch*, dat is: in zijne menschelijke natuur; als God immers is Hij onlijdelijk en onsterfelijk.

V. De goddelijke Heiland had de zonden van het gevallen menschdom op zich genomen, om daarvoor te voldoen; Hij was in zijn lijden en sterven onze plaatsbekleeder en bracht aan de goddelijke Majesteit, door onze ongehoorzaamheid beleedigd, eene genoegzame, ja, overvloedige voldoening. Hij heeft voldaan voor de zonden van *alle* menschen, voor de persoonlijke zonden, zoowel als voor de erfzonde. *„Jesus Christus heeft zich als losprijs voor allen gegeven"* (1 Tim. II, 6).

Wanneer wij dan in het H. Doopsel of daarna, door eene rouwmoedige Biecht, vergiffenis van de zonden bekomen, geschiedt dit alleen door de oneindige verdiensten van Christus. Wij kunnen dus zeggen: *De Zaligmaker heeft ons verlost:*

1° van de zonden;

2° van de slavernij des duivels, waarin wij door de zonde gevallen waren;
3° van de eeuwige verdoemenis, welke wij door de zonde verdiend hadden.

Hij heeft ons door zijn lijden en dood verworven:
1° onze *verzoening* met God;
2° de herstelling van ons *kindschap* Gods en van ons *recht op den hemel;*
3° *overvloedige genaden*, om heilig te kunnen leven en zalig te sterven.

VI. Indien Christus, gelijk hier boven gezegd is, voor *alle* menschen, zonder uitzondering, is gestorven, dan volgt daaruit, dat Hij voor alle menschen, zonder onderscheid, de genade en de eeuwige zaligheid verdiend heeft. Daarom wordt Hij, in de H. Schrift, *de Zaligmaker der wereld* (d. i. van alle menschen), het Lam Gods, dat *de zonden der wereld wegneemt*, genoemd.

Hoe komt het dan, dat vele ongeloovigen en zelfs vele Christenen verloren gaan?

Omdat zij niet alles doen, wat noodig is, om aan de vruchten van Jesus' lijden deelachtig te worden en alzoo hunne zaligheid te verzekeren. Want gelijk een geneesmiddel alleen aan hem, die het neemt, de gezondheid terugschenkt, zoo ook worden de verdiensten van Christus ons slechts dan medegedeeld, wanneer wij datgene doen, wat Hij daartoe van ons vordert. „*Voor allen, die Hem gehoorzaam zijn, is Hij* (Christus) *de oorzaak der eeuwige zaligheid geworden*" (Hebr. V, 9). De H. Augustinus verklaart dit met deze woorden: „*God heeft u wel geschapen zonder u, maar Hij wil u niet zalig maken zonder u*" d. w. z. zonder uwe medewerking zult gij niet zalig worden.

VII. Uit de H. Schrift en uit de leer der Kerk blijkt, dat de medewerking, waardoor wij ons de verdiensten van Jesus' lijden toeëigenen, voor hen, die tot de jaren van verstand gekomen zijn [1]), hierin bestaat:

---

1) Wat noodig is voor hen, die 't gebruik der rede nooit gehad hebben, zal later aangetoond worden.

1° dat wij zijne goddelijke leer *gelooven;*
2° dat wij God beminnen, en die liefde toonen door 't onderhouden der *geboden;*
3° dat wij de door Christus ingestelde *genademiddelen* gebruiken [1]).

VIII. Gelijk vroeger reeds gezegd is, was het geringste lijden van het menschgeworden Woord van *oneindige verdiensten* en bijgevolg voldoende, om het gansche menschdom te verlossen.

Waarom dan heeft Christus *zooveel* vernedering en smart willen verdragen?

Voornamelijk om de volgende redenen:
1° opdat wij de grootheid zijner liefde des te beter zouden erkennen en Hem ook onze wederliefde schenken;
2° opdat wij de vreeselijke boosheid der zonden duidelijk zouden inzien en het kwaad verfoeien en vluchten;
3° opdat wij zouden leeren de wederwaardigheden dezer wereld, de rampen en het lijden dezes levens, naar zijn voorbeeld, met geduld en onderwerping aan zijn heiligen wil te dragen.

Toepassing. Overwegen wij toch dikwijls de oneindige liefde, met welke de Heiland ons bemind, en de onbegrijpelijke smarten, welke Hij voor ons verdragen heeft! Moge die beschouwing onze godsvrucht jegens zijn H. lijden ontvlammen, en ons aansporen, om dikwijls den H. Kruisweg met aandacht te bidden; moge zij vooral ons opwekken tot vurige wederliefde voor den Heiland en ons in het voornemen, om Hem nimmer meer door zonden te beleedigen, versterken en bevestigen!

§ 6.

De Nederdaling ter helle en de Verrijzenis.

I. Door het lijden en den dood van Christus was het offer der verzoening gebracht, het werk der verlossing van 't menschdom werkelijk voltrokken. Doch ook zijne *nederdaling ter helle*, zijne *verrijzenis* en *hemel-*

1) De noodzakelijkheid van deze drievoudige medewerking wordt in dit handboek, ter zijner plaatse, nader verklaard en bewezen.

vaart staan met het verlossingswerk in nauwe betrekking. Immers:

1° Bij zijne nederdaling ter helle bracht Christus den rechtvaardigen, die aldaar verbleven, de blijde boodschap der verlossing, en openbaarde hun zijne heerlijkheid.

2° De verrijzenis van Christus is: *a. de oorzaak* der opstanding van alle menschen.

b. Zij is ook de *voorafbeelding* van de glorievolle verrijzenis der gelukzaligen, ten jongsten dage.

3°. 's Heeren hemelvaart staat in dezen zin met het werk onzes heils in verband, dat Hij ons den H. Geest heeft gezonden, en ons in den hemel eene plaats heeft bereid; dat Hij, in zijne Menschheid, voor ons bidt en voortdurend den hemelschen Vader zijne verdiensten aanbiedt.

II. Laat ons thans overgaan tot de nadere uitlegging van het *vijfde geloofsartikel: „Die nedergedaald is ter helle, den derden dage verrezen van de dooden."*

Nadat Christus gestorven was, daalde zijne ziel, met de Godheid vereenigd, in het voorgeborgte der helle neder, en bleef daar tot den dag der verrijzenis.

III. Ofschoon de zielen, die aldaar vertoefden, door de verdiensten van Christus gerechtvaardigd, in de liefde Gods de wereld verlaten hadden, konden zij toch den hemel, die door de zonde van Adam gesloten was, niet binnengaan. Eerst moest de Heidand, door zijn dood, den hemel openen en zelf, als ons opperhoofd en koning, het verloste menschdom daarin voorgaan.

IV. Christus daalde in de verblijfplaats der rechtvaardigen neder:

1°. Om hen aan de vruchten van zijn lijden deelachtig te maken. Hij bracht hun troost en verlossing, en schonk hun het hoogste geluk der zaligheid, namelijk: de aanschouwing en 't bezit van God [1]).

2°. Om, als koning en overwinnaar van dood en hel, ook in de onderwereld zijne macht en heerlijkheid te toonen.

---

1) In den hemel, het verblijf der zaligen, waar dezen niet alleen God bezitten, maar ook de verheerlijkte Menschheid van Christus aanschouwen, werden zij eerst bij de hemelvaart des Heeren opgenomen.

V. De goddelijke Heiland had, gedurende zijn leven, herhaalde malen voorzegd, dat Hij na drie dagen uit het graf zou opstaan. De Schriftgeleerden en Phariseën, die deze voorzegging kenden, plaatsten, met verlof van Pilatus, eene wacht bij het graf en verzegelden den steen, die den ingang afsloot. In den vroegen morgen van den derden dag ontstond er eene hevige aardbeving bij het graf; een engel des Heeren daalde uit den hemel neder en wentelde den steen van den ingang des grafs af. Reeds was de ziel des Verlossers in zijn heilig lichaam teruggekeerd en had Hij, door zijne eigen macht, met majesteit en heerlijkheid het gesloten graf verlaten [1]).

Het verheerlijkte lichaam van Christus was, van dit oogenblik af, deelachtig aan de voorrechten der geestelijke natuur: het was onlijdelijk, onsterfelijk, snel in zijne bewegingen als de gedachte, en alles doordringend als de geest.

VI. De Heiland heeft, na zijne verrijzenis en ook in den hemel, de heilige wonden in zijne handen en voeten en in zijne zijde behouden:

1° als bewijzen zijner zegepraal over dood en hel;

2° ten bewijze, dat Hij met hetzelfde lichaam, waarin Hij geleden had, van den dood verrezen is;

3° om die litteekens zijns lijdens in den dag des oordeels aan de rechtvaardigen ter vertroosting en aan de verdoemden ter beschaming te toonen.

VII. Reeds vroeger hebben wij het historisch gezag der boeken van het N. T. aangetoond. Wij zullen echter, wegens het groote gewicht van het feit, kort bewijzen, dat Christus waarlijk verrezen is. Indien de Apostelen en de leerlingen des Heeren, die allen eenstemmig getuigen, dat Christus waarlijk verrezen is:

1° *zich zelven* niet bedrogen hebben;

2° anderen niet *wilden* — en

---

1) De verschillende omstandigheden der verrijzenis en der verschijningen des Heeren vindt men verhaald in de Bijbl. Gesch. van *Schuster*, II, blz. 101 en vlg.

3° niet *konden* bedriegen, dan heeft het feit der verrijzenis ontwijfelbaar zeker plaats gehad.

Deze drie punten zullen wij beknopt toelichten :

1° Zij hebben *zich zelven* niet bedrogen.

a. De Apostelen waren *niet lichtgeloovig.* Toen de vrouwen hun de boodschap der verrijzenis brachten, geloofden zij haar niet ; Thomas bleef, bij het getuigenis der overige Apostelen, ongeloovig. Zelfs toen Jesus hun gezamenlijk verscheen, meenden zij een geest te zien.

b. Vervolgens sprak Christus met hen, toonde hun zijne wonden, at en dronk in hunne tegenwoordigheid, verklaarde hun de H. Schrift, en overtuigde hen, dat Hij waarlijk verrezen was. — Het zou dus dwaas zijn te veronderstellen, dat zij zich bedrogen hadden.

2°. Zij *wilden* niet bedriegen. Een bedrieger zoekt immer *voordeel* uit zijn bedrog te trekken, en tracht in 't geheim en met bedekte middelen tot zijn doel te komen. De leerlingen van Christus echter voorzagen zeer duidelijk, dat zij, door de verkondiging van de verrijzenis, zich haat, vervolging en wellicht den dood op den hals zouden halen. En toch lieten zij niet na, in 't openbaar de waarheid der verrijzenis te prediken. Zelfs toen de Hoogeraad hen met straf en kerker bedreigde, hielden zij niet op, die waarheid te bevestigen, en tot getuigenis er van ondergingen zij den marteldood. — Zóó handelt alleen iemand, die van eene waarheid diep overtuigd is, die anderen niet bedriegen maar hun zijne vaste overtuiging mededeelen wil.

3°. Zij *konden* niet bedriegen, al hadden zij 't ook gewild.

a. Het lichaam van Christus lag in het graf, hetwelk zoodanig gesloten en bewaakt was, dat niemand daarin kon binnendringen, om het weg te nemen. Van waar zouden de Apostelen, die toen nog zoo vreesachtig waren, den moed gehad hebben, om het graf te naderen? En hoe zou het hun mogelijk geweest zijn, den verzegelden steen af te wentelen en het H. Lichaam weg te dragen zonder opgemerkt te worden?

b. Op de dwaze uitvlucht van de oversten der Joden, dat de wachten zouden *geslapen* hebben, kan men antwoorden: dat het onbegrijpelijk is, hoe zij allen bleven slapen, terwijl de voorgegeven wegvoering niet dan met veel gedruisch geschieden kon; dat zij zeker gestraft zouden zijn, indien zij werkelijk zóó hun plicht verzuimd hadden; dat *slapende* getuigen niets bewijzen. Eindelijk de Evangelisten, wier waarheidsliefde wij elders aangetoond hebben, verzekeren, dat de wachten waren *omgekocht*, om eene valsche verklaring af te leggen.

De verrijzenis, alleen als *historisch feit* beschouwd, kan en mag derhalve door geen redelijk mensch betwijfeld worden.

Besluit: 1° Het wonder der verrijzenis moet ons versterken en bevestigen in het geloof aan Jesus' leer; het moet onze hoop op de toekomende opstanding der dooden, in den jongsten dag, verlevendigen.

2°. De beschouwing der verrijzenis van Christus moet ons aansporen, om ook zelven *geestelijkerwijze* te verrijzen, d. w. z. dat zij, die 't ongeluk mochten hebben in 't duistere graf der zonde opgesloten te liggen, door eene oprechte bekeering moeten opstaan, een nieuw en christelijk leven beginnen en den schat der genade voortaan zorgvuldig bewaren; dan zullen wij ook eens aan Jesus' heerlijkheid in den hemel deelnemen.

§ 7.

De Hemelvaart des Heeren.

I. De goddelijke Heiland bleef, na zijne verrijzenis, nog veertig dagen op deze aarde. Gedurende dien tijd verscheen Hij herhaalde malen [1]) aan zijne Apostelen, en onderwees hen verder in het geloof en in alles, wat tot het bestuur en de inrichting der Kerk noodzakelijk was.

Op den veertigsten dag beloofde Hij hun nogmaals, dat weldra de H. Geest over hen zou nederdalen, en geleidde hen naar den Olijfberg. In den hof, aan den

---

1) De H. Schrift, verhaalt ons slechts *tien* verschijningen des Heeren; doch met recht kunnen wij veronderstellen, dat er nog *meer* hebben plaats gehad. — Zie Schuster II, blz. 102 en vgl.

voet van dien berg gelegen, was het lijden van Christus begonnen; op de kruin van denzelfden berg zou zijne verheerlijking voltrokken worden.

Nadat Hij van zijne H. Moeder en van de leerlingen afscheid genomen had, verhief hij zijne handen en zegende hen. Terwijl de Heiland dit deed, werd Hij voor hunne oogen opgenomen, en Hij voer ten hemel op. Daar is Hij nu ter rechterhand zijns hemelschen Vaders gezeten. — Daarom belijden wij in het *zesde* artikel des geloofs: »*Die opgeklommen is ten hemel, zit ter rechterhand Gods zijns Vaders almachtig.*"

Thans zullen wij de beteekenis van dit artikel nader aangeven.

II. Christus is ten hemel opgeklommen beteekent:

1°. Dat het lichaam en de ziel des Heilands deze aarde verlieten, dat Hij als mensch ten hemel opvoer; als *God* toch is hij overal tegenwoordig.

2°. Jesus' hemelvaart is eene daad van *zijne goddelijke almacht.* Het onderscheid tusschen de tenhemelopneming van de H. Maagd Maria en de hemelvaart van Christus bestaat hierin, dat Christus door zijn *eigen macht* opsteeg, terwijl Maria alleen door de hulp van God ten hemel werd opgenomen.

III. Christus klom niet *alleen* ten hemel op; Hij voerde ook de jubelende schaar der rechtvaardige zielen, die Hij uit het voorgeborgte der hel verlost had, met zich mede.

IV. Christus' *H. Menschheid* is dan in glorie en heerlijkheid verheven in den hemel; op deze aarde is zij nog, door een wonder zijner almacht en liefde, waarlijk in het H. Sacrament des Altaars tegenwoordig.

V. Waarom is Christus ten hemel opgevaren?

1° Om, als overwinnaar van dood en hel, bezit te gaan nemen van het rijk zijner heerlijkheid.

2°. Om onze middelaar en voorspreker bij den hemelschen Vader te zijn.

3°. Om aan zijne leerlingen den H. Geest te zenden; want het lag in de plannen der Voorzienigheid, dat de zending des H. Geestes eerst zou plaats hebben,

nadat de Zoon Gods het verlossingswerk voltooid en den hemel voor het menschdom geopend had.

4°. Verder klom Christus ten hemel op, om dien voor ons te openen en ons daar eene plaats te bereiden, [1]) en eindelijk

5°. Om onze gedachten en neigingen hemelwaarts te trekken.

VI. Wat beteekenen de woorden: *„ter rechterhand zijns Vaders almachtig?"*

Deze woorden beteekenen, dat Christus, die *als God* aan den Vader gelijk is, ook *als mensch* boven alle schepselen verheven is en meer dan eenig schepsel aan de heerlijkheid en macht der goddelijke Majesteit deelneemt. Christus bezit ook *als mensch* eene macht, welke aan geen geschapen wezen toekomt, en is de Heer van hemel en aarde.

De woorden *„zit ter rechterhand"* moeten niet in den *letterlijken* zin opgenomen worden; want God, die een zuivere geest is, heeft geene rechter- of linkerhand. Die uitdrukking heeft dus de *zinnebeeldige* beteekenis, welke wij boven aangegeven hebben.

Toepassing. Laten wij dikwijls denken aan de heerlijkheid des hemels, waar wij in eeuwigheid een onbegrijpelijk groot geluk genieten zullen. Overwegen wij, dat deze aarde niets anders is dan een oord van ballingschap, eene plaats van voorbijgaande beproeving; terwijl de hemel ons vaderland is, waar Christus ook voor ons eene plaats bereid heeft. Doch, om Christus in het rijk zijner glorie te kunnen volgen, moeten wij in deze wereld zijne geboden onderhouden, in zijne voetstappen wandelen, alle zorg besteden, om aan dat goddelijk toonbeeld meer en meer gelijkvormig te worden door nederigheid, zachtmoedigheid, naastenliefde, zuiverheid, geduld -- met één woord, door een christelijk en heilig leven.

§ 8.

Over het algemeen en het bizonder oordeel.

I. Christus, die ten hemel opgeklommen is, zal eens van daar met groote macht en heerlijkheid we-

1) Zie *Schuster*, II, blz. 86, 2e alinea.

derkomen om alle menschen te oordeelen en aan ieder, naar hij verdiend heeft, loon of straf te geven.

Deze waarheid van ons geloof belijden wij in het *zevende* artikel: „*Van daar zal Hij komen oordeelen de levenden en dooden*".

II. In tegenstelling met het oordeel, dat ieder mensch in 't bizonder, voor God alleen, terstond na zijnen dood ondergaat, wordt het oordeel, waarvan wij hier spreken, genoemd: 1°. *algemeen*, omdat dan alle menschen gezamenlijk, en dus ieder in tegenwoordigheid van *allen*, zullen geoordeeld worden; 2°. *laatste* oordeel, omdat daarna geen ander meer zal plaats hebben.

III. De *levenden*, van wie in het 7e artikel gesproken wordt, zijn diegenen, die bij 't einde der wereld leven zullen. Nochtans zullen ook zij, gelijk alle andere menschen, eerst sterven, vervolgens verrijzen en ten oordeel geroepen worden. Eveneens kan men onder de *levenden* verstaan de *rechtvaardigen*, en onder de *dooden* de zondaars, of ook degenen, die, terwijl men de Geloofsbelijdenis bidt, leven of reeds gestorven zijn.

IV. De goddelijke Heiland beschrijft ons [1]) de teekenen, welke het einde der wereld en het oordeel zullen voorafgaan komen:

1°. Verleiding en vervolging, door valsche profeten en vooral door den Antichrist verwekt;

2°. Oorlogen, hongersnood en andere plagen;

3°. Een alles verslindend vuur, waardoor de aarde, met al hare pracht en heerlijkheid, zal verbrand, maar niet vernietigd worden.

V. De waarheid, dat er een algemeen oordeel zal plaats hebben, leert Christus ons herhaaldelijk en met duidelijke woorden: „*De Zoon des menschen zal, in de heerlijkheid zijns Vaders, met zijne engelen komen; en dan zal Hij ieder, volgens zijne werken, vergelden*" (Matth. XXVI, 44). „*Dan zal Hij op den troon zijner heerlijkheid zitten en alle volkeren zullen vóór Hem vergaderd worden en Hij zal hen van elkander scheiden*" (Matth.

1) Zie Schuster II, blz. 78.

XXV, 31—32). Tot de rechtvaardigen zal Hij zeggen: *„Komt, gezegenden mijns Vaders!"* tot de zondaars: *„Gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur!"*

Ook werd dit geloofspunt altijd in de Kerk gehouden en geleerd, gelijk duidelijk blijkt uit de geloofsbelijdenis der Apostelen, uit de liturgische boeken en de schriften der HH. Vaders.

Ook de *rede* zelve getuigt ons, gelijk wij later zullen aantoonen, dat het algemeen oordeel geheel overeenkomstig Gods wijsheid en rechtvaardigheid is.

VI. De tijd, wanneer het laatste oordeel zal plaats vinden, is ons door God niet geopenbaard. *„Dien dag en dat uur kent niemand, zelfs niet de engelen des hemels"* (Matth. XXIV, 36).

Op welke wijze zal het oordeel gehouden worden? Zoodra dat schrikwekkend uur gekomen is, zal God zijne engelen uitzenden, die onder bazuingeschal den dooden zullen toeroepen: *„Staat op en komt ten oordeel!"* Dan zullen de lichamen van alle menschen, die van het begin tot het einde der wereld geleefd hebben, uit het stof des grafs opstaan en wederom met hunne ziel vereenigd worden. Nadat alle menschen vergaderd zijn, zal de goddelijke Heiland met het kruis, het teeken der verlossing, en omringd van duizenden engelen, met majesteit en glorie op de wolken verschijnen. Dan zal Hij de rechtvaardigen van de zondaars afscheiden; de eersten aan zijne rechter- de laatsten aan zijne linkerhand plaatsen (*Zie Schuster* II, blz. 78, 82).

Alle goed of kwaad, woorden, werken of verzuimenissen, ja ieders geheimste gedachten zullen alsdan door den oppersten Rechter, voor alle menschen, geopenbaard worden. Een bovennatuurlijk licht zal het geweten van ieder mensch bestralen; daarin zal hij zelf en zullen ook alle andere menschen, als in een helderen spiegel, de deugden, welke hij beoefend, maar ook de zonden, welke hij bedreven heeft, aanschouwen.

VII. Nadat aldus de openbaring des gewetens heeft plaats gehad, zal Christus het onherroepelijk vonnis

uitspreken. Tot de rechtvaardigen zal Hij zeggen: *„Komt, gezegenden mijns Vaders! bezit het rijk dat van de grondlegging der wereld voor u bereid is.*" — Den zondaars zal Hij toevoegen: *„Gaat weg van mij, gij vervloekten! in het eeuwige vuur, dat voor den duivel en zijne engelen bereid is.*' (Matth. XXV, 32 en vlg.)' Op hetzelfde oogenblik, waarop het vonnis uitgesproken is, wordt het ook voltrokken. De gelukzaligen, die met blijdschap de uitspraak vernomen hebben, trekken met den goddelijken Heiland in triomf de heerlijkheid des hemels binnen. Ook opent de hel dan haren afgrond, en de verdoemden, die met schaamte, en in wanhoop, het vonnis aangehoord hebben, worden neergeworpen in den kerker van eeuwigdurende folteringen en pijnen.

VIII. Zoodra de ziel van den mensch dit leven verlaat, verschijnt zij voor Gods rechterstoel, om rekenschap af te leggen van haar gansche leven. In dat *bizonder oordeel* (aldus genoemd, omdat het tusschen God en de ziel in 't bizonder, zonder getuigen, plaats heeft) wordt de beslissende uitspraak gedaan over 's menschen eeuwig geluk of ongeluk. Daarom zegt de H. Schrift, dat God *„op den dag des doods een ieder vergelden zal naar zijne werken*" (Eccli. XI, 28).

Het algemeen oordeel is dus eene vernieuwing, eene openbaarmaking van het bizonder oordeel.

IX. Indien 's menschen lot reeds bij zijn dood onherroepelijk beslist is, waarom zal er dan nog een *algemeen oordeel* plaats hebben?

Wij kunnen daarvoor de volgende redenen aangeven:

1°. *Opdat Gods wijsheid voor de gansche wereld schittere en door allen erkend worde.* Alsdan zal het blijken, dat de goddelijke Voorzienigheid, in het bestuur der wereld, alles tot heil der schepselen en tot verheerlijking van den Schepper heeft doen strekken. Dan zal men Gods wijsheid erkennen in 't toezenden van tijdelijke rampen en in het toelaten der zonde.

2°. *Opdat Gods rechtvaardigheid aan allen getoond worde.* Dan zal men zien, waarom menigmaal in dit leven de

rechtvaardige tegenspoed ondervindt en de booze dikwijls in voorspoed leeft; dan zal het duidelijk blijken, dat God *niets,* zelfs niet het geringste goede werk, onbeloond, en ook *niets,* zelfs niet eene zondige gedachte, ongestraft laat.

3°. Het laatste oordeel zal op plechtige wijze door Christus gehouden en voltrokken worden, *opdat Hij voor de gansche wereld verheerlijkt worde.* Christus immers werd, gedurende zijn sterfelijk leven, versmaad en gelasterd, valschelijk beschuldigd en veroordeeld; ook werd Hij in latere tijden door ongeloovigen en slechte Christenen bespot en gehoond; het is dus rechtmatig, dat Hij, de Heer der heirscharen, op dien grooten dag, al zijne vijanden beschaamt en vernedert.

4°. Eindelijk zal dat oordeel plaats hebben, *opdat ieder mensch, naar verdiensten, geëerd of vernederd worde.* Allen, die in Jesus' liefde gestorven zijn, zullen in tegenwoordigheid van alle menschen verheerlijkt, de zondaars daarentegen beschaamd en vernederd worden.

5°. Ook zal dan ons lichaam, dat deelgenoot in de beoefening der deugd of in het plegen der zonde geweest is, deelen in de verheerlijking of in de schande.

Toepassing. Overwegen wij dikwijls bij ons zelven, dat eens de schrikwekkende dag des laatsten oordeels komen zal. Aan welke zijde zouden wij dan geplaatst willen worden en welk oordeel zouden wij wenschen te hooren? Indien wij op dit oogenblik geoordeeld moesten worden, waar zou onze plaats zijn? — Laten wij zóó leven, dat wij altijd bereid zijn, om voor Gods oordeel te verschijnen.

VIERDE AFDEELING.

HET WERK ONZER HEILIGMAKING.

Inleiding.

I. De goddelijke Heiland heeft alzoo, gelijk in de voorgaande afdeelingen is aangetoond, het menschdom door zijn lijden en zijnen dood heil en verlossing aangebracht. Ieder mensch in het bizonder wordt nochtans

eerst dan aan de vruchten van het verlossingswerk deelachtig, wanneer die vruchten hem medegedeeld worden.

II. Derhalve moeten wij hier de vraag beantwoorden: *Door wien en hoe wordt ons vooral de vrucht of de genade der verlossing medegedeeld?*

De goddelijke genade, welke Christus ons verdiend heeft en waardoor onze heiliging en zaligmaking bewerkt worden, *ontvangen wij door den H. Geest.* Daarom zal in het eerste deel dezer *afdeeling* de verklaring gegeven worden van het 8e artikel des geloofs: *„Ik geloof in den H. Geest."*

Ofschoon ook zij, die niet tot de katholieke Kerk behooren, van de mededeeling der genade Gods niet verstoken zijn, zoo geschiedt die mededeeling toch *vooral* in en door de Kerk, aan welke alléén Christus den H. Geest, den Uitdeeler aller genaden, beloofd heeft. Derhalve zal in het tweede gedeelte gehandeld worden over de Kerk, hare inrichting, haar gezag, enz., en eindelijk, in het derde, over de voltrekking van het werk onzer heiligmaking.

A. Over God den H. Geest.

§ 1.

Natuur des H. Geestes.

I. De H. Geest is waarachtig God, gelijk de Vader en de Zoon, en de derde Persoon der H. Drievuldigheid.

1°. De Godheid des H. Geestes wordt duidelijk in de H. Schrift verkondigd.

a. Zij noemt den H. Geest God, één in wezen met den Vader en den Zoon. *„Waarom heeft de Satan uw hart bekoord, om den H. Geest te beliegen? ..... Gij hebt niet menschen belogen, maar God"* (Hand. d. Ap. V, 3 en 4). 1) *„De Vader, het Woord en de H. Geest, en deze drie zijn één"* (1 Joan. V, 7).

1) Zie Schuster II, 112.

b. Op andere plaatsen der H. Schrift worden aan den H. Geest goddelijke *volmaaktheden* toegekend, en *werken*, welke God alleen verrichten kan, toegeschreven.

c. Dit geloofspunt werd ten allen tijde in de Kerk geleerd, en in hare gelootsbelijdenissen, in haar doopsformulier en in verscheidene Conciliën duidelijk uitgesproken.

2°. De H. Geest is *de derde Persoon* der H. Drievuldigheid, en als Persoon van den Vader en den Zoon *onderscheiden.*

Deze waarheid wordt ons duidelijk geleerd in de H. Schrift. Zoo b. v. zegt de goddelijke Heiland: *„Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een anderen Vertrooster geven .. den Geest der waarheid"* (Joan. XIV, 16). In deze woorden wordt de H. Geest voorgesteld als een van den Vader en den Zoon onderscheiden Persoon, die, op het gebed van den Zoon, door den Vader gezonden wordt. Diezelfde waarheid blijkt ook uit deze andere woorden van Christus: *„Leert alle volkeren, hen doopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes"* (Matth. XXVIII, 19).

II. Wij noemen den H. Geest *den derden Persoon* der H. Drieëenheid, omdat Hij van den Vader en den Zoon te zamen, als van één beginsel, voortkomt. Daardoor willen wij niet zeggen, dat de H. Geest aan de beide andere Personen ondergeschikt is: Hij bezit immers van eeuwigheid, gelijk de Vader en de Zoon, alle goddelijke volmaaktheden.

1°. Het voortkomen des H. Geestes van den Vader en den Zoon, ons geleerd in de H. Schrift, is door de Kerk altijd geloofd, en vooral in het eerste algemeene Concilie van Nicea [1]) nader bepaald.

2°. Ofschoon de H. Geest van de beide andere Personen voortkomt, heeft Hij niet twee beginsels, maar slechts *een*, omdat Hij door den Vader en den Zoon *te zamen*, door ééne en dezelfde kracht, van alle eeu-

1) Zie: *Kerkel. Geschiedenis*, door P. Timmermans, en J. H. Wijnen, blz. 43.

wigheid wordt voortgebracht. Dit leerstuk is plechtig uitgesproken in het 2e algemeene Concilie van Lyon (1274), tegenover de Grieksche scheuring, en in dat van Florence (1439), toen de gemeenschap tusschen de Roomsche en Oostersche Kerk hersteld werd.

III. Wij kunnen onmogelijk begrijpen, *hoe en op welke wijze* de H. Geest van den Vader en den Zoon voortkomt: Gods wezen en natuur gaan het menschelijk verstand oneindig ver te boven.

De HH. Vaders trachten het ons op de volgende wijze te verklaren: de Vader en de Zoon beminnen elkander van alle eeuwigheid; door deze wederkeerige liefde wordt, van eeuwigheid, de Geest der liefde, de derde Persoon van de H. Drievuldigheid voortgebracht. Deze is dus eeuwig, evenals de beide andere Personen.

IV. De derde Persoon wordt bij voorkeur HEILIGE *Geest* genoemd:

1°. Omdat Hem in de H. Schrift die naam gewoonlijk gegeven wordt.

2°. Dewijl Hem het werk onzer *heiligmaking* bizonder wordt toegeschreven.

Hij wordt bij voorkeur *Geest* genoemd wegens de eigenaardige en geheimvolle wijze, waarop Hij van de beide andere Personen voortkomt.

§ 2.

Over de werking des H. Geestes.

I. Naar zijn *wezen* is de H. Geest overal tegenwoordig, omdat Hij God is. Zijne *werking* echter openbaart Hij vooral *in de katholieke Kerk* (welke de bewaarster is der goddelijke leer en de uitdeelster der HH. Sacramenten); en dáár, bij uitstek, in de zielen der rechtvaardigen, die Hij op den weg der zaligheid voorlicht, geleidt en versterkt.

II. Het werk onzer *heiliging* is aan de drie goddelijke Personen gemeen. Christus heeft ons de genade der heiliging door zijn lijden verdiend; doch aan den

H. Geest wordt (gelijk wij vroeger reeds zeiden) de mededeeling der genade, onze rechtvaardigmaking, bizonder toegeschreven. Waarom geschiedt dit?

Omdat onze heiliging vooral een werk der liefde is, en de derde Persoon van de H. Drievuldigheid de Geest van liefde, ja de persoonlijke liefde des Vaders en des Zoons is.

III. Op het Pinksterfeest [1]) daalde de H. Geest, onder de gedaante van vurige tongen, *zichtbaar* over de Apostelen neder, en vervulde hen met bovennatuurlijke kracht en genade.

Deze nederdaling geschiedde onder de gedaante van *vurige tongen*, om aan te duiden, dat de H. Geest:

1°. de Apostelen met de ware kennis des heils kwam *verlichten*;

2° *verwarmen* door vurige liefde tot God en den naaste;

3° *zuiveren* van zonden en booze neigingen;

4° *ontvlammen* in ijver en heldenmoed.

Ook werd daardoor aangeduid, dat de Apostelen, op hunne beurt, door hunne prediking, aan het menschdom het ware licht en de reine liefde zouden mededeelen.

IV. Gelijk de H. Geest over de opkomende Kerk, te Jerusalem vergaderd, nederdaalde, zoo wordt Hij ook, door alle eeuwen, tot aan 't einde der wereld, aan de geloovigen medegedeeld, doch thans alleen op *onzichtbare* wijze [2]).

De mededeeling der genade door den H. Geest kan onder een tweevoudig oogpunt beschouwd worden, namelijk: *aan de Kerk in 't algemeen, en aan de geloovigen in 't bizonder.*

---

1) Zie Schuster II, blz. 109.

2) In het begin der Kerk geschiedde de mededeeling des H. Geestes meermalen op *zichtbare* wijze. Door dit wonder, alsook door de vele mirakelen, welke de Apostelen verrichtten, wilde God met des te meer kracht en aandrang het menschdom tot zich trekken. Later, toen de Kerk gevestigd en overal verspreid was, waren de mirakelen niet meer zoo noodzakelijk en werden dan ook minder talrijk, ofschoon er nog altijd geschieden.

V. Welken invloed oefent de H. Geest uit op de katholieke Kerk in 't algemeen?

1°. Hij *onderwijst* de Kerk, door diegenen te verlichten, wier plicht het is, de Openbaring onvervalscht te bewaren en in de harten der geloovigen den godsdienstzin te onderhouden en te verlevendigen. Christus heeft dit duidelijk aan zijne Apostelen beloofd, toen Hij zeide, dat Hij den Vader zou bidden, hun *den Geest der waarheid, die hun alle waarheid leeren zou*, te zenden (Joan XIV en XVI).

2°. De H. Geest *heiligt* de Kerk, doordat Hij alle bovennatuurlijke genaden en gaven aan de zielen der geloovigen of rechtstreeks of door de *genademiddelen* mededeelt.

3°. De H. Geest *bestuurt* de Kerk, d. w. z. Christus, het onzichtbare Opperhoofd der Kerk, regeert haar op onzichtbare wijze door *den H. Geest*. Onder deze goddelijke leiding kan de Kerk nooit dwalen in het geloof, gaat zij rustig voort, te midden van alle vervolgingen, en toont aan het menschdom den weg des eeuwigen heils.

VI. Hoedanig is de werking des H. Geestes in de zielen der geloovigen in 't bizonder?

1°. Hij deelt haar, vooral in de HH. Sacramenten, *de heiligmakende genade* mede, waardoor zij voor God gerechtvaardigd worden.

2°. Zoolang de ziel die genade bewaart, woont de H. Geest zelf op eene bizondere wijze in haar. Daarom zegt de H. Paulus: *„Weet gij niet, dat .... de Geest Gods in u woont"*? (I Cor. III. 16). — Zoodra echter de mensch, door de doodzonde, de heiligmakende genade verliest, ontheiligt hij den tempel Gods, en de H. Geest blijft niet meer op bizondere wijze in hem.

3°. De H. Geest *verlicht* het verstand der geloovigen, opdat zij de waarheid en het goede erkennen; Hij *versterkt* hunnen wil tegen de bekoringen en verleent hun kracht, om ter liefde Gods alle smart en lijden geduldig te verduren; ja, Hij schenkt hun boven-

natuurlijke vreugde te midden van de wederwaardigheden des levens.

VII. Aan de ziel worden, op het oogenblik harer rechtvaardiging, buiten de heiligmakende genade, nog andere gaven geschonken, *de zeven gaven* des H. Geestes genaamd, waardoor zij in staat wordt gesteld, buitengewone daden van verheven deugd te verrichten. Het zijn de volgende: *wijsheid, verstand, raad, sterkte, wetenschap, godsvrucht en vrees des Heeren.*

De *wijsheid* is een bovennatuurlijk en blijvend vermogen om God te kennen en boven alles en in alles te beminnen.

De gave van *verstand* schenkt ons eene diepere kennis van de waarheden des geloofs, opdat wij God des te ijveriger zouden dienen.

Door de gave van *raad* leeren wij kennen, wat in de verschillende omstandigheden van ons leven aan God het meest aangenaam is, en de middelen om tot onze bestemming te komen.

De *sterkte* schenkt den Christen de kracht, om niet alleen de gewone beletselen der zaligheid te overwinnen, maar ook, uit liefde tot God en den evenmensch, de zwaarste offers te brengen.

Door de gave van *wetenschap* worden wij verlicht op den weg des heils, om beter te kennen, wat wij gelooven en doen moeten ter zaligheid.

De *godsvrucht* beweegt ons, God en alles, wat met Hem in betrekking staat, te beminnen, en zijn H. wil in alles en altijd met blijdschap te vervullen.

De *vrees des Heeren* spoort ons aan, om altijd beducht te zijn, God te vergrammen. — Wanneer men het kwaad vlucht *alleen* uit vrees voor straf, dan bezit men eene *slaafsche* vrees; vermijdt men de zonde, ook zelfs de kleinste, uit vrees van aan God te mishagen, dan bezit men de *kinderlijke* vrees, waarvan hier spraak is.

VIII. Eindelijk zijn er nog andere gaven, welke de H. Geest aan de ziel, waarin Hij woont, mededeelt. Zij worden *vruchten* des H. Geestes genoemd, omdat zij in de harten der geloovigen worden voortgebracht door

de innige en bovennatuurlijke vereeniging der ziel met den H. Geest. De voornaamste zijn deze twaalf: *liefde, blijdschap, vrede, verduldigheid, goedertierenheid, goedheid, lankmoedigheid, zachtmoedigheid, getrouwheid, zedigheid, eerbaarheid,* en *reinheid.*

Besluit. 1°. Laten wij zorgvuldig de zonde, vooral de *doodzonde*, vluchten; daardoor toch zou de H. Geest gedwongen worden, met zijne gaven en genaden onze ziel te verlaten.

2° Trachten wij, door een zuiver en godvruchtig leven, ons hart tot eene den H. Geest aangename woonstede te bewaren.

3°. Bidden wij Hem dagelijks, dat Hij ons voortdurend verlichte, versterke en vertrooste; smeeken wij vooral zijne hulp en bijstand af in moeielijke ondernemingen en bij het kiezen van een levensstaat.

B. OVER DE H. KERK.

De ééne ware Kerk.

I. Gelijk vroeger werd aangetoond, is Jesus Christus waarachtig God en de tweede Persoon der H. Drievuldigheid; Hij is op deze wereld gekomen, om door zijne leer en zijn voorbeeld ons den weg ter zaligheid te toonen en door zijnen dood het menschdom te verlossen. De goddelijke leer nu, welke Hij verkondigd heeft, moet tot aan het einde der wereld voortbestaan: *„Gaat en onderwijst alle volkeren .... en ziet, Ik ben met u tot aan 't einde der eeuwen."* Dat onfeilbaar woord, die goddelijke belofte moet ongetwijfeld vervuld worden; ook erkennen allen, die nog in Christus gelooven, dat de door Hem verkondigde waarheid, de christelijke godsdienst, steeds op aarde voortbestaat.

II. Ter bewaring zijner goddelijke leer heeft Christus eene *Kerk* 1) gesticht, dat is eene zichtbare en volmaakte maatschappij, gelijk wij later bewijzen zullen.

Er kan slechts *ééne* ware Kerk van Christus be-

1) Het woord *Kerk* (van het Grieksche ἐκκλησία *uitkiezing*) beteekent in 't algemeen: *vereeniging, vergadering, maatschappij.*

Vandaar wordt, in overdrachtelijken zin, ook de plaats, waar de geloovigen hunne godsdienstige vergaderingen houden, *Kerk* genoemd.

staan, zooals duidelijk blijkt uit het volgende: 1e. Er kan maar één waar geloof zijn, gelijk wij vroeger bewezen hebben; dus kan er ook maar *eene* ware Kerk zijn, namelijk die, welke het ééne geloof in zijn geheel en onvermengd bezit. 2o. Christus heeft uitdrukdelijk verklaard, dat *zijne* Kerk slechts één onverdeeld geheel zou uitmaken, zooals wij later zullen aantoonen.

III. Kunnen wij deze Kerk van Christus, aan welke de schat der Openbaring werd toevertrouwd, als zoodanig kennen?

Hierop antwoorden wij: God wil, gelijk wij vroeger bewezen hebben, dat de menschen zijne Openbaring aannemen en Hem dienen, zooals Hij het verlangt. Aan dat gebod zou de mensch niet kunnen voldoen, indien hem geene middelen aan de hand gegeven waren, waardoor hij *met zekerheid* de waarheid van de dwaling onderscheiden kan. Bijgevolg is het zeker, dat God die niets gebiedt, zonder ook de middelen te schenken om het te volbrengen, ons in staat gesteld heeft de ware Kerk, waarin de goddelijke Openbaring bewaard wordt, te kennen.

Daarom zegt het Vatikaansche Concilie [1]): „*Opdat wij aan den plicht van het ware geloof te omhelzen en daarin standvastig te volharden zouden kunnen voldoen, daarom heeft God, door zijn eenigen Zoon, eene Kerk gesticht en van klaarblijkelijke kenteekenen zijner instelling voorzien, opdat zij door allen zou kunnen erkend worden als de bewaarster en leermeesteresse van het goddelijk woord.*"

IV. Thans volgt de vraag: Waar vinden wij, te midden der vele belijdenissen van hen, die zich *Christenen* noemen, het christelijk geloof onveranderd en ongeschonden bewaard?

Het antwoord luidt: in die Kerk, welke Christus zelf gesticht heeft en voortdurend, door den H. Geest, bestuurt en regeert.

Die Kerk kan aldus bepaald worden: *de vereeniging van alle geloovige Christenen, die, onder de gehoorzaam-*

1) Constit. *Dei Filius*, 3e Hoofdst.

heid van het door Christus aangestelde Opperhoofd, de ware leer van Christus belijden.

V. Om nu, in de beschouwingen over de ware Kerk, ordelijk voort te gaan, zullen wij achtereenvolgens doen zien:

1°. *Welke* de ware Kerk van Christus is;
2°. Haar doel en hare bestemming;
3°. Haar wezen en hare inrichting;
4°. Hare hoofdeigenschappen;
5°. Haar gezag en hare macht.

§ 1.

De ware Kerk van Christus is de katholieke Kerk.

I. Dewijl de goddelijke Verlosser de menschen in de mogelijkheid gesteld heeft, om *zijne* Kerk met zekerheid te kennen en van alle valsche sekten te onderscheiden, zoo moeten wij thans aantoonen:

1o. Dat Christus haar *zichtbare* en *duidelijke* kenteekenen geschonken heeft, en wel deze *vier: de eenheid, de heiligheid, de katholiciteit* (*of algemeenheid*) en de *apostoliciteit.*

2o. Dat de katholieke of roomsche Kerk, en *zij alleen,* die kenteekenen *werkelijk* bezit.

Wanneer wij deze punten bewezen hebben, dan kunnen wij met recht besluiten: *dat de katholieke Kerk de ware Kerk van Christus is.*

II. Vooraf dient hier opgemerkt te worden, dat deze *kenteekenen* de volgende hoedanigheden moeten bezitten:

1°. Zij moeten der Kerk noodzakelijk eigen zijn: d. w. z. dat zij haar niet willekeurig door de menschen, maar door *Christus zelven* zijn ingedrukt, dewijl zij dienen moeten, om den *goddelijken* oorsprong der Kerk te bewijzen.

2°. Zij moeten *gemakkelijk* kunnen gekend worden; want Christus wil (gelijk wij vroeger gezien hebben),

dat *allen* zijne Kerk binnentreden; dus moeten ook *allen* in staat zijn, haar gemakkelijk te kennen.

3°. Daaruit volgt ook, dat al deze kenteekenen *uitwendig* en *zichtbaar* wezen moeten.

4°. Eindelijk moeten zij *uitsluitend* der ware Kerk eigen zijn, en aan geene andere sekte toegekend kunnen worden; anders toch zouden zij de waarheid niet van de dwaling doen onderscheiden.

EERSTE STELLING:

De Kerk van Christus moet ÉÉN, HEILIG, ALGEMEEN *en* APOSTOLISCH *zijn.*

1°. Christus' Kerk moet *één* zijn.

a. Zij moet zich zichtbaar als eene vereeniging vertoonen, wier ledematen onderling door zedelijke banden verbonden zijn. Dit leert ons Christus, als Hij de Kerk vergelijkt met een *gebouw*, met een *rijk*, en ons dan verder verklaart, dat *een rijk, tegen zich zelven verdeeld, zal verwoest worden en het eene huis op het andere zal vallen.* Dewijl Hij nu wil, dat de Kerk bestaan blijve, zoo wil Hij noodzakelijk, dat zij één zal zijn.

b. De Kerk moet één zijn *in de verkondiging der geloofsleer*, dewijl al de waarheden der Goddelijke Openbaring één geheel uitmaken; want zij zijn onderling innig verbonden en rusten op denzelfden grondslag, namelijk: *op Gods onfeilbaar woord.* Daarom zegt de H. Paulus: *„één Heer, één geloof"* (Ephes. IV, 13).

c. Zij moet één zijn in de uitdeeling *der zelfde Sacramenten*, dewijl Christus voor alle menschen dezelfde genademiddelen heeft ingesteld: *„één Heer, één geloof één Doopsel,"* zegt de Apostel.

d. Eindelijk moet de Kerk één wezen door de gehoorzaamheid aan *hetzelfde, door Christus aangestelde, opperhoofd.* Christus immers heeft Petrus als den *eenigen* grondslag gesteld, waarop Hij zijne Kerk gebouwd heeft, als den *eenigen* herder, die zijne lammeren en schapen moet hoeden. — Ook zou, zonder deze eenheid van gezag (gelijk wij later zullen zien), de ware een-

heid in de leer en in de uitdeeling der HH. Sacramenten niet kunnen bestaan.

2°. *De Kerk moet* HEILIG *zijn*, en die heiligheid uitwendig toonen in hare leer, in hare genademiddelen en in de vruchten van buitengewone deugden, goede werken en mirakelen, welke zij voortdurend in hare ledematen voortbrengt. Dit volgt:

a. uit het *doel* der Kerk, dat niets anders is dan de voortzetting van het verlossingswerk, de heiliging van het menschdom;

b. uit de nadrukkelijke verklaring der H. Schrift. „*Hij* (Christus) *heeft zijne Kerk bemind en zich voor haar overgeleverd . . . opdat zij heilig en vlekkeloos wezen zou*" (Ephes. V, 25). „*Wie in Mij blijft en Ik in hem, zal overvloedige vruchten voortbrengen*" (Joan. XV, 5). „*Die in Mij gelooft, zal de werken doen, die Ik doe, ja, nog grootere verrichten*" (Joan. XIV, 12).

3°. *De Kerk van Christus moet algemeen of katholiek zijn*, d. w. z.: zij moet uit haren aard overal verspreid kunnen worden, geschikt zijn voor alle landen en volken, uit hare natuur naar algemeene uitbreiding streven, en ook haar licht werkelijk over de gansche wereld doen schijnen, gelijk de stralen der zon de geheele aarde verlichten.

Dat de Kerk in dien zin *algemeen* moet zijn, blijkt uit het volgende:

a. Zij werd gesticht om aan alle volkeren de waarheid te verkondigen: „*Gaat en onderwijst alle volkeren; gaat in de gansche wereld en predikt allen schepselen het Evangelie*".

b. Ook hadden de Profeten reeds voorspeld, dat de Verlosser in en door zijne Kerk zou regeeren van zee tot zee, en dat alle volkeren zich tot Hem zouden heenspoeden (Is. XI).

4°. *De ware Kerk moet apostolisch zijn*, dat is: zij moet de *leer*, door de Apostelen verkondigd, ongeschonden bewaren; de goddelijke *zending* der Apostelen moet in haar, door eene nimmer onderbroken *opvolging van opperhoofd en herders*, van de eerste tijden der Kerk tot aan het einde der wereld voortbestaan. Immers:

a. Indien zij eene andere leer verkondigde dan die, welke de Apostelen van Christus ontvingen, zou zij ophouden de *ware* Kerk te zijn.

b. Christus heeft in zijne Kerk, aan de Apostelen alleen, gezag en macht gegeven; hen alleen heeft Hij uitgezonden, om alle volkeren te onderwijzen, tevens belovende, dat Hij met hen blijven zou tot aan het einde der eeuwen.

De *ware* Kerk is dus die, welke de door den Heiland geschonken *volmacht*, in de opvolgers der Apostelen, bezit.

TWEEDE STELLING.

„De roomsch-katholieke Kerk bezit die vier kenteekens; bij geene der sekten van hen, die zich Christenen noemen, zijn ze te vinden."

1°. A. *De eenheid der Kerk.*

a. Wanneer wij de katholieke Kerk beschouwen, dan valt aanstonds in het oog, dat zij een aaneengesloten geheel vormt, eene groote familie, die over de gansche wereld verspreid is.

b. Zij bezit de eenheid des *geloofs*, dewijl overal en altijd [1]) dezelfde leer verkondigd wordt en al hare kinderen dezelfde geloofspunten belijden.

c In alle landen en in alle eeuwen worden dezelfde *HH. Sacramenten* toegediend en hetzelfde Offer opgedragen.

d. Hare ledematen erkennen allen hetzelfde geestelijk gezag, waaraan zij zich onderwerpen, namelijk: *den Paus*, als Petrus' opvolger, en de met hem vereenigde *Bisschoppen*, als de opvolgers der Apostelen.

---

1) Wel heeft de Kerk, in den loop der eeuwen, sommige geloofspunten *duidelijker verklaard* en *nader bepaald;* nooit echter heeft zij eene *nieuwe* waarheid geleerd of een geloofsartikel, dat vroeger beleden werd, verworpen. Wanneer de Kerk eene *dogmatische verklaring* geeft (b. v. die over de Onbevlekte Ontvangenis der H. Maagd), dan doet zij niets anders dan eene door God geopenbaarde waarheid plechtig voorstellen, en verklaren, dat ieder Christen die als geloofspunt moet aanemen.

B. *Die eenheid bezitten de protestantsche sekten niet.*

a. Reeds bij zijn ontstaan verdeelde het Protestantisme zich in verschillende sekten, en in onze dagen kunnen de protestantsche sekten bij honderden geteld worden; ook in elke sekte afzonderlijk werd onophoudelijk de geloofsleer veranderd; heden nam men aan, wat men gisteren verwierp, en omgekeerd; zelfs bij de ledematen derzelfde sekte bestaat geene eenheid van geloof.

b. Datzelfde geldt van de HH. *Sacramenten*, over welker aard, getal en werking de Protestanten het onderling zeer oneens zijn.

c. Eenheid van *gezag* is hun geheel onbekend.

d. Ook moet hun hoofdbeginsel van *vrij onderzoek* noodzakelijk de geloofseenheid verbreken, en tot gevolg hebben — gelijk de ondervinding leert — dat er *zooveel hoofden zooveel zinnen zijn.*

2°. A. *De* HEILIGHEID *der katholieke Kerk* blijkt duidelijk hieruit:

a. Dat zij, door het wettige gezag, hetwelk haar goddelijke Stichter heeft ingesteld, met Christus — *den oneindig Heilige* — als haar Opperhoofd vereenigd blijft.

b. Hare leer, hare wetten, hare Sacramenten, met één woord, alles in de Kerk heeft ten doel de heiliging harer ledematen.

c. Ook vertoont zij uitwendig de *vruchten* van het leven der heiligheid, dat haar bezielt. Inderdaad:

α. Ontelbare kinderen der Kerk hebben door hunne buitengewone deugden en om de wonderen, in hun leven gewrocht, ot na hunnen dood, bij hunne vereering, geschied, met recht den naam van *Heiligen* verworven.

β. In haar bloeit de beoefening der verhevenste *deugden* en der *Evangelische raden*; en ten allen tijde bezat zij in eenigen harer kinderen de gaven der voorzegging en der mirakelen.

B. *Deze heiligheid vinden wij nergens bij hen, die zich van de katholieke Kerk hebben afgescheiden.*

a. Zij hebben het recht niet Christus hun Opperhoofd te noemen; want zij hebben de Kerk, hunne Moeder, verlaten, aan welke de Heiland gezegd heeft: „*Die u versmaadt, versmaadt Mij.*" — Ook waren hunne opperhoofden en stichters verre van de heiligheid verwijderd en leidden veelal een schandelijk en zondig leven, gelijk wij uit de Kerkelijke geschiedenis weten.

b. De *leer* der sekten bevat hoofdbeginselen, welke van de deugd en heiligheid aftrekken en aan de menschelijke hartstochten den vrijen teugel geven. B. v. de leer der *Lutheranen*, dat het geloof *alleen* zalig maakt; dat de goede werken nutteloos zijn; dat de menschelijke vrijheid vernietigd is; het geloof der *Calvinisten* aan de onvoorwaardelijke voorbestemming, *zonder* dat de verdiensten des menschen in aanmerking komen.

c. Eindelijk ontbreken hun de uitwendige teekenen van het bovennatuurlijke leven der heiligheid; want:

α. zij zijn onvruchtbaar in het bekeeringswerk der volkeren; zij kunnen zich zelfs niet staande houden, dan door de ondersteuning der Staatsmacht.

β. Zij bezitten wel in sommigen harer ledematen rechtschapen en eerlijke menschen, maar *ware Heiligen* hebben zij nimmer voortgebracht.

γ. Bij haar vinden wij noch de beoefening der christelijke deugden in verheven graad, noch de gaven van voorzegging en mirakelen.

3°. A. *De* ALGEMEENHEID *der katholieke Kerk* wordt reeds door haren naam aangeduid.

De Kerk is *algemeen* in den boven aangeduiden zin:

a. dewijl hare leer en hare inrichting voor alle tijden en voor alle volkeren geschikt zijn, en zij, steeds ijverig werkzaam voor het zielenheil van alle menschen, — gelijk zoo vele honderden Missionarissen bewijzen — zich steeds meer en meer zoekt uit te breiden. — Zij doet dit, volgens het voorschrift van Christus, door de *prediking* aan heidenen en ongeloovigen.

b. Feitelijk is zij, zonder de eenheid te verliezen,

over alle landen der aarde verspreid, en het getal harer kinderen overtreft verre dat van elke sekte in 't bizonder, ja zelfs dat van alle afgescheidene Christenen te zamen [1]).

c. Hare algemeenheid schittert zóó duidelijk voor aller oogen, dat zij overal *de katholieke* of *algemeene* Kerk genoemd wordt; dat zelfs de ketters (gelijk de H. Augustinus te zijnen tijde, in de 5e eeuw, reeds opmerkte), als zij door anderen willen verstaan worden, genoodzaakt zijn, haar den naam van *katholieke Kerk* te geven

B. *Geene der afgescheidene sekten bezit de* ALGEMEENHEID.

a. Zij kunnen niet algemeen zijn; want

α. zij zijn *ontstaan*, niet op de door Christus gewenschte wijze, door de bekeering der ongeloovigen, maar door scheuring en afval van de Kerk.

β. Ware zelf-opoffering bij het bekeeringswerk der heidenen is bij de sekten onbekend; haar voornaamste arbeid bestaat gewoonlijk in 't uitdeelen van bijbels en andere boeken.

γ. Het vrije onderzoek, dat het hoofdbeginsel der meeste sekten is, belet eene algemeene verspreiding, dewijl een zeer groot getal ongeletterde menschen daarvan geen gebruik kunnen maken.

b. Ook *feitelijk* is er niet ééne sekte, die in ALLE landen der aarde aanhangers telt; de meesten zijn tusschen de enge grenzen van een of meer rijken ingesloten.

Al ware zelfs eene dier sekten over de meeste landen der aarde verspreid, dan nog zou men die niet de ééne algemeene Kerk kunnen noemen, dewijl bij alle sekten de *eenheid* van leer en gezag ontbreekt, en overal verscheidenheid van meening aangaande de hoofdwaarheden bestaat.

---

1) Er zijn meer dan 200 millioen Katholieken, tegenover 75 millioen *afgescheiden Grieken*, welke in 8 sekten verdeeld worden, en 80 millioen *Protestanten*, die in 40 grootere en ontelbare kleinere sekten gesplitst zijn.

4°. A. *De katholieke Kerk is* APOSTOLISCH.

a. De Kerkelijke geschiedenis toont ons duidelijk aan, dat de Paus van Rome, het opperhoofd der Kerk, de wettige opvolger van den H. Petrus is; dat er van den Prins der Apostelen tot Leo XIII eene nooit onderbroken rij van Pausen geweest is. Ook bestaan er vele bisschoppelijke zetels, welke, door de Apostelen gesticht, eene voortdurende opvolging tot op onze dagen kunnen aanwijzen. Daaraan hebben de nieuwe, in den loop der tijden opgerichte bisdommen zich, onder het oppergezag van den Paus, altijd aangesloten. — Het leerend en besturend *gezag* in de katholieke Kerk stamt dus in rechte lijn van de Apostelen af. Daar nu de geloovigen alleen dan tot de Kerk behooren, wanneer zij met het door Christus aangestelde gezag vereenigd zijn, zoo volgt hieruit, dat wij met recht de Kerk *apostolisch* noemen.

b. Dewijl het leerend gezag in de Kerk apostolisch is bezit het ook de gave der onfeilbaarheid in alles, wat tot de geloofs- en zedenleer behoort. Derhalve moest ook immer de ware, door de Apostelen verkondigde leer ongeschonden bewaard worden en dit is, gelijk later blijken zal, werkelijk zoo geschied.

Bijgevolg, zoo besluiten wij, is de katholieke Kerk *apostolisch* in hare herders en in hare leer.

B. *Geene der sekten bezit de* APOSTOLICITEIT.

a. Van elke thans bestaande sekte kan men den oorsprong aanwijzen *vele eeuwen na de Apostelen*; zij dragen nog immer den naam van hunnen stichter.

b. Zij zijn ontstaan door opstand tegen- en losscheuring van het apostolisch gezag; daarmede werd tegelijk de band verbroken, waardoor hare ledematen met de Apostelen verbonden waren.

c. Ook hare geloofsleer en bediening der HH. Sacramenten is in vele punten van die der Apostelen afgeweken.

De gevolgtrekking der tweevoudige stelling, welke

wij bewezen hebben, is deze: Christus heeft aan *zijne* Kerk vier zichtbare en zekere kenteekenen gegeven. Die kenteekenen worden *alleen* in de katholieke Kerk teruggevonden. Derhalve moeten wij deze als de *ware* Kerk van Christus erkennen.

Daarenboven zijn er nog vele andere bewijzen voor den *goddelijken* oorsprong der Kerk. We zullen er slechts eenige, met weinig woorden, aanstippen.

1o. *Het feit zelf van haar bestaan.* Tweehonderd millioen Katholieken, over de gansche wereld verspreid in de vereeniging met hunne Bisschoppen en Priesters, onder het oppergezag des Pausen, belijden allen hetzelfde geloot; allen verkondigen het luide, dat de Kerk door God zelven ingesteld is en van Hem haar gezag ontleent. — Zóó was het gedurende alle christen-eeuwen, en millioenen Katholieken bezegelden met hun bloed hunne innige overtuiging en belijdenis van de goddelijkheid der Kerk. — Hoe zou zulk eene algemeene erkenning en zulk eene diep gevestigde overtuiging mogelijk wezen, indien God zelf niet de Kerk gesticht had?

2o. *Hare wondervolle opkomst en haar nooit onderbroken bestaan.*

a. Christus zond twaalf arme visschers uit, niet om een land, maar om de *gansche wereld*, die door zedenbederf verkankerd en aan den afgodendienst vers'aafd was, te bekeeren. — Zij hadden noch rijkdommen, noch machtige legers ter hunner beschikking; geene *menschelijke* kennis of wetenschap stond hun ten dienste. — Duizenden hinderpalen stonden hun in den weg: eene strenge zedenleer tegenover een diep bedorven volk, de ijverzucht der heidensche priesters, de achterdocht en heerschzucht der keizers.

Niettegenstaande dat alles zien wij de Kerk in korten tijd alom verbreid. Na eene bloedige vervolging van drie eeuwen had zij, ofschoon klein als het mosterdzaad, tusschen het onkruid opgeschoten, zich tot een breedgetakten boom ontwikkeld.

b. Gedurende den loop der eeuwen werd de Kerk met hevigheid aangevallen en bestormd door de Mahomedanen, door de noordsche barbaren, door keizers en koningen, door het waanzinnig volk in tijden van omwenteling. Ook werd zij fel bestreden door ketters en scheurmakers, en in onze dagen vooral door het ongeloof. Maar ziet, door iederen storm werd de Kerk gezuiverd, en, terwijl de verdorde bladeren naar alle zijden verstrooid werden, bleef zij zelve frisch en krachtig als te voren.

Wanneer wij de opkomst, de uitbreiding en het wondervolle voortbestaan der Kerk gadeslaan, terwijl *alle* menschelijke instellingen om haar heen ineenstorten, dan moeten wij met dankbaarheid erkennen, *dat zij het werk van God is en nimmer zal vergaan.*

§ 2.

Bestemming der Kerk.

I. Nadat wij aangetoond hebben, dat de katholieke

Kerk, en zij *alleen*, de ware Kerk van Christus is, moeten wij thans overgaan tot de beschouwing van het *doel* harer instelling. — Dat doel is tweevoudig: hare *eindbestemming* is: alle menschen ter eeuwige zaligheid te geleiden; haar *naaste doel:* den menschen de leer van Christus te verkondigen en zijne genademiddelen uit te deelen.

II. Het *naaste doel* der Kerk kennen wij: *a.* uit de *zending*, welke Christus aan zijne Apostelen opdroeg, om aan alle volken zijne leer te verkondigen en hun de door Hem ingestelde Sacramenten toe te dienen, aldus aan allen de kennis der waarheid mede te deelen en het verlossingswerk, tot het einde der wereld, voort te zetten. Daarom beloofde Hij hun, dat hij met hen zou zijn tot het einde der eeuwen. *b.* Uit de woorden van den Heiland tot Petrus: *„Weid mijne lammeren; weid mijne schapen"* (Joan. XXI, 15). Hij, tot wien deze woorden gesproken werden, moet dus de menschen weiden en besturen, in zooverre zij tot de kudde van Christus behooren. Met die kudde nu zijn zij vereenigd door het geloof aan Jesus' leer en het volbrengen zijner geboden. Petrus en degenen, die met hem deel hebben in de leiding van Christus' kudde moeten dus de geloovigen bestieren in alles, wat tot de uitoefening van den godsdienst behoort.

III. De *eindbestemming* der Kerk is: het menschdom tot de eenwige zaligheid te brengen.

Deze waarheid wordt aldus bewezen:

a. De mensch moet, als hij zijn einddoel, de eeuwige zaligheid, wil bereiken, de goddelijke Openbaring aannemen, zijn leven daarnaar inrichten, en de middelen, welke God hem tot bereiking van dat doelgesteld heeft, gebruiken. Aan de Kerk nu werd de bewaring der goddelijke leer en der genademiddelen toevertrouwd. Hare eindbestemming dus is: den menschen den weg der zaligheid te toonen en hen op dien weg steeds te geleiden.

b. Duidelijk wordt het doel der Kerk aangewezen door de woorden van Christus: *„Verkondigt allen schep-*

selen het Evangelie. Die gelooft, en gedoopt wordt, ZAL ZALIG WORDEN" (Marc, XVI, 15). De aanneming en beoefening van den door de Apostelen — en na hen door de Kerk — verkondigden godsdienst leidt ter zaligheid.

c. Datzelfde blijkt ook uit andere plaatsen der H. Schrift, waar Christus *het geloof, het Doopsel en de onderhouding zijner geboden,* met één woord, de beoefening van den christelijken godsdienst, noodzakelijk ter zaligheid verklaart. De Kerk nu is niets anders dan de uitwendige en zichtbare openbaring van den christelijken godsdienst; zij dus moet de menschen ter zaligheid voeren — dat is haar einddoel.

§ 3.

Over het wezen en de inrichting der Kerk,

I. De ware Kerk van Christus is de *katholieke;* zij heeft ten doel: den schat der goddelijke Openbaring te bewaren en het menschdom op den weg der zaligheid te geleiden. Thans rijst de vraag: heeft de goddelijke Stichter der Kerk haar zóó ingericht, dat alle ledematen door zedelijke banden aan elkander verbonden zijn of niet; vormt zij een zelfstandig genootschap; zijn al hare ledematen al dan niet gelijk in macht en gezag? enz.

II. Alvorens deze punten te behandelen, moeten wij de volgende opmerking maken: wanneer wij spreken van *maatschappij,* dan verstaan wij daardoor: *eene vereeniging van personen, die met gemeenschappelijke krachten naar een zelfde doel streven,* zooals b. v. een welgeordende Staat is, waarin overheid en onderdanen het welzijn van alle burgers trachten te bevorderen.

III. De natuur en de inrichting der Kerk kunnen aldus aangegeven worden: *De Kerk is eene* VOLMAAKTE en ZICHTBARE *maatschappij; alle menschen zijn* verplicht *tot haar toe te treden; zij wordt bestuurd door een* WETTIG GEZAG; *zij is van elke andere maatschappij* ONAFHANKELIJK.

Wij zullen tot grootere duidelijkheid deze stelling in eenige punten verdeelen en achtereenvolgens, in afzonderlijke paragrafen, bewijzen.

De Kerk is:

A. eene *volmaakte* en *zichtbare* maatschappij;

B. alle menschen zijn verplicht hare ledematen te worden, of m. a. w., buiten haar is de zaligheid onmogelijk;

C. zij is eene ongelijke maatschappij, d. i. bestuurd door een wettig gezag;

D. zij is onafhankelijk van elke andere macht.

Daarna zal gesproken worden over de onvergankelijkheid en onveranderlijkheid der Kerk.

A. De Kerk is eene volmaakte en zichtbare maatschappij.

I. Tot het wezen eener *volmaakte* maatschappij zijn noodig: een *stichter*, die het recht en de macht bezit, om haar in te stellen; een aantal *leden*; een bepaald en onveranderlijk *doel*, en de noodzakelijke *middelen* tot bereiking van dat doel.

Dat alles vinden wij in de katholieke Kerk, gelijk bewezen wordt:

A. *Uit haren oorsprong.*

1°. Christus, de God-mensch, de Heer van hemel en aarde, had toch zeker het *recht* en de macht, om als *stichter* eener maatschappij, geheel naar zijn goddelijken wil ingericht, op te treden. Dit heeft Hij werkelijk gedaan bij de instelling der Kerk.

2°. De Heiland heeft de *ledematen* der Kerk aangewezen, toen Hij aan zijne Apostelen den last gaf, om allen schepselen het Evangelie te verkondigen; toen Hij hen vermaande, allen, die de Kerk niet zouden hooren, als heidenen te beschouwen, en eindelijk, toen hij beloofde, dat *die* Kerk, aan wier hoofd Hij Petrus gesteld had, tot het einde der wereld zou bestaan.

3°. Aan deze maatschappij stelde Christus tot *doel*, gelijk wij vroeger gezien hebben, het bewaren zijner leer, de uitdeeling der genademiddelen, en het bereiken der eeuwige zaligheid.

4°. Als *middelen*, om hare bestemming te bereiken, schonk Hij der Kerk zijn goddelijken bijstand, de HH. Sacramenten, en een leerend en besturend gezag.

De Kerk dus bezit alles, wat tot het wezen eener *volmaakte maatschappij* behoort; zij moet derhalve ook als zoodanig erkend worden.

B. Datzelfde wordt ons door de *geschiedenis* der Kerk aangetoond. Terstond na het Pinksterfeest vereenigen zich de Christenen tot een genootschap; aan het hoofd staan de Apostelen, onder het opperbestuur en de leiding van Petrus; zij onderwijzen, geven voorschriften en deelen de genademiddelen uit.

Alle afzonderlijke kerken waren, reeds in de eerste tijden des Christendoms, innig samen verbonden door hetzelfde geloof, dezelfde Sacramenten, en één en hetzelfde opperhoofd; zij vormden aldus één genootschap, *de ééne katholieke Kerk*, welke door alle eeuwen, tot op onzen tijd bleef voortbestaan.

II. De Kerk is *niet* eene onzichtbare vereeniging van zielen, maar eene werkelijk *zichtbare* en uitwendige maatschappij. Dat volgt:

a. uit de kenteekenen der Kerk (welke wij vroeger aangegeven hebben), die *alle* zichtbaar zijn. Dus moet ook de Kerk zelve gezien kunnen worden.

b. Zij bestaat, gelijk wij later bewijzen zullen, uit overheden en onderdanen; de eersten geven wetten, de laatsten gehoorzamen. Dus is zij uit hare natuur *zichtbaar*.

c. Christus zelf heeft haar tot bereiking van haar doel *zichtbare middelen* voorgeschreven, zooals de *openbare* verkondiging des geloofs, de uitdeeling der HH. Sacramenten. Ook de openbare belijdenis des geloofs en het ontvangen der genademiddelen kunnen niet zonder *uitwendige* handelingen geschieden. Dus

blijkt het duidelijk, dat de Kerk eene *zichtbare* maatschappij is.

Over de ziel en het lichaam der Kerk.

I. Ofschoon de Kerk eene *zichtbare* maatschappij is, bevat zij toch ook een *onzichtbaar* bestanddeel. Zij heeft, in dit opzicht, eenige gelijkenis met den goddelijken Heiland, die naar zijne menschelijke natuur door de menschen gezien werd, terwijl zijne Godheid voor hunne oogen verborgen bleef. Het uitwendige en zichtbare deel der Kerk noemen wij *het lichaam*, het onzichtbare — *de ziel*.

Onder *ziel der Kerk* verstaan wij: alle inwendige, bovennatuurlijke genaden, waardoor zij de Kerk van Christus is en in staat gesteld wordt hare bestemming te bereiken.

Ziel en lichaam staan hier echter niet tegenover elkander als *twee* Kerken; zij maken slechts ééne Kerk uit, gelijk in den mensch het lichaam en de ziel slechts éénen persoon vormen.

II. Wie zijn deelgenooten aan *de ziel* der Kerk?

Alle rechtvaardigen, maar ook zij *alleen*.

Wij zeggen: *a. alle* rechtvaardigen, dus ook zij, die niet uitwendig tot de Kerk behooren, doch de heiligmakende genade bezitten en Gode aangenaam zijn, zooals bijv. Protestanten, die *te goeder trouw* dwalen *en* in staat van genade leven.

b. De rechtvaardigen *alleen* behooren tot de ziel der Kerk, zoodat allen, die in staat van doodzonde zijn, al belijden zij ook het ware geloof, van de ziel der Kerk zijn gescheiden.

Voor hen, die nog het geloot en de hoop bewaard hebben en dus nog *eenigszins* met de ziel der Kerk verbonden blijven, is de terugkeer gemakkelijker dan voor hen, die deze deugden niet meer bezitten.

III. Dat *alle* rechtvaardigen en zij *alleen* tot de ziel der Kerk behooren, is duidelijk, dewijl zij alleen het bovennatuurlijke leven der genade bezitten, waar-

door zij hunne bestemming, de eeuwige zaligheid, bereiken kunnen.

IV. Gelijk de mensch niet uitsluitend bestaat uit de ziel, maar ook het lichaam tot zijn wezen behoort, zoo is tot het wezen der Kerk een uitwendig, een zichtbaar lichaam noodzakelijk.

Dat *lichaam* bestaat uit alle geloovigen, *zondaren en rechtvaardigen*, die onder de gehoorzaamheid aan het door Christus ingestelde gezag, het ware geloof belijden.

Die waarheid blijkt duidelijk:

a. Uit de H. Schrift. Christus vergelijkt de Kerk bij een net, dat, in zee geworpen, visschen van *verscheidene soort* verzamelt; bij eene bruiloft, waarop goeden en kwaden verschijnen; bij tien maagden, waarvan vijf dwazen. Aldus bevat de Kerk èn rechtvaardigen èn zondaars. — Een openbaar zondaar, in de Kerk van Corinthe, werd door den H. Paulus van de gemeenschap uitgesloten; dus behoorde hij tot dat oogenblik nog tot het lichaam der Kerk.

b. Deze waarheid wordt ons door de voortdurende leer en overlevering der Kerk verkondigd. Dit blijkt uit de schriften der HH. Vaders en de veroordeeling tegen sommige ketters, b. v. de Novatianen, uitgesproken.

c. De Kerk is eene *zichtbare* maatschappij; het is echter onmogelijk onder de ledematen der Kerk de rechtvaardigen van de zondaars te onderscheiden — dus behooren allen tot het lichaam der Kerk.

d. De HH. Sacramenten mogen alleen ontvangen worden door hen, die tot de Kerk behooren; in de Biecht worden de zondaars met God verzoend: dus behooren zij tot de Kerk.

Wie is van de Kerk uitgesloten?

Nadat wij gezien hebben wie tot de ziel of tot het lichaam der Kerk behooren, moeten wij nog deze vraag beantwoorden: *wie is van de Kerk uitgesloten?*

1°. Van de *ziel* der Kerk zijn uitgesloten allen, die

beroofd zijn van de heiligmakende genade. Dit blijkt duidelijk uit het vroeger behandelde.

2°. Behooren niet tot het *lichaam* der Kerk:

a. Allen, die niet gedoopt zijn.

b. Zij, die tot eene sekte van ketters of scheurmakers behooren.

c. Die door de kerkelijke Overheid in den ban geslagen of geëxcommuniceerd, d. w. z. van de gemeenschap der Kerk uitgesloten zijn.

Ziehier de bewijzen dezer waarheid.

A. Uit de *H. Schrift:* „*Tenzij iemand wedergeboren worde uit water en den H. Geest, kan hij het rijk Gods niet ingaan*" (Joan. III, 5), d. i. niet in den hemel komen, en bijgevolg ook niet tot de Kerk behooren, die bestemd is de menschen ten hemel te voeren.

Christus zegt tot zijne Apostelen, dat zij iemand, die naar de Kerk niet hoort, moeten houden als een heiden en een openbaar zondaar (Matth. XVIII. 17). Degene die, zooals de bovengenoemden, het gezag der Kerk versmaadt, is dus gelijk een heiden, die zich geheel buiten de Kerk bevindt.

B. Uit *de natuur der Kerk* zelve. Deze toch is eene door Christus ingestelde en volmaakte maatschappij, waarin de onderdanen moeten geleid en bestuurd worden door het wettig gezag; zij dus, die zich aan de leiding, aan dat bestuur onttrekken, verwijderen zich van de Kerk en behooren niet meer tot hare kinderen. — Zij, die geëxcommuniceerd zijn, bevinden zich buiten de Kerk, dewijl het wettig gezag hen van de gemeenschap heeft uitgesloten. Gelijk de Staat het recht heeft openbare vijanden uit het rijk te verwijderen, zoo ook de Kerk.

C. De *Kerkelijke geschiedenis* leert ons, dat ten allen tijde de bovengemelde personen, als buiten de Kerk en hare gemeenschap staande, beschouwd werden.

B. Buiten de Kerk is de zaligheid onmogelijk.

I. Op tweevoudige wijze kan iets ter zaligheid noodzakelijk zijn, namelijk alleen tengevolge van het *ge-*

bod van God, gelijk b. v. het onderhouden der goddelijke geboden; of wel als een noodzakelijk *middel* daartoe, zooals het Doopsel.

De toetreding nu tot de Kerk is voor ieder mensch verplichtend èn uit de noodzakelijkheid des *gebods* èn uit de noodzakelijkheid des *middels*. — Ziedaar hetgeen wij thans nader zullen verklaren en bewijzen.

A. *Door het* GODDELIJK GEBOD *zijn alle menschen, die zalig willen worden, verplicht zich bij de Kerk aan te sluiten.*

1°. Christus heeft zijne goddelijke Openbaring en de uitdeeling zijner Sacramenten aan de Kerk toevertrouwd. Dewijl Hij nu, op straf van eeuwige verdoeming, geboden heeft (gelijk elders bewezen is), zijne gansche leer te omhelzen en de Sacramenten te ontvangen, welke alleen in de Kerk, volgens zijnen wil, bewaard en uitgedeeld worden; zoo volgt dáaruit, dat Christus wil en gebiedt, dat ieder mensch tot de Kerk zal behooren. Hij dus, die *vrijwillig* dit gebod overtreedt, begaat eene doodzonde en kan in dien toestand niet zalig worden.

2°. Christus beveelt zijnen Apostelen het Evangelie aan alle schepselen te prediken en diegenen, die de Kerk niet hooren, als heidenen en openbare zondaars te beschouwen. Dus is ieder mensch, die niet als kind der Kerk naar hare stem luistert, gelijk aan een heiden of zondaar, voor wien als zoodanig de zaligheid onmogelijk is.

3°. De goddelijke Insteller der Kerk heeft haar tot *einddoel* gesteld, alle menschen tot de eeuwige zaligheid te brengen; dus gebiedt Hij ook de toetreding van allen tot de Kerk.

Hieruit kunnen wij besluiten:

a. Dewijl alle menschen verplicht zijn tot de Kerk toe te treden, zijn zij ook verplicht met haar *vereenigd te blijven*; wie door zijne schuld hare gemeenschap verlaat, zondigt tegen het gebod des Heeren, verliest de genade en het recht op den hemel.

b. Dwaas en goddeloos is het beginsel: *alle godsdiensten zijn even goed.*

c. Gelijk men van de vervulling van een gebod kan verontschuldigd worden door *onvrijwillige onwetendheid*, zoo kan iemand, die zich *zonder schuld* buiten de Kerk bevindt, in dit opzicht van zonde vrij zijn, en indien hij geene andere schuld heeft, zal hij *daarom alleen* niet verloren gaan.

B. *In zeker opzicht is het, uit noodzakelijkheid* DES MIDDELS, *noodig tot de Kerk te behooren.* Deze stelling moet aldus verstaan worden:

1°. Het *gewone* en *geschikte* middel ter zaligheid is: de aansluiting bij het lichaam der Kerk.

2°. Het *volstrekt noodzakelijke* middel is: de *inwendige* vereeniging met de Kerk door den WIL; hierdoor behoort men tot hare ziel.

Ten bewijze van 't eerste punt diene:

Als een gewoon en geschikt middel ter zaligheid moeten wij datgene beschouwen, waardoor den mensch, volgens de plannen der Voorzienigheid, de *heiligmakende genade*, zonder welke men niet in den hemel kan komen, wordt medegedeeld.

Dit nu geschiedt in de Kerk.

a. Op de eerste plaats, door het H. Doopsel, dat, volgens den wil van Christus, aan de Kerk ter uitdeeling is toevertrouwd, en waardoor de mensch de heiligmakende genade ontvangt en als lidmaat der Kerk wordt aangenomen.

b. Voor hen, die na het Doopsel in doodzonde zijn gevallen, is de *Biecht* het *gewone* middel om zich met God te verzoenen en de genade terug te bekomen. De katholieke Kerk alleen bezit dit Sacrament. De *gewone* en meest geschikte weg ter zaligheid is dus bij haar alleen te vinden.

Om het tweede punt te bewijzen zeggen wij:

a. Het is volstrekt onmogelijk, zonder de heiligmakende genade zalig te worden. Om die genade te verkrijgen en te bewaren is het noodig, dat men den *vasten en oprechten wil* hebbe, alles te doen, wat door God, onder zware verplichting, is voorgeschreven. In dien wil nu is opgesloten het verlangen om tot de Kerk te behooren, dewijl dit door God streng is bevolen.

b. Voor hen, die het H. Sacrament des Doopsels niet kunnen ontvangen, is *het Doopsel van begeerte* volstrekt noodzakelijk ter zaligheid; insgelijks *het volmaakt* berouw voor hen, die na 't Doopsel eene zware zonde bedreven hebben en in de onmogelijkheid zijn van te biech-

ten. In beide echter is het verlangen en de wil opgesloten, alles te doen, wat God ons tot eeuwig heil heeft voorgeschreven; en dus ook de aansluiting bij de Kerk. Dit alles zal later verklaard worden.

Aldus 1°. hij, die *te goeder trouw* buiten de gemeenschap der Kerk, in dwaling leeft, kan inwendig, door den wil, met hare ziel verbonden zijn en dus zalig worden.

2°. Hij, die *vrijwillig*, door zijne schuld, in dwaling blijft en niet tot de Kerk toetreedt, kan niet inwendig tot hare ziel behooren; hij kan dus niet de heiligmakende genade bezitten. Voor hem is derhalve, in dien toestand, de zaligheid onmogelijk.

De katholieke Kerk is bijgevolg *de alleen zaligmakende*, dewijl men ten minste tot hare ziel moet behooren om in den hemel te komen.

3°. Hieruit blijkt ook duidelijk de zin der stelling: *buiten de katholieke Kerk is de zaligheid onmogelijk*. Dit wil dus niet zeggen, dat *ieder* onkatholiek zal verloren gaan. De beteekenis dier stelling is: ieder mensch is verplicht zich bij de Kerk van Christus aan te sluiten, *ten minste* den wil en het verlangen daartoe te hebben. Hij, die den katholieken godsdienst opzettelijk niet wil leeren kennen, of, dien kennende, niet wil omhelzen, maakt zich aan een zwaar verzet tegen God plichtig en kan dus niet zalig worden. Wie zóó gestemd is, behoort noch tot de ziel noch tot het lichaam der Kerk.

4°. Uit het voorgaande blijkt ook, in welken zin wij Katholieken *onverdraagzaam* zijn en het inderdaad *moeten* zijn, namelijk ten opzichte der *geloofsleer*.

Wij belijden, dat alle menschen waarlijk verplicht zijn, den éénen waren, door God geopenbaarden godsdienst te omhelzen, die, gelijk wij bewezen hebben, alleen in de katholieke Kerk gevonden wordt.

Wij verwerpen, en met recht, de zoogenaamde *dogmatische verdraagzaamheid*, waardoor men *alle* godsdiensten op ééne lijn stelt en als even goed beschouwt, en aan ieder mensch *het recht* toekent, God te dienen naar zijn *eigen* goeddunken. Dat is dwaasheid en

dwaling: zulk een recht bestaat niet; integendeel is ieder mensch *verplicht*, de waarheden te gelooven, welke God zelf hem te gelooven heeft voorgesteld, en zijnen Heer en Schepper op *die wijze* te dienen, welke Deze hem heeft voorgeschreven.

Iets anders is de *burgerlijke* of *practische verdraagzaamheid.* Deze mogen, ja *moeten* wij jegens hen, die in dwaling verkeeren, betoonen. Zij bestaat hierin, dat wij niemand door *geweld* willen dwingen het ware geloof te omhelzen; dat wij alle menschen, zonder onderscheid, als onze evennaasten, beminnen, en met hen in vrede willen leven, terwijl wij overigens hunne dwaling van harte betreuren en voor hunne bekeering bidden.

5°. Ten slotte één enkel woord over de *Inquisitie* [1]), welke door de vijanden der Kerk als een bewijs harer onverdraagzaamheid wordt aangevoerd.

In de Middeleeuwen bestond eene tweevoudige *Inquisitie* — de *kerkelijke* en de *Spaansche.* Deze laatste was eene *Staatsinstelling.* Vele haar toegeschreven wreedheden zijn overdreven geworden; andere werkelijk bestaande mogen niet der Kerk, maar moeten aan 't misbruik der Staatsmacht worden toegerekend, want de Kerk heeft menigmaal hare stem daartegen verheven.

De *kerkelijke Inquisitie* was eene kerkelijke rechtbank, die ten doel had de ketterij te ontdekken en hen, die daaraan schuldig waren, te veroordeelen of de onschuldig aangeklaagden vrij te spreken. Den schuldigen werden *kerkelijke* straffen (b. v. de excommunicatie) opgelegd, iets waartoe de Kerk klaarblijkelijk volkomen recht heeft. Zij, die hardnekkig in de dwaling bleven volharden, werden aan den *wereldlijken* rechter overgeleverd. Deze veroordeelde hen dan, naar de toenmalige *Staatswetten*, tot burgerlijke straffen, dewijl de ketters in den regel ook zeer gevaarlijk waren voor de rust en het behoud van den Staat.

---

1) Zie de meer uitgebreide behandeling van dit punt, alsook van den *Bartholomeüsnacht,* in onze *Schets der Kerk. Geschiedenis,* bl. 137.

C. De Kerk is eene ongelijke maatschappij.

I. Gelijk in een welgeordenden Staat twee onderscheiden klassen van burgers zijn — *overheden* en *onderdanen* — zoo bestaan ook in de Kerk twee verschillende orden: zij, die *met kerkelijke macht bekleed zijn*, en de *eenvoudige geloovigen*.

II. Dat onderscheid tusschen de ledematen der Kerk — van *geestelijken* en *geloovigen* — is van *goddelijken* oorsprong; het werd door Christus zelven ingesteld. Die waarheid zullen wij thans bewijzen.

A. Uit *de H. Schrift*.

a Christus heeft uit zijne leerlingen een twaalftal mannen uitgekozen, die Hij Apostelen noemde. Aan deze Apostelen gaf Hij *rechtstreeks* en *uitsluitend* den last en dus ook het gezag, om

1° alle volkeren te onderwijzen;

2° tot hen *alleen* zeide Hij bij het laatste Avondmaal, na de instelling van het Allerh. Sacrament des Altaars: „*Doet dit ter mijner gedachtenis*," — zij alleen dus bezitten de macht het H. Sacrificie der Mis op te dragen, — en hun *alleen* schonk Hij de macht, om de zonden te vergeven;

3° hun *alleen* verleende Hij het gezag, om, onder het opperbestuur van Petrus, de Kerk te besturen en te regeeren, gelijk wij later uitvoerig zullen bewijzen.

b. Ook zien wij in de H. Schrift, dat *uitsluitend* de Apostelen en de door hen aangestelde Bisschoppen en Priesters als geestelijke leeraars optreden, de HH. Sacramenten toedienen, geestelijk gezag en macht uitoefenen.

B. Uit *de geschiedenis* en *de overlevering*. Van het begin der Kerk tot op onze dagen werd altijd de kerkelijke Hiërarchie [1]), in hare verschillende graden, als zijnde van goddelijken oorsprong erkend, en van het geloovige volk onderscheiden.

---

1) Later worden de kerkelijke Hiërarchie en hare macht nader besproken.

Besluit. 1o. Dewijl deze inrichting der Kerk van goddelijken oorsprong is, zoo volgt daaruit, dat de Herders der Kerk hun gezag en hunne macht van God zelven en *niet* van het geloovige volk ontvangen.

2o. De regeeringsvorm, door Christus aan zijne Kerk geschonken, is dus niet *democratisch*. Zij is eene *monarchie*, geregeerd door één hoofd — den Paus, — met de hulp van de vorsten der Kerk, de Bisschoppen.

3o. Dewijl de Herders der Kerk, vooral de Opperherder, gezag en macht bezitten om te besturen, zoo moeten wij daaruit besluiten, dat de onderhoorige geloovigen *verplicht* zijn te volgen en te gehoorzamen.

D. De Kerk is eene van elke andere macht onafhankelijke maatschappij. — Verhouding tusschen Kerk en Staat [1]).

I. Eene laatste eigenschap der Kerk, als *openbare vereeniging*, moeten wij thans nog bespreken, namelijk: hare *onafhankelijkheid* van elke menschelijke macht en bijgevolg ook van den Staat.

1o De Kerk is onafhankelijk en vrij in de verkondiging des *geloofs*, in hare uitspraken of voorschriften over de *zedenleer*, in de bediening der *HH. Sacramenten*, in de uitoefening van het *kerkelijk gezag*.

Ook is zij onafhankelijk:

2o. In die *tijdelijke* zaken, welke tot bereiking van haar doel noodzakelijk zijn, b. v. het bezit van kerken en alles, wat tot den eeredienst noodig is.

Dat de Kerk hierin onafhankelijk is, zullen wij in 't kort bewijzen.

1o. Christus heeft aan zijne Kerk al datgene gegeven, wat noodzakelijk is om haar doel te bereiken; anders toch zou Hij een onvolmaakt werk tot stand gebracht en onredelijk gehandeld hebben.

Indien eenige macht ter wereld het recht had, de Kerk te beletten, het geloof te verkondigen, de HH. Sacramenten toe te dienen of haar te berooven van die zaken, welke zij tot de volbrenging harer goddelijke zending noodig heeft, dan zou Christus haar een

---

1) Zie *Scheiding van Kerk en Staat*, door J. H. Wijnen, blz. 57 en vlg., alwaar dit punt breedvoerig behandeld wordt.

last opgedragen hebben zonder haar de noodige middelen, om dien last te volbrengen, te geven.

Dit echter mag niet aangenomen worden; dus heeft de goddelijke Stichter der Kerk haar de genoemde vrijheid en onafhankelijkheid geschonken.

2°. Christus heeft aan zijne Kerk de macht en het gezag geven om *alle menschen* te onderwijzen en hen op den weg der zaligheid te geleiden en te besturen. Niemand dus heeft het recht die macht te beperken, dat gezag te verkorten, tenzij hem van Christus zelven daartoe de macht geschonken werd. Die macht echter heeft Christus aan niemand, zelfs niet aan vorsten of koningen verleend. Immers: *a. alleen* aan zijne Apostelen droeg Hij het gezag op om zijne Kerk te besturen.

b. Zonder de vorsten te raadplegen, ja zelfs tegen hunnen zin, stichtte Hij zijne Kerk.

c. Aan zijne Apostelen voorspelde Hij *vervolging* van den kant der wereldlijke macht.

3°. Zóó begrepen het de Apostelen, die met volkomen onafhankelijkheid, ja niettegenstaande geweld en vervolging, het geloof predikten en de Kerk bestuurden. Zoo geloofden het alle christen-eeuwen.

4°. Dit volgt ook uit de *natuur* der Kerk zelve. Zij toch is eene maatschappij van geheel anderen *aard* dan de Staat. Zij heeft aan dezen haar bestaan niet te danken; haar doel is geestelijk en bovennatuurlijk. De Staat, die onmiddellijk alleen den vrede en het tijdelijk geluk der onderdanen beoogt, heeft dus niet het recht op een hem *vreemd gebied* te treden en de Kerk in haren werkkring, haar door God aangewezen, te belemmeren.

Bijgevolg is het duidelijk, dat de Kerk geheel onafhankelijk is in de boven aangehaalde punten, gelijk ook de Staat in *zuiver stoffelijke* zaken, welke uitsluitend de tijdelijke welvaart ten doel hebben, onafhankelijk blijft.

II. Ingeval nu de Kerk en de Staat — gelijk dit soms gebeurt — elkander op een *gemengd* terrein ont-

moeten, waar geestelijke en stoffelijke belangen samen verbonden zijn, b. v. bij het huwelijk, welke zijn dan ieders rechten?

1°. Dan behoort het *godsdienstige* geheel aan de Kerk, het burgerlijke aan den Staat. Zoo komt het huwelijk, als Sacrament en onoplosbare verbintenis, *geheel* aan de Kerk toe. De Staat regelt de *burgerlijke* rechten, en bepaald wat noodig is, om die rechten te verkrijgen.

2°. Wanneer er moeielijkheden over het bepalen der wederzijdsche rechten ontstaan, dan

a. is de Kerk, altijd vredelievend en toegevend, tot onderhandeling bereid, gelijk de ontelbare *Concordaten*, tusschen den Paus en de Regeeringen gesloten, getuigen.

b. Kan het geschil aldus niet opgelost worden, dan komt aan de Kerk het recht der eindbeslissing toe — en waarom? Omdat het doel der Kerk verhevener is dan dat van den Staat; omdat zij alleen met *onfeilbaar* gezag kan oordeelen over *de zedelijkheid* en de *rechtvaardigheid* van in- en uitwendige handelingen, omdat de belangen der Kerk nimmer strijdig kunnen zijn met het wél begrepen belang van den Staat.

III. Wordt daardoor aan de rechten van den Staat niet te kort gedaan?

Hierop antwoorden wij met Kardinaal Antonelli [1]): „De Kerk heeft nooit gevorderd en verlangt ook thans niet, eene rechtstreeksche en absolute macht over de *politieke* rechten van den Staat uit te oefenen.... Zij heeft het recht en ook den plicht, om over de *zedelijkheid en de rechtvaardigheid* van alle in- en uitwendige daden te oordeelen, in verband met de *natuurlijke* en *goddelijke* wetten (d. w. z. uitspraak te doen of eene zaak rechtvaardig en goed is of niet). Dit oordeel der Kerk valt rechtstreeks op de *moraliteit* dier handelingen, doch slaat indirekt terug op de zaken zelve, waaraan de moraliteit verbonden is (d. w. z. wanneer de Kerk verklaart, dat deze of die daad strijdig is met de natuur-

(1 Antwoord aan den franschen Minister *Daru*, 19 Maart 1870.

lijke of goddelijke wet, dan is die daad zelve daardoor als kwaad en onrechtvaardig veroordeeld). Dit echter is geene inmenging in *politieke zaken, welke tot het gebied der burgerlijke macht behooren, zonder eenige afhankelijkheid van eene andere macht.*"

IV. Ten slotte willen wij in enkele punten aanstippen hoedanig *de verhouding tusschen Kerk en Staat* wezen moet.

1°. Om de plichten van den Staat goed te omschrijven, moeten wij dit beginsel vooropstellen, dat God, de Heer en de Meester van het heelal, niet slechts door elk individu, maar ook door den Staat *moet* erkend worden. De Staat toch is niets anders, dan de vereeniging van vele menschen tot een gemeenschappelijk doel. Gelijk nu ieder mensch in 't bizonder, zoo zijn ook *alle* gezamenlijk aan God onderworpen en verplicht zijn wil en zijne geboden na te leven. Hieruit volgt dus, dat de Staat, die God niet als het hoogste gezag erkent, misdadig is. De Staat moet het gezag van God erkennen, van wien alleen hij zijne macht ontvangen heeft; hij moet dus ook zijne wetten en besluiten naar de goddelijke geboden inrichten. „*Hierin dienen de koningen,* ALS KONINGEN, *den Heer, als zij, om God te eeren, datgene doen, wat hij alleen kan doen die koning is*" (H. Augustinus *Ad Bonif.* Ep. 185).

2°. De Kerk is eene door God ingestelde maatschappij; zij ontving van haren Stichter die rechten en vrijheden, welke wij boven omschreven hebben. De Staat mag dus die rechten niet ontnemen of verkorten, hij moet integendeel haar in het volkomen bezit daarvan handhaven.

3°. De Staat heeft ten doel het heil en het welzijn zijner onderdanen te bevorderen. De Kerk, de onfeilbare leermeesteres der waarheid, toont den volkeren den rechten weg aan, om volgens Gods wil te leven; zij leert allen gehoorzaamheid aan het wettig gezag; zij richt scholen op tot veredeling van geest en hart; zij bouwt gestichten voor armen en lijdenden; zij moedigt kunsten, wetenschappen en nijverheid aan en

spreekt daarover haren zegen uit. — Haar invloed op de tijdelijke welvaart eens volks is, gelijk de geschiedenis bewijst, hoogst weldadig. — Indien nu de Staat het heil des volks waarlijk wil behartigen, dan moet hij met de Kerk in vrede en vriendschap leven, en haar ook bijstand en bescherming verleenen.

V. Verlangen wij dan vermenging der beide machten, of overheersching van de Kerk over den Staat?

Neen, Kerk en Staat moeten volkomen *onderscheiden* blijven: de Staat onafhankelijk in alle zuiver burgerlijke en politieke aangelegenheden, en de Kerk vrij op haar eigen gebied. Doch zij moeten niet vijandig tegenover elkander staan, ook niet als twee vreemdelingen geheel *gescheiden* zijn, maar in vriendschap en eendracht tot het tijdelijk en eeuwig geluk van het menschdom samenwerken.

Ziedaar wat zeker *het beste*, het wenschelijkste is. Doch wat kunnen wij verlangen in de omstandigheden, waarin wij leven in Nederland, in eene maatschappij, samengesteld uit Katholieken en andersdenkenden, geregeerd door eene Grondwet, welke aan *alle* gezindten gelijke rechten toekent?

Ofschoon wij, als Katholieken, zulke toestanden volstrekt niet als het hoogste goed beschouwen, nemen wij met die *burgerlijke* godsdienstvrijheid genoegen, mits men de vrijheid der Kerk niet belemmere en aan *geen* Kerkgenootschap eenige voorkeur of voorrechten verleene; wij willen onze Grondwet getrouw naleven, maar eischen ook, dat ze voor *allen* eerlijk toegepast worde.

VI. Uit het voorgaande blijkt, *dat de Kerk met recht het Liberalisme* namelijk: DE LEER, HET BEGINSEL als valsch en verderfelijk veroordeeld heeft, waardoor beweerd wordt: dat de Staat met God en godsdienst geen rekening behoeft te houden en van de Kerk *geheel* gescheiden *behoort* te zijn. [1])

1) Die scheiding met hare noodzakelijke gevolgen in onze hedendaagsche maatschappij *niet goedkeuren*, maar eenvoudig *dulden* — is niet het liberaal systeem.

Het gaat niet aan het Liberalisme een zuiver *Staatkundig* stelsel te noemen, wijl geheel het wezen van dit stelsel daarin bestaat, dat het den Staat scheidt van den godsdienst, en bijgevolg de regeering, als zoodanig, atheist maakt, hetzij dan op stellige, hetzij op bloot ontkennende wijze.

Een Katholiek kan en mag dus niet liberaal zijn.

Mgr. Gaume stelt in zijne: „Beknopte Verhandeling over den Syllabus" omtrent de zoogenaamde liberaalkatholieken, twee vragen:

a. Zijn zij zeer gevaarlijk?

Zij zijn zeer gevaarlijk: 1° als wolven, onder de schaapsvacht verborgen, misleiden zij eene menigte personen; 2° hitsen zij het volk tot verachting en haat op tegen de ware Katholieken, die zij Ultramontanen noemen; 3° door de inschikkelijkheid, aan de dwaling bewezen, zetten zij de gewichtigste belangen van de Kerk en de maatschappij op het spel.

b. Zijn zij zeer schuldig?

Zij zijn zeer schuldig om de redenen, die wij zooeven hebben aangehaald; 2° omdat zij openlijk den H. Vader weerstaan; en men kan hen evenmin vrijspreken als men de pest kan vrijspreken van de verwoesting, die zij veroorzaakt.

§ 4.

Over andere eigenschappen der Kerk.

A. Zij is onvergankelijk en onveranderlijk.

I. Behalve de *vier kenteekenen*, waardoor de ware Kerk van de dwalende sekten onderscheiden wordt (zie § 2), bezit zij nog andere eigenschappen. Het zijn namelijk die *voorrechten*, welke haar door Christus geschonken zijn, om het doel van haar bestaan te bereiken, namelijk: alle menschen op den weg der

zaligheid te geleiden. Om deze haar opgelegde taak te vervullen en dat doel te bereiken, moet de Kerk *voortdurend bestaan, onderwijzen* en *besturen*. Daarom heeft Christus gewild, dat zij zijn zoude:

1°. *Onvergankelijk en onveranderlijk in haar bestaan;*

2°. *Onfeilbaar in hare leer;*

3°. *Met goddelijke macht en gezag bekleed om te besturen en te regeeren.*

Deze drie voorrechten der Kerk zullen wij thans afzonderlijk bespreken.

II. De *onvergankelijkheid* der Kerk bestaat hierin, dat zij tot aan 't einde der wereld *voortdurend bestaan* zal, en in haar wezen en hare eigenschappen onveranderlijk blijft.

Deze eigenschap der Kerk wordt aldus bewezen.

1°. Dat de Kerk altijd zal blijven bestaan, volgt:

a. uit het *doel harer instelling*. Zij werd immers gesticht, om aan alle menschen, tot aan het einde der wereld, de middelen ter zaligheid aan te bieden. Dus heeft Christus gewild, dat zij in alle eeuwen zou voortbestaan.

b. Dit blijkt ook uit de uitdrukkelijke beloften des goddelijken Verlossers. Aan de Kerk, in den persoon der Apostelen, heeft Christus gezegd: *„Zie, Ik ben met u alle de dagen, tot aan de voleinding der eeuwen"* (Matth. XXVIII, 20). *„Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen"* (Math. XVI, 18). De Kerk dus kan niet vergaan; want anders zou Christus niet met haar blijven tot aan 't einde der eeuwen; indien zij te niet ging, dan zouden de poorten der hel over haar zegepralen, en alzoo zou de belofte des Heeren niet vervuld worden.

2°. Dat de Kerk immer en altijd in haar wezen *onveranderd* blijft, wordt bewezen:

a. uit de natuur der zaak zelve. Immers, indien de Kerk van Christus veranderde, en niet meer die eigenschappen bewaarde, welke haar goddelijke Stichter haar geschonken heeft, dan zou zij eene *andere*,

eene *nieuwe* vereeniging worden; zij zou niet meer *de Kerk van Christus* zijn en deze zou dan ophouden te bestaan. Dit laatste echter kan niet gebeuren, gelijk wij boven aantoonden. Bij gevolg zal ze altijd *onveranderd* blijven.

b. Uit den *aard harer eigenschappen.* Christus wil, dat *alle* menschen tot zijne Kerk toetreden en door haar hunne zaligheid bewerken; dus heeft Hij ook gezorgd, dat de Kerk die eigenschappen, welke Hij haar tot bereiking van haar doel verleende, altijd behoudt; dat zij die kenteekenen, waardoor zij van de dwaling onderscheiden wordt, immer bewaart, met één woord, dat zij nooit verandert.

Eindelijk geeft ons het voortdurend en onveranderd bestaan der Kerk, gedurende meer dan 18 eeuwen, de gegronde verwachting, dat zij ook onveranderd den laatsten dag der wereld aanschouwen zal.

B. Over de onfeilbaarheid der Kerk.

I. Christus stichtte zijne Kerk, opdat in en door haar de geopenbaarde waarheden, tot aan het einde der eeuwen, onvervalscht zouden bewaard blijven. Tot dat einde schonk Hij haar het voorrecht der *onfeilbaarheid.*

Deze onfeilbaarheid is een voorrecht, dat toekomt aan de *leerende* Kerk, namelijk aan den Paus en de met hem vereenigde Bisschoppen. Alle geloovigen — of de *hoorende kerk* — deelen in dat voorrecht in dien zin, dat zij niet in dwaling kunnen vallen, zoolang zij naar de stem van het kerkelijk leergezag luisteren en deszelfs uitspraken aannemen.

II. Waarin bestaat de onfeilbaarheid van het katholieke leerambt?

Hierin, dat de leerende Kerk, door den bijstand des H. Geestes, in hare leer of voorschriften over *zaken van geloofs- en zedenleer* niet dwalen kan.

Dat wil zeggen: 1° de Kerk kan nimmer eene dwaling als een geloofspunt voorstellen, nooit iets leeren dat met de goddelijke Openbaring strijdt.

2°. Zij kan nooit een zedenleer verkondigen in strijd met de wetten der natuur, met de goddelijke geboden of de zedelijke grondstellingen, door Christus gepredikt.

3°. Wanneer de Kerk eene leer als strijdig met het geloof of de christelijke zeden *veroordeelt*, of als daarmede overeenkomstig *goedkeurt*, dan kan zij in die uitspraak niet dwalen.

Met één woord: door haar onfeilbaar leerambt moet de Kerk de gansche leer van Christus, welke over geloof en zeden handelt, onvervalscht *bewaren*, met gezag *verkondigen* en *uitleggen*, de gerezen twijfelingen *beslissen* en de dwalingen *veroordeelen*.

STELLING.

De leerende Kerk is, in bovengemelden zin, onfeilbaar in zaken van geloof en zeden.

Deze geloofswaarheid zullen wij in 't kort bewijzen.

1°. Uit de *H. Schrift*.

a. Christus zegt tot de Apostelen: *„Gaat derhalve en leert alle volkeren .... En ziet, Ik ben met u alle de dagen, tot de voleinding der eeuwen"* (Matth. XXVIII, 19 en 20). Terwijl Christus aan zijne Apostelen het *leerambt* opdraagt, belooft Hij met hen te zullen zijn tot het einde der tijden; bijgevolg blijft Hij met hunne wettige opvolgers gedurende alle eeuwen. Christus echter zou niet met hen kunnen blijven, indien zij dwaalden en eene andere leer dan *zijn* Evangelie verkondigden. Dewijl nu de belofte van Christus *zeker* vervuld wordt, en Hij altijd met de leeraars de Kerk blijft, kunnen zij in de geloofs- en zedenleer niet dwalen.

b. Op den vooravond van zijnen dood sprak de Verlosser tot de Apostelen, de toekomstige herders der Kerk: *„Ik zal den Vader bidden en Hij zal u een anderen Vertrooster geven, opdat Hij met u blijve in eeuwigheid, den Geest der waarheid"* (Joan. XIV 16). Op Christus' bede, die zeker verhoord wordt, blijft de H. Geest, de eeuwige Waarheid, met de Leeraars der Kerk; zij kunnen dus niet in dwaling vallen.

c. „*Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen*" (Math. XVI. 18). Indien 't mogelijk ware, dat de *leerende* Kerk dwalingen over geloofs- en zedenleer verkondigde, dan zou de *gansche* Kerk in dwaling vervallen, daar alle geloovigen verplicht zijn hare leer aan te nemen en te volgen. Dan ook zouden de *poorten der hel*, dat is, de leugen, de dwaling en de vorst der duisternis over de Kerk zegevieren. Dewijl dit echter, volgens Christus' belofte, niet geschieden kan, zoo volgt duidelijk, dat de leerende Kerk *onfeilbaar* is.

2°. De getuigenissen der HH. Vaders, de uitspraken der Conciliën en de standvastige leer der Kerk zijn over dit punt zoo klaar en duidelijk, dat de ketters zelven ze niet kunnen loochenen.

3°. Wordt deze waarheid bewezen uit de *natuur en het doel der Kerk zelve.*

a. De Kerk is *onvergankelijk* en *onveranderlijk* (blz. 154). Indien zij echter door hare herders in dwaling gevoerd werd, dan zou zij niet meer *de ware* Kerk zijn en als zoodanig ophouden te bestaan. Dus moet zij onfeilbaar wezen.

b. De geloovigen zijn, gelijk vroeger werd aangetoond, *verplicht* aan het kerkelijk gezag te gehoorzamen; die verplichting kon Christus, de eeuwige Waarheid en Heiligheid, niet opleggen, indien gemeld gezag eene met de geloofs- of zedenleer strijdige uitspraak geven kon. Dewijl dus de leerende Kerk dat *niet* kan, is zij onfeilbaar.

c. Der Kerk werd door haren Stichter tot doel gesteld (gelijk vroeger aangetoond is), de goddelijke openbaring en de eenheid des geloofs ongeschonden te bewaren. Indien Christus haar het voorrecht der onfeilbaarheid niet geschonken had, zou de Kerk aan haar doel niet kunnen beantwoorden. Daar wij echter niet mogen veronderstellen, dat Christus onredelijk gehandeld zou hebben, moeten wij ook aannemen, dat Hij haar het tot haar doel *noodzakelijk* middel geschonken heeft, nl. de onfeilbaarheid.

III. *Wanneer geeft het kerkelijk leergezag zijne onfeilbare uitspraken, welke door alle geloovigen moeten aangenomen worden?* Dat geschiedt:

1°. *In de algemeene Conciliën.* Daardoor verstaan wij die vergaderingen, waartoe *a. alle* Bisschoppen der wereld door het opperhoofd der Kerk opgeroepen worden; *b.* waarbij de Paus of zijn gemachtigde voorzit; *c.* wier besluiten door den Paus zijn goedgekeurd [1]).

Dat eene algemeene Kerkvergadering in hare uitspraken over geloofs- en zedenleer onfeilbaar is, blijkt duidelijk, dewijl zij het *geheele leergezag* der Kerk vertegenwoordigt. Ook leert ons de geschiedenis, dat de dogmatische uitspraken der algemeene Kerkvergaderingen altijd als onfeilbaar erkend en aangenomen zijn.

2° Onfeilbare verklaringen kunnen eveneens gegeven worden door de gezamenlijke over de wereld *verspreide Bisschoppen, in vereeniging met den Paus.*

Dan immers is ook de geheele leerende Kerk vertegenwoordigd.

3°. Als onfeilbare leer der Kerk moet aangenomen worden, wat *overal en gelijkluidend* als geloofswaarheid verkondigd wordt; anders toch zou de geheele Kerk in dwaling verkeeren.

4°. Onfeilbare uitspraken kunnen ook door den Paus *alleen*, als opperhoofd der Kerk, gedaan worden. Dit punt zullen wij thans meer uitvoerig verklaren.

C. Over de Pauselijke onfeilbaarheid. [2])

I. Ziehier de uitspraak van het Vatikaansche Concilie, waardoor het geloofspunt der pauselijke onfeilbaarheid bepaald wordt:

„Getrouw dan vasthoudende aan de overlevering van het begin des christelijken geloofs af ontvangen, leeren

1) Er werden, gedurende den loop der eeuwen, 20 algemeene Conciliën gehouden (Zie *Kerk. Geschiedenis.*)

2) Voor eene meer uitvoerige behandeling, zie: *De Pausel. onfeilbaarh.* door J. H. Wijnen. 's Bosch—Mosmans, of: *Over de onfeilb. v. d. Paus*, door B. Dankelman. Leiden bij J. W. v. Leeuwen.

en verklaren wij, tot glorie van God, onzen Zaligmaker, tot verheffing van den katholieken godsdienst, tot heil der christen volkeren, onder goedkeuring der H. Kerkvergadering, dat het een door God geopenbaard leerstuk is: *dat de Roomsche Opperpriester, wanneer hij spreekt* EX CATHEDRA, *dat is: als hij, het ambt van Herder en Leeraar aller Christenen vervullend, met zijn hoogst, apostolisch gezag, eene leer over geloof en zeden, door de geheele Kerk te houden, bepaalt: door den goddelijken bijstand, hem in den gelukzaligen Petrus beloofd, die onfeilbaarheid bezit, waarmede de goddelijke Verlosser gewild heeft, dat zijne Kerk in het bepalen der leer over geloof en zeden zou voorzien zijn en dat dusdanige verklaringen des Roomschen Opperpriesters uit zich zelve, niet echter door de toestemming der Kerk onveranderlijk zijn.*

„Indien dus iemand zich mocht vermeten, hetgeen God verhoede, deze onze bepaling tegen te spreken, hij zij in den ban."

Ziedaar de leer van het laatste algemeene Concilie, welke wij thans nader zullen verklaren.

II. *Waarin* is de Paus onfeilbaar?

Alleen in de bepaling eener leer over geloof en zeden, welke door de gansche Kerk moet gehouden worden. — Wat wij onder geloofs- en zedenleer verstaan, is vroeger verklaard geworden.

Hieruit volgt dus: 1° dat de onfeilbaarheid niet betrekking heeft op het zedelijk *gedrag* van den Paus [1]); hij kan persoonlijke misslagen begaan, in zonde vallen, ja zelfs verloren gaan. Dan bedrijft hij per-

1) Op de tegenwerping, dat er *slechte* Pausen geweest zijn, antwoorden wij:

1°. Onder de 260 Pausen zijn er slechts 4 of 5 geweest, wier zedelijk gedrag niet geheel en in alles met hunne waardigheid overeenstemde. 2°. Vele misslagen, aan deze weinigen toegeschreven, zijn, zooals een onpartijdig onderzoek der geleerden bewezen heeft, verdicht of overdreven. 3°. Zij zondigden gelijk ook Petrus gevallen is; zij hebben echter nooit een *dogmatisch decreet* uitgevaardigd, dat met de geloofs- of zedenleer strijdig was. 4°. Hunne misslagen worden door de Kerk, meer dan door de beschuldigers der Pausen veroordeeld en diep betreurd. — Gemeld feit dus bewijst niets tegen de onfeilbaarheid noch tegen de zuivere zedenleer der Kerk.

soonlijk zonde; doch hij geeft *niet* eene voor de Kerk verplichtende dogmatische uitspraak. Op deze laatste *alleen* heeft de onfeilbaarheid betrekking. Christus immers heeft aan Petrus *niet* beloofd: gij zult nimmer kunnen zondigen, maar wel: gij zult, als hoofd der Kerk, haar niet in dwaling kunnen voeren.

2°. Dat de Paus geene onfeilbare uitspraak doen kan over bloot historische feiten, die *alleen* op menschelijke getuigenis steunen, b. v. de Punische oorlogen; noch over natuur- en scheikunde, staatkunde of andere wetenschappen, zoolang zij *op zuiver stoffelijk of natuurlijk gebied blijven*, b. v. over de waarde van telegraaftoestellen, stoomwerktuigen, enz.

Doch, wanneer deze wetenschappen, buiten haar eigen kring, op *godsdienstig* gebied treden, stellingen verdedigen, die rechtstreeks of zijdelings strijden met de christelijke geloofs- of zedenleer, dan kan de Paus, als opperhoofd der Kerk, verklaren, dat die beginselen valsch zijn en moeten verworpen worden, als *strijdig* met de geopenbaarde waarheden of met de zedenleer. B. v. wanneer men, in naam der *moderne wetenschap*, de voorzeggingen en mirakelen, welke in de H. Schrift aangehaald worden, loochent, dan kan de Paus over de *dwalingen*, in die wetenschap vervat, een onfeilbaar oordeel uitspreken.

3°. De Paus kan nimmer, evenmin als de Kerk (gelijk vroeger is aangetoond,) een *nieuw* geloof verkondigen; hij toch is slechts *de onfeilbare verkondiger der door God reeds geopenbaarde waarheden.*

III. *Wanneer* doet de Paus eene onfeilbare uitspraak?

Daartoe wordt vereischt: 1°. Dat hij spreke *van zijn leerstoel af* (ex cathedra) d. w. z. als opperste herder en leeraar der Kerk, als opvolger van den H. Petrus, dus *niet* als bizonder persoon.

2°. Dat het voorwerp der uitspraak eene leer zij betreffende het geloof of de zeden.

3°. Dat hij daarover eene *eindbeslissing*, eene *leerstellige uitspraak* geve.

4°. Dat hij aan de geheele Kerk de verplichting oplegge, die uitspraak aan te nemen.

Hieruit volgt dus, dat de Paus *niet* onfeilbaar is in private gesprekken, in brieven aan bizondere personen, in eene toespraak tot een bepaald getal menschen, enz.

IV. *Waardoor* is de Paus onfeilbaar?

Hij is onfeilbaar door den *goddelijken bijstand.*

V. *Op welke wijze* is hij onfeilbaar?

I°. Zijne dogmatische uitspraken zijn op zich zelve onfeilbaar, *buiten* en *zonder* de toestemming der Kerk.

2°. Dergelijke eindbeslissingen zijn *onveranderlijk*, dat is, zij kunnen door niemand veranderd worden.

VI. Nadat wij het leerstuk der pauselijke onfeilbaarheid verklaard hebben blijft ons nog over de bewijzen aan te geven der volgende

STELLING:

De Paus van Rome is onfeilbaar en vrij van dwaling, wanneer hij, als opperhoofd der Kerk, in zaken van geloofs- en zedenleer, eene plechtige en voor alle geloovigen verplichtende, leerstellige uitspraak doet. In die uitspraak is hij van de toestemming der Kerk onafhankelijk.

A. Bewijzen uit *de H. Schrift.*

1°. Bij den H. Mattheüs (XVI, 17—19) lezen wij: *„En Ik zeg u: gij zijt Petrus* [1]) *en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen.*

Volgens deze belofte van Christus kan de Kerk nimmer in dwaling vervallen (zooals vroeger blz. 154 aangetoond werd). *Waarom* nu kan zij niet in dwaling gebracht of vernietigd worden? *Juist daarom*, gelijk Christus verklaart, dewijl de Kerk op Petrus, de steenrots, gebouwd is. Gelijk het fundament aan een gebouw, zóó geeft dus Petrus vastheid aan de Kerk. Derhalve: *a.* Indien Petrus kon dwalen in geloofs- en zedenleer, dan zou ook de Kerk in dwaling vallen,

1) In de Syro-Chaldeeuwsche taal, waarin Christus sprak, wordt *Petrus* en *steenrots* door *hetzelfde* woord uitgedrukt.

dewijl zij op hem rust en steunt, en aan hem hare kracht ontleent; dat echter is onmogelijk.

b. Daaruit volgt dus ook, dat Petrus de *toestemming* der Kerk niet behoeft, maar deze integendeel haar gezag ontleent aan de rots, waarop zij gebouwd is.

2°. In het Evangelie van den H. Lucas (XXII, 31 en vlg.) zegt de Heiland tot Petrus: *„Simon, Simon! zie, Satan heeft vurig begeerd ulieden* (de Apostelen) *te ziften als tarwe; maar Ik heb voor u* (Simon) *gebeden, opdat uw geloof niet bezwijke. En gij eens u bekeerd hebbende, versterk uwe broeders"* [1]).

a. Datgene, waarom Christus bidt, zal zeker geschieden. Hij heeft gebeden, dat het geloof van Petrus niet zou bezwijken, dat hij van het ware geloof niet zou afdwalen. Petrus kan dus zelf niet dwalen en ook anderen geene enkele dwaling leeren.

b. Petrus moet zijne broeders, de Apostelen, in 't geloof bevestigen, hen versterken in de waarheid; dus is hij de onfeilbare leermeester, die verplicht is, de anderen te onderwijzen, en van niemand toestemming of goedkeuring noodig heeft.

3°. Na zijne verrijzenis droeg Christus aan Petrus den last op, *zijne lammeren en schapen te weiden* (Zie Joan. XXI, 15 en vlg. *Bijb. Gesch.* II, blz. 108). Petrus moet dus, op bevel van Christus, de lammeren en de schapen, namelijk de geloovigen, de Priesters en Bisschoppen, als *herder* geleiden en besturen. Allen, die tot de Kerk behooren, zijn derhalve verplicht naar hem te luisteren en zijne leering aan te nemen.

a. Indien Petrus niet onfeilbaar was, zou hij de Kerk welke hem volgen moet, in dwaling kunnen brengen; de Kerk echter kan niet in dwaling gebracht worden; bijgevolg is Petrus onfeilbaar.

b. Dewijl Petrus, als herder, allen moet leiden en

---

1) Tot grootere duidelijkheid dezer Schriftuurplaats geven wij de Fransche vertaling van den tekst: «Simon, Simon! voici Satan a demandé instamment à *vous* cribler comme le froment; mais j'ai prié pour *toi*, que ta foi ne défaille; toi, donc, quand *tu* seras un jour converti, confirme *tes* frères.

den rechten weg aantoonen, en dus *niet* door hen moet geleid worden; zoo volgt daaruit ook, dat hij bij zijne uitspraken geene goedkeuring noodig heeft.

VI. Duidelijk alzoo blijkt uit de H. Schrift, dat Petrus van den goddelijken Heiland het voorrecht der onfeilbaarheid ontvangen heeft. Is dit voorrecht nu op zijne opvolgers overgegaan, zijn ook dezen onfeilbaar? Ja, zonder twijfel. Ziehier, in 't kort, het bewijs daarvan:

1°. Christus heeft zijne Kerk gesticht voor het heil van *alle* menschen, en het is zijn wil, dat zij tot aan het einde der eeuwen *onveranderd* zal blijven bestaan, zooals Hij zelf haar heeft ingericht. Hij schonk haar een Opperherder, die met onfeilbaar gezag zou leeraren. Dat onfeilbaar leergezag, aan Petrus geschonken, moet dus altijd in de Kerk blijven voortbestaan — in zijne wettige opvolgers, de Pausen van Rome.

2°. De Kerk bezit de onfeilbaarheid, *omdat* zij gebouwd is op Petrus, die haar bevestigt in 't geloof. Dat voorrecht der Kerk zal tot aan het einde der wereld voortbestaan; dus ook de *onwankelbare steenrots*, de herder en geleider, *die niet dwalen kan*, — in de opvolgers van Petrus.

3°. Op bevel van Christus moet Petrus de *gansche* kudde des Heeren bestieren en geleiden; tot die kudde behooren de geloovigen van alle tijden; dus moet Petrus, wel is waar niet *persoonlijk*, maar in en door zijne opvolgers, dien last vervullen.

Aldus: er moet altijd, tot aan 't einde der eeuwen, een opvolger van Petrus zijn, die het voorrecht der onfeilbaarheid bezit, en deze kan niemand anders wezen dan de *Roomsche Paus*. — In Rome toch vestigde Petrus bepaaldelijk en voor goed zijnen zetel; daar stierf hij, als Bisschop van Rome, den marteldood. Op hem volgde *Linus*; deze werd door *Cletus*, en deze door *Clemens* opgevolgd, deze weder door een ander, en zoo vervolgens tot aan Leo XIII, die de *tweehonderd zestigste* is in de onafgebroken rij der Pausen.

B. Een tweede hoofdbewijs voor bovengemelde stelling levert *de kerkelijke Overlevering*.

Indien de *Overlevering*, gedurende alle eeuwen, deze waarheid bevestigt; indien de *handelwijze* der Kerk altijd zoodanig was, dat zij de onfeilbaarheid des Pausen als een *zeker en bestaand feit* erkent; dan moeten wij dat voorrecht van den Opperherder aannemen, of met de ketters verklaren, dat de Kerk altijd gedwaald heeft.

1°. Dat de kerkelijke *Overlevering* ons van die waarheid algemeen getuigenis geeft, blijkt, hieruit:

a. Heilige en geleerde mannen uit de eerste eeuwen der Kerk, de *Kerkvaders*, hebben in hunne schriften de leer der Kerk opgeteekend en leggen de duidelijkste verklaringen af. Ons bestek laat niet toe, vele getuigenissen aan te halen. Een en ander, uit de allereerste tijden, zullen wij geven. De H Ireneüs, Bisschop van Lyon, leerling van den H. Polycarpus, die zelf door den H. Apostel Joannes onderwezen was, schrijft aldus: *Met deze Kerk* (van Rome) *moet, vithoofde van haren meer verheven voorrang, de gansche Kerk, dat is, moeten de overal verspreide geloovigen, zich noodzakelijk vereenigen; in haar bleef altijd de apostolische overlevering bewaard*" (Adv. Hæres. L. III c. 3). Het woord van den *H. Augustinus* (5e eeuw) is overbekend: *„Rome heeft gesproken; de zaak is beslist!*"

b. De Kerkvergaderingen van alle eeuwen leveren de schitterendste bewijzen voor de onfeilbaarheid des Pausen. Nadat in het Concilie van *Chalcedon* (451) een dogmatisch schrijven over de katholieke leer van den H. Paus Leo voorgelezen was, riepen alle Vaders uit: *„Dat is het geloof der vaderen; dat is het geloof der Apostelen. Aldus gelooven wij allen . . . Petrus heeft door Leo gesproken.*" Dusdanige getuigenissen geven vele andere Conciliën, o. a. het 6e algemeene te Constantinopel gehouden (680), alsook dat van Florence in het jaar 1439.

Eindelijk is de leer der pauselijke onfeilbaarheid plechtig tot geloofspunt verklaard door de laatste algemeene Kerkvergadering in het *Vatikaan* te Rome, den 8sten December 1869 geopend. (Dit Concilie moest in het volgend jaar, wegens de droevige tijdsomstandigheden, geschorst worden.)

Door die uitspraak werd *niet* eene *nieuwe* waarheid verkondigd, maar eene door God geopenbaarde en door de Kerk steeds erkende waarheid plechtig tot dogma verklaard, gelijk dit immer in de Kerk geschiedde, wanneer door dwalingen of openbare tegenspraak daartoe aanleiding gegeven werd.

2°. Dat de onfeilbaarheid des Pausen altijd in de Kerk als een *openbaar* en *erkend feit* beschouwd werd, zien wij uit het volgende:

a. Wanneer de Paus eene ketterij of dwaling veroordeelde, werd deze uitspraak *terstond*, zonder dat de gansche Kerk daarover haar oordeel uitgesproken had, door alle Katholieken aangenomen.

b. Ten alle tijde, gelijk de Kerkelijke geschiedenis leert, wendden zich de Bisschoppen tot den Paus van Rome, stelden hem de moeielijkheden of twijfelingen, welke over de geloofs- en zedenleer ontstaan waren, voor, en verzochten hem de zaak te beslissen.

c. Als een laatste argument vermelden wij nog het volgende. Gedurende den loop der eeuwen hebben de Pausen ontelbare dogmatische uitspraken gedaan, welke voor de gansche Kerk verplichtend waren. Wanneer wij nu de menschelijke zwakheid en de moeielijkheid der ingewikkelde vraagstukken, welke door de Pausen beslist werden, in het oog houden, en tevens weten, dat nimmer eene hunner uitspraken in strijd met de Openbaring bevonden werd, dan moeten wij erkennen, dat het voor de Pausen *menschelijkerwijze* onmogelijk zou geweest zijn, zoovele uitspraken te doen, zonder ooit met de Openbaring in strijd te komen; dat de Paus dus een voorrecht bezit, waardoor hij in zijn leerambt, door een bizonderen bijstand Gods, voor alle dwaling bewaard wordt.

VII. Uit hetgeen over de inrichting en de eigenschappen der Kerk is gezegd geworden, blijkt duidelijk, dat Christus haar eene *drievoudige macht* geschonken heeft, namelijk: *de priesterlijke macht*, *het onfeilbaar leergezag* en *de wetgevende macht*.

Allen, die door de H. Wijding tot de kerkelijke *Hiërarchie* behooren, zijn meer of minder deelachtig aan

de *priesterlijke macht*, welke Christus aan de Apostelen heeft geschonken. De Bisschoppen bezitten de *volheid* der priesterlijke macht, en de overigen die in de HH. Orden opgenomen zijn, hebben krachtens hunne wijding de macht om het H. Misoffer op te dragen, de HH. Sacramenten toe te dienen, of ten minste andere geestelijke bedieningen te vervullen.

Vroeger hebben wij reeds aangetoond, dat het onderscheid tusschen *geestelijken* en *geloovigen* van goddelijken oorsprong is, en bij de verhandeling over het zesde der Sacramenten zal de natuur en de macht van het Priesterschap nader omschreven worden.

Over het kerkelijk *leergezag* is genoeg gesproken, zoodat ons thans enkel overblijft, iets te zeggen over *de besturende* en *wetgevende macht.*

§ 5.

De besturende en wetgevende macht der Kerk.

I. Gelijk in elken welingerichten Staat een gezag bestaan moet, dat de orde handhaaft, wetten maakt en uitvoert; zóó bezit ook de Kerk eene besturende en wetgevende macht. Tot het gebied dezer macht behoort alles, wat dienstig is tot het bewaren en verdedigen des geloofs en tot bevordering der goede zeden, zooals: de uitwendige eeredienst, de toediening der HH. Sacramenten, het gedrag der Christenen jegens hunne naasten, enz.

De Kerk is in dit opzicht 1° *onafhankelijk* van elk wereldlijk gezag, gelijk vroeger werd aangetoond;

2°. zij bezit het recht *wetten te geven* en de overtreders te *straffen.*

II. Ziedaar wat wij thans in 't kort gaan bewijzen.

1°. Uit de *natuur der Kerk.*

Zij is door Christus als eene *volmaakte maatschappij* ingesteld, gelijk vroeger bewezen is. Zonder eene hoogste wetgevende en straffende macht kan eene welgeordende maatschappij niet in stand blijven, ja zij is zelfs

zonder deze geheel ondenkbaar. Dus heeft Christus ook die macht aan zijne Kerk gegeven.

2° Uit de *H. Schrift.*

De Heiland zegt tot zijne Apostelen: „*Alles, wat gij op aarde zult gebonden hebben, zal in den hemel gebonden zijn*" (Math. XVIII, 18). Dat wil zeggen: alle voorschriften en wetten, welke gij op aarde tot heil der zielen zult uitvaardigen, zullen in den hemel door God als verplichtend en wettig erkend worden.

Elders zegt Christus tot hen: „*Die u hoort, hoort Mij; die u versmaadt, versmaadt Mij.*" Door deze woorden legt Hij aan al zijne volgelingen *den plicht* op, om aan de Apostelen te gehoorzamen; daaruit dus volgt voor dezen *het recht*, om wetten te maken. Aan Petrus gaf Hij het oppergezag en de hoogste macht in de Kerk, gelijk wij later zien zullen.

b. De Apostelen maakten van deze hun geschonken macht gebruik door voorschriften te geven en straffen toe te passen; dat geschiedde b. v. in het Concilie van Jerusalem en toen de H. Paulus den ontuchtigen Corinthiër in den ban sloeg.

3°. Uit de *voortdurende handelwijze* der Kerk.

Ten allen tijde hebben de Paus en de Bisschoppen, voor hunne bisdommen, wetten gegeven en hunne onderhoorigen tot de naleving daarvan door kerkelijke straffen gedwongen.

Besluit, 1° Aan Petrus en de Apostelen schonk Christus de macht om de Kerk te besturen en te regeeren. Volgens den wil van haren goddelijken Stichter, moet de Kerk *onveranderd* en met de macht, welke haar tot het heil der zielen geschonken is, tot aan 't einde der wereld blijven voortbestaan. Dus moet ook het wetgevend gezag altoos in de Kerk aanwezig zijn.

2°. Dit volgt eveneens uit de nadrukkelijke belofte des Heilands. Immers, nadat Hij zijnen Apostelen het leerambt en het wetgevend gezag opgedragen had, beloofde Hij hun: »*Ziet, Ik ben met u alle de dagen tot aan 't einde der eeuwen*" (Matth. XXVIII, 20), De Apostelen echter zijn gestorven; dus moest hunne

macht op anderen, namelijk op hunne wettige opvolgers, overgaan

III. Hier moet nog eene andere vraag gesteld worden, namelijk: werd aan *alle* Apostelen en hunne opvolgers eene *even uitgebreide macht* geschonken, of werd aan *een* van hen een grooter gezag gegeven, ten einde, als opperhoofd van allen, de gansche Kerk te regeeren?

Dit laatste is inderdaad geschied. *Christus toch schonk aan Petrus en zijne wettige opvolgers* HET PRIMAAT *over de geheele Kerk* d. w. z. niet alleen den *eerevoorrang*, maar ook *het geestelijk oppergezag* om de geheele Kerk — Bisschoppen en geloovigen — te besturen en te regeeren.

Die waarheid zullen wij nader verklaren, en aantoonen:

A. Het *bestaan* van het Primaat.

B. Deszelfs *natuur* en *voorrechten*.

A. *Over het Primaat.*

I. *Christus heeft aan Petrus het oppergezag over de geheele Kerk opgedragen.*

Dit leerstuk des geloofs bewijzen wij:

1°. Uit de H. Schrift. *a.* De Heiland beloofde aan Petrus dat oppergezag, toen Hij zeide: *„Gij zijt Petrus, en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen"* (Matth. XVI, 18). Christus heeft zeker die belofte vervuld; Hij wilde dus, dat Petrus voor zijne Kerk zou wezen, wat het fundament voor een gebouw is. Alle deelen en het gansche gebouw steunen op den grondslag; wordt deze weggenomen, dan stort alles ineen. De geheele Kerk dus rust op Petrus, en ontvangt van hem hare kracht en hechtheid; scheidt een deel van hem af, dan behoort het niet meer tot Christus' Kerk. Dus is Petrus het opperhoofd der gansche Kerk, met wien allen moeten overeenstemmen, aan wien allen zich moeten onderwerpen.

b. Bij dezelfde gelegenheid [1]) sprak Christus tot Petrus „*Ik zal u de sleutels van het hemelrijk geven. En al wat gij op de aarde zult ontbinden, zal ook in den hemel ontbonden zijn*" (Matth. XVIII. 19). De overgave van de sleutelen beteekent: het overdragen van de macht en het gezag over eene zaak b. v. een huis of eene stad. — *Binden* heeft in de H. Schrift de beteekenis van: *bevelen, straffen* — *en ontbinden* wil zeggen van *verplichtingen of straf ontslaan.*

Aan Petrus is de *sleutelmacht* en de macht van te *binden* en te *ontbinden* opgedragen; dus bezit hij het hoogste gezag in de Kerk, en kan hij aan allen bevelen geven en allen van verplichtingen ontslaan [2]).

c. Hetgeen de Heiland aan Petrus beloofd had, namelijk het oppergezag in de Kerk, schonk Hij hem met uitdrukkelijke woorden. Na zijne verrijzenis vroeg Christus tot driemaal toe aan dezen Apostel: »*Simon, zoon van Joannes, bemint gij Mij?*" [3]). Na het telkens bevestigd antwoord sprak de Heer tot hem: „*Weid mijne lammeren, weid mijne schapen*" Joan, XXI, 15 en v.). — Het is duidelijk, dat *weiden* hier *regeeren* en *besturen* beteekent. Christus stelde dus, met duidelijke woorden, Petrus aan als den herder en bestuurder zijner gansche kudde, de geheele Kerk; niet slechts boven ieder der Apostelen *afzonderlijk*, maar evenzeer boven allen *gezamenlijk.*

d. Het Primaat van Petrus boven alle Apostelen blijkt ook uit den *voorrang*, welke hem overal in de H. Schrift wordt toegekend. Christus betaalt voor zich en voor Petrus *alleen* den cijnspenning; hem verschijnt de Heer na zijne verrijzenis in 't bizonder; voor hem alleen bidt Hij, opdat zijn geloof niet wankele. — Dat alles kan alleen verklaard worden door het feit, dat Christus hem met het oppergezag bekleed heeft.

2°. *a.* Na Christus' Hemelvaart, treedt Petrus inder-

1) Zie Schuster II, blz. 54.

2) Het spreekt van zelf, dat de Paus niet van *alle* verplichtingen ontslaan kan.

3) Schuster II, 108.

daad overal als opperhoofd der Kerk op: hij is de voorzitter in de vergadering der Apostelen, hij stelt de keus van een nieuwen Apostel voor; hij predikt het eerst het Evangelie, doet het eerste wonder; in de Kerkvergadering van Jerusalem spreekt hij zijn oordeel uit, en allen stemmen met hem in.

b. De Apostelen en de geloovigen erkennen Petrus als het opperhoofd der gansche kudde van Christus: de Evangelisten plaatsen hem *altijd* het eerst, wanneer zij de namen van eenige of van *alle* Apostelen aangeven; zij noemen hem *den eerste*; de H. Paulus reist naar Jerusalem, om Petrus te zien, en blijft vijftien dagen bij hem.

3°. De kerkelijke overlevering van de eerste eeuwen tot op onze dagen getuigt ons, dat Petrus het hoogste en opperste gezag in de Kerk van Christus ontvangen heeft. Het Vatikaansche Concilie heeft deze waarheid duidelijk bepaald en over allen, die ze loochenen, den kerkelijken ban uitgesproken (Zitt. IV, hfdst. 1).

4°. Een laatste bewijs voor deze waarheid kunnen wij trekken uit de *noodzakelijkheid* van het Primaat. Christus heeft gewild, dat zijne Kerk als eene *zichtbare* maatschappij, met eene voortdurende en volmaakte *eenheid*, zou blijven bestaan. Daartoe echter is het voor haar noodig, een eenig en zichtbaar opperhoofd te bezitten. De banden der eenheid tusschen alle ledematen der Kerk zijn dan in één punt vereenigd; de leiding en het bestuur zijn regelmatig; verdeeldheid en scheuring worden vermeden. Dus heeft de Heiland, die aan zijne Kerk alle middelen om haar doel te bereiken geschonken heeft, haar ook één eenig opperhoofd gegeven, dat niemand anders dan de opvolger van Petrus wezen kan.

II. *Het Primaat van Petrus moet in de Kerk tot aan 't einde der wereld blijven voortbestaan.*

1°. Dat is noodzakelijk, dewijl het primaat een wezenlijk en noodzakelijk bestanddeel der Kerk is. Immers: Christus heeft gewild, dat zijne Kerk één zal zijn,

gelijk een huis, een schaapstal, een koninkrijk; derhalve moet zij, volgens den wil des Heeren, één fundament, één herder, één koning bezitten. De Kerk nu moet, tot het einde der tijden, onveranderd, bijgevolg onder één opperhoofd, blijven voortbestaan.

2°. De Heiland heeft op Petrus zijne Kerk gebouwd. Indien nu die steenrots vergaan kon, dan zou de Kerk ineenstorten. Dewijl dit geheel onmogelijk is, zoo volgt daaruit, dat Petrus als zichtbare grondslag der Kerk moet blijven voortbestaan. Petrus echter is gestorven; derhalve moet zijn gezag en zijne macht bij zijne wettige opvolgers gevonden worden, m. a. w. Petrus moet voortleven in zijne opvolgers.

3°. Was het Primaat, als zichtbaar middelpunt der eenheid in de Kerk (gelijk wij boven zeiden), van den beginne af noodzakelijk; des te meer was het noodig in latere tijden, toen de Kerk zich over de geheele aarde uitbreidde en vele dwalingen en scheuringen ontstonden.

4°. In de verkondiging dezer leer zijn de HH. Vaders en de Conciliën van alle tijden eenstemmig.

III. *De Paus is de wettige opvolger van Petrus in het oppergezag en de hoogste macht in de Kerk.*

1°. Dat Petrus zijn bisschoppelijken zetel bepaald te Rome gevestigd en dien tot aan zijnen dood behouden heeft, is een onloochenbaar feit. Het wordt door de geheele christelijke oudheid bevestigd, en vele protestantsche schrijvers getuigen met *Hugo de Groot*: „*dat Petrus in Rome geweest is, zal geen oprecht Christen loochenen.*" Ook Herder (Ideën zur Phil. der Geschichte) schrijft: „Het zou eene groote dwaasheid zijn, te loochenen, dat Petrus de Kerk in Rome gevestigd en met zijn bloed verheerlijkt heeft."

2°. *a.* Gelijk nu, in een koninkrijk, de nieuwe wettige koning zijnen voorganger in al diens rechten opvolgt, zoo worden ook de wettige opvolgers van Petrus op den stoel van Rome, *de Pausen*, met de hoogste waardigheid en het oppergezag, dat Petrus gevoerd had, bekleed. Elke wettige Paus is dus het

zichtbaar opperhoofd der Kerk en drager der hoogste macht.

b. Ten allen tijde bestond in de Kerk de levendige overtuiging, dat de Roomsche Pausen, op Petrus' stoel gezeten, diens opvolgers zijn in het Primaat. Dit blijkt duidelijk uit de schriften *der HH. Vaders* van de eerste eeuwen af; uit de handelingen der *algemeene Conçiliën*, welke steeds door den Paus werden samengeroepen, door hem zelven of zijnen legaat voorgezeten en ook goedgekeurd. Wanneer er moeielijkheden ontstonden, werd de zaak ter beslissing aan den Paus voorgelegd; zelfs de ketters beriepen zich menigmaal, althans bij het begin van hunnen afval, op de uitspraak van den Paus.

Dus blijkt, uit den aard der zaak en uit de voortdurende overlevering der Kerk, dat de Paus werkelijk het Primaat, het geestelijk opperzag in de Kerk bezit.

Ten slotte zullen wij, zonder uitgebreide bewijsvoering, beknopt aangeven:

B. *De natuur en de voorrechten van het Primaat.*

I. Het pauselijk Primaat omvat niet slechts een gezag van *toezicht*, maar de macht om te *regeeren*, te *oordeelen* en te *straffen*, dewijl Petrus (gelijk wij vroeger zagen) de macht der *sleutelen* en het gezag om lammeren en schapen te *weiden*, d. i. te besturen en te regeeren, ontvangen heeft.

II. Petrus ontving *rechtstreeks* van Christus zijne macht en zijn gezag, niet van de Apostelen of van de geloovigen. Datzelfde Primaat ging op de Pausen, met alle daaraan verbonden eigenschappen, over; dus ontvangt de Paus *rechtstreeks* zijn gezag van God zelven, niet van de Bisschoppen, noch van de *hoorende Kerk*. — Deze waarheid is duidelijk bepaald en uitgesproken in de Vatikaansche Kerkvergadering.

III. De Paus bezit de *gansche volheid* van het oppergezag in de Kerk, zoodat dit geene aanvulling

noodig heeft door de macht, welke aan de Bisschoppen verleend is. Petrus immers werd gesteld tot grondslag van het *geheele* gebouw; hij ontving de sleutelmacht over de *gansche* Kerk; hij werd tot eenig opperhoofd over de *geheele* kudde aangesteld.

IV. Uit de natuur van het Primaat kunnen wij zijne *voorrechten* afleiden.

a. De Paus bezit uit kracht van het Primaat het oppergezag over de Bisschoppen, ook zelfs dan, wanneer zij in een algemeen Concilie vergaderd zijn.

b. Hem alleen komt het recht toe algemeene Kerkvergaderingen samen te roepen, vóór te zitten en de besluiten goed te keuren.

c. „*Eene uitspraak des Apostolischen Stoels* (zegt het Vatikaansch Concilie), *boven wiens gezag geen hooger bestaat, mag door niemand verworpen worden, en niemand is bevoegd daarover te oordeelen.*"

d. De Paus kan *wetten* uitvaardigen, welke de gansche Kerk verplichten, en *straffen* tegen de overtreders bepalen.

V. Ten laatste een enkel woord over de *wereldlijke macht* van den Paus. Deze is van zijn *geestelijk* gezag onderscheiden; en dit laatste kan, gelijk in de eerste tijden het geval was, *zonder* de wereldlijke macht bestaan. Deze macht echter, ofschoon van *menschelijken* oorsprong, werd den Paus, onder de geheel bizondere leiding der Voorzienigheid geschonken, omdat hij het opperhoofd der Christenheid is.

Alhoewel dit onderwerp meer bepaaldelijk tot het gebied der *Kerkelijke geschiedenis* behoort [1]), is het toch dienstig, daarover de volgende opmerkingen te maken.

1°. De geschiedenis leert ons, dat de tijdelijke macht op volmaakt rechtvaardige wijze ontstaan is, en dat de Pausen in die macht, door een duizendjarig bezit, bevestigd zijn geworden.

2°. Zij is niet *volstrekt noodzakelijk*, zij behoort niet

---

1) Zie *Schets der Kerk. gesch.* blz. 123.

tot het *wezen* van het Pausschap; al gaat zij ook te niet, het *geestelijk* gezag blijft bestaan.

2°. De tijdelijke macht is echter zeer *wenschelijk en nuttig* en kan daarom, in zekeren zin, *noodzakelijk* genoemd worden, dewijl zij de *onafhankelijkheid* van het hoogste gezag in de Kerk verzekert. Indien de Paus onderdaan is van een vorst, dan kan deze hem de vrije gemeenschap met Bisschoppen en geloovigen belemmeren [1]; dan kan de Paus niet meer met volle vrijheid als verdediger van recht en waarheid optreden; dan verminderen, ten minste bij afgedwaalden en bij zwakke geloovigen, de eerbied en het vertrouwen.

Pius IX heeft derhalve de volgende stelling veroordeeld: „De afschaffing van het burgerlijk bewind, hetwelk de Apostolische Stoel bezit, zou hoogst voordeelig zijn voor de vrijheid en het geluk der Kerk" (Syll. 76).

C. *Het Episcopaat.*

I. Christus schonk aan Petrus het oppergezag over de gansche Kerk; aan de Apostelen gaf Hij het drievoudige ambt van *priester, leeraar* en *bestuurder*, onder de hoogste leiding en het opperbestuur van het algemeene Hoofd.

Dat het *priesterambt* van goddelijken oorsprong is en altijd moet voortbestaan, hebben wij vroeger bewezen; later zullen wij aantoonen, dat de Bisschoppen de volheid des priesterschaps bezitten.

Over het *leerambt* hebben wij elders genoeg gezegd. Thans moet nog met een enkel woord gesproken worden over de *macht* en het *gezag* der Bisschoppen, als bestuurders van het geloovige volk.

II. Wettige opvolgers der Apostelen zijn de Bisschoppen, die op geldige wijze de bisschoppelijke

---

1) Immers, vóór weinige jaren hebben wij gezien, hoe een machtig potentaat het Italiaansche gouvernement wilde dwingen, den Paus geheel van zijne vrijheid te berooven.

wijding ontvangen hebben en met den Paus in gemeenschap blijven. — Deze laatste voorwaarde is noodzakelijk, dewijl iemand, die *niet* met den Paus vereenigd is, zich buiten de gemeenschap der Kerk bevindt: „*Waar Petrus is, dáár is de Kerk.*"

Als opvolgers der Apostelen, moeten de Bisschoppen, volgens de goddelijke instelling, de Kerk bestieren, doch alleen met en *onder* hun opperhoofd, den Paus. De H. Paulus immers zegt van hen, dat zij door den H. Geest gesteld zijn, *om de Kerk Gods te regeeren* (Hand. XX. 28). Krachtens hunne goddelijke macht deelen zij in 't bestuur der Kerk, doch slechts in gemeenschap en onder de leiding van den Paus, die de volheid des gezags bezit.

III. De Bisschoppen nemen deel aan 't bestuur der Kerk in dien zin:

1°. dat ieder van hen in zijn *Bisdom*, namelijk dat deel van Christus' kudde, hetwelk hem door den Paus werd aangewezen, de hem opgedragen macht uitoefent. — Reeds in de Apostolische tijden werden aan de Bisschoppen afzonderlijke gemeenten ter bestiering toevertrouwd.

2°. De Bisschoppen worden door den Paus, bij buitengewone omstandigheden, tot eene *algemeene* Kerkvergadering opgeroepen. Daar beraadslagen zij, onder voorzitterschap van hun opperhoofd of van zijn legaat, over de aangelegenheden der Kerk; in overeenstemming met den Paus, veroordeelen zij dan plechtig de opkomende dwalingen, nemen zij maatregelen tegen misbruiken, en maken verordeningen voor de geheele Kerk.

In *nationale* of *provinciale* Conciliën vergaderen de Bisschoppen van één rijk of ééne kerkelijke provincie; in de *Synoden* komt de Bisschop met een deel der geestelijkheid van zijn diocees te zamen; daar worden besluiten genomen of voorschriften gegeven voor het geestelijk welzijn der onderhoorigen.

3°. Eindelijk oefenen de Bisschoppen, in de afzonderlijke parochiën van hun diocees, hun ambt uit door

de Pastoors en de overige Priesters, die zij met de zielzorg belast hebben. De Pastoors en Priesters zijn dus de medehelpers van den Bisschop; van deze ontvangen zij hunne zending, en onder zijn toezicht verkondigen zij het woord Gods en dienen de HH. Sacramenten toe. Zij worden *opvolgers der 72 leerlingen* genoemd, doch slechts in *dien* zin, dat zij de Bisschoppen in de bediening van hun ambt behulpzaam zijn, gelijk de leerlingen den Apostelen in de heilige bediening de behulpzame hand boden. Zij ontvangen hunne macht niet van hunne voorgangers, maar van het Episcopaat.

Thans zijn wij tot het einde der verhandeling *over de Kerk* genaderd. Wij hebben gezien, dat de katholieke Kerk de *ware, de alléén zaligmakende* Kerk van Christus is; dat zij eene *onafhankelijke, zichtbare* maatschappij is, die tot het einde der wereld moet blijven voortbestaan; dat zij bezit het *priesterambt*, een onfeilbaar *leergezag*, en de *wetgevende* en *besturende macht*.

Toepassing. Toen men eens aan den H. Stanislaüs de Kostka vroeg, of hij Maria, de Moeder des Heeren, beminde, schitterde zijn gelaat, tranen van aandoening stroomden uit zijne oogen, en hij antwoordde: «*Zou ik Maria niet beminnen? Zij is immers mijne Moeder!*"

Wanneer iemand u de vraag stelt: «*Bemint gij de katholieke Kerk?*"— geef dan ook met dankbare geestdrift ten antwoord: «*Zou ik de Kerk niet innig liefhebben; zij is immers mijne moeder!*"

Inderdaad: de Kerk is eene zorgvuldige en teedere moeder; zij schonk ons, in het H. Doopsel, een nieuw en bovennatuurlijk leven en tegelijk de hooge waardigheid van kinderen Gods; zij voedt ons met het woord van hare onfeilbare leer en, in de H. Communie, met het Brood der Engelen; zij schenkt ons, in de Biecht, de genade Gods terug, als wij 't ongeluk hadden die te verliezen; zij staat ons liefdevol bij met gebeden, vertroostingen en geestelijke hulpmiddelen in het leven, in 't uur des doods en zelfs nog in de eeuwigheid.

Laten wij dan de Kerk, als onze moeder, hoog vereeren en innig beminnen; belijden wij altijd moedig haar heilig geloof; koesteren wij immer eene oprechte hoogachting voor hare bedienaren; nemen wij met kinderlijke eenvoudigheid hare leerstellingen aan, en onderwerpen wij ons bereidvaardig aan hare geboden. Bidden wij vurig om de genade van te leven en te sterven in haren schoot: want, gelijk de H. Cyprianus zegt: «*Die de Kerk niet tot moeder heeft, zal ook God niet tot Vader hebben.*"

DERDE AFDEELING.

VOLTREKKING VAN HET WERK ONZER HEILIGMAKING.

§ 1.

Over de gemeenschap der Heiligen.

I. In de voorgaande afdeeling hebben wij gezien, hoe de katholieke Kerk, onder de leiding van den H. Geest, ons op den weg der zaligheid geleidt; thans zullen wij zien, hoe het werk onzer heiligmaking volmaakt en voleindigd wordt. Die waarheden worden ons geleerd in de laatste artikelen van de Apostolische geloofsbelijdenis, over welke wij thans gaan spreken.

Het tweede gedeelte van het 9e geloofsartikel luidt: (ik geloof) *de gemeenschap der Heiligen.*

II. Om den zin van dit geloofspunt goed te begrijpen, moeten wij ons herinneren, dat de Christenen, die in staat van genade dit leven verlaten, ledematen blijven van het geestelijke koninkrijk, waarvan Christus het Hoofd is. Waren die zielen, bij hare intrede in de eeuwigheid, *geheel* rein en zuiver, dan zijn zij in den hemel, de *zegepralende* Kerk, opgenomen; hadden zij nog niet geheel aan de goddelijke rechtvaardigheid voldaan, dan werden zij naar het vagevuur verwezen. De zielen in het vagevuur noemen wij de *lijdende Kerk*, dewijl zij door lijden en smarten moeten gezuiverd worden. De geloovigen hier op aarde, die tot aan 't einde van hun leven moeten strijden, om de eeuwige kroon te verdienen, worden de *strijdende* Kerk geheeten.

III. De ledematen dezer drievoudige Kerk zijn onderling verbonden door een geestelijken band van gemeenschap, welke hierin bestaat, dat allen tot hetzelfde geestelijke lichaam, waarvan Christus het hoofd is, behooren, en dat ieder lid deel heeft in de geestelijke goederen van de gansche Kerk.

Christus is het Hoofd van alle ledematen der drievoudige Kerk, dewijl Hem het oppergezag over al

zijne schepselen toekomt; omdat zij alle nauw met Hem vereenigd zijn, en eindelijk, wijl Hij aan allen zijne genademiddelen mededeelt.

Gelijk in het menschelijke lichaam de werking van elk lid ten dienste staat van het geheele lichaam, zóó bestaat er ook eene gemeenschap van verdiensten en goede werken tusschen *alle* ledematen der drie bovengenoemde Kerken, welke te zamen slechts één geheel uitmaken.

IV. Waarom noemen wij die vereeniging — gemeenschap der *Heiligen?*

Dit geschiedt, dewijl die gemeenschap bestaat uit de *zaligen* des hemels, *de zielen in het vagevuur*, die de volmaakte heiligheid meer en meer nabij komen, en de *geloovigen op aarde*, die allen tot de heiligheid geroepen zijn.

V. De vruchten dezer gemeenschap zijn overvloedig.

1°. Dewijl wij vereenigd zijn met de zaligen in den hemel, worden wij geholpen door de *gebeden*, welke zij voor ons aan God opdragen, alsook door de rijke *verdiensten*, welke zij in de wereld verworven hebben en die hunne voorbede bij God aangenaam maken. Ook put de H. Kerk, bij het verleenen van aflaten, uit de *overvloedige* verdiensten der Heiligen [1]).

2°. De zielen in het vagevuur kunnen, niet alleen door de gebeden der zaligen in den hemel, maar ook door onze goede werken en gebeden, doch vooral door het H. Offer der Mis en het toevoegen van aflaten geholpen worden.

Dat wij aldus de smarten onzer lijdende broeders kunnen verkorten, is een geloofspunt, door het Concilie van Trente uitgesproken. In de H. Schrift (II Mach. V, 46) wordt duidelijk gezegd: dat *het eene heilige en zalige gedachte is voor de overledenen te bidden, opdat zij van hunne zonden verlost worden.* — Altijd werd die waarheid in de Kerk geloofd, en werden er voor de afgestorvenen gebeden gedaan en heilige Missen opgedragen.

---

1) Deze punten zullen later uitvoerig besproken worden.

4°. De gemeenschap tusschen de geloovigen op aarde bestaat hierin, dat zij deel hebben:

a. aan alle heilige Missen, openbare gebeden en goede werken, welke door de ledematen der Kerk gedaan worden;

b. aan den schat van alle geestelijke goederen der Kerk.

Door dezen *schat* verstaat men de verzameling van de oneindige verdiensten van Christus en de overvloedige voldoeningen der Heiligen.

VI. Hier kan men de vraag stellen: hebben de geloovigen, die in staat van doodzonde zijn, ook nog deel aan deze gemeenschap?

Dewijl zij de heiligmakende genade verloren hebben, mogen zij, in dien toestand, niet naderen tot de Sacramenten der *levenden.* Zij hebben ook geen deel aan den schat der Kerk.

Doch, zoolang de zondaar nog tot het *lichaam* der Kerk behoort, kan hij de openbare godsdienst-oefeningen met vrucht bijwonen en zoo door zijne eigen gebeden, alsook door die van andere geloovigen, de genade eener oprechte bekeering verkrijgen.

Besluit. Beijveren wij ons, om, door het bewaren der heiligmakende genade, steeds een overvloedig deel van de gemeenschap der Heiligen te genieten; bevelen wij ons dagelijks in de gebeden van de Heiligen des hemels aan; bidden wij voor elkander, vooral voor onze ouders en bloedverwanten, en vergeten wij onze lijdende broeders in het vagevuur niet.

De vergiffenis der zonden.

§ 2.

I. In het tiende geloofsartikel belijden wij te gelooven in de *vergiffenis der zonden.*

De voornaamste voordeelen, welke wij uit onze gemeenschap met de Kerk trekken, en waardoor het werk onzer heiligmaking voltooid wordt, zijn: de vergiffenis der zonden, de opstanding onzer lichamen en het eeuwige leven.

In en door de Kerk kan ieder vergiffenis zijner zonden bekomen. Haar schonk Christus de macht, niet alleen om te *verklaren*, dat de zonden vergeven zijn, maar om die werkelijk, in Gods plaats, te *vergeven*.

Deze macht strekt zich uit tot *alle* zonden, hoe menigvuldig en zwaar zij ook zijn mogen. De *erfzonde* wordt door het Doopsel vergeven; de *doodzonde* door de priesterlijke macht in de Biecht of door een volmaakt berouw, waarin de wil om te biechten is opgesloten. (Hierover zal later in 't bizonder gesproken worden). De *dagelijksche zonden* worden vergeven door de Biecht, of door gebeden en goede werken, welke men met een rouwmoedig hart verricht.

§ 3.

De verrijzenis des vleesches.

I. De verrijzenis des vleesches, welke wij belijden in het elfde artikel des Symbolums, was steeds de hoop der Christenen en moedigde de Heiligen aan, om den strijd des levens met vertrouwen en volharding te strijden.

Wanneer de mensch sterft, dan scheidt zijne ziel van zijn lichaam; de ziel gaat de eeuwigheid in, om loon of straf, volgens hare werken, te ontvangen; het lichaam keert terug tot de aarde en vergaat in stof en asch.

Dat alle menschen zullen sterven, is eene waarheid, welke door niemand ontkend wordt. Uit zijne natuur, als *stoffelijk* wezen, is het lichaam aan den dood onderworpen; doch door een bizonder voorrecht, aan het eerste menschenpaar geschonken, zouden deze niet gestorven zijn, indien zij niet gezondigd hadden.

Alle menschen moeten dus sterven, dewijl allen in Adam gezondigd hebben. Dit leert ons de H. Paulus met de woorden. „*Door de zonde is de dood in de wereld gekomen*" (Rom. V, 12).

II. Waarom heeft God ons het uur van onzen dood verborgen gehouden?

Opdat wij:

1°. Hem des te meer als den oppersten Meester over leven en dood zouden erkennen en vreezen, en

2°. elk oogenblik tot den dood bereid zijn; anders toch zouden zeer velen hunne bekeering tot het laatste oogenblik uitstellen. Eindelijk

3°. om ons de voortdurende foltering, welke wij in de zekere kennis van ons stervensuur zouden vinden, te besparen.

Dewijl het oogenblik van onzen dood onbekend en onzeker is, moeten wij ons door een oprecht christelijk leven elken dag tot den dood voorbereiden; want het is eene waarheid, door de H. Schrift verkondigd en door de ondervinding gestaafd, *dat de mensch gewoonlijk sterft gelijk hij geleefd heeft.*

Zoodra de ziel van het lichaam gescheiden is, wordt zij geoordeeld en beloond of gestraft naar verdiensten, gelijk wij vroeger aangetoond hebben.

's Menschen lichaam blijft, tot den jongsten dag, in de aarde rusten. Dan zal God het weder opwekken en voor altijd met de ziel vereenigen. Dan zal de geheele mensch, ziel en lichaam, voor eeuwig in den hemel gelukkig of in de hel voor altijd ongelukkig wezen.

III. Deze geloofswaarheid, *dat alle menschen in hetzelfde lichaam, hetwelk zij thans hebben, zullen verrijzen*, wordt duidelijk bewezen:

1° *Uit de H. Schrift: „De Koning der wereld zal ons, die voor zijne wet sterven, bij de verrijzenis opwekken tot het eeuwige leven"* (2 Mach. VII). Christus verzekert ons, dat *„zij, die het goede gedaan hebben, zullen uitgaan tot de opstanding des levens; maar die het kwade gedaan hebben, tot de opstanding van het oordeel"* (Joan. V, 29 [1]). De H. Paulus verklaart uitdrukkelijk: *„Wanneer de dooden niet verrijzen, dan is ook Christus niet verrezen* (1 Cor. XV, 16)."

2° Uit de voortdurende *leer en overlevering der Kerk.* Het geloof in de verrijzenis was immer levendig in de Kerk, gelijk blijkt uit de Apostolische en Athanasiaan-

1) *Oordeel* beteekent hier *veroordeeling* of eeuwige straf.

sche geloofsbelijdenis, uit de handelingen der Martelaren en de levens der Heiligen.

IV. Dit geloofspunt is volstrekt *niet* in strijd met de rede. Immers

1° God, die onze lichamen schiep, toen ze niet bestonden, kan zeker, door zijne almacht, die lichamen weder tot het leven terugroepen, nadat zij tot stof ontbonden of in eene andere zelfstandigheid overgegaan zijn.

2° Christus, en ook sommige Heiligen, hebben dooden opgewekt. Die feiten bewijzen ontegensprekelijk de *mogelijkheid* der verrijzenis en bijgevolg, dat deze niet strijdig is met de rede.

V. Dit leerstuk is zelfs geheel in overeenstemming met ons verstand: want

1°. het lichaam is het werktuig der ziel, het deelt in het verrichten van goede werken en ook in het bedrijven van zonden. Derhalve is het billijk, dat het ook deel hebbe aan het loon of de straf, welke de mensch verdiend heeft.

2°. Ook betaamt het, dat onze lichamen, die tempels zijn van den H. Geest en ledematen van Christus, aan den dood ontrukt worden, en aldus de overwinning des Heilands over den dood volkomen zij.

VI. Ieder mensch zal in zijn eigen en natuurlijk lichaam verrijzen, hoewel het lichaam in een anderen toestand zal zijn dan thans; de lichamen zullen ook onderling zeer verschillend in hoedanigheid wezen. Die der rechtvaardigen zullen geheel klaar, licht, onlijdelijk en aan het verheerlijkte lichaam van Christus gelijkvormig zijn; die der verdoemden zullen afgrijselijk zijn en geheel gesteld om te lijden. — „*De rechtvaardigen zullen, in het rijk huns Vaders, schitteren gelijk de zon*" (Matth. XIII). „*Wij zullen allen verrijzen, doch niet allen vernieuwd worden*" (Cor, XV, 15). De Kerk, die altoos deze leer verkondigde, heeft daarom steeds een grooten eerbied betoond voor de lichamen harer overleden kinderen. Zij begraaft die met groote plechtigheid in de *gewijde* aarde, dewijl zij verwacht, dat zij eens verheerlijkt zullen verrijzen.

Toepassing. Uit deze beschouwingen moeten wij het besluit maken:
1o ons lichaam te eerbiedigen en het nimmer tot de zonde te misbruiken;
2o met geduld alle lijden op deze wereld te verdragen; en
3o bij den dood onzer dierbaren opbeuring en troost te zoeken in het geloof.

§ 4.

Over het eeuwig leven.

Uit de voorafgaande beschouwingen is duidelijk gebleken, dat 's menschen ziel onsterfelijk is en eeuwig zal leven; dat ons lichaam, bij 't einde der wereld, zal verrijzen en voor altijd met de ziel vereenigd worden. Thans stellen wij de vraag: *waarheen gaat de ziel des menschen als hij sterft?*

Het geloof leert ons, dat zij gaat of naar den *hemel*, of naar de *hel*, of naar het *vagevuur*. Over dit geloofspunt moeten wij nu spreken.

I.

De hemel.

I. Het twaalfde artikel des geloofs: (ik geloof) *het eeuwig leven*, doelt vooral op de eeuwige zaligheid. Daardoor belijden wij dus, dat de rechtvaardigen in eeuwigheid gelukkig zullen wezen.

Die zielen dan, welke in de liefde Gods dit leven verlaten en aan Gods rechtvaardigheid niets meer te voldoen hebben, zullen terstond in een toestand van eeuwig geluk, in den *hemel*, opgenomen worden.

„*De rechtvaardigen zullen in alle eeuwigheid heerschen*" (Openb. XXII, 5). Dat dit terstond na den dood geschiedt, blijkt daaruit, dat de H. Paulus het sterven en het vereenigd zijn met Christus op ééne lijn stelt; ditzelfde bewijzen ons ontelbare plaatsen der H. Schrift, alsook de voortdurende leer der Kerk.

II. De zaligheid des hemels bestaat:

1°. in de klare en duidelijke *aanschouwing* van God.

Daar zien de zaligen, door een bovennatuurlijk licht geholpen, hunnen God van aanschijn tot aanschijn (gelijk de Apostel zegt), d. i. zij aanschouwen het goddelijk Wezen zelf, zij *kennen* God, niet meer door de schepselen, gelijk hier op aarde, maar *onmiddellijk*, in zóóver als het aan 't menschelijk verstand mogelijk is Hem te kennen.

2°. Met die kennis en aanschouwing is de innigste en vurigste *liefde* tot God verbonden, dewijl God zich daar in zijne oneindige schoonheid en goedheid vertoont en den mensch met onweerstaanbaren aandrang tot zich trekt.

3°. Daaruit volgt noodzakelijk eene onuitsprekelijke *vreugde* en een *volmaakt geluk*, dewijl de zaligen, zoo volkomen mogelijk, de opperste Schoonheid aanschouwen en het hoogste Goed bezitten.

Aldus: in de *aanschouwing, het bezit* en *de liefde God* met de daaruit voortvloeiende *vreugde*, bestaat het hoogste geluk des hemels.

Aan dat geluk zijn voor de zaligen nog ontelbare *bijkomende* voorrechten verbonden, zooals: het genot van het gezelschap der Engelen en Heiligen; het wederzien van bloedverwanten en vrienden, van wie zij niet meer gescheiden worden; de onsterfelijkheid en de verheerlijking des lichaams; vooral echter het bewustzijn, dat dit volmaakte geluk *eeuwig* duren zal.

III. Doch, zoolang wij op aarde zijn, kunnen wij het geluk des hemels niet begrijpen en veel minder nog in woorden uitdrukken. Daarom zegt de H. Paulus: *„Geen oog heeft het gezien, geen oor heeft het gehoord en in geen menschen hart is het opgekomen, hetgeen God bereid heeft voor hen, die Hem beminnen"* (I Cor. II, 19). En ook de H. Augustinus zegt zeer schoon: *„Het is gemakkelijker te zeggen, wat in den hemel niet is, dan wat daar wel is."*

IV. De *trap* van glorie en de *maat* des geluks is verschillend volgens ieders verdiensten, dewijl de hemel een *loon* is, dat aan ieders verdiensten beantwoordt. De H. Paulus verklaart ons die waarheid,

wanneer hij zegt: „*Wie spaarzaam zaait, zal ook spaarzaam maaien, en die in zegeningen zaait, zal ook in zegeningen maaien*" (II. Cor. IX. 6).

Nochtans zijn de zaligen, die op een lageren trap van heerlijkheid staan, *volmaakt gelukkig* en *volkomen tevreden*, zoodat zij niets meer wenschen of verlangen.

Ook kan de glorie der zaligen niet veranderd of vermeerderd worden, dewijl zij in de eeuwigheid niet meer kunnen *verdienen*, noch voor hunne zaligheid *werken*.

Besluit. Daar het geluk des hemels onuitsprekelijk *groot* is en *eeuwig* duurt, moeten wij ons, om het te erlangen, alle moeite en opofferingen getroosten en ons de woorden des Heeren dikwijls herinneren: »*Het rijk der hemelen lijdt geweld, en die geweld doen, nemen het in*" (Matth. XI 12).

II.

De hel.

I. Zij die in staat van vijandschap met God, d. i. in *doodzonde* sterven, worden tot de straf der hel veroordeeld, dewijl zij vrijwillig, door hunne schuld, zich van God, hun laatste einde, losgescheurd hebben, en, van kinderen Gods, slaven des duivels geworden zijn.

De ziel des zondaars wordt *terstond* na zijn dood ter helle verwezen, en eens, na de algemeene verrijzenis, zal ook zijn lichaam, met zijne ziel vereenigd, in dien poel van smarten worden neergeworpen.

Gelijk de glorie der zaligen verscheiden is volgens hunne verdiensten, zóó zal ook de straf verschillend wezen, naar de hoeveelheid en de boosheid der zonden.

II. De hel is, volgens de uitspraak van Christus: *eene plaats van onbegrijpelijke smarten, waar de duivelen en de verdoemden eeuwig gestraft worden.* De verdoemden lijden aldaar deze tweevoudige straf:

1°. de straf der *schade* d. w. z. zij zijn beroofd van de aanschouwing van God, hun laatste einde. Dewijl zij thans begrijpen en gevoelen, dat het bezit van God hun hoogste geluk moest uitmaken en zij onwillekeurig uit alle krachten naar het opperste Goed verlangen;

daar zij nu inzien dat zij dit, door hunne eigen schuld, voor eeuwig verloren hebben, is deze straf voor hen zóó groot (gelijk de H. Augustinus zegt), dat geene andere daarmede kan vergeleken worden.

2°. De straf van *gevoel* d. i. zij lijden daar onuitsprekelijke smarten:

a. dewijl zij, levende in gezelschap der duivelen en andere verdoemden, gekweld worden door het helsche *vuur*, dat hen foltert, zonder hen te verteren.

Dat de verdoemden door het *vuur* gekweld worden, is eene waarheid, welke de H. Schrift op ontelbare plaatsen verkondigt. Christus verzekert ons, dat de opperste Rechter op den jongsten dag tot de verdoemden zeggen zal: *„Gaat van Mij in het eeuwige vuur."* En de H. Joannes (Apoc. XXI) zegt: *„Hun deel zal zijn een van vuur en zwavel gloeiende poel."*

Dat vuur der hel zal, gelijk de H. Augustinus zegt, niet slechts de lichamen, maar ook de zielen der verdoemden, evenals de duivelen, op eene wonderbare, doch gevoelige wijze folteren.

b. Zij worden gekweld door de *knaging des gewetens.* Onophoudelijk verwijt het geweten hun de misdaden huns levens; het stelt hun voor oogen, hoe zij door eigen schuld ongelukkig zijn; het herinnert hen, dat zij, met Gods genade hadden zalig kunnen worden en dat zij, voor een kortstondig vermaak, eeuwig moeten lijden. Ja, de gedachte aan de eeuwigheid staat hun elk oogenblik levendig voor den geest en vervult hunne ziel met onbeschrijfelijke droefheid en troosteloosheid, met vertwijfeling en wanhoop.

III. De geloofswaarheid, dat de straffen der hel *eeuwig* duren zullen, wordt ontegensprekelijk verkondigd:

a. In de H. Schrift. Slechts enkele, maar duidelijke uitspraken des Verlossers zullen wij aanhalen: *„Gaat van Mij vervloekten in het* EEUWIGE *vuur... En zij zullingaan in de* EEUWIGE *pijn"* (Matth. XXV, 41 en 46). Bij den H. Marcus (IX, 42 en v.) noemt Christus de hel: *„het* ONUITBLUSCHBARE *vuur, waar de worm* (de knaging des gewetens) *niet sterft en het vuur niet wordt uitgedoofd."*

b. Deze waarheid blijkt ook uit de voortdurende leer en de onfeilbare uitspraken der Kerk.

Ten allen tijde geloofden de Christenen aan de *eeuwigheid* der helsche straffen; de HH. Vaders zijn eenstemmig in dit punt; de geschiedenis der Martelaren en de geloofsbelijdenis van den H. Athanasius leveren ons daarvan duidelijke bewijzen. In meer dan één algemeen Concilie werd deze waarheid als *geloofspunt* uitgesproken; dus mag geen Katholiek haar verwerpen of in twijfel trekken.

IV. Ofschoon wij niet *rechtstreeks* en *absoluut* door de rede kunnen bewijzen, dat de straf der hel eeuwig *moet* duren, geeft ons toch het natuurlijk verstand veel bewijsgronden aan, waarom de straf *zonder einde* wezen zal, namelijk: omdat God oneindig *rechtvaardig*, *heilig*, *wijs* en *barmhartig* is.

1°. *a.* Gods *rechtvaardigheid* straft de zonde naar verdienste. Door de doodzonde versmaadt de mensch zijnen God, zijn hoogste Goed; die zonde bevat dus in zekeren zin eene *oneindige* boosheid; zij verdient bijgevolg eene *oneindige* straf. Den mensch echter, als beperkt wezen, kan slechts eene in hevigheid begrensde straf opgelegd worden: dus moet de straf oneindig van duur, dat is *eeuwig* zijn.

b. De ziel, die met eene doodzonde beladen dit leven verlaat, is een voorwerp van Gods rechtvaardige straf: zoolang die ziel met doodzonde besmet blijft, *moet* God haar van zich verstooten en straffen. Eens het andere leven ingegaan, blijft de ziel eeuwig en altijd in dien ongelukkigen toestand, dewijl haar proeftijd dan voorbij is en zij onmogelijk de vergiffenis der zonde verwerven kan.

2°. Gelijk God, omdat Hij *heilig* is, de deugd bemint, zoo verfoeit Hij evenzeer de zonde. Zijne liefde voor het goede noopt Hem dit eeuwig te beloonen; zóó zal ook zijn afkeer van het kwaad, van de doodzonde, eene eindelooze straf eischen.

3°. Bij het vaststellen eener eeuwige straf voor de doodzonde, toonde God ons zijne *wijsheid* en *barmhar-*

tigheid. Daardoor immers werd de onderhouding zijner wetten krachtdadig bevorderd.

Voor duizenden menschen is die bepaling eene onschatbare weldaad, dewijl velen, door de eeuwigheid der straf afgeschrikt, hunne zaligheid bewerken, die anders (indien de zondaar slechts eene tijdelijke straf moest ondergaan en dan vernietigd zou worden), door hunne lichtzinnigheid meegesleept, den hemel zouden vorloren hebben.

Eindelijk moeten wij altijd voor oogen houden, dat God de zaligheid van alle menschen verlangt; dat Hij hun daartoe voldoende genaden geeft en vooral ons, Katholieken, menigvuldige en overvloedige hulpmiddelen aanbiedt, waardoor wij gemakkelijk ons eeuwig geluk kunnen verzekeren; dat men dus enkel en alleen door *eigen* schuld verloren gaat.

Besluit. »*In al uwe werken denk aan uwe uitersten, en gij zult in eeuwigheid niet zondigen*" (Eccli. VII, 40). Denken wij dikwijls aan het uur onzes *doods*, waarmede alles voor ons op aarde eindigt; aan Gods rechtvaardig en onherroepelijk oordeel; aan de onbeschrijfelijke heerlijkheid des hemels. Overwegen wij menigmaal, vooral in 't oogenblik der bekoring, deze schrikwekkende waarheid: *eens verloren, eeuwig verloren! korte vreugde, eeuwige smart!*

In die overweging zullen wij kracht en moed putten, om de ijdelheid der wereld te verachten, onze driften te overwinnen, en dus onze ziel voor eeuwig te redden.

III.

Het vagevuur.

I. Wat geschiedt er met die zielen, welke in de liefde Gods, zuiver van doodzonde, deze aarde verlaten, maar nog met dagelijksche zonden besmet zijn of nog niet geheel voor hare zonden voldaan hebben? [1])

Deze zielen worden, gelijk het geloof ons leert, naar eene plaats van zuivering, het *vagevuur,* gezonden. Hierdoor verstaan wij: *eene plaats, waar de zielen*

1) Over de zielen dergenen, die *zonder Doopsel* in onschuld sterven, zal later gesproken worden.

der rechtvaardigen, door tijdelijk lijden, voor de haar nog aanklevende schulden en straffen voldoen.

II. Twee hoofdwaarheden moeten wij als *geloofspunten* aannemen:

1°. Er bestaat een vagevuur;

2°. De zielen, die zich daar bevinden, kunnen door ons geholpen worden.

Dit laatste punt werd in § 1 dezer afdeeling behandeld. Derhalve zullen wij hier slechts in 't kort bewijzen, *dat er een vagevuur bestaat.*

1°. *Uit de H. Schrift*:

a. In het tweede Boek der *Machabeeën* (XII, 43) lezen wij, dat Judas de Machabeeër twaalfduizend drachmen zilver naar Jerusalem zond, om offeranden voor de zonden van hen, die in den strijd gevallen waren, te doen opdragen. De H. Schrift keurt deze handelwijze goed en noemt het *eene heilige en zalige gedachte, te bidden voor de overledenen, opdat zij van hunne zonden ontslagen worden.*

De Heiligen in den hemel behoeven geene offeranden of gebeden, om van hunne zonden bevrijd te worden; de verdoemden in de hel kunnen niet verlost worden, voor hen is alles nutteloos. Dus bestaat er eene plaats, welke wij *vagevuur* noemen, waarin zich die zielen bevinden, welke door onze gebeden kunnen verlost worden.

b. Christus vermaant ons tot welgezindheid en liefde jegens onze vijanden; Hij dreigt hen, die daaraan te kort blijven, met een kerker, en voegt daarbij: *„Voorwaar, Ik zeg u: gij zult van daar niet uitgaan, tot dat gij den laatsten penning zult betaald hebben"* (Matt. V, 26). Hieruit volgt, dat er in het andere leven eene plaats is, waar men aan Gods rechtvaardigheid voldoen kan en vervolgens verlost wordt; die plaats kan dus geene andere zijn dan het vagevuur.

2°. Deze waarheid wordt ook uit de voortdurende leer en overlevering der Kerk bewezen. Daarvan getuigen ons de HH. Vaders, onderscheidene Conciliën, alsmede de voortdurende handelwijze der Kerk, die voor de overledenen gebeden en de H. Mis opdraagt.

3°. Dit geloofspunt, eindelijk, volgt uit andere waarheden van den godsdienst.

a. Velen, die in staat van genade sterven, zijn besmet met dagelijksche zonden; zij kunnen niet in den hemel worden opgenomen, omdat dáár niets wat besmet is binnengaat; ook kunnen zij niet ter helle veroordeeld worden;— dus is er eene andere plaats, eene zuiveringsplaats, waarheen zij verwezen worden.

b Dezelfde gevolgtrekking kunnen wij maken uit deze andere waarheid: dat dikwijls, wanneer de schuld der doodzonde vergeven is, niet *de tijdelijke* straf geheel kwijtgescholden wordt, terwijl er vele menschen zijn, die in hun leven niet genoeg goede werken verrichten, om voor de verschuldigde tijdelijke straffen te voldoen.

III. Welke straffen lijden de zielen in het vagevuur? Eene tweevoudige straf: van *schade* en van *gevoel*. Zij zijn beroofd van de aanschouwing en het bezit van God; en deze straf is voor de zielen, die God beminnen en zoo vurig naar Hem verlangen, zeker de zwaarste. Daarenboven worden zij nog gefolterd door een hevig vuur, dat haar onuitstaanbare smarten veroorzaakt.

IV. Hoelang blijven de zielen in het vagevuur?

Elke ziel blijft daar totdat zij door hare smarten aan Gods rechtvaardigheid voldaan heeft, of wel door de hulp der Heiligen of der geloovigen op aarde, verlost wordt.

De zielen in het vagevuur kunnen, dewijl zij het andere leven ingegaan zijn, voor zich zelve geene verdiensten meer verkrijgen en, indien anderen haar niet ter hulp komen, alleen door lijden voldoen voor hetgeen zij nog te boeten hebben.

Hier zijn wij aan het einde onzer beschouwingen over de Apostolische geloofsbelijdenis gekomen.

Slechts eene enkele opmerking moeten wij nog maken. Wij zeggen bij het einde des Symbolums het

woord *amen*, dat uit de hebreeuwsche taal is overgenomen en eene tweevoudige beteekenis heeft. Op de eerste plaats drukt het eene bevestiging uit : *het is zoo*, en dan beteekent het hier : *dit is ons geloof en geen ander*. De tweede beteekenis is: *zoo geschiede het!* d. w. z. alles, wat in de 12 artikelen des geloofs van mij verlangd of aan mij beloofd wordt, geschiede. Daardoor moeten wij dus te kennen geven, dat wij aan de goddelijke Openbaring gelooven, en zullen trachten in de katholieke Kerk volgens Gods wil te leven. Dan voorzeker zullen wij ook eens deel hebben aan de glorievolle verrijzenis en aan het eeuwig leven in den hemel.

TWEEDE DEEL.

De Zedenleer.

1ste HOOFDSTUK.

OVER DE GEBODEN.

Inleiding.

I. De goddelijke Verlosser ontmoette eens een rijken jongeling, die voor Hem nederknielde en de vraag stelde: *„Meester, wat moet ik doen, om het eeuwig leven te bekomen?"* — De Heiland antwoordde: *„Indien gij ten leven wilt ingaan, onderhoud de geboden."*

Dat woord moet ieder Christen op zich zelven toe passen: indien ik mijne bestemming, de eeuwige zaligheid, bereiken wil, moet ik volgens den wil van God leven en zijne geboden onderhouden.

Dat ieder verplicht is, Gods geboden te onderhouden, blijkt terstond. God is het beminnelijkste en allerhoogste Wezen, dus al onze liefde en onze volkomen gehoorzaamheid overwaardig. Hij is onze Schepper en opperste Heer; Hij heeft derhalve het volkomenste recht, onze onderwerping en gehoorzaamheid te vorderen. Aan zijn goddelijken wil moeten alle schepselen onderworpen zijn. Daarenboven kan God van den mensch, die ontelbare weldaden naar lichaam en ziel van Hem ontvangen heeft, die door Hem met verstand en vrijen wil begaafd en tot een bovennatuurlijk en eeuwig geluk bestemd is, met des te meer recht die onderdanigheid vorderen. Ook moet

de vrees voor de eeuwige straffen en de hoop op den hemel ons aansporen, om Gods geboden trouw te onderhouden.

II. Daaruit volgt, dat het geloof alleen niet voldoende is om zalig te worden. Deze waarheid hebben wij vroeger besproken; derhalve willen wij hier slechts herinneren aan het woord van den H. Jacobus (II, 19): *„ook de duivels gelooven en sidderen"*; — hun geloof vermeerdert nog hun ongeluk.

III. Dat het den mensch mogelijk is Gods geboden te onderhouden, volgt hieruit: God is oneindig *goed* en *wijs*; Hij kan ons dus geene verplichtingen opleggen, welke onze krachten te boven gaan; Hij is oneindig *rechtvaardig*; Hij zou derhalve de overtreders van zijne geboden niet kunnen straffen, als het onmogelijk was, ze te onderhouden. Daarom zegt het Concilie van Trente: *„God beveelt het onmogelijke niet; indien Hij beveelt, vermaant Hij te doen wat wij kunnen, te bidden om hetgeen wij niet kunnen, en Hij helpt ons opdat wij kunnen."* Met behulp dus der goddelijke genade, welke God geeft aan allen, die daarom bidden, kunnen wij de goddelijke geboden onderhouden, gelijk duizenden door hun voorbeeld bewezen hebben.

IV. Hoe heeft God den mensch zijnen wil bekend gemaakt?

Op tweevoudige wijze:

1°. *door de wet der natuur,* welke door den Schepper in 's menschen hart gegrift is en gekend wordt door het licht *der rede.* Deze wet der natuur leert, wat overeenkomstig of strijdig met Gods wil en derhalve goed of kwaad is. Het bestaan der natuurwet blijkt hieruit, dat sommige zedelijke beginselen overal en altijd erkend en aangenomen zijn geworden. Daarop doelt de H. Paulus (Rom. II, 15), als hij zegt, dat de wet in het hart der heidenen geschreven is.

2°. Door de *goddelijke wet.* Door de geboden zijner openbaring maakte God ons, op meer bepaalde en stellige wijze, zijnen wil bekend. Sommige der geboden, welke aan het Israëlietische volk op Sinaï door

God gegeven, of door Christus in het N. T. verkondigd zijn, waren eene omschrijving en nadere bepaling van de natuurwet. In andere werden voorschriften gegeven, welke alleen van den wil Gods afhankelijk zijn en door de rede niet kunnen gekend worden, b. v. de verplichting om den Sabbat of den Zondag aan God toe te wijden.

V. Behalve de goddelijke geboden, moeten wij ook nog de *kerkelijke geboden* en de rechtvaardige *Staatswetten* onderhouden; over de eersten zal later afzonderlijk gesproken worden; de wetten van den Staat zullen wij bij het 4e gebod behandelen.

Thans gaan wij over tot de nadere beschouwing der geboden Gods.

§ 1.

Over het gebod der liefde.

I. Eens kwam een Schriftgeleerde tot den goddelijken Heiland en vroeg: «*Meester, welk is het grootste gebod in de wet?*" De Verlosser sprak tot hem: »*Gij zult den Heer uwen God liefhebben uit geheel uw hart, met geheel uwe ziel, en met geheel uw verstand. Dit is het grootste en het eerste gebod. En het tweede, aan dit gelijk, is: gij zult uwen naaste beminnen gelijk u zelven*" [Matth. XXII, 37 en 38].

II. Alvorens wij de geboden Gods afzonderlijk behandelen, zullen wij het gebod der *liefde* bespreken, dewijl dit het eerste en voornaamste is en ook *alle andere* geboden in zich bevat.

De onderhouding van het gebod der liefde is zóó noodzakelijk, dat wij zonder haar onmogelijk zalig kunnen worden, al zouden wij ook het geloof en de hoop of andere deugden bezitten.

Dit gebod omvat *alle* andere geboden, dewijl hij, die het getrouw naleeft, al zijne verplichtingen jegens God, jegens zichzelven en ook ten opzichte van den naaste vervult. Hij, die de liefde bezit, bezit tegelijk ook de deugd van *geloof*, waardoor hij God als zijn laatste einde *kent*, en de deugd van *hoop*, waardoor hij naar *het*

aanschouwen van God verlangt en dit van Gods goedheid verwacht.

III. De liefde wordt eene *goddelijke deugd* genoemd, omdat zij ons door God, in het H. Doopsel, wordt ingestort, en ook wijl God haar eerste en voornaamste *voorwerp* is. — Haar *tweede* voorwerp is de naaste.

De liefde kan op de volgende wijze bepaald worden: *Zij is eene door God ingestorte deugd, waardoor wij God boven alles beminnen, en onzen naaste, om God, gelijk ons zelven.*

§ 2.

Over de liefde tot God.

I. Iemand beminnen is: hem genegen zijn en goed willen. *God beminnen* is dus: Hem van harte toegenegen zijn, zich verheugen over zijne volmaaktheden, en wenschen dat Hij door allen gekend en verheerlijkt worde.

De goddelijke deugd der liefde is derhalve: *eene door God ingestorte deugd, waardoor wij ons aan Hem, als het hoogste Goed, van harte toewijden.*

II. Welke hoedanigheden moet onze liefde tot God hebben?

Zij moet *bovennatuurlijk, boven alles groot* en *werkdadig zijn.*

Bovennatuurlijk is onze liefde, wanneer wij, met de hulp der *genade*, God, zooals wij Hem door het *geloof* kennen, ook liefhebben. Dusdanig moet onze liefde wezen, daar zij *zonder* de genade niet verdienstelijk is ter zaligheid en omdat wij God niet op *bovennatuurlijke* wijze kunnen beminnen, indien wij Hem niet op bovennatuurlijke wijze, d. i. door 't geloof kennen.

Zij is *boven alles groot*, wanneer wij God meer dan al het andere liefhebben en liever alles willen verliezen, dan door de doodzonde van Hem gescheiden te worden.—

Aldus moet onze liefde zijn, dewijl God, als het op-

perste en oneindige Goed, met alle recht de hoogste liefde van de redelijke schepselen vordert [1]).

Onze liefde moet werkdadig zijn, d. i. wij moeten alles doen wat God aangenaam is, vooral zijne geboden onderhouden. „*Die mijne geboden heeft,*" zegt Christus, „*en ze onderhoudt, hij is het, die Mij bemint*" Joan. XIV, 21).

Degene, die een onder zware zonde verplichtend gebod overtreedt, verbreekt daardoor den band van liefde, welke hem met God vereenigde.

III. Om welke *beweegredenen* moeten wij God aldus beminnen?

1°. *Dewijl Hij het hoogste en volmaaktste Goed is.* — Inderdaad: indien wij, door het licht des geloofs, God als het oneindig beminnenswaardige Goed kennen, dan mogen wij Hem zulk eene liefde niet weigeren.

2°. Omdat *Hij ons eerst bemind en ons ontelbare weldaden bewezen heeft.* — Van eeuwigheid heeft God ons liefgehad; Hij schonk ons het leven en alles wat wij bezitten; de Zoon Gods wilde, uit liefde tot ons, om ons te redden en ons het recht op den hemel terug te geven, lijden en sterven; in het H. Doopsel nam God ons tot zijne kinderen aan; en toen wij Hem later beleedigd hadden, verleende Hij ons menigmaal vergiffenis, en maakte ons in de H. Communie aan een onbeschrijfelijk geluk deelachtig.

3°. Bij deze beweegredenen komen nog het uitdrukkelijk gebod van God, de belofte eener eeuwige zaligheid voor hen, die dat gebod onderhouden, en de bedreiging met de eeuwige straf voor de overtreders. Dat alles moet ons krachtig aansporen, om God van ganscher harte te beminnen.

IV. Onze liefde tot God kan *volmaakt* en *onvolmaakt* zijn. Zij is *volmaakt* als *de beweegreden* onzer liefde

---

1) Daartoe is het echter niet noodig, dat wij de *gevoelige* en *teerhartige* liefde, welke b. v. een kind jegens zijne ouders gevoelt, bezitten; het is voldoende, als wij aan God boven alle schepselen de voorkeur geven, en liever alles zouden verliezen, dan God door eene doodzonde te vergrammen.

volmaakt is, als wij namelijk God boven alles beminnen om *Hem zelven*, dat is, omdat Hij oneindig volmaakt, goed, barmhartig is. — Zij is *onvolmaakt*, wanneer wij God beminnen om het goede, wat wij van Hem hopen, te verkrijgen; b. v. als men God bemint om de weldaden, die wij van Hem ontvingen, of omdat wij hopen, dat Hij ons den hemel geven zal. Hier is de *beweeggrond* onzer liefde *onvolmaakt*, namelijk ons eigen welzijn.

Gewoonlijk echter is met deze onvolmaakte liefde eenige genegenheid en liefde tot God, *om Hem zelven*, vereenigd, dewijl bij de beschouwing van zijne goedheid jegens ons, vanzelf de gedachte, dat Hij in zich zelven oneindig goed is, bij ons opkomt.

V. De liefde Gods wordt in ons *vermeerderd en volmaakt*:

1°. Door het waardig en veelvuldig ontvangen van de HH. Sacramenten, vooral van de H. Communie.

2°. Door godvruchtige overwegingen, voornamelijk van Gods volmaaktheden, van de weldaden, welke Hij ons geschonken heeft, van de bewijzen der oneindige liefde van Christus, ons in zijn H. lijden en in het H. Sacrament des Altaars gegeven.

3°. Door de beoefening der christelijke deugden, zooals de nederigheid, de zelfverloochening, de zuiverheid; en eindelijk

4°. door het gebed.

VI. De liefde Gods wordt *verbeurd* door de doodzonde, dewijl de ziel daardoor in staat van vijandschap met God komt.

Door de dagelijksche zonde wordt de liefde Gods niet weggenomen, maar hare *kracht en vurigheid verzwakt*.— Derhalve is de gehechtheid aan kleine fouten, of het vrijwillig en menigvuldig bedrijven van dagelijksche zonden, zeer gevaarlijk, en baant dikwijls den weg tot de doodzonde.

Welke zonden rechtstreeks tegen de liefde Gods strijden, zullen wij aantoonen bij de behandeling van het *eerste* gebod.

Besluit. Laten wij dikwijls, vooral des morgens en des avonds, oprecht en hartelijk, eene akte van liefde verwekken jegens den oneindig beminnenswaardigen God; herdenken wij menigmaal met dankbaarheid zijne opperste volmaaktheid en zijne onschatbare weldaden; volbrengen wij zijnen wil in alles, en vreezen wij niets zoozeer als zijne liefde door de zonde te verliezen.

§ 3.

Over de liefde tot den naaste.

I. De naastenliefde, als christelijke deugd beschouwd, is *eene geneyenheid des harten, waardoor wij den evenmensch uit bovennatuurlijke liefde, om God beminnen;* b. v. omdat hij het evenbeeld Gods is, omdat God het gebiedt, omdat de evenmensch een kind Gods is, vrijgekocht door het dierbaar bloed des Verlossers en bestemd, om met ons de eeuwige zaligheid te genieten, enz.

II. De plicht der naastenliefde wordt ons, met duidelijke woorden, door den Heiland opgelegd, als Hij zegt: *„Het tweede* (gebod,), *aan dit* (der liefde Gods) *gelijk, is: gij zult uwen naaste beminnen als u zelven"* (Marc XII, 31). *„Ik geef u een nieuw gebod, dat gij elkander bemint, gelijk Ik u heb liefgehad"* (Joan. XIII, 43).

Ook is deze verplichting een noodzakelijk gevolg van onzen plicht om God te beminnen: *„Indien iemand zegt: ik bemin God, en zijn broeder haat, die is een leugenaar"* (1 Joan. IV, 20).

III. Uit de boven gegeven bepaling der naastenliefde volgen vanzelf de *hoedanigheden*, welke zij hebben moet, namelijk: zij moet *oprecht*, *onbaatzuchtig* en *algemeen* wezen.

Zij is *oprecht*, wanneer men den naaste zóó behandelt, gelijk men zelf wenscht behandeld te worden. *„Al wat gij wilt, dat de menschen u doen, dat moet gij ook hun doen"* (Matth. VII, 12). Derhalve moet de oprechte liefde *werkdadig* zijn, en niet alleen in ijdele woorden of vertooning bestaan, maar in den naaste goed toe te wenschen, geen leed te veroorzaken, hem in zijn tijdelijken en geestelijken nood behulpzaam te zijn.

Onze naastenliefde is *onbaatzuchtig*, wanneer wij den evenmensch beminnen en hem goed doen, niet met het inzicht, om wederkeerig door hem geholpen, of om door de menschen geprezen te worden, maar *om God*, die ons honderdvoudig vergelden zal en wien wij bovenal beminnen.

Zij is *algemeen*, wanneer wij niemand, hetzij vriend of vijand, van onze liefde uitsluiten, als wij voor allen bidden en iedereen goed toewenschen.

Nochtans moeten wij sommige personen, b. v. onze ouders en bloedverwanten, op eene bizondere wijze en meer beminnen dan andere menschen. Ook is onze verplichting, om den naaste te helpen, als hij zich in *uitersten* of in *zeer grooten* nood bevindt, zwaarder, dan wanneer hij slechts in een toestand van gewone behoefte verkeert.

IV. Wij mogen, gelijk gezegd is, ook onze *vijanden* niet van onze liefde uitsluiten; integendeel wij moeten hen waarlijk beminnen.

Die plicht blijkt hieruit:

a. het goddelijk gebod der naastenliefde is *algemeen* en wordt door de beleedigingen, welke de naaste ons aandoet, niet opgeheven;

b. Christus heeft uitdrukkelijk geboden: „*Bemint uwe vijanden, doet goed aan hen, die u haten, en bidt voor hen, die u vervolgen en lasteren*" (Matth. V. 44).

c. Hetzelfde heeft Hij ons geleerd door zijn voorbeeld, als Hij, stervend aan het kruis, voor zijne moordenaars bad.

Daaruit volgt, 1º dat wij verplicht zijn onze vijanden niet van ons gebed uit te sluiten en hun alle goed toe te wenschen, vooral de eeuwige zaligheid.

2º. Moeten wij hun ten minste die *algemeene* bewijzen van liefde geven, welke met hunne betrekking tot ons, hunnen stand, enz. overeenkomstig zijn, bijv. hen in hunnen nood bijstaan.

Opmerking. *a.* Men is echter gewoonlijk niet *verplicht* zijnen vijanden *bizondere* en *uitstekende* liefdebewijzen te geven, gelijk b. v. aan zijne ouders of vrienden.

b. Men mag het herstel van veroorzaakte schade, ook door een vonnis der rechtbank, vorderen ; maar nimmer met het inzicht om zijn vijand te benadeelen. Hierbij moet men evenzeer alle afgekeerdheid vermijden.

c. Wanneer men denkt, dat een vijand door liefdebewijzen nog meer verbitterd en in zijne vijandschap verhard zal worden, dan late men die liefdeblijken achterwege.

V. Wat moeten wij doen, indien wij iemand beleedigd hebben ?

Dan moeten wij, op de best mogelijke wijze, zonder dat er groote verbittering veroorzaakt wordt, ons met den beleedigde verzoenen en hem rechtmatige voldoening geven.

VI. Indien een ander ons eene beleediging aangedaan heeft, dan moeten wij :

1° de beleediging geduldig verdragen en geen kwaad met kwaad, maar, volgens de vermaning van Christus, kwaad met goed vergelden ;

2° de hand der verzoening, welke hij ons aanbiedt, van harte aannemen ;

3° hem goedwillig vergiffenis schenken.

VII. In 't bizonder *verplicht* ons de naastenliefde :

1°. Te zorgen voor het lichamelijke leven des naasten en hem, wanneer het in gevaar verkeert, te redden, indien wij daartoe in staat zijn. Met dezen plicht strijden : moord, tweegevecht en benadeeling van den naaste in zijn lichaam. — Hierover zullen wij breedvoerig spreken bij het 5e gebod.

2°. Rechtvaardig te zijn met betrekking tot de tijdelijke goederen van den naaste. — Dit zullen wij zien bij het 7e gebod.

3°. Den evenmensch bij te staan in anderen tijdelijken nood. — Daarover wordt gehandeld bij de christelijke deugden.

4°. Te zorgen, dat de evenmensch niet, door onze schuld, zijne geestelijke goederen, zijne eer en zijn goeden naam verlieze. — Daarover handelt de uitlegging van het 8e gebod.

5°. Eindelijk moeten wij ook voor het zieleheil des naasten zorg dragen. Dat geldt vooral voor ouders en

oversten, wier verplichtingen wij later zullen aantoonen. — Met dezen plicht is inzonderheid strijdig *het geven van ergenis*, waarover bij het 5e gebod gesproken wordt. — Hier echter moeten wij spreken over een plicht, welken ieder Christen, ten opzichte van het zieleheil des naasten, te vervullen heeft, namelijk: de *broederlijke berisping* of *vermaning*.

VIII. Door *broederlijke berisping* verstaan wij: *eene vermaning, onzen evenmensch uit naastenliefde gegeven, om hem van het kwaad af te houden of tot het goed terug te brengen.*

De plicht van broederlijke vermaning volgt:

1° uit de natuurwet, welke ons verplicht den naaste in zijnen nood te helpen – dus ook in geestelijken nood bij te staan.

2°. Uit het gebod Gods: „*Berisp den evenmensch ... opdat hij niet verloren ga*" (Eccli. XIX, 14). „*Als uw broeder tegen u gezondigd heeft, ga, en berisp hem tusschen u en hem alleen. Indien hij naar u hoort, zult gij uwen broeder gewonnen hebben*" (Matth. XVIII, 15).

IX. Niet altijd is men streng verplicht te berispen, maar alleen dan, wanneer de volgende voorwaarden aanwezig zijn:

1° Men moet *zeker* zijn, dat de evenmensch eene zonde gedaan heeft of zich in een naaste gevaar van zondigen bevindt;

2°. er moet gegronde hoop bestaan, dat de berisping een goed gevolg hebben zal;

3°. de berisping moet noodig zijn tot verbetering des naasten;

4°. zonder al te grooten last of moeielijkheid kunnen gegeven worden, en

5°. er moet niemand anders zijn, die den naaste berispen zal.

Ter opheldering diene het volgende; 1°. Zeer zelden is men verplicht iemand over *dagelijksche* zonden te berispen, vooral wanneer men tegenover zijns gelijke staat.

2°. Indien men oordeelt, dat de vermaning niets zal uitwerken en integendeel den naaste aanleiding zal ge-

ven tot andere zonden, dan moet in den regel de berisping achterwege gelaten, of ten minste tot een geschikter oogenblik uitgesteld worden.

3°. Als men met grond veronderstellen kan, dat de naaste zijnen misslag genoegzaam inziet en onze vermaning dus niet noodig heeft, dan wordt deze nutteloos.

4°. Indien men voorziet, dat men zich door de berisping groote onaangenaamheden of beleedigingen op den hals zal halen, dan is men niet verplicht die te doen.

X. Hieruit blijkt dus, dat de plicht der vermaning vooral op ouders en oversten berust; dat personen met gelijk gezag en van gelijke waardigheid *zelden* onder *zware* zonde verplicht zijn den naaste te berispen.

Eindelijk moeten zij, die zich tot de broederlijke vermaning verplicht achten, deze met eene ware en oprechte naastenliefde doen: de meest gepaste woorden en ook de best geschikte tijd en plaats daartoe moeten door hen gekozen worden, om den evenmensch zoo min mogelijk te grieven en de zaak tot eene goede uitkomst te brengen.

§ 4.

De liefde tot ons zelven.

I. God heeft geen bizonder gebod van liefde tot ons zelven gegeven, wijl ieder mensch, uit kracht der zoo diep in ons hart ingeprente natuurwet, zich zelven bemint.

Hoedanig nu moet de christelijke liefde tot ons zelven geregeld zijn?

Overeenkomstig de grondbeginselen des geloofs, welke ons leeren, dat wij voor alles *onze ziel* moeten beminnen, daar zij naar 't evenbeeld Gods geschapen en door Jesus' bloed vrijgekocht is, en omdat van de liefde en de zorg voor het heil onzer ziel ons eeuwig geluk afhangt.

II. De liefde tot ons zelven is dan inderdaad *christelijk:* 1°. Wanneer wij de zonde en hare gevaren zorg-

vuldig vluchten en liever alles opofferen, dan het heil onzer eenige en onsterfelijke ziel in gevaar te brengen; want het zal ons niets baten de geheele wereld te winnen, indien onze ziel schade lijdt en verloren gaat.

2°. Indien men, na het ongeluk gehad te hebben van te zondigen, zijne bekeering niet uitstelt, maar terstond rouwmoedig tot God terugkeert: want *„gelijk een dief in den nacht, zoo zal de dag des Heeren komen"* (1 Thess, V. 2).

3°. Als wij ons ijverig op de beoefening van deugden en goede werken toeleggen, dewijl wij aldus onze ziel verrijken en volmaken.

III. Wij mogen ook ons lichaam en de tijdelijke goederen beminnen, in zooverre dit met de rede en het geloof overeenkomt.

Wij mogen dus ons lichaam beminnen, *a.* als de woning onzer ziel en het werktuig, waarvan deze zich bedient om God te dienen; *b.* als tempel van den H. Geest, gewijd in het H. Doopsel; *c.* als geestelijk lidmaat van Christus, ter eeuwige verheerlijking bestemd. Derhalve moeten wij ons lichaam altijd aan den geest onderworpen houden, zijne zondige lusten bedwingen, en door versterving en boetvaardigheid ons de eeuwige vreugde des hemels verzekeren.

De *tijdelijke goederen* mogen wij beminnen als gaven van God, welke ons dienen tot eere des Allerhoogsten, tot ons eigen onderhoud, tot luister van den godsdienst en ondersteuning des naasten, of tot andere goede werken.

IV. Tegen deze wèlgeregelde liefde strijdt:

1° die verkeerde eigenliefde. waardoor men zijn eigen wil en eer stelt boven den wil en de glorie Gods;

2° die ongeregelde eigenliefde, waardoor de mensch voor het tijdelijke en voor zijn lichaam meer bezorgd is dan voor zijne ziel en zijn eeuwig geluk, of

3° alleen zich zelven bemint, met uitsluiting van zijne naasten.

Deze zondige eigenliefde verwijdert den mensch

van God, het hoogste Goed en zijn laatste doeleinde; zij is eene bron van tallooze misdrijven, en voert tot het eeuwig ongeluk.

TWEEDE AFDEELING.

OVER DE TIEN GEBODEN GODS.

§ 1.

Over het eerste gebod.

„Ik ben de Heer, uw God. Gij zult geene vreemde goden voor mijne oogen hebben; gij zult u geen gesneden beeld of gelijkenis maken, gij zult die niet aanbidden of godsdienst aandoen."

Art. I.

In- en uitwendige vereering Gods,

I. In dit eerste der tien geboden, door God op Sinaï gegeven en door Christus in het N. T. bekrachtigd en nader verklaard, wordt ons voorgeschreven, aan God de Hem verschuldigde eer te geven, Hem als den éénen waren God te erkennen, te aanbidden en te dienen.

De plicht om God, en Hem alleen, te *aanbidden* volgt hieruit: dat Hij onze Schepper en opperste Heer, het eenig volmaakte Opperwezen is. — Ook werd ons deze plicht door de goddelijke Openbaring uitdrukkelijk opgelegd. Aan dien plicht der aanbidding kunnen wij voldoen door ons geheel aan Gods opperheerschappij te onderwerpen en Hem *inwendige* en *uitwendige* vereering te bewijzen.

II. De *inwendige* vereering Gods bestaat in de onderwerping en oefeningen van het verstand en van den wil; de *uitwendige* in zichtbare en uiterlijke handelingen of teekenen van eerbied.

Ook de *uitwendige* vereering zijn wij Gode verschuldigd:

1° omdat wij van Hem, niet alleen naar de ziel,

maar ook naar het lichaam, geheel afhankelijk zijn, en het dus billijk is, dat wij Hem de schatting onzer onderwerping, zoowel door lichamelijke handelingen als door oefeningen des geestes, geven.

2°. De *uitwendige* vereering is *noodzakelijk* met de inwendige verbonden, omdat de mensch gewoon is de gewaarwordingen zijns harten uiterlijk te openbaren, en ook dewijl hij behoefte heeft aan *uitwendige middelen*, om zich tot innerlijke gevoelens op te wekken en daarin te volharden.

3°. De uitwendige godsvereering of eeredienst wordt van den mensch gevorderd, omdat hij lidmaat is der menschelijke *samenleving*. Als zoodanig toch moet hij anderen door zijn voorbeeld stichten en tot den dienst van God opwekken.

4°. Ook de maatschappij, *als zoodanig*, heeft van God haar bestaan ontvangen, en ontleent van Hem haar gezag en hare macht: zij moet dus *ook als maatschappij* God als haren Opperheer erkennen en aanbidden, wat niet anders dan door uiterlijke handelingen geschieden kan.

Hieruit blijkt, hoe noodig en redelijk de uiterlijke eeredienst is, hoe dienstig de plechtigheden van den katholieken godsdienst zijn.

III. Wij vereeren God *inwendig* door de oefening der deugden van geloof, hoop en liefde: door eerbied en aanbidding; door dankzegging voor zijne weldaden; door ijver voor zijne eer en onderwerping aan zijn wil; door het vertrouwen op Gods voorzienigheid.

Wij kunnen op eene gemakkelijke en zeer verdienstelijke wijze God vereeren, wanneer wij dagelijks, in ons morgen- en avondgebed, ons zelven en al onze werken van den dag aan Hem opdragen en dikwijls de akten van geloof, hoop en liefde verwekken.

Men behoort deze akten vooral te verwekken:

1° als men tot de jaren van verstand gekomen is;
2° als men in gevaar van sterven verkeert;
3° als men tegen een dezer deugden bekoord wordt,
4° als men de HH. Sacramenten gaat ontvangen; en

5° raadzaam is het die akten dagelijks te verwekken.

IV. Tot de ware godsvereering behoort op de tweede plaats de beoefening der christelijke *hoop*.

Hopen, in algemeenen zin genomen, is: *een goed, waarnaar men verlangt, doch dat moeielijk te bereiken is, verwachten.*

De christelijke hoop is: *eene bovennatuurlijke deugd en gave Gods, waardoor wij, met een vast vertrouwen, van God het eeuwige leven en alles, wat ons daartoe helpen kan, verwachten.*

Zij wordt eene *deugd* genoemd, omdat zij bestaat, niet in eene voorbijgaande handeling, maar in eene voortdurende genegenheid der ziel; zij wordt genoemd eene *bovennatuurlijke deugd*, omdat zij ons de bovennatuurlijke goederen, die wij alleen door de Openbaring kennen, doet verwachten; zij heet eene *gave Gods*, dewijl zij een genadegeschenk des Heeren is.

Het *voorwerp* dezer deugd is dus: de eeuwige zaligheid en alles, wat ons daartoe noodzakelijk of nuttig is, zooals de vergiffenis der zonden, de goddelijke gaven en genaden.

Tijdelijke zaken, zooals gezondheid, voorspoed, enz. kunnen alleen in zooverre het voorwerp zijn der christelijke hoop als zij nuttig zijn ter bereiking van ons eeuwig heil.

God heeft ons de zaligheid en alles, wat daartoe dienstig is, beloofd, niet om *onze* verdiensten, maar ter wille van de oneindige verdiensten van Christus, die door zijn lijden en dood, overvloedig voor onze zonden voldaan en voor ons het recht op den hemel weer verworven heeft.

Daarenboven weten wij door het geloof, dat God *almachtig* is en ons dus alle ter zaligheid noodzakelijke genaden geven *kan*; dat Hij oneindig *goed* en *barmhartig* is en ons met eene eeuwige en onbegrensde liefde bemint, en bijgevolg ons gaarne ter zaligheid helpen *wil*; dat God in het vervullen zijner beloften *getrouw* is en ons dus tot de zaligheid *helpen zal*.

Hieruit dan besluiten wij, dat de grondslag, de *be-*

weegreden der christelijke hoop is: *de almacht, de barmhartigheid en de getrouwheid* van God, die ons de zaligheid belooft heeft, ter wille van de oneindige verdiensten van Christus.

Art. II. *Over de zonden tegen het* 1e *gebod.*

I. Aan het einde onzer beschouwing over het eerste gebod, moeten wij spreken over de *zonden*, welke tegen dit gebod geschieden.

Men zondigt tegen de inwendige vereering van God: door vrijwillige God onteerende *gedachten*, door het *verzuim* van het gebed, *lauwheid* in den godsdienst, en eindelijk door de zonden, welke rechtstreeks tegen eene der goddelijke deugden strijden.

A. Hoe zondigt men tegen het geloof?

1°. In 't algemeen door *ongeloof*, waartoe *ketterij* en *twijfeling* aangaande het geloof behooren.

Door *ongeloof* zondigt ieder, die het bestaan der Openbaring kent, doch naar de daarin vervatte waarheden niet wil onderzoeken; die deze waarheden kent, maar ze niet aanneemt.

De *ketterij* bestaat hierin, dat iemand, die het geloof ontvangen heeft, door zijne schuld ééne of verscheidene waarheden des geloofs *hardnekkig* verwerpt.

Ongeloof alsmede ketterij en *vrijwillige* twijfel over waarheden, van welke men *weet* dat zij tot de goddelijke Openbaring behooren, zijn zware zonden tegen God, de opperste en onfeilbare Waarheid, aan wien wij de volkomen onderwerping van ons verstand schuldig zijn.

2°. Men zondigt tegen het geloof, als men het door woorden of daden verloochent; bijv. wanneer men daartegen spreekt, of vrijwillig en met genoegen gesprekken tegen het geloof aanhoort; eveneens door het lezen of verspreiden van ongodsdienstige boeken of geschriften.

Tot de zonden van ongeloof kan ook teruggebracht worden de *onverschilligheid* omtrent het geloof. Deze

bestaat bijv. hierin: iemand draagt den naam van Katholiek, doch hij stelt den godsdienst met elke andere meening *gelijk;* hij beweert, dat het Gode onverschillig is, op welke wijze wij Hem dienen; dat elkeen dus, volgens de overtuiging, welke hij zich zelven vormt, kan gelooven wat hem goeddunkt en ook naar eigen zienswijze zijn leven mag inrichten. — Zulke naam-Katholieken zondigen zwaar tegen het geloof, omdat zij het bestaan van het ééne ware geloof, van de ééne ware zedenleer, die op de Openbaring gegrond is, loochenen.

Tegen het eerste gebod zondigt men ook:

1°. door het verzuim der oefeningen van geloof, hoop en liefde;

2°. door verwaarloozing van- en vrijwillige verstrooidheid in het gebed;

3°. door ontevredenheid over de beschikkingen Gods, door morren en klagen tegen zijn H. wil;

4°. door *verwaarloozing* der uiterlijke godsdienstoefeningen en door *oneerbiedigheid* bij den eeredienst, b. v. door onbehoorlijke houding, gesprekken, enz.

5°. door *afgoderij*, *bijgeloof*, *tooverij*, *heiligschennis*, *en simonie.*

1°, *Afgoderij* is de misdaad van hen, die aan beelden of andere schepselen goddelijke eer bewijzen. Hoe groot en afschuwelijk deze zonde is, zullen wij gemakkelijk begrijpen, wanneer wij overdenken, dat daardoor Gods opperste heerschappij *feitelijk* ontkend wordt, en dat God die zonde bij de Israëlieten op schrikwekkende wijze strafte [1],

2°. Men zondigt door *bijgeloof*, als men, om iets te weten of te bewerken, woorden, zaken of teekenen gebruikt, welke tot dat einde geene kracht hebben, noch uit hunne eigen natuur, noch van God, noch door de instelling der H. Kerk.

Enkele voorbeelden zullen dit punt ophelderen,

Het is bijgeloof zoogenaamde waarzeggers (die bij-

1) Zie *Schuster* I. bl. 55, 72, 117. 140.

na altijd *bedriegers* zijn) te raadplegen, om te weten, hoe oud men zal worden, enz.; door middel van kaarten, spiegels enz. te voorspellen, dat iemand een geluk of ongeluk overkomen zal.

Het is bijgeloof, wanneer men aan sommige woorden, spreuken of andere teekenen, tot bevrijding van ongelukken, tot genezing van menschen of dieren, eene wonderbare en onfeilbaar werkende kracht toeschrijft. Soms zelfs misbruikt men tot bijgeloof gebeden of andere zaken, welke in zich zelven goed zijn, wanneer men b. v. daaraan de onfeilbare kracht toeschrijft, dat hij, die dat gebed bij zich draagt of leest, gevrijwaard is tegen alle gevaren, dat hij *zeker* zalig zal sterven, enz. [1]) — Eveneens is het bijgeloof, in sommige niets beduidende zaken (b. v. het aanzitten van 13 personen aan ééne tafel) een zeker voorteeken van eenig ongeluk te zien.

Het is bijgeloof en dwaasheid, te meenen, dat het *goede* geesten zijn, die door schrijvende of sprekende tafels ons de toekomst en gebeurtenissen, van 's menschen vrijen wil afhankelijk, openbaren zullen.

Al deze dingen hebben, noch uit hunne natuur, noch van God, noch door de instelling der Kerk, de macht en de kracht, welke men daaraan toeschrijft: dus verwacht men de tusschenkomst des duivels of vestigt men zijn betrouwen, dat men op God alleen stellen moest, op nietige dingen en op bedriegerij. Men maakt zich derhalve schuldig aan eene beleediging jegens God en doet *dikwerf* eene zeer groote zonde. Wij zeggen: *dikwerf*, dewijl soms door onwetendheid, eenvoudigheid of onbedachtzaamheid de grootheid der zonde veel verminderd wordt. [2]).

---

1) Een zonderling voorbeeld daarvan is de *zoogenaamde brief van Keizer Karel*, welke men nog hier en daar aantreft. In de voorrede wordt o. a. gezegd: dat hij, die dien brief leest, op doodzonde verplicht is dien driemaal af te schrijven en te verspreiden: dat hij, die hem bij zich draagt, van 80 ongelukken bevrijd zal blijven, enz. Dat is niet alleen bespottelijk, maar goddeloos!

2) Iemand hoorde een ander beweren, dat er geen kwaad instak bij

3° Door *tooverij* zondigt men, als men tracht, met behulp des duivels wonderbare dingen te verrichten, bijv. schatten te ontdekken, iemand op geheel buitengewone wijze schade toe te brengen. — Dat er in vroegere tijden menschen, die zich aan deze afschuwelijke misdaad schuldig maakten, bestaan hebben en dus ook bestaan *kunnen*, blijkt duidelijk uit de H. Schrift en uit de geschiedenis. Gewoonlijk echter zijn zij, die zich voor toovenaars of waarzeggers uitgeven, of daarvoor gehouden worden, niets anders dan laaghartige bedriegers, die het op de beurs der lichtgeloovigen gemunt hebben.

4°. *Heiligschennis* wordt bedreven door onteering of mishandeling van Gode toegewijde personen, plaatsen of zaken.

Ter opheldering een paar voorbeelden: deze zonde geschiedt door boosaardige mishandeling van geestelijken of kloosterlingen; door het rooven, verkoopen of koopen van geroofde kerkelijke goederen of eigendommen; door gewelddadig inbreken, vechten en kwaadwillig bloedvergieten in kerken en gewijde plaatsen; door vrijwillig op ongeldige of onwaardige wijze een H. Sacrament te ontvangen; beelden of relikwieën van Heiligen smadelijk te behandelen of te verminken.

In al deze en soortgelijke gevallen slaat de versmading en onteering, den schepselen aangedaan, zijdelings op God zelven terug, dewijl zij aan Hem toegewijd zijn. Deze zonde is derhalve gewoonlijk doodzonde en wordt, dikwijls reeds in dit leven, door God op schrikwekkende wijze gestraft, gelijk wij in menigvuldige voorbeelden, door de H. Schrift verhaald, zien kunnen. Deze zonde is des te grooter, naarmate het voorwerp

---

waarzeggers, spiritisten, enz. te rade te gaan ter onthulling van geheimen of van de toekomst. Hij antwoordde zeer snedig met het volgend dilemma: de waarzeggers, spiritisten, enz. bedriegen of bedriegen niet.

Indien zij bedriegers zijn, zoo laat ik mij door hen niet bedriegen.

Indien zij niet bedriegen, dan weten zij het van den duivel; ook met dezen wensch ik niet in aanraking te komen.

heiliger (b. v. het H. Sacrament des Altaars), de handeling *onteerender* en het *overleg* of het *booze opzet* grooter is.

Soms echter kan de heiligschennis eene dagelijksche zonde zijn, b. v. als men eenige centen of iets dergelijks, aan eene kerk toebehoorende, zou ontvreemden.

5°. *Simonie* wordt bedreven, als men iets zuiver geestelijks, of iets anders voor *zooverre het geestelijk is*, voor geld of geldswaarde koopt of verkoopt [1]). *Zuiver geestelijk* noemen wij alles, wat rechtstreeks op het heil der zielen betrekking heeft, b. v. de HH. Sacramenten, relikwieën, enz.

Somtijds is aan stoffelijke zaken iets geestelijks verbonden b. v. aan rozenkransen of andere voorwerpen, waaraan door de wijding aflaten verbonden zijn. Deze voorwerpen mag men dan wel verkoopen tegen de waarde der stoffelijke zaak, doch om de wijding mag de prijs niet verhoogd worden.

Indien men zulke rozenkransen of medailles verkoopt tegen de waarde der stoffelijke zaak, zonder den prijs om de wijding te verhoogen, bedrijft men wel niet de zonde van simonie, maar men zondigt tegen de stellige bepaling der Kerk, en men maakt, dat het verdienen der aflaten voor den kooper en voor anderen zeer twijfelachtig wordt.

Het is echter, gelijk uit het voorgaande duidelijk volgt, geene simonie, wanneer men geestelijke zaken tegen elkander verwisselt (b. v. relikwieën); wanneer men eenen arme eene aalmoes geeft, opdat hij voor ons bidde; dewijl in dit geval het tijdelijke *niet* beschouwd wordt als de *prijs* van geestelijke handelingen.

Tot deze soort van zonde behoort ook het koopen of verkoopen van geestelijke bedieningen, gelijk in vroegere tijden wel eens plaats vond (Zie *Schets d. Kerkelijke geschiedenis* blz. 64).

II. Welke zonden geschieden tegen de christelijke hoop?

De *wanhoop* en het *vermetel vertrouwen*: de eerste door gebrek, het andere door overdrijving. Welk eene vreeselijke boosheid deze zonden bevatten en hoe zij den mensch in 't eeuwig verderf storten, zullen wij later zien, in het 4e Hoofdstuk van het IIe Deel.

---

1) Deze zonde wordt *simonie* genoemd naar *Simon den Toovenaar*, die den Apostelen geld aanbood, opdat zij hem de macht zouden schenken, om door het opleggen der handen den H. Geest mede te deelen.

Besluit. Vervullen wij getrouw onzen plicht der in- en uitwendige godsvereering, door onze morgen-en avondgebeden geregeld en godvruchtig te verrichten; door dagelijks de akten van geloof, hoop en liefde te verwekken; door getrouw met ingetogenheid en godsvrucht de godsdienstoefeningen bij te wonen. Offeren wij elken morgen al onze werken, woorden en gedachten van den dag aan God op, en vernieuwen wij de goede meening dikwijls gedurende den dag, om zoo al onze handelingen te heiligen.

Art. III. *Over de vereering en aanroeping der Heiligen.*

I. De Kerkvergadering van Trente leert ons: dat het goed en heilzaam is de Heiligen *te vereeren* en *aan te roepen.*

De eer, welke wij aan de Heiligen geven, bestaat hierin, dat wij hoogachting, eerbied en liefde jegens hen koesteren, om de bovennatuurlijke gaven en voorrechten, welke zij van God ontvangen hebben. Deze vereering is dus geheel verschillend van die, welke wij aan God geven; want 1°. God *aanbidden* wij, d. w. z. wij schenken Hem de hoogste en opperste eer, welke den Schepper en Heer van het heelal toekomt: de Heiligen *vereeren* wij, d. i. wij dragen hun hoogachting en eerbied toe, als de getrouwe vrienden van God, maar wij beschouwen hen toch altijd als schepselen, en geven hun dus ook geene *goddelijke* eer. — 2. God aanbidden wij *om Hem zelven*, om zijne oneindige volmaaktheden; de Heiligen vereeren wij alleen wegens de voorrechten en gaven, welke zij van God *ontvangen* hebben. Bijgevolg verschilt de vereering der Heiligen én door hare *natuur* én door hare *beweegredenen* van de aanbidding Gods.

II. *De vereering der Heiligen, volgens den zin der katholieke Kerk, is geoorloofd en niet strijdig met de aan God verschuldigde vereering.*

Deze waarheid wordt bewezen:

1°. Door *de H. Schrift.* Deze getuigt ons, dat de Aartsvaders, de Profeten en andere heilige mannen *Engelen* en zelfs *menschen*, die om hunne deugd bekend waren, vereerd hebben, niet om hunne natuurlijke, maar om hunne *bovennatuurlijke* verhevenheid. Zij, die

dat deden, worden door de H. Schrift *niet* gelaakt, maar integendeel ons ook hierin als *deugdzame* mannen voorgesteld.

2°. Uit de voortdurende *leer en overlevering* der *Kerk.*

a. Sinds de eerste tijden heeft die vereering plaats gehad. Dit getuigen de HH. Vaders in hunne geschriften en de Conciliën der eerste eeuwen in hunne uitspraken. Ook leert ons de Kerkelijke geschiedenis, dat reeds in de tweede eeuw de sterfdagen der Martelaren gevierd, en altaren boven hunne graven opgericht werden.

b. De Kerk is in het bepalen der geloofsleer onfeilbaar. Daar nu het Concilie van Trente duidelijk verklaard heeft, dat de vereering der Heiligen nuttig en goed is, kan men niet zonder dwaling beweren, dat zij ongeoorloofd is.

3°. Ook de *rede* bevestigt deze waarheid.

a. De rede zegt ons, dat het geenszins berispelijk is, zijnen ouders of vrienden eerbied te bewijzen, aan groote en beroemde mannen achting toe te dragen, en feesten ter hunner eer te geven. Deze waarheid ligt zóó diep in 's menschen hart, dat men iemand, die dit zou afkeuren, als een dwaas zou aanzien. Zelfs de Protestanten vinden daarin niets afkeuringswaardigs. Welnu, indien het redelijk en goed is, menschen om hunne *natuurlijke* gaven en voorrechten te eerbiedigen; waarom zou het dan niet prijzenswaardig zijn de Heiligen te vereeren om hunne *bovennatuurlijke* verhevenheid? Zij toch schitterden op aarde door hunne heldhaftige deugden en thans zijn zij in den hemel als overwinnaars gekroond.

b. Wanneer wij iemand vereeren, *omdat hij gezant, minister of vriend des Konings is*, dan zal noch de vorst, noch een ander, dit als een beleediging des Konings beschouwen; integendeel zal men die vereering aanzien als op den hoofdpersoon terugvallende.

Zóó is ook de vereering der Heiligen niet strijdig met-, maar bevorderlijk aan Gods verheerlijking. Immers de beweegreden dier vereering is gelegen in de

erkenning en hoogschatting van de gaven, *welke de Heiligen van God ontvingen;* zij heeft tot doel *God* te verheerlijken *in* zijne Heiligen.

Uit het voorgaande blijkt, dat de vereering der Heiligen, gelijk zij in de katholieke Kerk geschiedt, niet strijdt met de in- en uitwendige eer, welke wij aan God verschuldigd zijn, maar dat zij integendeel middellijk de vermeerdering van Gods eer bevordert.

III. *De aanroeping der Heiligen* bestaat hierin, dat wij hen verzoeken en smeeken, dat zij, steunende op de oneindige verdiensten van Christus, door hunne voorspraak bij God, ons de zegeningen des hemels verkrijgen. Hieruit blijkt dus:

1°. dat wij alle genaden en gunsten *van God*, den Gever van alle goed, verwachten, ofschoon wij de Heiligen verzoeken onze voorsprekers bij den Allerhoogste te zijn.

2°. Dat het gebed der Heiligen steunt op de verdiensten van Christus, die onze *eenige* Verlosser en van nature onze *hoogste en eeuwige Middelaar* is; de Heiligen zijn slechts *oneigenlijk* en alleen door Christus middelaars bij God, door wier voorspraak wij *zekerder* en *gemakkelijker* verhoord worden.

3°. Daaruit volgt ook het verschil tusschen het gebed tot God, (dan zeggen wij: *ontferm U onzer, geef ons*) en ons gebed tot de Heiligen, waarbij wij zeggen: *bid voor ons, verkrijg ons van God.*

Indien wij de Heiligen op een andere wijze om hunnen bijstand verzoeken, dan bedoelen wij steeds, dat zij ons door middel van hunne voorbede en geenszins door hunne eigen krachten zullen bijstaan.

IV. De aanroeping der Heiligen in dien zin verstaan, is, ofschoon niet *volstrekt noodzakelijk* ter zaligheid, toch zeker *heilzaam* en *goed.*

Ten bewijze dezer waarheid het volgende:

1°. De H. Schrift leert, dat het nuttig is de voorbede van de *levenden* in te roepen. *„Ik bid u, broeders, dat gij mijner in uwe gebeden tot God indachtig zijt."* Aldus schrijft de H. Paulus aan de Romeinen (XV, 30).

Daaruit volgt, dat het ook heilzaam is, de Heiligen, die met Christus in den hemel heerschen, aan te roepen.

Ook verklaart de H. Schrift, dat de Engelen en Heiligen voor ons bij God bidden en vele gunsten verkrijgen. Ziehier eenige voorbeelden. De Profeet Zacharias verhaalt (I. 12), dat een Engel des Heeren voor de Joden bad en van God verkreeg hetgeen hij vraagde. De H. Joannes (Apoc, V. 8) zegt, dat de grijsaards, die voor den troon van het Lam neerknielden, gouden vaten droegen, *gevuld met reukwerken, die de gebeden zijn der Heiligen*, d. i. der rechtvaardigen, die op aarde leven. — Indien de Engelen en Heiligen voor ons bidden en veel voor ons verkrijgen, dan is het zeker ook nuttig hunne voorspraak in te roepen.

2°. Ten allen tijde werd in de Kerk die voorbede ingeroepen, gelijk de akten der Martelaren, de geschriften der HH. Vaders, de besluiten der oudste Conciliën en de liturgische boeken der eerste eeuwen getuigen. Door de Kerkvergadering van Trente eindelijk werd duidelijk bepaald, dat de aanroeping der Heiligen goed en nuttig is. Aan deze *onfeilbare* verklaring moeten wij ons gaarne onderwerpen.

3°. Deze waarheid volgt ook uit het leerstuk van *de gemeenschap der Heiligen*. Immers, gelijk wij vroeger zagen, blijft er tusschen ons en de zaligen des hemels een band van geestelijke verwantschap bestaan; zij beminnen ons en verlangen ons gelukkig te zien. Dus kunnen wij met recht besluiten, dat zij ook voor ons bidden, en wij bijgevolg hunne voorbede mogen inroepen.

4°. Eindelijk leert zelfs *onze rede*, dat iemand, die, om van zijn vorst iets te verkrijgen, de tusschenkomst van een hoveling of vriend des konings inroept, aan den eerbied zijnen koning verschuldigd, niet te kort doet, maar zelfs zijn verzoek eer ziet ingewilligd. Zóó is ook de aanroeping der Heiligen geenszins strijdig met den eerbied en het vertrouwen, welke wij in God moeten stellen, daar wij hen slechts als voorsprekers en medehelpers bij den Koning der Ko-

ningen beschouwen, en hunne voorbede maakt, dat wij des te meer hoop kunnen hebben op de verhooring onzer gebeden.

Aldus besluiten wij — tegen de bewering der Protestanten, — dat de vereering en aanroeping der Heiligen, gelijk die in de katholieke Kerk geschiedt, *niet* in strijd kan wezen met de eer, welke wij aan God verschuldigd zijn, maar integendeel *goed* en *heilzaam* is.

V. Op eenige vragen moeten wij hier een kort antwoord geven.

A. Waarom bouwen de Katholieken *kerken en altaren ter eere der Heiligen* en dragen zij de H. Mis ter hunner eer op?

1°. Wij bouwen kerken, enz. *ter eere van de Heiligen*, d. w. z. onder aanroeping der Heiligen, om hen daàr op eene bizondere wijze te vereeren. Wij richten echter geene altaren, enz. op *voor* de Heiligen, alsof wij hen als godheden wilden aanbidden; in *dezen* zin bouwen wij *alleen* den Allerhoogste altaren en kerken.

2°. Het gebruik, om boven de graven der Martelaren kerken of altaren te bouwen, bestaat sedert de eerste eeuwen der Kerk. Kon dit in die tijden niet gebeuren, dan werden de relikwieën van een Heilige naar de kerkgebouwen gebracht, en deze droegen alsdan (gelijk ook thans nog geschiedt) den naam van dien Heilige.

3°. De H. Mis wordt insgelijks aan God *alleen* opgedragen, niet *aan* de Heiligen; men zegt echter, dat zij ter hunner eer wordt opgedragen, wanneer dit geschiedt om God te bedanken voor de glorie, welke Hij aan de Heiligen geschonken heeft, om van God te verzoeken, dat hunne voorspraak door Hem worde aangenomen, enz.

B. Weten de Engelen en Heiligen wat wij ter hunner eer doen?

Ja, dat is ontwijfelbaar. In de H. Schrift wordt ons dit aangetoond. Zoo b. v. wordt daar gezegd, dat de Engelen onze gebeden aan God opdragen (Zie de geschiedenis van Tobias). Ook blijkt dit uit de ontel-

bare gebeden tot de Heiligen, die, soms op wondervolle wijze, verhoord werden. — *Op welke wijze* zij dit weten, behoeven wij niet te onderzoeken, dewijl God menigvuldige middelen daartoe ter zijner beschikking heeft.

C. De H. Schrift zegt, dat wij éénen Middelaar hebben bij God, namelijk Christus; waarom roepen wij dan de Heiligen aan?

1°. Christus is de ééne Middelaar, die ons *verlost* heeft; daaruit volgt geenszins, dat anderen niet voor ons *bidden* kunnen.

2°. Ook bidden de Heiligen niet anders dan in den naam van *Christus* voor ons, en alleen uit kracht van *zijne* verdiensten worden zij verhoord. De inroeping dier voorspraak is dus geen blijk van mistrouwen jegens den Zaligmaker, maar eene Gode aangename daad, gelijk wij bewezen hebben,

D. Hoe weten wij met zekerheid, dat deze of gene werkelijk *heilig* is?

1°. Over hen, die in de H. Schrift *Heiligen* genoemd worden, kan geen twijfel bestaan.

2°. De Martelaren, die voor Christus hun leven hebben opgeofferd, bezitten volgens de belofte des Heilands (Matth. XVI, 25) het eeuwige leven.

3°. Zij, die door de Kerk *zalig* verklaard zijn, mogen gewoonlijk slechts op bepaalde plaatsen in het openbaar vereerd worden; de *heilig* verklaarden worden aan de gansche Kerk ter openbare vereering voorgesteld. — De zalig- en heiligverklaringen geschieden thans alleen door den Paus, die, na rijp overleg en nauwkeurig onderzoek en bijgestaan door de verlichting des H. Geestes, de uitspraak doet. Vooraf echter moet met volkomen zekerheid bewezen zijn, *a.* dat iemand de christelijke volmaaktheid in verheven graad beoefend heeft; *b.* dat God zijne heiligheid door mirakelen heeft bevestigd.

Ook van hen dus, die ons door de Kerk ter vereering voorgesteld worden, weten wij met zekerheid, dat zij in den hemel zijn opgenomen.

VI. Wie moeten wij meer dan alle Engelen en Heiligen vereeren?

De allerzaligste en onbevlekte Maagd en Moeder Gods, Maria. *a.* Zij immers is de heiligste van alle schepselen; zij werd zonder zonde, geheel onbevlekt ontvangen en was bovendien, van het eerste oogenblik van haar bestaan, met den overvloed van Gods genade vervuld; zij, de gezegende boven alle vrouwen, werd gekozen om de Moeder te worden van God den Zoon, Jesus Christus. Thans is zij in den hemel boven alle Engelen en Heiligen verheven, en bezit daar de grootste heerlijkheid, welke het een schepsel mogelijk is te bereiken. — Met recht vereeren en beminnen wij derhalve Maria meer dan alle andere Heiligen, en vieren wij met groote plechtigheid hare feesten.

b. Maria, de Koningin des hemels, vermag boven alle andere Heiligen het meest bij God. Van haar zeggen de HH. Vaders, dat zij, door hare voorspraak, *alles* bij God verkrijgen kan, en de uitdeelster is der goddelijke genadeschatten.

c. Maria, eindelijk, wier hart van de vurigste liefde tot God ontstoken is, bemint ons om God met de innigste teederheid als hare kinderen, die, door het dierbaar bloed van haren goddelijken Zoon verlost, door Jesus zelven aan haar toevertrouwd en bestemd zijn, om den Allerhoogste in eeuwigheid te loven.

Met recht dan stellen wij het grootste vertrouwen op hare voorspraak en nemen wij in al onzen nood tot haar onze toevlucht.

Art. IV. *Vereering der beelden en relikwieën.*

I. *Is de vereering der beelden van Christus of van de Heiligen niet in strijd met het eerste gebod?*

Als wij deden gelijk de heidenen en de beelden aanbaden als godheden, of indien wij aan die beelden zelven eene goddelijke kracht toekenden en meenden, dat wij daarvan iets verwachten konden, — dan zou-

den wij de zonde van afgoderij begaan, welke door het eerste gebod verboden is.

II. De vereering, welke wij, onder goedkeuring der Kerk, aan de beelden bewijzen is *niet* in strijd met daardoor, *zij is integendeel goed en nuttig.*

Dat zij *geoorloofd* is volgt:

1° *uit den aard der zaak zelve;* want de eer, welke wij aan de beelden bewijzen, heeft *niet* rechtstreeks tot voorwerp de van hout of steen vervaardigde beelden, maar *den persoon*, die daardoor voorgesteld wordt. Wij *aanbidden* dus die beelden niet, maar brengen alle eer, welke wij daaraan geven, terug op Christus en de Heiligen, die ons voorgesteld worden — en dit is zeker geoorloofd. Daarin is bijgevolg niets strijdigs met het eerste gebod, dat zegt: *gij zult u geen gesneden beeld of gelijkenis maken;* want op die woorden volgt als uitlegging, gelijk de HH. Vaders ons leeren: *gij zult die niet aanbidden of godsdienst aandoen.* Alleen dus dit laatste — de afgoderij — is verboden.

2°. *De H. Schrift* verhaalt ons, dat God zelf bevel gaf twee beelden van Cherubijnen aan elke zijde van de ark te plaatsen; een koperen slang op te richten, waardoor zij, die haar aanzagen, de gezondheid terugbekwamen. -- Mocht deze slang, eene voorafbeelding des Verlossers (Joan. III, 14), vereerd worden, dan mogen ook wij aan de beelden der Heiligen eer bewijzen.

3°. Deze vereering heeft ten allen tijde in de Kerk plaats gehad, en mag dus niet afgekeurd worden. Dit feit getuigen ons alle HH. Vaders, de oudste gedenkteekenen der eerste eeuw in de katakomben, en de geschiedenis der Iconoclasten; zelfs de heidensche schrijvers bewijzen het, daar zij den Christenen daarvan een verwijt maken.

4°. Ook *de rede* leert ons, dat die vereering geoorloofd is. Immers, indien men voor de beeltenis van zijnen koning of van andere groote mannen eerbied mag hebben; indien een kind het afbeeldsel zijner ouders

in hooge eere mag houden, en onze rede dat volkomen goedkeurt — dan moet ook de vereering der beelden, gelijk die in de katholieke Kerk geschiedt, goedgekeurd en aanbevolen worden.

III. *Waarom is de vereering der beelden nuttig en voordeelig?*

1°, Omdat die beelden de geschiedenis van de geheimen onzer Verlossing voorstellen, ons aan de weldaden, welke wij van God ontvangen hebben, herinneren, en bijgevolg dienen, om ons in het geloof te onderrichten en te versterken, alsook om ons tot dankbaarheid en tot een deugdzaam leven aan te sporen.

2° Omdat zij de deugden en het leven der Heiligen, alsook hunne heerlijkheid in den hemel ons voor oogen stellen, waardoor wij worden opgewekt, om hun voorbeeld na te volgen en God getrouw te dienen.

3°. Omdat door die aanschouwelijke voorstellingen onze geest wordt geholpen, om met meer aandacht en godsvrucht te bidden.

IV. *Relikwieën* der Heiligen noemen wij vooral hunne lichamen en beenderen, doch ook hunne kleederen en andere voorwerpen, welke hun hebben toebehoord of door hunne aanraking geheiligd zijn (gelijk b. v. de martelwerktuigen).

Dat het geoorloofd en nuttig is de relikwieën te vereeren, leert ons:

1°. de H. Schrift. Zij verhaalt, dat dit gebruik bij de Israëlieten bestond en nergens keurt zij dit af; integendeel getuigt zij, dat God door middel van relikwieën mirakelen deed of deze vereering met wondervolle genezingen beloonde. Zoo werd een overledene, bij de aanraking van het lichaam van den profeet Eliseüs, ten leven opgewekt; eene zieke vrouw genas bij de aanraking van het kleed des Verlossers; door de oplegging der zweetdoeken van den H. Paulus werden kranken gezond en duivelen uitgedreven.

2°. Sinds de Apostolische tijden werden de overblijfselen der Heiligen in hooge eer gehouden. De Kerkelijke geschiedenis verhaalt ons, dat de eerste Christenen

zich de grootste moeite getroostten, zelfs hun leven in gevaar stelden, om de lichamen der Martelaren te redden; dat zij doeken in het bloed dergenen, die voor Christus gestorven waren, doopten en met eerbied bewaarden; dat de heidenen, die dat alles wisten, de lichamen der Martelaren in rivieren of in de zee lieten neerzinken, om ze aan de vereering der Christenen te onttrekken.

3°. Eindelijk zegt ons de rede, dat deze vereering geheel natuurlijk en redelijk is, gelijk het billijk en prijzenswaardig is, dat men geschenken of gedenkstukken van overleden ouders of vrienden bewaart en in eere houdt. — De Protestanten zelven bewaren eerbiedig sommige voorwerpen, welke aan de eerste *hervormers* toebehoord hebben.

V. Waarom worden de relikwieën vereerd?

1°. Omdat zij overblijfselen en gedenkteekenen zijn van hen, die eens onze broeders in het geloof waren en thans, in de heerlijkheid des hemels, onze vrienden en beschermers zijn.

2°. Omdat de lichamen der Heiligen, volgens het getuigenis van den H. Paulus, ledematen van Christus en tempels van den H. Geest geweest zijn.

3°. Omdat zij eens, in den jongsten dag, bij God verheerlijkt en met onsterfelijkheid zullen gekroond worden [1]).

Besluit. Laten wij de Heiligen getrouw vereeren, vooral de H. Maagd Maria, den H. Jozef, onzen Engelbewaarder en onzen H. Patroon. Bevelen wij ons dikwijls in hunne voorspraak aan, vooral in het uur der bekoring.

Houden wij hunne beelden en relikwieën in hooge eer. Dat de beeltenis van O. L. V. en van andere Heiligen elke huiskamer versieren, en boven alles bekleede het kruisbeeld in elke woning eene eereplaats!

In de lezing van de levens der Heiligen zullen wij eene aangename en voor geest en hart nuttige uitspanning vinden.

---

1) Om de *echtheid* der relikwieën, welke ter *openbare* vereering voorgesteld worden, te verzekeren, heeft de H. Kerk alle mogelijke voorzorgen genomen en vele strenge bepalingen en voorschriften gegeven.

§ 2.

Over het tweede Gebod.

„Gij zult den naam van den Heer uwen God, niet ijdel gebruiken."

Art. I. *IJdel gebruik van Gods naam.*

I. Door dit gebod wilde God ons bizonder waarschuwen tegen alle onteering van zijnen naam.

Onder den *naam Gods* wordt hier verstaan *elke benaming*, welke het Opperwezen toekomt.

Door het tweede gebod is dus verboden elk misbruik of onteering van den naam des Allerhoogsten, namelijk:

1° door dien naam oneerbiedig uit te spreken;

2° door godslastering en spotternij met den godsdienst;

3° door zondig zweren of vloeken;

4° door het breken van belofte.

II. *„Dat de naam Gods niet voortdurend in uwen mond zij, en meng ook niet de namen der Heiligen in uwe gesprekken; want gij zoudt hierdoor niet zonder zonde blijven"* (Eccli. XXIII, 10).

Uit deze woorden der H. Schrift zien wij, dat het zondig is den naam van *God*, van *Jesus*, van Maria of andere Heiligen op lichtzinnige of oneerbiedige wijze uit te spreken. Insgelijks is het berispelijk, de namen van het H. Kruis, de HH. Sacramenten, enz. zonder eerbied te noemen, alsook de woorden of spreuken der H. Schrift tot scherts te misbruiken. — In den regel is dit alles alleen dagelijksche zonde, indien daarmede geene *verachting* of *groote ergernis* gepaard gaat.

Art. II. *Godslastering. — Spotternij met godsdienstige zaken.*

I. Men maakt zich aan *godslastering* schuldig, als men aan God, aan de Heiligen of aan heilige zaken iets toeschrijft, dat tegen hunne eer is, of iets loochent

dat hun toekomt of spotsgewijze van hen spreekt.

Het is dus eene godslastering, als men met opzet zegt of vrijwillig denkt: *God is niet barmhartig, niet rechtvaardig.* Insgelijks, als men tracht met woorden of daden het geloof, de Kerk, de godsdienstige plechtigheden, enz. belachelijk en verachtelijk te maken.— Al wordt dit laatste niet bedoeld, dan is zulke scherts toch altijd zeer onbetamelijk.

II. De godslastering is, wanneer zij vrijwillig geschiedt, eene zeer zware doodzonde. Immers:

a. Daardoor beleedigt men *rechtstreeks* de goddelijke Majesteit in hare oneindige volmaaktheden, of men hoont en versmaadt God in zijne Heiligen.

„Een godslasteraar is slechter dan een verdoemde; deze lastert God, dewijl hij door Hem gestraft wordt; gene echter terwijl God hem goed doet," zegt de H. Alphonsus.

b. Hoe vreeselijk deze zonde is, blijkt ook uit de schrikwekkende straffen, welke God in het O. V. tegen de godslasteraars bepaald heeft. *„Wie den naam Gods lastert, zal den dood sterven; de gansche menigte ..... zal hem steenigen"* (Levit. XXIV, 16).

c. Eindelijk strekt deze zonde menigmaal aan anderen, in wier tegenwoordigheid zij geschiedt, tot groote ergernis.

Art. III. *Eed doen of zweren.*

I. Wat is zweren of eed doen?

God of iets, wat God bizonder aangaat, tot getuige nemen der waarheid van hetgeen men zegt.

Tot het *wezen* van een eed behoort dus:

1° dat men de *meening* hebbe God zelven, *rechtstreeks* of *middellijk*, tot getuige voor de waarheid van een gezegde in te roepen;

2°. dat die *aanroeping*, hetzij door woorden of door teekenen, werkelijk geschiede.

De aanroeping van het getuigenis Gods geschiedt *onmiddellijk* als men b. v. zegt: *God is mij getuige, dat ik de waarheid spreek; God zal mij straffen, verdoemen, als het niet waar is.*

Zij geschiedt *middellijk* als men zweert *bij den hemel, het H. Kruis, het Evangelie, de eeuwige zaligheid*, enz.

II. De spreekwijzen: *waarachtig, zoo waar als ik hier sta, zoo waar als ik leef, op mijn eerewoord*, enz, zijn *geene* eeden, dewijl God niet rechtstreeks en ook niet zijdelings tot getuige opgeroepen wordt. Het is echter niet betamelijk, zonder goede reden die woorden uit te spreken.

III. Wanneer is het geoorloofd te zweren?

Als de eed gedaan wordt 1° *met goed oordeel;* 2° *met rechtvaardigheid* en 3° *met waarheid.*

Men zweert 1° *met goed oordeel*, als men het alleen doet uit noodzakelijkheid of om gewichtige redenen, b. v, als men voor de rechtbank een eed moet afleggen, of om langdurige twisten te beslechten.

Men zweert 2° *met rechtvaardigheid*, als datgene, wat men onder eede belooft of waarop men zweert, goed of ten minste niet kwaad is.

De eed geschiedt 3° *met waarheid*, als men *zedelijkerwijze zeker* is van de waarheid van hetgeen men bevestigt, of van den wil of de meening om de belofte, die men onder eede doet, uit te voeren.

IV. Wanneer zondigt men door zweren?

1° Als men zonder noodzakelijkheid of gewichtige reden zweert of anderen daartoe aanzet, daar deze handeling eene oneerbiedigheid jegens den naam Gods bevat. Doch wanneer dit geschiedt *met waarheid* en zonder groote ergernis voor anderen, is het slechts eene dagelijksche zonde.

2°. Als men onder eede belooft iets kwaads te doen of iets goeds te laten b. v. zich te wreken op zijnen vijand, zijne kinderen in het Protestantisme op te voeden, enz. Hij, die een zoodanigen eed doet, begaat gewoonlijk doodzonde, ten minste als de beloofde zaak eene zware zonde in zich bevat; hij blijft zelfs voordurend in die zonde, zoolang hij dien eed wil houden. — Daaruit volgt dus, dat men zulk een eed *niet houden mag*, en zelfs verplicht is terstond van voornemen te veranderen.

3°. Als men een *valschen* eed doet, begaat men *altijd* eene doodzonde, dewijl men daardoor God beschimpt, wiens getuigenis men ter bevestiging der leugen inroept.

Een *valsche eed* wordt gedaan:

a. wanneer men *onder eede* iets verzekert, dat men weet niet waar te zijn, of belooft, wat men niet houden wil;

b. als men *onder eede* iets verzekert, terwijl men inderdaad *twijfelt* of niet zeker weet, dat het gezegde op waarheid berust.

4°. Eindelijk zondigt men door het *niet houden* van hetgeen men onder eede beloofd heeft, tenzij de vervulling dier belofte, door bijkomende omstandigheden, geheel of bijna onmogelijk geworden is. Somtijds mag men hier iets voor onmogelijk houden, wat buitengemeen bezwaarlijk geworden is.

Art. IV. *Vloeken.*

I. *Vloeken*, in algemeenen zin genomen, beteekent: *kwaad toewenschen.* Dit kan geschieden aan de schepselen geheel op zich zelven beschouwd, en dan is het eene *verwensching* strijdig met het vijfde gebod. Het kan ook geschieden *rechtstreeks* tegen God of *middellijk*, namelijk door de schepselen *in hunne betrekking tot God* te vloeken. — In deze beteekenis wordt *vloeken* gewoonlijk verstaan, en is dan eene zonde tegen het tweede gebod.

Aan deze zonde van vloeken maken zij zich schuldig, die *woorden uitspreken, welke, volgens de algemeene opvatting der menschen, of door andere omstandigheden, eene verwensching van God of van de schepselen, in hunne betrekking tot God, bevatten.*

II. Als werkelijke vloeken moeten dus beschouwd worden de Nederlandsche woorden: *G. v. d.* en de Fransche *mort D.; S Nom de D.;* insgelijks de verwensching en vervloeking van regen of droogte, *als van God gezonden*, vooral wanneer dit geschiedt met bijvoeging van den H. Naam Gods.

Derhalve zijn de overigens zeer onbetamelijke, woorden: *verdoemd, nom de Dieu, sacré nom*, op zich zelven beschouwd, geen eigenlijke vloeken.

III. Vloeken is, evenals godlasteren, eene *zware* zonde, dewijl het eene groote beleediging jegens God bevat. Derhalve noemt de Apostel Paulus *de vloekers* onder degenen, die van het rijk der hemelen zullen uitgesloten worden. En de H. Thomas van Aquine zegt: „*Elke zonde, bij het vloeken en godlasteren vergeleken, is van geringer boosheid.*"

Het vloeken kan echter eene *dagelijksche* zonde worden, namelijk als het geschiedt 1° zonder volkomen vrijen wil of volmaakte toestemming; of 2° uit eene vroegere gewoonte, *welke men, in zoover zij vrijwillig was, heeft afgelegd* door de middelen, welke de biechtvader heeft voorgeschreven, te gebruiken. Zelfs kan in dit geval het uitspreken van een vloek, als het *geheel onvrijwillig* geschiedt, zonder eenige zonde gebeuren.

Men merke echter wèl op, dat iemand, die de gewoonte van vloeken heeft, zoolang hij deze gewoonte niet verfoeit en zich niet beijvert ze af te leggen, in staat van doodzonde voortleeft.

Art. V. *Over de belofte.*

I. Men kan ook, gelijk vroeger gezegd is, tegen het tweede gebod zondigen door het *breken van belofte.*

Wat is eene *belofte?*

Eene toezegging, vrijwillig aan God gedaan, waardoor men zich verplicht, om iets, wat Hem aangenaam is en wat men volbrengen kan, te verrichten.

Tot het wezen eener werkelijke belofte is dus noodzakelijk:

1°. dat het eene ware toezegging zij, waardoor men zich *in geweten wil verplichten.* — Men doet alzoo geene belofte, wanneer men slechts *het voornemen* maakt een of ander goed werk te verrichten.

2°. De toezegging moet *vrijwillig* geschieden, d. w. z.

men moet de *verplichting*, welke men op zich neemt, *kennen*, en die ook *willen* aanvaarden.

3°. Zij moet aan *God* gedaan worden. — Een toezegging aan een *Heilige* gedaan, is alleen dan, in den eigenlijken zin, eene *belofte*, als men zich daardoor tegelijkertijd jegens God wil verbinden.

4°. Wordt vereischt, dat hetgeen men belooft, beter is te doen dan niet te doen. — De toezegging van iets kwaads of ijdels, of van iets, dat in de gegeven omstandigheden voor den belovende *niet beter* is, moet als ongeldig beschouwd worden.

5°. Men moet bij machte zijn, de belofte te volbrengen.

II. De eigenlijke belofte is aangenaam aan God, en maakt het beloofde werk verdienstelijker. De H. Schrift verhaalt ons ontelbare voorbeelden van beloften, welke door God met welgevallen zijn aangenomen; zij noodigt er ons zelfs toe uit: *„Doet beloften en vervult ze voor den Heer"* (Ps LXXIV, 12).

De belofte is eene daad van godsvereering, eene vrijwillige offerande, niet alleen van een goed werk, maar ook van den vrijen wil: zulk offer is dus zeker aangenaam aan God en zal de verdienste der handeling vermeerderen.

III. Men is in geweten verplicht de gedane belofte te volbrengen; want ontrouw en woordverbreking jegens den evenmensch wordt door iedereen voor schandelijk gehouden; dus is zulke ontrouw, jegens God gepleegd, veel schandelijker en zondiger. Derhalve zegt de H. Schrift: *„Als gij eene belofte doet aan den Heer, uwen God, laat dan niet na, ze te vervullen; want de Heer eischt ze van u op, en zoo gij het niet doet, zal het u tot zonde gerekend worden"* (Deuteron. XXIII. 21).

Wie eene belofte doet is derhalve onder *zware zonde* verplicht die te houden, tenzij de beloofde zaak van weinig belang zij, of als men bij het beloven eener gewichtige zaak zich uitdrukkelijk *alleen onder dagelijksche zonde* heeft willen verplichten.

IV. Bij het doen van beloften moet het volgende wél in acht genomen worden:

1°. wij moeten nimmer eene belofte afleggen met overhaasting of in oogenblikken van verwarring; maar alleen na rijp beraad en overleg.

2°. Overwegen wij vooraf, of onze krachten en de middelen, die ons ten dienste staan, ter vervulling der belofte toereikend zijn, en of wij daardoor niet aan de rechten van anderen te kort doen.

3°. Vragen wij eerst Gods bijstand, en raadplegen wij onzen biechtvader, vooral als wij eene belofte voor een langen tijd, of eene belofte, die om andere redenen van bizonder gewicht is, willen afleggen.

V. De verplichting der belofte houdt op:

1°. als de vervulling daarvan volstrekt of zedelijkerwijze onmogelijk geworden is. — Hij echter, die vrijwillig een beletsel stelt, maakt zich voor God schuldig.

2°. Wanneer door de kerkelijke Overheid of door een Priester, die daartoe de macht bezit, de belofte ontbonden of in een ander goed werk veranderd wordt.

3°. Die verplichting houdt ook op, als de *voorwaarde*, onder welke men de belofte gedaan heeft, niet vervuld wordt; een vader, die b. v. eene bedevaart belooft, *indien* zijn kind gezond wordt, is tot niets gehouden als het kind sterft.

4°. Eene belofte, welke niet volbracht kan worden *zonder zonde of zonder schending van het recht eens derden*, is van den beginne af ongeldig en zonder verbindende kracht.

VI. Tot hiertoe spraken wij over de belofte in het algemeen; thans nog een enkel woord over de *plechtige beloften*. Daardoor verstaan wij *die beloften, welke op plechtige wijze gedaan en door de Kerk als zoodanig aangenomen worden*, gelijk b. v. de belofte van *vrijwillige armoede, eeuwige zuiverheid en volkomen gehoorzaamheid*, welke door de leden van de geestelijke Orden afgelegd worden. Deze beloften mag men niet afkeuren: integendeel moet men hen, die ze afleggen, bewonderen en hoogschatten. Inderdaad, deze doen niets anders, dan de *Evangelische raden*, door Christus zelven gegeven, in beoefening brengen; zij verbinden zich tot het streven naar de christelijke volmaaktheid. Ook werd ten allen tijde het afleggen der plechtige beloften, alsook het kloosterleven in 't algemeen, door de Kerk goedgekeurd en in bescherming genomen 1).

1) Over het *recht van bestaan* en *het nut* der religieuse Orden zal later meer gezegd worden.

VII. Aan het einde dezer paragraaf moeten wij nog een kort antwoord geven op de vraag: is het voldoende, als wij den naam Gods niet onteeren?

Dat is niet genoeg; wij behooren ook Gods heiligen naam te vereeren:

1° door den Heer te loven en te danken voor zijne weldaden;

2° door den naam Gods en den zoeten naam van Jesus met vertrouwen en godsvrucht aan te roepen in allen nood, en vooral in de bekoring.

3°. Ook moeten wij voor Gods heiligen naam ijveren, door onteeringen, in zoover wij kunnen, te beletten en door al onze werken ter eere Gods te verrichten.

Besluit. Maken wij het voornemen altijd een grooten afkeer te hebben van het vloeken en lichtvaardig zweren; nooit den naam Gods ijdel uit te spreken; maar in droefheid en leed, en vooral in 't oogenblik der bekoring, met godsvrucht de HH. namen van Jesus en Maria aan te roepen.

§ 3.

Over het derde gebod.

„Wees gedachtig dat gij den sabbatdag heiligt."

I. Het derde gebod behoort in zooverre tot de natuurwet, als het ons verplicht een *zekeren tijd* aan de vereering van God te besteden. Dat immers wordt ons door de rede geleerd. Het voorschrift van den *sabbat* of *zevenden dag der week* aan God op bizondere wijze toe te wijden, is een *goddelijk* gebod, in het O. V. gegeven, ter gedachtenis aan den dag, waarop de Schepper als het ware *rustte*, dewijl het scheppingswerk voltrokken was. — Onder het N. T. hebben de Apostelen, daartoe door den Verlosser gemachtigd, den *Zondag*, den eersten dag der week, in plaats van den sabbat, tot bizondere godsvereering aangewezen. Deze verandering wordt in eenige plaatsen der H. Schrift [1]) aangeduid, en door de Overlevering met volle zeker-

1) Zie Schuster II 134.

heid bevestigd. De reden dezer verandering is : omdat op den Zondag het werk onzer Verlossing, dat eene nieuwe geestelijke schepping is, voltrokken werd. Op dien dag immers is Christus, als overwinnaar van dood en hel, uit het graf opgestaan, en is de H. Geest over de Apostelen nedergedaald.

II. Deze bepaling der Apostelen, die later door de kerkelijke geboden nader omschreven en verklaard werd, verplicht ons den Zondag te heiligen : 1° door werken van godsdienstigheid — en 2° door onthouding van slaafschen arbeid [1].)

Om den Zondag te heiligen, zijn wij *onder doodzonde* verplicht het H. Misoffer bij te wonen. Hoe wij dezen plicht vervullen moeten, en om welke redenen wij daarvan kunnen ontheven zijn, zal later, bij het 2e gebod der Kerk, verklaard worden.

Hier worde echter het volgende opgemerkt : dat wij, al bestaat daartoe geene uitdrukkelijke verplichting, den Zondag behooren te heiligen, door daarenboven zooveel mogelijk ook de overige godsdienstoefeningen, zooals vespers, lof, onderrichting en predikatie, bij te wonen.

Het aanhooren van Gods woord is voor *velen* een noodzakelijk middel, om de kennis van de geloofswaarheden en van hunne christelijke plichten te verkrijgen of te behouden. Voor *allen*, zonder uitzondering, is dat zeer nuttig, wijl de mensch daarin hoogere kracht, troost en opbeuring vindt, om, van de zonde afgeschrikt, op den weg der deugd voort te gaan.

III. Welke werken zijn voornamelijk op den Zondag verboden ?

Alle slaafsche werken en ambachten, koophandel en processen, tenzij eene wettige reden het anders vereische.

a. Door *slaafsche werken* [2]) worden aangeduid die

1) Over de viering der Heiligedagen wordt gesproken bij het eerste gebod der Kerk.

2) In tegenstelling van *slaafsche* werken, noemt men *vrije werken* (d. w. z. die den vrijen man passen) die, waarbij vooral de geest werkzaam is en een geestelijk doel beoogd wordt. zooals : lezen, schrijven, muziek maken, onderricht in wetenschap geven. Deze werken zijn op Zondag niet verboden.

werken, welke vooral door het lichaam voltrokken worden en hoofdzakelijk voor het lichaam nuttig zijn, namelijk die werken, welke gewoonlijk door dienstboden, daglooners, enz. verricht worden, zooals huis-, veld- en tuinarbeid.

b. Tot de *ambachten,* wier uitoefening op den Zondag verboden is, behooren die van kleermakers, schoenmakers, wevers, smeden, timmerlieden, bakkers, enz.

c. *Koophandel* is streng verboden, wanneer deze in 't openbaar en met gedruisch (b. v. op markten en pleinen) geschiedt. — Ook is het over 't algemeen niet geoorloofd in winkels te koopen en te verkoopen. Eene uitzondering maakt het verkoopen van geneesmiddelen en eenige voor het dagelijksch gebruik benoodigde levensmiddelen.

Evenwel kan in sommige plaatsen, waar dit gebruikelijk is, het koopen en verkoopen in winkels geoorloofd zijn. Het is echter zeer wenschelijk, dat dit niet geschiede gedurende de godsdienstoefeningen, en ook, dat de winkelkasten op Zondag gesloten blijven.

d. Onder *processen* wordt verstaan datgene, wat tot de *rechtsgedingen* behoort, zooals: het oproepen der partijen, het getuigenverhoor, het pleidooi, enz.

Opmerking. Sommige werken, ofschoon uit hunnen aard lichamelijk, worden, wegens een wettig gebruik, als geoorloofd beschouwd, zooals: *jagen* zonder veel gedruisch, *visschen* met angels, te voet of per rijtuig *reizen*, *feestelijke maaltijden* bereiden, enz.

IV. Eene geoorloofde uitspanning, welke men buiten den tijd der godsdienstoefeningen neemt, is niet verboden. Slechte vermaken en losbandige spelen zijn altijd en overal ongeoorloofd, maar op den Zondag nog grootere zonden dan op andere dagen, omdat degenen, die zich 's Zondags daaraan overgeven, den dag des Heeren ontheiligen.

Degelijke Christenen zijn ook niet gewoon, op den Zondag publieke vermakelijkheden bij te wonen.

V. Door te arbeiden of zijne onderhoorigen te laten werken op Zondag en geboden Heiligedagen, kan

doodzonde bedreven worden; namelijk, als men, hetzij in eens of in herhaalde malen, gedurende een geruimen tijd b. v. gedurende twee à drie uren, zonder wettige reden, een zwaar werk verricht of laat verrichten. — Hierbij dient nog opgemerkt te worden, dat bij een lichten arbeid een langere tijd noodig is, eer men doodzonde bedrijft, dan bij een zwaar en moeielijk werk.

VI. De verachting en zware overtreding van het gebod der Zondagviering is eene zeer groote zonde, waardoor de Zondagschenner niet alleen de eeuwige straf verdient, maar reeds in dit leven Gods straffen over zich afroept.

a. De Zondagschenner versmaadt in zekeren zin den godsdienst, dien hij verwaarloost, en geeft dikwijls aan anderen groote ergernis.

b. De boosheid dezer zonde blijkt ook hieruit, dat zij eene onvergeeflijke dwaasheid in zich bevat, dewijl de mensch van de zeven dagen der week niet één enkelen dag geheel toewijdt aan de zorg voor zijne onsterfelijke ziel en aan den dienst van God.

c. In het Oude Verbond was tegen de sabbatschenners de doodstraf bepaald. Ook leert de geschiedenis dat God, in het Nieuwe Verbond, de Zondagschennis dikwerf op zichtbare wijze straft met ziekten en tijdelijke rampen.

VII. Wanneer is het geoorloofd op Zondag slaafschen arbeid te verrichten?

1°. Als daartoe door de kerkelijke Overheid *dispensatie* verleend is;

2°. *Als de eer van God, het welzijn des naasten of de noodzakelijkheid* dit vorderen.

Hieruit volgt dus, dat men op Zondag werken mag:

a. Wanneer die arbeid rechtstreeks in verband staat met de uitoefening van den godsdienst of met kerkelijke plechtigheden, b. v. het luiden met de klokken, het versieren van een altaar, enz.

b. Het welzijn des naasten verontschuldigt den arbeid, welke noodzakelijk is tot verzorging van zieken

of het begraven van dooden; ook is het geoorloofd voor een bepaalden *arme* te werken of hem in zijn arbeid te helpen, wanneer die arme in zoo grooten nood verkeert, dat hij zelf slaafschen arbeid op Zondag mag verrichten.

c. De arbeid op Zondag is geoorloofd, als eene dringende *noodzakelijkheid*, hetzij voor het tijdelijke of het geestelijke, voor ons zelven of anderen, dat vordert. Door noodzakelijkheid zijn verontschuldigd: armen of dienstboden, die niet anders dan 's Zondags hunne kleederen kunnen reinigen of herstellen; landbouwers, die, bij dreigend onweer, graan, hooi, enz. inzamelen. Om dezelfde reden is noodzakelijke *huisarbeid* geoorloofd; ingelijks alles, wat noodig is bij openbare rampen van brand, overstrooming, enz. Ook mogen in fabrieken die werkzaamheden voortgezet worden, welke zonder *aanmerkelijke schade* niet onderbroken kunnen worden. — Dit mag echter niet geschieden met het inzicht, om doorloopend grootere winsten te maken.

Ten slotte moet nog opgemerkt worden:

1° dat hij, die eene gegronde reden heeft om op Zondag te werken, daarbij zooveel mogelijk alle ergernis moet vermijden;

2° dat men, in *twijfel* of de reden tot werken voldoende is, dispensatie moet vragen. Dit is zelfs dan, als men eene wettige reden tot verschooning heeft, aan te raden, vooral wanneer men *in 't openbaar* moet werken, of als de zaak geen spoed vereischt en men zich gemakkelijk tot de geestelijke Overheid wenden kan.

§ 4.

Over het vierde gebod.

„Eer uwen vader en uwe moeder, opdat gij lang moogt leven op aarde."

I. In de drie eerste geboden worden ons de plich-

ten voorgeschreven, welke wij jegens God te vervullen hebben.

Deze geboden stonden geschreven op de *eerste* der twee steenen tafels, welke de Heer aan Mozes gaf. De *tweede* tafel bevatte de andere geboden, welke ons zedelijk gedrag jegens den evennaaste regelen. Onder alle medemenschen nu zijn zeker onze ouders ons het naaste, en wij zijn hun, meer dan iemand anders, dankbaarheid en liefde schuldig. Daarom was het vierde gebod: *eer uwen vader en uwe moeder, opdat gij lang moogt leven op aarde* — op de tweede tafel bovenaan geplaatst.

II. Onder de uitdrukking: *vader en moeder* moeten niet alleen onze *ouders*, maar ook alle *oversten*, zoo geestelijke als wereldlijke, verstaan worden,

Derhalve zullen wij afzonderlijk de plichten der kinderen en onderdanen jegens ouders en oversten bespreken, en tevens ook de wederkeerige verplichtingen, welke de overheden jegens hunne onderhoorigen te vervullen hebben, behandelen.

Art. I. *Plichten der kinderen jegens hunne ouders.*

I. De kinderen zijn aan hunne ouders verschuldigd: *eerbied en gehoorzaamheid, liefde en behulpzaamheid.*

Zij zijn hun *eerbied* verschuldigd, omdat de ouders tegenover de kinderen Gods plaatsbekleeders zijn; gelijk de koning in zijn rijk, zoo zijn de ouders in het huisgezin met hooger gezag en macht bekleed. „*Die den Heer vreest, eert zijne ouders*" (Eccli. III, 8).

Deze eerbied moet *inwendig* zijn, d. w. z. de kinderen moeten in hun hart altijd jegens hunne ouders eerbied en hoogachting koesteren, ook dan zelfs, wanneer hunne ouders gebreken hebben of een misslag begaan.

Dien eerbied moeten zij ook *uitwendig* in hunne woorden en handelingen toonen. „*Eer uwen vader met woord en daad, en in alle geduld*" (Eccli. III, 9). Zij moeten derhalve in hunne *woorden* altijd beleefd en

bescheiden, in hunnen *omgang* altoos voorkomend, dienstvaardig en vriendelijk wezen.

II. Het is eene *zware zonde*, als men zijne ouders mishandelt, hen uit verachting of in gramschap dreigt te slaan, hun lage scheldwoorden toevoegt of hen schandelijk bespot en beschimpt. Eveneens maken zich aan groote zonde schuldig de kinderen, die zich over hunne ouders, uit minachting en trotschheid, schamen, geen omgang met hen willen hebben, of groot kwaad van hen spreken.

Ook is het strijdig met den eerbied, aan de ouders verschuldigd, hen onbetamelijk toe te spreken, hen norsch te behandelen, hen uit lichtzinnigheid te beleedigen en hun daardoor droefheid te veroorzaken.

III. Dat de kinderen hunne ouders *gehoorzaamheid* verschuldigd zijn, leert ons de natuurwet, welke in 't hart van iederen mensch is ingegrift; datzelfde verklaart ons ook de H. Schrift. Zoo schrijft de H. Paulus (Eph. VI, 1): „*Kinderen, gehoorzaamt aan uwe ouders in den Heer; want dit is billijk.*"

Om dien plicht te vervullen, moeten de kinderen gewillig en zonder tegenspraak alles doen, wat hunne ouders gebieden, en laten, wat zij verbieden, in zooverre de ouders niet iets kwaads bevelen. De kinderen moeten hierbij altijd indachtig zijn, dat hunne ouders de plaats van God bekleeden. Daarop wijst de H. Paulus, als hij schrijft: „*Kinderen, gehoorzaamt uwen ouders in alles; want dit is den Heer aangenaam*" (Col. III. 20). Ook moeten de kinderen den raad en de vermaningen hunner ouders aannemen en volgen.

IV. Wanneer het mocht gebeuren, dat de ouders iets *zondigs* zouden gebieden, of de vervulling van een strengen *plicht* zouden verbieden, dan mag het kind niet gehoorzamen, dewijl zulk bevel of verbod strijdig is met eene *hoogere* wet, namelijk van God of van de Kerk.

Ofschoon de kinderen in gewichtige aangelegenheden, b. v. bij het verkiezen van een levensstaat,

hunne ouders behooren te raadplegen, zijn zij echter *niet verplicht* den raad of het bevel der ouders te volgen, om tegen hunnen zin of roeping een levensstaat aan te gaan.

Zij zouden echter van een voorgenomen huwelijk moeten afzien, als hunne ouders daartegen groote en gewichtige bezwaren inbrachten.

V. Tegen de *gehoorzaamheid* begaan de kinderen eene zware zonde, als zij in eene, voor het zielenheil, de zedelijke opvoeding of de huiselijke orde, *gewichtige* zaak, opzettelijk niet gehoorzamen; als zij hunne ouders, door vrijwillige ongehoorzaamheid en tegenspraak, tot hevige gramschap of vloeken aanzetten.

Wanneer echter slechts eene geringe zaak bevolen of verboden wordt; of als de ouders niet streng willen verplichten, maar alleen verzoeken; dan is de overtreding van hun bevel eene *dagelijksche zonde.* Ook kan soms in gewichtige zaken, wegens lichtzinnigheid of onbedachtzaamheid, een kind van *zware* zonde verontschuldigd worden.

VI. De kinderen zijn hunnen ouders *liefde* verschuldigd, dewijl zij hun, naast God, het leven, hunne opvoeding, verpleging en verzorging, ja alles te danken hebben.

Die liefde moet *inwendig* zijn, d. w. z. de kinderen moeten hunne ouders van harte en oprecht liefhebben, ook zelfs dan, wanneer vader en moeder gebreken hebben en ten opzichte hunner kinderen misslagen begaan.

Die liefde moeten zij ook *uitwendig* door daden toonen. Derhalve behooren de kinderen, naar de maat hunner krachten, hunne ouders te beschermen, hun uiterlijke blijken van liefde te geven, voor hen te bidden, hen door een goed gedrag te verheugen, en hunne gebreken en zwakheden geduldig te verdragen.

VII. Tegen de verschuldigde *liefde* bedrijven de kinderen eene *zware zonde*, als zij hunne ouders haten, hun groot kwaad toewenschen, hunne eer door kwaadspreken ontnemen, hun door een slecht gedrag groote

droefheid veroorzaken, of hen tot hevige gramschap opwekken.

Ook is het strijdig met de verschuldigde liefde, wanneer men zijnen ouders eene geringe droefheid veroorzaakt, hunne gebreken niet geduldig verdraagt, als men, bij hun leven of na hunnen dood, zelden of weinig voor hen bidt.

VIII. Met den plicht der liefde is een andere nauw verbonden, namelijk die der *behulpzaamheid*. De kinderen moeten hunne ouders helpen en ondersteunen in hun geestelijken en tijdelijken nood. Zij moeten derhalve voor het tijdelijk en bizonder voor het eeuwig heil hunner ouders bidden; zorg dragen, dat hun in ziekte de HH. Sacramenten tijdig toegediend worden. Zij zijn verplicht, zooveel zij kunnen, in den lichamelijken nood hunner ouders te voorzien, hen in ziekte en lijden te bezoeken en te troosten.

IX. Wat moet ons aansporen om onze plichten jegens onze ouders getrouw te vervullen?

1°. De overtuiging, dat men in zijne ouders God zelven, wiens plaats zij bekleeden, vereert en gehoorzaamt;

2°. de overweging, dat God aan de onderhouding van dit gebod vele gunsten en zegeningen beloofd heeft. Immers, Hij belooft aan hen, die dit gebod getrouw volbrengen, niet alleen de eeuwige zaligheid, maar reeds voor dit leven zijne bizondere bescherming en zegen. Ook leert ons de geschiedenis en de ondervinding, dat deugdzame kinderen door de menschen geacht en geëerd, en menigmaal, op zichtbare wijze, door God beschermd en bevoorrecht worden. Eccli. c. 4. III.

3°. De zekerheid, dat zij, die dit gebod niet onderhouden, zich den vloek Gods in dit — en de eeuwige verdoemenis in het andere leven op den hals halen. „*Vervloekt zij hij, die zijnen vader en zijne moeder niet eert; en al het volk zal zeggen: Amen*" (Deuter. XXVII, 16). De H. Schrift verhaalt ons vele schrikwekkende voorbeelden van ontaarde kinderen, die door den vloek Gods, reeds in deze wereld, getroffen werden. Men herinnere zich slechts *Cham*, *Absalon* en de zonen van *Heli*.

Art. II. *Plichten der onderdanen jegens hunne overheid.*

I. Er bestaat, behalve de betrekking tusschen ouders en kinderen, in het huisgezin en in de maatschappij, op geestelijk en wereldlijk gebied, eene groote verscheidenheid van verhouding tusschen overheden en onderdanen. Die verschillende betrekkingen zullen hier kort behandeld worden.

Aan de *stiefouders* komt het ouderlijk gezag toe: hun moet derhalve eerbied, liefde en gehoorzaamheid bewezen worden.

Aan *pleegouders* en *voogden*, die de zorg voor de opvoeding der kinderen op zich genomen hebben en de plaats der ouders innemen, is men, alhoewel niet in dezelfde maat, alles verschuldigd, waartoe men jegens zijne ouders verplicht is.

Aan de *onderwijzers*, die met de wetenschappelijke vorming en zedelijke opvoeding door de ouders belast zijn, zijn de kinderen eerbied en hoogachting, dankbaarheid en liefde, voorkomendheid en gehoorzaamheid verschuldigd.

II. *Dienstboden* moeten hunnen meesters hoogachting, trouw, liefde en vaardige gehoorzaamheid bewijzen.

„*Gij dienstknechten, zijt aan uwe meesters met allen eerbied onderdanig*, (I, Petr. II, 18). „*Vermaan de dienstknechten, dat zij hunnen heeren onderdanig, in alles welgevallig zijn, niet tegenspreken, niets verhelen, maar zich in alles getrouw toonen*" (Tit. II, 9).

Deze plichten moeten de dienstboden vervullen, niet slechts om het tijdelijke loon, maar vooral *ter wille van God*, die hen in dien stand geplaatst heeft.

III. De *geestelijke overheid*, den Paus, de Bisschoppen en de Priesters, met de zorg der zielen belast, moet men als Gods plaatsbekleeders en als geestelijke vaders en leidsmannen eeren en beminnen. „*Vrees den Heer uit geheel uwe ziel en houd zijne Priesters in eere*" (Eccl. VII, 31). „*Weest gehoorzaam aan uwe oversten; . . , . want zij waken, als zullende rekenschap afleggen voor uwe zielen*" (Hebr. XIII, 17). Ook moeten wij voor hen *bidden*

en aan onze zielzorgers *tijdelijke hulp* verleenen, omdat deze dagelijks voor hunne onhoorigen bidden en jegens hen talrijke en zware plichten te vervullen hebben. Zoo leert uitdrukkelijk de H. Paulus (1 Cor. IX, 4—14 en Tim. V, 17).

Tegen den eerbied, aan de geestelijke oversten verschuldigd, zondigt men: als men hen door daden of woorden beleedigt, hunne eer en aanzien door kwaadspreken verzwakt; als men zich tegen hunne rechtmatige verorderingen verzet en anderen tot verzet en opstand aanmoedigt.

IV. Dewijl de burgerlijke maatschappij overeenkomstig de verordeningen Gods bestaat, zoo bekleeden de wereldlijke overheden, in hetgeen tot het welzijn van den Staat behoort, de plaats van God. De onderdanen zijn dus aan de wettige regeering eerbied, trouw en gehoorzaamheid verschuldigd. *„Vreest God, eert den Koning"* (1 Petr. II, 17). *„Een ieder zij aan de gezaghebbenden onderworpen; want er is geene macht dan van God"* (Rom. XIII, 1).

Ook zijn de onderdanen in geweten verplicht te voorzien in datgene, wat tot instandhouding van den Staat noodzakelijk is. *„Geef aan allen het verschuldigde; . . . schatting, aan wien schatting toekomt"* (Rom. XIII, 7). Als Staatsburgers zijn wij dus verplicht, alle *rechtmatige* belastingen te betalen. Ook moeten de onderdanen bereid zijn, in dreigende gevaren, voor het algemeen welzijn van den Staat goederen, bloed en leven veil te hebben.

V. Wij zijn echter der wereldlijke overheid alleen gehoorzaamheid verschuldigd *in zooverre zij Gods plaats bekleedt.* Daaruit volgt dus, dat wij in zaken, welke met de wet en den wil Gods in strijd zijn, niet mogen gehoorzamen. Immers:

a. de burgerlijke wetgeving verplicht in geweten slechts in zoover, als zij een uitvloeisel van den goddelijken wil en met dezen gelijkvormig is. Is zij daarmede in strijd, dan verliest zij hare verbindende kracht.

b. Aan den wil van God zijn allen, zoowel de Staat

als ieder onderdaan, onderworpen, omdat die wil de *hoogste wet* is, waaraan het gansche menschdom zich behoort te onderwerpen. Geeft nu de Staat eene wet, in strijd met Gods wil of met de inrichting en het doel der Kerk, door Christus haar aangewezen, dan vervalt daardoor van zelf de verplichting om die wet te onderhouden.

c. Dit leert ons de H. Schrift. Christus zelf zegt: *„Geeft den Keizer, wat des Keizers is, en Gode, wat van God is"* (Matth. XXII, 21). Aan God dus moeten wij boven en vóór alles gehoorzamen; den Keizer, in zooverr zijn gebod niet met Gods wil strijdt. — De Apostelen leeren ons hetzelfde door woord en voorbeeld. Petrus en Joannes, wien de Hoogeraad verboden had te prediken, antwoordden: *„Oordeelt zelven of het billijk is eerder u dan Gode te gehoorzamen"* (Hand. IV, 10). In weerwil van het verbod en de bedreiging van de Staatsmacht, in het vooruitzicht van kerker en dood, verkondigden de Apostelen openlijk en moedig de leer des Verlossers.

Art. III. *Over de plichten van ouders en oversten.*

I. Hebben ouders en oversten *rechten*, zij hebben ook jegens hunne kinderen en onderdanen zware *verplichtingen* te vervullen, waarover zij eens aan God eene strenge rekenschap moeten geven.

De ouders zijn verplicht hunne kinderen *te beminnen en voor hun eeuwig en tijdelijk welzijn te zorgen.*

a. Zij moeten, na God en na de liefde, welke zij elkander als echtgenooten verschuldigd zijn, hunne kinderen het meest beminnen en hun alle goed toewenschen. Derhalve zondigen zij, wanneer zij hunne kinderen haten, hun werkelijk kwaad toewenschen, hen zonder reden tot gramschap opwekken of hunne geheime misslagen openbaar maken.

b. De ouders moeten zorgen voor het zielenheil hunner kinderen, hen van jongs af in het geloof onderrichten en naar de christelijke leering in de kerk zenden. Zij zijn ook, zooals de Hoogw. Bisschoppen

van Nederland uitdrukkelijk geleerd hebben, *verplicht*, als de gelegenheid daartoe bestaat, hen te laten onderwijzen in *godsdienstige*, in *katholieke* scholen, en alleen *in geval van hooge noodzakelijkheid* mogen zij van de godsdienstlooze school gebruik maken. Alsdan nog zijn de ouders streng verplicht een waakzaam oog op het onderwijs te houden. Zij moeten door woord en voorbeeld hen tot een christelijk leven aanzetten, van alle gevaren en naaste gelegenheden der zonde verwijderd houden en, eindelijk, hen, zoo noodig, met gestrengheid en tevens met liefde bestraffen. — Zij begaan eene *zware zonde*, wanneer zij dien plicht in gewichtige punten verwaarloozen, vooral als zij, door hunne schuld, oorzaak zijn, dat het eeuwig heil hunner kinderen in groot gevaar gebracht wordt.

c Zij moeten ook, volgens hunne krachten het *tijdelijk* geluk der kinderen bevorderen. Derhalve zondigen de ouders, die hun vermogen verkwisten of voor het leven, het onderhoud en de gezondheid der kinderen niet zorgen.

II. De *meesters* moeten hunne onderdanen niet hard, maar liefderijk behandelen, en hun het verdiende loon en het passend onderhoud geven. Ook moeten zij het woord van den H. Paulus gedenken : „*Als iemand voor de zijnen en vooral voor zijne huisgenooten geen zorg draagt, dan heeft hij het geloof verloochend en is erger dan een ongeloovige*" (I Tim. V, 8). Zij moeten dus zorg dragen voor het zielenheil hunner onderhoorigen, hun tijd geven tot het vervullen hunner christelijke plichten, hen door woord en voorbeeld tot godsdienst en deugd aansporen en van het kwaad en van alle naaste gelegenheden tot zonde verwijderd houden.

Een overste, die deze plichten geheel verwaarloost of door zijne schuld aan zijne dienstboden gelegenheid geeft tot zware zonde, maakt zich zeker grootelijks voor God schuldig.

III. Eindelijk moeten alle oversten, met wereldlijk gezag bekleed, hunnen plicht nauwgezet en rechtvaardig vervullen, het welzijn hunner onderhoorigen bevor-

deren, volgens geweten het kwaad bestraffen, en allen een goed voorbeeld geven.

§ 5.

Over het vijfde gebod Gods.

„Gij zult niet doodslaan."

Nadat in het vierde gebod de bizondere plichten jegens ouders en overheden zijn aangewezen, volgt nu, in de zes overige geboden, de uiteenzetting der verplichtingen, welke wij jegens *ons zelven* en jegens *alle* menschen, zonder onderscheid, te vervullen hebben.

Het vijfde gebod bevat in 't bizonder die plichten, welke op het kostbaarste van alle goederen, op het *leven*, betrekking hebben.

Art. I. *Over de zonden, waardoor men den evennaaste of zich zelven schade toebrengt naar het lichaam.*

I. A. Men zondigt tegen het vijfde gebod:

1° wanneer men den naaste *zonder wettige macht en reden* doodt, slaat of verwondt;

2° wanneer men door krenking of harde behandeling zijn leven verbittert of verkort.

De opzettelijke, onwettige doodslag is eene ontzettende misdaad. Immers:

a. de moordenaar matigt zich het recht van God aan, die alleen het recht bezit over leven en dood te beschikken;

b. hij ondermijnt de veiligheid der maatschappij, welke steunt op het vertrouwen, dat hare leden niet alleen de tijdelijke goederen van anderen, maar ook al hunne rechten, en vooral het recht dat iedereen heeft om niet gedood te worden, zullen eerbiedigen.

c. Hij berooft den naaste van het kostbaarste aller aardsche goederen, ontrukt hem voor altijd aan zijne

bloedverwanten, en stort hem, als hij zich in staat van doodzonde bevindt, in het eeuwig verderf, daar de tijd tot boetvaardigheid hem meestal ontnomen wordt.

II. Verwonding, verminking, verkorting van het leven des naasten door eene liefdelooze behandeling, zijn eveneens zonden tegen het vijfde gebod. Genoemde handelingen zijn meer of minder zware zonden, naarmate zij meer of minder er toe bijdragen, om de gezondheid van het lichaam te verstoren en den dood te veroorzaken of te verhaasten; verder, naarmate de gevolgen meer of minder duidelijk voorzien zijn, en de bedoeling daarbij meer of minder boos is.

III. Wij hebben boven gezegd, dat men tegen dit gebod zondigt, als men *zonder wettige macht en reden* den naaste doodt, enz, want het kan somtijds geoorloofd zijn, iemand te dooden.

1°. De Staatsmacht bezit het recht om misdadigers ter dood te brengen. Immers:

a. Niemand zal loochenen, dat God zijn recht over het leven van den mensch aan de overheid kan afstaan. Uit de geschiedenis van het O. V. weten wij, dat God inderdaad aan de *oversten* van het uitverkoren volk bevolen heeft, over sommige misdrijven de doodstraf uit te spreken.

Ook in het N. V. bezit de *wereldlijke overheid* hetzelfde recht. „*Niet te vergeefs draagt zij het zwaard* [1]*; want zij is de dienares van God, wreekster tot gramschap hem, die het kwaad doet*" (Rom. XIII, 4).

b. Een Staat is als een lichaam, waarvan de gewone burgers de afzonderlijke leden zijn. Gelijk het nu, volgens de wet der natuur geoorloofd, ja somtijds plicht is, een schadelijk lid van het lichaam af te snijden, opdat niet het geheele lichaam aangestoken worde en sterve, zoo is het ook aan de *overheid* geoorloofd, tot heil van den Staat, enkele bedorven

---

1) »*Het zwaard dragen*" beteekent volgens bijbelsch spraakgebruik: de macht hebben over leven en dood.

leden door het zwaard der gerechtigheid af te snijden en onschadelijk te maken.

De overheden, die naar recht en billijkheid over groote misdadigers de doodstraf uitspreken, zondigen dus geenszins tegen het vijfde gebod. Integendeel bevorderen zij de onderhouding van dit gebod, dewijl de vrees voor de doodstraf velen van het plegen der misdaad terughoudt.

2°. Aan anderen, die niet ambtshalve daartoe gerechtigd zijn, is het slechts ter verdediging van hun leven of van het vaderland geoorloofd, den naaste te dooden.

Als iemand door een moordenaar wordt aangevallen, en hem geen ander middel overblijft om zijn leven te redden, dan den onrechtvaardigen aanvaller te dooden, dan maakt hij, met dit te doen, gebruik van zijn recht van zelfverdediging en is niet schuldig. — Men is verplicht den naaste te beminnen, doch niet meer dan zich zelven. — Iets anders zou het zijn, als men zijn leven door andere middelen kon redden, bijv. door het roepen om hulp. In dat geval zou de doodslag bijna gelijk staan met moord.

3° Ook ter verdediging van het vaderland mag men de bevelen der overheid volgen en in een wettigen oorlog den vijand verwonden en dooden.

God zelf gaf meermalen aan het volk van Israël bevel tegen den vijand op te trekken en geheel het vijandelijk leger te vernietigen.

IV. Tegen dit gebod bedrijft men zware zonde door *het duel* of tweegevecht. Gaat het duel op leven en dood, dan maakt zich de duellist aan eene dubbele zware zonde schuldig, daar hij de bedoeling heeft om zijn vijand te dooden, en tevens zich zelven blootstelt aan het gevaar door hem gedood te worden. Die bedoeling maakt hem tot moordenaar van zijn naaste, deze vermetelheid tot zelfmoordenaar.

Wanneer men in het duel alleen eene wonde wil slaan, zondigt men insgelijks tegen het 5e gebod, hetwelk ook de verminking van het lichaam verbiedt.

Het duel strijdt eveneens tegen de *kerkelijke wet*, welke het duel meermalen, als een overblijfsel van de barbaarschheid van vroegere eeuwen, heeft veroordeeld, en tevens met de *wereldlijke wet*, die strenge straffen bepaald heeft voor degenen, die zich van hare rechten willen meester maken en hare zorg voor het leven en welzijn der onderdanen door het tweegevecht verijdelen.

V. Het vijfde gebod verbiedt niet alleen den werkelijken aanslag op het leven van den evennaaste, maar ook alles, wat tot die booze daad voeren of verleiden kan, als: gramschap, haat, nijd, twist, vervloeking of beschimping.

„Ieder, die zijnen broeder (naaste) *haat, is* (gelijk) *een moordenaar,"* zegt de H. Joannes. Ditzelfde geldt van nijd en gramschap. Christus leert: *„Gij hebt gehoord, dat tot de ouden is gezegd: gij zult niet doodslaan; .... maar Ik zeg u, dat al wie tegen zijnen broeder* (op onbillijke wijze) *vergramd wordt, strafbaar zal zijn voor het gerecht"* (Matth. V, 21).

Meer nog dan deze inwendige zonden strijden, in en op zich zelven beschouwd, tegen het 5e gebod de gevolgen, de uitbarstingen van genoemde hartstochten. De Heiland leert dit duidelijk: *„Wie tot zijn broeder zegt: raka, zal strafbaar zijn voor den Raad, en die zegt: gij dwaas, zal schuldig zijn aan het helsche vuur"* [1]).

B. *Hoe bezondigt men zich tegen zijn eigen lichaam en leven?*

1°. als men zich zelven het leven ontneemt.

De zelfmoordenaar begaat eene vreeselijke misdaad;

a. tegen de *goddelijke Majesteit*, aan wie alleen de macht over leven en dood toekomt;

b. tegen *zich zelven*, want hij stort zich moedwillig in het eeuwig verderf, in den afgrond der hel;

c. tegen de maatschappij en vooral tegen zijne bloedverwanten en betrekkingen, aan wie hij eene diepe droefheid en grooten kommer veroorzaakt.

---

1) Het *Gerecht* besliste bij de Joden over kleinere, de *Raad* daarentegen over grootere misdrijven.

Daarom treft de Kerk den zelfmoordenaar met hare gestrengste straf, en zij verlangt, als de misdaad met vol bewustzijn gepleegd is, dat aan het lijk van den moordenaar de kerkelijke begrafenis geweigerd worde.

2°. Men zondigt tegen zijn eigen lichaam en leven als men zijne gezondheid verzwakt, of zijn leven verkort door onmatigheid in spijs en drank, door hevigen toorn, enz.

Tot deze soort van zelfmoordenaars behooren:

a. zij, die zich, buiten noodzakelijkheid blootstellen aan het gevaar van hun leven of hunne gezonde ledematen te verliezen.

Gebeurt dit echter om verhevene plichten te vervullen, bijv. om het geestelijk of lichamelijk leven van den naaste te redden, dan is het geenszins ongeoorloofd, maar in menig geval zelfs geboden.

b. Tot degenen, die schuldig hun leven verkorten, behooren ook zij, die zich aan onmatigheid en dronkenschap, aan hevige en veelvuldige gramschap, aan wraakgierigheid, afgunst, nijd, haat, buitenmatige droefheid en andere ongeregelde hartstochten overgeven; eindelijk

c. degenen, die door het gebruik van schadelijke vruchten, spijzen of drank hunne gezondheid in gevaar brengen; zij, die uit gierigheid of eigenzinnigheid in gevaarlijke ziekten den geneesheer niet roepen of zijne voorschriften niet nakomen; enz

Dit alles wordt bevestigd door de uitspraak van de H. Schrift en door de ondervinding.

Tegen het vijfde gebod zondigen ook zij, die uit ongeregelde droefheid, uit gebrek aan geduld en overgeving aan Gods heiligen wil of uit wanhoop zich zelven den dood toewenschen.

Art. II. *Over het nadeel, dat men den naaste naar de ziel toebrengt.*

I. Men benadeelt den naaste naar de ziel, als men hem *ergernis geeft*, d. i. als men door gebaren, woorden,

werken of verzuimenissen hem verleidt of aanleiding geeft tot zonde.

II. Men kan den naaste ergernis geven met of zonder opzet.

a. Met opzet geeft men ergernis, als men iets zegt of doet met de bedoeling, om hem daardoor tot kwaad te verleiden.

Dit is altijd eene zonde, en wel eene doodzonde, als het kwaad, waartoe men den naaste wil verleiden, eene doodzonde is.

b. Zonder opzet geeft men ergernis, als men door woorden of daden, welke ten minste in schijn niet goed zijn, den naaste aanleiding of gelegenheid tot zondigen geeft, zonder hem echter opzettelijk tot zonde te willen verleiden.

In dit geval zondigt men altijd, als men ten minste eenigermate voorziet, dat hetgeen men spreekt of doet in zich zelven of in de gegeven omstandigheden geschikt is, den naaste gelegenheid of aanleiding tot zonde te geven en men toch daartoe overgaat.

Indien de kwade gevolgen van een woord, werk of verzuim in 't geheel *niet* voorzien worden, maakt men zich niet aan de zonde van ergernis schuldig.

Ook hij is vrij van schuld, die iets, wat op zich zelf goed of onverschillig is, spreekt of doet, hoewel hij voorziet, dat een ander daaraan *alleen uit eigen boosheid* ergernis zal *nemen*, wanneer hij namelijk eene gewichtige reden heeft om aldus te spreken of te handelen.

III. Aan de zonde van ergernis maken zich in 't algemeen allen schuldig, die op eenigerlei wijze den naaste tot de zonde aansporen, opwekken, helpen, het kwaad gebieden of goedkeuren; in 't bizonder echter zij:

a. die goddelooze of onzedige gesprekken voeren of zich oneerbaar kleeden;

b. die slechte boeken en dagbladen schrijven of verspreiden; onzedige platen en beelden ten toon stellen;

c. die voor dronkaards, spelers, dieven en zede-

looze menschen hun huis openstellen tot ongeoorloofde bijeenkomsten;

d. de overheden, die een slecht voorbeeld geven.

IV. Degene, die den naaste naar lichaam of ziel benadeeld heeft, is niet alleen verplicht zijne schuld rouwmoedig te belijden, maar ook het veroorzaakte kwaad, de toegebrachte schade zooveel mogelijk *te herstellen.*

Wie een ander vrijwillig en op onwettige wijze verminkt of verwond heeft, moet derhalve de tijdelijke schade, welke daaruit ontstaat, alsmede de kosten der geneeskundige behandeling voldoen. Volgt de dood op den onrechtvaardigen aanval, dan rust op den moordenaar de verplichting, aan de naastbestaanden van den vermoorde schadevergoeding te geven.

Wie een ander het kwaad geleerd of tot zonde verleid heeft, moet trachten, zoo goed hij kan, dezen tot bekeering te brengen.

Art. III. *Wat gebiedt het vijfde gebod?*

I. Het gebiedt ons, 1° in vrede en eendracht met onzen naaste te leven. Christus zelf leert dit, als Hij de verzoening, den vrede en de broederlijke eendracht aanbeveelt (Matth. V, 23).

Het is echter niet altijd in onze macht, met alle menschen in vrede te leven; want menigmaal kan men, zooals de H. Thomas opmerkt, met zekere lieden niet anders vrede houden, dan door in hunne boosheid te deelen, wat zeker een ongeoorloofde vrede is. Men moet evenwel zorgen, aan niemand aanleiding tot twist of tweedracht te geven en zooveel mogelijk de onderlinge liefde en eensgezindheid bevorderen.

Het vijfde gebod gebiedt 2° zoowel het geestelijk als lichamelijk welzijn van den naaste te bevorderen, in zooverre men daartoe in staat is en gelegenheid vindt;

en 3° voor ons eigen leven en onze gezondheid behoorlijk zorg te dragen.

Besluit. Laat het onze aanhoudende zorg zijn, alle opwellingen van gramschap, haat en afgekeerdheid in ons te onderdrukken en, naar het voorbeeld van onzen goddelijken Meester, vreedzaam, vriendelijk en zachtmoedig met onzen naaste te verkeeren.

Maken wij het voornemen, immer zóó te spreken en te handelen, dat geheel onze levenswijze voor den evenmensch eene aansporing zij, om Gods wil te volbrengen en de deugd te beoefenen.

§ 6.

Over het zesde gebod.

Art. I. *Over de zonden tegen het zesde gebod.*

I. In het zesde gebod wordt eerst en vooral verboden *overspel*, doch tevens alle andere zonden tegen de kuischheid, als: oneerbare oogslagen, gesprekken, liederen, het gebruik van onzedige boeken en afbeeldingen, onzedige aanrakingen, en alles wat de zedelijkheid kwetst.

Tegen het zesde gebod zondigt men derhalve:

1° door *overspel;*

2° door *onkuische oogslagen*, als men naar voorwerpen ziet, welke geschikt zijn, onzuivere gedachten, voorstellingen en begeerten op te wekken;

3° door onkuische *gesprekken* en *liederen*, namelijk als men over onzuivere dingen spreekt, zich onzedige geschiedenissen laat verhalen of aan anderen mededeelt, als men liederen zingt, waarin de eerbaarheid gekwetst wordt.

Hier moeten wij ons het woord van den H. Paulus herinneren: „*Onzuiverheid moet onder u zelfs niet genoemd worden*". Groot inderdaad is de verwoesting, welke in menige ziel wordt aangericht door dusdanige gesprekken en gezangen; vreeselijk is het bederf, dat daardoor zoo dikwijls ontstaat.

Verder zondigt men

4° door onzedige *aanrakingen*, gebaren en spelen, en eindelijk door alles, wat de zedelijkheid kwetst.

II. Het zesde gebod verbiedt eveneens alles, wat tot onkuischheid voert en verleidt. Derhalve

a. het onvoorzichtig vestigen der oogen op anderen, vooral op personen van het andere geslacht. (Een onbewaakte oogslag maakte David, den man naar Gods hart, tot overspeler en moordenaar);

b. oneerbare kleederdracht;

c. het lezen van slechte boeken en dagbladen;

d. het zien naar schandelijke platen en beelden, het bijwonen van onzedige tooneelspelen en dansen;

e. gevaarlijke vriendschapsbetrekkingen en bijeenkomsten;

g. dronkenschap, lediggang en eene weekelijke levenswijze.

III. Elk Christen moet zich vooral voor deze zonde wachten, omdat 1° *geene zonde schandelijker is dan de onkuischheid.*

Door de onkuischheid toch maakt zich de mensch, meer dan door eenig ander kwaad, gelijk aan het dier. De mensch, geschapen en bestemd om zooveel mogelijk aan God gelijk te worden, geeft zich, als hij onzuiverheid pleegt, alle moeite om zich zoo diep mogelijk te verlagen en gelijk te stellen met het redelooze wezen. Hij verwoest in zijne ziel het bovennatuurlijke evenbeeld van God, en verontreinigt het natuurlijke; hij onteert zijn lichaam, dat een tempel van den H. Geest is, en maakt zijn hart tot een altaar, waarop hij aan den kwaden geest zijne onschuld, zijn gewetensrust, zijne eer en zaligheid ten offer brengt.

Met buitengewone zorg moet de Christen zich voor dit kwaad wachten, omdat 2° *geen zonde zoo verschrikkelijk is in hare gevolgen.*

a. Deze zonde toch berooft den mensch van de onschuld en verontreinigt, ja bederft hem naar ziel en lichaam.

Alle reine, heilige gedachten en gevoelens wijken uit een onrein hart; de vreugde des H. Geestes is verdwenen, zoodra de geest van onzuiverheid in de ziel zijn intrek neemt; onzuiver zijn dan hare gedachten en voorstellingen, afschuwelijk hare begeerten, ja, zulk eene ziel is een gruwel in Gods oog.

Die misdaad werkt ook op het lichaam van den mensch. Gelijk de onschuld op het gelaat van den reine te lezen staat, zoo drukt ook de onzuiverheid haren stempel op het aangezicht.

b. De onkuischheid verleidt haren slaaf tot vele andere zonden en misdrijven, tot eene veelvuldige overtreding van alle geboden van God en van de Kerk, niet zelden tot vertwijfeling en moord. De Kerkelijke geschiedenis levert ons daarvan de sprekendste bewijzen.

c. De onzuiverheid brengt den mensch in ellende, onteering en schande, eindelijk in de eeuwige verdoemenis.

Christus zelf stelt ons dit in de gelijkenis van den verloren zoon duidelijk voor oogen.

Zeer dikwijls vindt deze zonde reeds op aarde hare bestraffing. Het leven van den onkuische is niet zelden een langdurig en vreeselijk lijden door eigen schuld, en de dood, wel verre van hem uit zijne kwelling te verlossen, stort hem in die eeuwigheid, *„waar het deel der ontuchtigen zal zijn in den poel, die met vuur en zwavel brandt"* (Openb. XXI, 8).

Dr. *Curtis*, een Engelsch geneesheer, zegt: *»de onkuischheid is .... eene wreedheid, welke de mensch tegen zich zelven pleegt, tegen zijn tijdelijk en eeuwig geluk; zij is de oorzaak van ziekten, welke duizenden vroegtijdig ten grave voeren."*

IV. Elke zonde van onkuischheid, door gedachte, begeerte, woord of handeling, dle men voorbedachtelijk en met volkomen vrijen wil, alleen of met anderen, bedrijft, is eene doodzonde.

De Apostel schrijft: *„Bedriegt u niet! noch ontuchtigen, noch overspelers zullen het rijk Gods beërven"* (Eph. V, 5). Niemand nu wordt buiten den hemel gesloten, tenzij hij, die zich aan eene zware zonde heeft schuldig gemaakt,

Bij opkomenden twijfel, of iets tegen de kuischheid strijdt, mag men zich niet gerust stellen met de gedachte, dat anderen hetzelfde doen en het niet als zonde beschouwen. In dat geval ondervrage men zijnen biechtvader en vermijde men al datgene, waarover twijfel bestaat.

Art. 2. *Wat gebiedt het zesde gebod?*

I. Het zesde gebod gebiedt ons in al onze gedachten, begeerten, woorden en handelingen eerbaar en zedig te zijn, de onschuld onzer ziel, als het hoogste goed en sieraad van den mensch, met groote zorg te bewaren, en alle middelen daartoe te gebruiken.

II. De middelen om de engelachtige deugd te bewaren, zijn vooral:

a. het vluchten van slechte vrienden, gezelschappen en gelegenheden tot zonde.

De H. Geest vermaant ons in het boek der Spreuken: „*Mijn zoon, wanneer de zondaars u lokken, volg hen niet. Als zij vragen: kom met ons, ga niet met hen.*" Alleen degene, die het gevaar vermijdt en, als hij in gevaar mocht komen, terstond de vlucht neemt, zal vrij van deze zonde blijven.

b. het bewaken der zintuigen, vooral der oogen;

c. het dikwerf ontvangen der HH. Sacramenten. In het Sacrament der Biecht wordt niet alleen eene bizondere genade geschonken om de zonde te vermijden, maar leert men ook, op wat wijze de bekoringen het krachtigst kunnen bestreden worden. Zelfs de gedachte, dat men zijne zonde aan den Priester moet belijden, is een der geschiktste middelen, om er zich tegen te vrijwaren. In het H. Sacrament des Altaars ontvangt de Christen het Brood der sterken, het voedsel der uitverkorenen, en den Wijn, die maagden voortbrengt;

d. het veelvuldig gebed tot God, de H. Maagd en den H. Josef, vooral tijdens de bekoring;

e. de gedachte aan Gods alomtegenwoordigheid, aan den dood en het oordeel;

f. de naarstige beoefening der deugden van ootmoed, versterving en zelfverloochening.

„Gaat voort, lievelingen Gods," — zegt de H. Augustinus — „gaat voort, kuische jongelingen en maagden, bewaart den schat der kuischheid ten einde toe. Gij zult bij het bruiloftsfeest van het Lam een nieuw lied zingen . . . . gelijk gij alleen het zingen kunt. Gij

zult vreugde genieten, niet wereldsche, ijdele, onzinnige, bedriegelijke vreugde .... maar eene geheel eigenaardige, ware vreugde."

Die hemelsche vreugde moeten we ons waardig maken, door de liefde tot de heilige deugd van zuiverheid meer en meer in ons op te wekken en te versterken.

§ 7.

Over het zevende gebod.

„Gij zult niet stelen."

Art. I. *Over de zonden tegen het zevende gebod.*

I. Het zevende gebod heeft ten doel, het eigendom van den naaste tegen elken onrechtvaardigen aanval te beveiligen.

II. Het verbiedt 1° den naaste te benadeelen in zijne tijdelijke goederen door roof, diefstal, bedrog, woeker of op elke andere wijze.

a. Men zondigt door *roof*, als men den naaste zijn eigendom tegen zijn redelijken wil *met geweld* ontneemt; door *diefstal*, als men het, tegen zijn redelijken wil, *heimelijk* ontvreemdt.

Tegen dit gebod zondigt men ook door roof of diefstal aan te raden of daartoe hulp te verleenen, en des te meer door het bevel te geven tot stelen of rooven; door gestolen goed te koopen; door datgene, wat men vindt niet aan den bekenden eigenaar terug te geven; door het onbetaald laten van zijne schulden, ofschoon men in staat is om te betalen, en door schulden te maken, die men waarschijnlijk niet zal kunnen voldoen.

b. Aan *bedrog* maakt zich schuldig:

1° een ieder, die den naaste in den handel bedriegt, b. v. met valsche maten, gewichten, geld of slechte koopwaren;

2° degene, die voor zijn arbeid of zijne waren *te veel* vordert.

Als de prijs van koopwaren door de overheid bepaald is, dan mag men dien niet te bovengaan. Is de prijs niet vastgesteld, dan moet deze naar de waarde der zaak berekend worden.

Er wordt een onderscheid gemaakt tusschen den *laagsten* prijs, onder welken eene zaak gewoonlijk niet geschat wordt, den *hoogsten* prijs, boven welken zij niet geschat wordt, en den *middelbaren* prijs.

Wie binnen de grenzen van deze drievoudige prijsbepaling blijft, kan niet van onrechtvaardigheid beschuldigd worden, maar wel degene, die boven den hoogsten prijs verkoopt of beneden den laagsten koopt.

Aan bedrog maakt men zich 3° schuldig, als men valsche kwitantiën of bewijsstukken maakt, onrechtvaardige processen voert, rechters of getuigen omkoopt, enz.

Een proces is onrechtvaardig, als voor het recht alleen schijngronden bestaan, waarvan men zelf de nietigheid inziet.

c. Men zondigt ook tegen het zevende gebod door *woeker*.

Onder *woeker* wordt verstaan de winst, welke men zich alleen voor de dienstbetooning van het *leenen* laat betalen.

De woeker is ongeoorloofd als een vergrijp tegen de liefde, welke men den naaste verschuldigd is, daar de woekeraar partij trekt van den nood van zijnen evenmensch, om zich op onbillijke wijze te verrijken.

De goddelijke Heiland leert ons: *„Geeft te leen, zonder iets daarvan te hopen"* (Luc. VI. 35).

Evenwel zijn er soms redenen, welke het geoorloofd maken — mits men hier niet verplicht zij tot het geven van een aalmoes — voor geleend geld eene billijke winst of rente te vorderen. Dusdanige redenen zijn:

1° het verlies dat uit het leenen ontstaat voor den leener;

2° de ophoudende winst voor hem;

3° het gevaar van het geleende geld kwijt te raken.

Wie echter rente vraagt, waar geene wettige reden aanwezig is, of meer vraagt dan mag gevraagd wor-

den, drijft woeker en handelt tegen het gebod des Heeren, die zegt: „*Uw geld zult gij uwen broeder niet op woeker geven*" (Levit XXV, 32).

d. Het zevende gebod verbiedt verder elke *onrechtvaardige* schending en beschadiging van de tijdelijke goederen of het eigendom des naasten.

Aan deze zonde maakt men zich vooral schuldig:

1° als men eens anders huizen, tuinen, weilanden, korenlanden of boomen bederft;

2° als men zijn vee wondt of doodt;

3° als men door spel of verkwisting zijn eigen gezin te kort doet;

4° Als men den verplichten arbeid nalaat:

5° Als men handwerkslieden of kooplieden in kwaden naam brengt, om hun het werk of de nering te ontnemen; en in 't algemeen, zoo dikwijls men den naaste aan zijn eigendom op onrechtvaardige wijze schade toebrengt.

III. In den naam van God spreekt de Apostel Paulus het oordeel uit over hen, die het zevende gebod op wat wijze ook overtreden.

„*Weet gij niet, dat onrechtvaardigen het rijk Gods niet zullen bezitten? Bedriegt u niet!.... Noch dieven, noch roovers zullen het rijk Gods bezitten*" (I Cor. VI, 9, 10).

IV. Niet elke onrechtvaardigheid evenwel, jegens den naaste gepleegd, is *doodzonde*. Het is hoogst moeielijk, nauwkeurig en voor alle gevallen te bepalen, hoe groot de ontvreemde of door bedrog verkregen som, hoe groot de onrechtvaardig toegebrachte schade moet zijn, om als aanmerkelijk, als doodzonde te moeten beschouwd worden. De omstandigheden van den benadeelden persoon komen hierbij vooral in aanmerking. In den regel maakt men zich aan eene doodzonde schuldig, als het nadeel, hetwelk men den (niet *zeer rijken*) naaste toebrengt, gelijk staat met het gewone dagloon van een handwerksman.

Men kan echter ook grootelijks zondigen met eene zaak van kleine waarde te ontstelen, namelijk:

1° als men daardoor eene aanmerkelijke schade veroorzaakt;

2° als men door verschillende, op elkander volgende kleine diefstallen eindelijk tot eene groote waarde gekomen is, en

3° als men den wil heeft, zich door kleine ontvreemdingen van eene groote som meester te maken.

Art. II. *Over de restitutie.*

I. Door *restitutie* verstaat men de teruggave van het ontvreemde goed, de herstelling der toegebrachte schade.

II. De verplichting van restitutie volgt uit de wet der natuur, welke ons leert, aan anderen niet te doen, wat wij niet willen, dat ons door anderen geschiede. Zeker nu wil niemand, dat anderen het hem ontvreemde goed behouden, maar wel, dat zij het zoodra mogelijk teruggeven. — Hetzelfde leert ook Christus (Matth. VII. 12).

De vervulling van deze verplichting is eene noodzakelijke voorwaarde, om van God de vergeving der zonde te verkrijgen, tenzij de ontvreemding en beschadiging onbeduidend moet genoemd worden.

III. *Wie is verplicht tot restitutie?*

1° Hij, die zelf of door anderen het goed van den naaste ontvreemd heeft en dat goed of de waarde daarvan bezit, alsmede hij, die den naaste onrechtvaardig schade heeft veroorzaakt.

2°. Als deze geen restitutie geeft, dan zijn zij daartoe verplicht, die aan de zonde door raad of daad hebben deelgenomen, of die haar niet verhinderden, ofschoon zij dit vermochten en door verdrag of ambts halve daartoe verplicht waren.

3°. Als verschillende personen met elkander, na eene gemaakte overeenkomst, iets gestolen of eenige schade aangericht hebben, dan is ieder verplicht, zijn aandeel in den geheelen diefstal terug te geven, en zijn deel in de gezamenlijk toegebrachte schade te herstellen. Indien bijv. drie personen zich aan eene ontvreemding of beschadiging hebben schuldig gemaakt en twee

van hen weigeren restitutie te geven, dan moet de derde de geheele som der ontvreemding of benadeeling vergoeden, behoudens het recht om van de beide andere medeplichtigen hun aandeel te vorderen.

4°. Het is echter niet noodig, dat men persoonlijk het ontvreemde teruggeve, of zich bekend make aan den eigenaar. Dit kan op eene bedekte wijze geschieden, bijv. door den Biechtvader.

IV. *Hoeveel moet teruggegeven of vergoed worden?*

1°. Degene, die het goed van den naaste *met opzet* en *onwettig* tot zich genomen, achtergehouden of beschadigd heeft, is verplicht den eigenaar *volkomen schadeloos* te stellen.

Het is dus niet genoeg, dat hij het ontstolen goed of de waarde daarvan, en de aanvankelijk geleden schade vergoede, maar hij moet daarenboven datgene teruggeven, wat het gestolene reeds heeft opgebracht of het beschadigde zou opgebracht hebben, als het niet beschadigd was; m. a. w. er moet aan den eigenaar vergoed worden alle winst, van welke men hem beroofd, en alle schade, welke men hem veroorzaakt heeft.

2°. *a.* Als iemand *buiten weten en willen* het goed van een ander in bezit heeft, dat moet hij, zoodra hij weet, dat het eens anders goed is, alles wat nog voorhanden is, teruggeven en daarenboven zooveel als hij daardoor rijker geworden is.

b. Als men den naaste *onwetend*, *zonder schuld*, schade berokkend heeft, zonder daarvan eenig voordeel te trekken, dan is men in geweten niet tot schadevergoeding verplicht, tenzij men door eene rechterlijke uitspraak daartoe veroordeeld worde.

NB. Degene die uit *groote* onachtzaamheid of nalatigheid tegen zijn wil schade veroorzaakt, kan niet onschuldig genoemd worden.

V. *Aan wien moet men restitutie of schadevergoeding geven?*

a. Men is verplicht, het ontvreemde terug te geven en de veroorzaakte schade te vergoeden aan den eige-

naar of, na diens dood, aan zijne rechtverkrijgenden, namelijk aan zijne wettige erfgenamen.

b Het is niet geoorloofd, het onrechtvaardig goed aan de armen te geven, tenzij het onmogelijk is, den wettigen eigenaar te vinden, of als de restitutie met *buitengewone* moeielijkheden zou gepaard gaan.

VI. *Wanneer moet de restitutie of schadevergoeding plaats hebben?*

Men moet den oprechten wil hebben, het zoo spoedig mogelijk te doen, en men mag niets verzuimen, om zich in staat te stellen, deze verplichting te vervullen.

Art. III. *Wat gebiedt het zevende gebod?*

Het gebiedt 1° *aan ieder het zijne te geven,* namelijk rechtvaardig te zijn in het aangaan van overeenkomsten, in het naleven der aangegane verbintenissen, in de aflossing van schulden, in de uitbetaling van het loon aan arbeiders en dienstboden, ook rechtvaardig te zijn in het spel.

Zonder deze zedelijke deugd kan de vrede en de welvaart der maatschappij niet bestaan *„Neem de rechtvaardigheid weg"*, zegt de H. Augustinus, *„en de Staten zijn niets anders dan openbare roovershölen."*

Het gebiedt 2° *weldadig jegens den naaste te zijn.*

De H. Basilius zegt zeer schoon: „Waarom zijt gij rijk en een ander arm, zoo niet opdat gij u door milddadigheid en uitdeeling uwer goederen verdiensten moogt verwerven, deze echter, tot belooning van zijn geduld, gekroond worde?" Ook de H. Paulus schrijft: *„Gebied aan de rijken dezer wereld . . . , niet te vertrouwen op den onzekeren rijkdom , . . , goed te doen . . . . . gaarne te geven en mede te deelen"* (1 Tim. VI, 17—18).

Besluit. Herinneren wij ons steeds:

1° dat, volgens de uitspraak van de H. Schrift, het goed van een ander nimmer geluk en zegen aanbrengt, maar onheil, angst en een rampzalig einde;

2° dat de dood ons eenmaal, misschien weldra, alles, ook het onrechtvaardige goed, ontnemen zal, en

3° dat het de grootste dwaasheid is, ter wille van eenige vergankelijke goederen, den hemel prijs te geven en onze ziel voor eeuwig ongelukkig te maken.

§ 3.

Over het achtste gebod.

„Gij zult tegen uwen naaste geen valsche getuigenis geven."

Art. I. *Over de zonden tegen dit gebod.*

I. Men zondigt tegen het achtste gebod, 1° door *valsche getuigenis*, welke men voor *het gerecht* tegen den naaste aflegt, d. i. door iets te zeggen wat niet waar is, of te ontkennen wat waar is, onverschillig of men als aanklager of getuige, of als beide tegelijk optreedt.

De H. Schrift noemt hen, die zich aan deze zonde schuldig maken, *„kinderen van den duivel."*

Hoewel *elke valsche* getuigenis, zoowel ten voordeele als ten nadeele van den naaste verboden is, is de laatste toch eene veel grootere zonde.

II. Men zondigt tegen dit gebod 2° door *leugentaal*. Aan leugentaal maakt men zich schuldig, als men *met opzet* onwaarheid spreekt. Elke leugen is op zichzelve, d. i. uit haren aard, eene dagelijksche zonde. Daarom mag men nooit liegen, noch tot nut van zich zelven, noch tot voordeel van anderen, zelfs niet uit nood of scherts: het doel heiligt het middel niet.

De leugen strijdt:

a. tegen de waarachtigheid van God, en is derhalve een misdrijf in zijn oog (Spr. VI, 16);

b. zij onteert den mensch en geeft hem eene gelijkenis met den vader der leugentaal, den duivel; zij schaadt dikwijls den naaste en soms de geheele maatschappij, dewijl daardoor het onderlinge vertrouwen weggenomen wordt.

III. De leugen is eene *doodzonde*:

1° wanneer daardoor de eer van God *aanmerkelijk* gekrenkt wordt, bijv. als men liegt tot groot nadeel van den godsdienst, de H. Kerk of het heil van onze ziel;

2° Als door de leugen den naaste in zijne eer, in

zijn goeden naam of eenig ander goed eene *belangrijke* schade toegebracht of hem eene *zware* beleediging aangedaan wordt. Eindelijk

3° wordt eene op zich zelve kleine leugen groote zonde, indien zij eene *groote* ergernis ten gevolge heeft, wat soms gebeurt, als men uit scherts geestelijke of wereldlijke overheden door leugentaal bespottelijk maakt.

In alle andere gevallen is de leugen eene *dagelijksche zonde.*

Hoewel het nooit geoorloofd is, eene *onwaarheid* te zeggen, is men toch niet altijd verplicht, de waarheid in al hare uitgestrektheid, gelijk wij ze kennen, bekend te maken. Er komen zelfs gevallen voor, dat men, uit naastenliefde of om zijn ambt, verplicht is de waarheid te verzwijgen en op de gestelde vragen een ontwijkend antwoord te geven.

IV. Men zondigt tegen dit gebod:

3° door *kwaadspreken,* namelijk als men, buiten noodzakelijkheid of zonder eene gewichtige reden, de gebreken of fouten van den evenmensch *openbaart,* waardoor zijn goede naam gekrenkt of verminderd wordt.

Soms is het geoorloofd, ja zelfs plicht, de geheime fouten van den naaste bekend te maken, namelijk als dit noodzakelijk is:

a. ten beste van den zondaar zelven, of

b. ter verhoeding van grooter onheil.

Daarbij moet men wel in acht nemen:

1° dat men de fouten van den naaste met eene goede meening moet bekend maken, en alleen aan hen, die het kwaad kunnen verhelpen;

2° dat men de fouten niet mag vergrooten, en de onzekere niet als zeker mag aangeven. Alles toch, wat bezijden de waarheid gezegd wordt, is zonde:

3° dat het mededeelen van algemeen bekende of van *gerechtelijk* gestaafde vergrijpen of gebreken geene zonde is, zoo die mededeeling niet uit afkeerigheid voortkomt of daarmede gepaard gaat.

V. Men zondigt verder 4° door *laster,* namelijk wanneer men den naaste fouten *toedicht,* of zijne werkelijke fouten vergroot.

Is lasteren en kwaadspreken groote zonde?

1°. Beide *kunnen* zware zonden zijn, wijl zij den goeden naam, die meer waard is dan goud en goed, krenken of ontnemen. Daarom waarschuwt de H. Geest met den meesten nadruk voor de lastertaal: „*Meng u niet onder de lasteraars, want plotseling ontstaat hun verderf,*" (Spr. XXIV 22). Zelfs met tijdelijke straffen worden de lasteraars en eerroovers door God bedreigd (Ps. CXXXIX, 12). Denk hier aan Aman, den gunsteling van koning Assuerus.

2°. Evenwel kan niet *elke* zonde van kwaadsprekendheid of laster doodzonde genoemd worden. Als men slechts kleine fouten uit onachtzaamheid openbaart, of slechts algemeene, weinig onteerende uitdrukkingen gebruikt, maakt men zich in den regel alleen aan eene *dagelijksche* zonde schuldig.

3°. In 't algemeen kan gezegd worden, dat deze zonden grooter zijn, naarmate:

1° de fouten, welke men bekend maakt, aanmerkelijker zijn, en de persoon, wiens gebreken bekend gemaakt worden, of die het kwaad openbaart, aanzienlijker is;

2° naarmate de schade en het nadeel, hetwelk daaruit voortkomt, grooter is;

3° naarmate meer personen dat kwaadspreken of lasteren hooren, en

4° naarmate de bedoeling, welke men daarbij heeft, slechter is.

VI. Men zondigt ook tegen dit gebod:

1° wanneer men met welgevallen naar het kwaadspreken of lasteren luistert;

2° als men het niet verhindert, wanneer men daartoe in staat is. — Indien men soms vreezen moet, dat men door tegenspraak het kwaad zal verergeren, dan is het genoeg, zoo spoedig mogelijk eene andere wending aan het gesprek te geven of op eenigerlei wijze te toonen, dat de liefdelooze taal ons mishaagt.

3°. Het is ook zonde, door vragen of aanmoediging anderen aanleiding te geven tot kwaadspreken of tot voortzetting van dusdanige gesprekken.

VII. Degene, die de eer van den naaste gekrenkt heeft, is verplicht:

1° *de geroofde eer te herstellen.*

Heeft hij die eer geheel of gedeeltelijk ontnomen door *kwaadspreken*, dan moet hij zoo goed mogelijk den kwaden indruk zijner woorden wegnemen, bijv. door te herinneren aan de goede eigenschappen van den besproken persoon, door hem bizondere bewijzen van achting te geven, enz. Vooral moet hij zorgen, dat het geopenbaarde kwaad niet verder bekend gemaakt worde.

Wie zijnen evennaaste door *laster* in een kwaad daglicht gesteld heeft, is verplicht tot *herroeping* zijner woorden, en wel tot eene openlijke herroeping, als de laster *openlijk*, bijv. in eene openbare vergadering of in een geschrift, heeft plaats gehad, tenzij de belasterde afstand doen wil van zijn recht, of de herroeping niet ten voordeele van den belasterden persoon zou strekken, of wel door de omstandigheden onmogelijk gemaakt wordt.

Hij is verplicht:

2° *alle schade te vergoeden*, welke hij eenigermate voorzien heeft. Deze verplichting gaat zelfs op zijne erfgenamen over, wat niet het geval is met den plicht van herroeping, welke met den dood des kwaadsprekers eindigt.

VIII. Hoe zondigt men door kwaad vermoeden en vermetel oordeel?

Men zondigt 1° door *kwaad vermoeden* als men vrijwillig *zonder voldoende reden* iets kwaads van den evenmensch veronderstelt.

„Niemand denke in zijn hart kwaad van den evenmensch ... want dit haat Ik, zegt de Heer" (Zach. VIII, 17).

Hiermede wordt echter de voorzichtigheid, welke ons aanmaant, niet ieder zonder onderscheid en in alle omstandigheden onbepaald te vertrouwen, noch veroordeeld, noch uitgesloten.

Men zondigt 2° door *vermetel oordeel*, als men voorbedachtelijk en *zonder voldoende reden* het kwaad, dat men van den naaste denkt, voor waar en zeker houdt.

De Heiland zelf vermaant: „*Oordeel niet, opdat gij niet geoordeeld wordet*" (Matth. VII, 1); „*veroordeelt niet, en gij zult niet veroordeeld worden*" (Luc. VI, 37).

Wie een vermetel oordeel *uitspreekt* en daardoor schade berokkent, is, gelijk de lasteraar, niet alleen tot eerherstel, maar ook tot schadevergoeding verplicht.

Art. II. *Wat gebiedt het achtste gebod?*

Het gebiedt 1° altijd de waarheid te spreken.

„*Ieder spreke de waarheid met zijnen evenmensch; want wij zijn leden van elkander,*" zegt de Apostel (Eph. IV, 25).

2° Voor de eer en den goeden naam des naasten behoorlijk zorg te dragen, zooals vroeger is aangetoond.

3°. Onze tong altijd in bedwang te houden. Dit zullen wij gemakkelijk doen, als wij niet spreken zonder te bedenken, dat de mensch van elk woord rekenschap moet geven (Matth. XII, 36), en als wij ons hart zuiver bewaren van eerzucht, nijd, haat en wraakzucht.

§ 9.

Over het negende en tiende Gebod.

De menschelijke wetgever, die slechts acht geeft op datgene, wat zich door woord of daad uiterlijk openbaart, regelt alleen de handelingen en woorden zijner onderdanen. De goddelijke Wetgever ziet daarenboven op het hart, en voegt derhalve bij de geboden, welke op 's menschen woorden en handelingen betrekking hebben, twee andere geboden, opdat ook de *inwendige zonde*, door gedachten en begeerten, vermeden, de inwendige heiligheid bereikt worde.

Art. I. *Over de zonden tegen het negende gebod.*

I. Het negende gebod verbiedt 1° de begeerte naar de echtgenoote van een ander, en

2° in 't algemeen alle onzuivere gedachten en begeerten.

a. „*Slechte gedachten zijn een gruwel voor den Heer*" (Spr. XV, 26).

b. Christus leert: „*Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: gij zult geen overspel bedrijven. Doch Ik zeg u, dat wie eene vrouw aanziet, om haar te begeeren, alreeds overspel in zijn hart met haar gedaan heeft*" (Matt. V, 29, 28).

II. Men heeft *onzuivere gedachten*, als men zich in den geest handelingen of voorwerpen voorstelt, welke gewoonlijk de kwade lusten opwekken. Men heeft onkuische *begeerten*, als men verlangt dusdanige voorwerpen of handelingen te zien, daarover te lezen of te hooren spreken, of zelfs dergelijke werken te volbrengen.

III. Onzuivere gedachten en begeerten zijn *doodzonden*, als men er *geheel vrijwillig* behagen in neemt, zelfs al duurt dit maar één oogenblik. Zij zijn echter niet zondig, wanneer zij buiten onze schuld en geheel buiten onzen wil ontstaan, en wij ons terstond beijveren, ze te verdrijven.

In de volgende gevallen maakt men zich door onzuivere gedachten en begeerten alleen aan eene *dagelijksche* zonde schuldig:

1° als men die gedachten en begeerten niet opzettelijk wil, maar slechts eene *verwijderde gelegenheid* daartoe geeft;

2° als men zich niet met genoegen, maar alleen uit *nieuwsgierigheid* een weinig daarmede bezig houdt;

3° als men bij een plotselingen aanval der bekoring of in halfwakenden toestand toestemt of behagen heeft, zonder zich goed van het kwaad bewust te zijn en bijgevolg zonder het met volle kennis te willen, en

4° als men aan het erkende kwaad zijne *volle toestemming* niet geeft, maar tegen den hartstocht strijdt, ofschoon minder krachtig dan gevorderd wordt.

IV. Teneinde altijd de bekoringen tegen de heilige deugd te overwinnen, moeten wij:

1° terstond aan de bekoring ernstig wederstaan, en de goddelijke hulp inroepen;

2° als de bekoring aanhoudt, moeten wij niet kleinmoedig worden, maar volharden in den strijd.

„*Zalig is de mensch, die de bekoring doorstaat; want als*

hij beproefd zal zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen" (Jac. I, 12).

V. Het negende gebod gebiedt, alleen naar datgene te streven, wat eerbaar en heilig is.

God wil niet alleen den oorsprong der onreine zonden, de slechte gedachten en begeerten, uit den bodem van ons hart wegnemen; Hij wil ook, dat reine gedachten, zuivere begeerten, kuische gevoelens daarin ontkiemen, bloemen en vruchten van zuivere, heilige liefde voortbrengen. Derhalve roept Hij ons toe: „*Wandelt in den Geest,*" d. i. volgt de ingeving van den Geest der zuivere liefde, dien gij in het H. Doopsel hebt ontvangen.

Art. II. *Over de zonden tegen het tiende gebod.*

I. Het tiende gebod verbiedt alle vrijwillige *ongeregelde* begeerten naar het goed des naasten, van welken aard en van welke waarde dit ook moge zijn.

II. Hieruit blijkt, dat het verlangen naar eenig goed van een ander niet altijd zonde is, maar alleen dan, als men dit *op ongeregelde wijze* begeert, of zóó zoekt te verkrijgen, dat daaruit voor den evennaaste werkelijk *nadeel* ontstaat.

III. Tegen dit gebod zondigen derhalve vooral kinderen en bloedverwanten, die naar den dood hunner ouders of betrekkingen verlangen, om in 't bezit der nalatenschap te komen; kooplieden, die duurte en gebrek wenschen, om des te duurder te kunnen verkoopen; geneesheeren, die ziekten wenschen, enz.

Men kan bovendien tegen dit gebod zondigen door een al te groot, hartstochtelijk verlangen naar tijdelijke goederen in 't algemeen, d. i. door *hebzucht*. Uit de ondeugd toch komen niet alleen ongeoorloofde verlangens voort naar het goed van den naaste, maar zelfs besluiten en maatregelen, om zich daarvan meester te maken.

IV. Gelijk men zondigt door de onrechtvaardige *begeerte* naar eens anders goed, zoo misdoet men ook tegen het tiende gebod, als men genoegen heeft in het

nadeel, het ongeluk of den dood van anderen, omdat men daaruit voordeel zal trekken. — Die baatzuchtige vreugde is niets anders dan eene vrucht van de kwade begeerte, die zelve eene dochter der hebzucht is.

Onder de overtreders van dit gebod behooren ook zij, die, ontevreden met hunnen staat, zich boven hun stand kleeden, vertering maken, uitgaan, enz.

Art. III. *Wat wordt ons in het tiende gebod geboden?*

Het gebiedt:

1° aan ieder het zijne te gunnen, d. i. van harte te wenschen, dat ieder hebbe en behoude, wat God hem geschonken heeft;

2° met het onze tevreden te zijn.

De goddelijke Wetgever verlangt, dat wij aan niemand iets van het zijne misgunnen, maar tevreden zijn met datgene, wat Hij ons geschonken heeft; dat wij zijne gaven met zorg bewaren, en die door spaarzaamheid, werkzaamheid en vlijt, met een vast vertrouwen op zijnen zegen, zoeken te vermeerderen.

Besluit. Laten wij ons dikwijls het woord van den H. Apostel herinneren, die zegt: »*Een groot gewin is godzaligheid en genoegzaamheid; want wij hebben niets in de wereld ingebracht, en wij kunnen ook niets medenemen. Als wij voedsel en kleeding hebben, laten wij daarmede tevreden zijn.*"

Tevredenheid verzoet het leven op aarde en verrijkt ons voor den hemel; ontevredenheid daarentegen maakt dit leven bitter, en belet ons, schatten voor de eeuwigheid te vergaderen.

IIIe HOOFDSTUK.

OVER DE VIJF GEBODEN DER H. KERK.

Inleiding.

I. Om zalig te worden is het niet voldoende de geboden te onderhouden, welke God zelf *onmiddellijk* ons heeft gegeven; als Christenen moeten wij ook die geboden naleven, welke Hij *door de Kerk* ons heeft voorgeschreven.

Jesus Christus, de Zoon Gods, die aan zijne Kerk de *macht* verleend heeft, *om geboden te geven* (zooals vroeger bewezen is), verlangt, dat men ook de geboden der Kerk onderhoude, als waren zij door Hem zelven gegeven, wijl zij ingevolge de door Hem verleende wetgevende macht en in zijnen naam zijn uitgevaardigd. Uitdrukkelijk toch heeft Hij tot de Apostelen gesproken: „*Wie u hoort, hoort mij; wie u versmaadt, versmaadt mij*" (Luc, X, 11).

II. Eenige geboden der H. Kerk zijn verplichtend voor *alle* Christenen, en worden daarom *algemeene* of *hoofdgeboden* genoemd; terwijl andere kerkelijke voorschriften alleen een bepaalden staat, eene bepaalde klasse van geloovigen verbinden, of wel tot allen, doch sleehts in zekere omstandigheden, gericht zijn.

De algemeene geboden der Kerk zijn de volgende vijf:

1. De geboden Heiligedagen zult gij vieren;
2. Dan ook Mis hooren met goede manieren;
3. Geen geboden vastendagen zult gij breken;
4. Gij zult ten minste eenmaal 's jaars aan den Priester uwe Biecht spreken;
5. En nuttigen, omtrent Paschen, het Lichaam des Heeren.

III. Het is geenszins de bedoeling der Kerk ons door hare geboden een nieuwen last op te leggen en het juk des Heeren te verzwaren. Als eene zorgvuldige moeder wil zij slechts door hare geboden den zin en den geest van de geboden Gods verklaren, alsook den tijd en de wijze, waarop wij 's Heeren wetten moeten naleven, nader bepalen.

Tot welk doel heeft de Kerk ons hare geboden gegeven?

1° om de goddelijke geboden te verklaren, en nader aan te wijzen, hoe deze moeten onderhouden worden;

2° om ons tot een godvruchtig en boetvaardig leven aan te sporen, en alzoo ons eeuwig geluk te bevorderen.

IV. De kerkelijke geboden verplichten, evenals de goddelijke, onder *doodzonde*. Immers:

1° Dat de Kerk het *recht* heeft, ons eene zoo zware verplichting op te leggen, blijkt uit de woorden des

Heeren: *„Die de Kerk niet hoort, zij u als een heiden en tollenaar"* (Matth. XVIII, 17). Wie zal, na deze zoo strenge aanbeveling der gehoorzaamheid aan de Kerk, de zonde van groote en moedwillige ongehoorzaamheid klein en gering durven noemen?

Ook kan de Kerk met hetzelfde recht als de H. Paulus zeggen: *„Gij weet, welke voorschriften ik u gegeven heb ... Wie dit veracht, veracht niet een mensch, maar God"* (I Thess. IV, 2 en 8). *God verachten* is toch zeker eene doodzonde.

2° Dat de Kerk ons onder doodzonde *wil* verplichten is eveneens duidelijk.

De Godgeleerden van alle eeuwen hebben dit eenparig geleerd, en nooit heeft de Kerk hunne leer afgekeurd, wel de tegenovergestelde meening veroordeeld. Ook de zware straffen, waarmede de Kerk de schenners harer wetten bedreigt en treft, geven insgelijks getuigenis van haren wil, om ons onder zware zonde te verbinden

Er kunnen echter ten aanzien van de kerkelijke, zoowel als van de goddelijke geboden, vele gevallen voorkomen, waarin de overtreding geene groote, maar wel eene *dagelijksche* zonde is.

---

§ 1.

Over het eerste gebod der Kerk.

„De geboden Heiligedagen zult gij vieren."

I. Reeds in het Oude Verbond vierde men, behalve den Sabbat, verscheidene feesten, om de voornaamste weldaden Gods met een dankbaar hart te herdenken, en de gedachtenis dier gunstbewijzen onder het volk te bewaren.

De meeste dier feestdagen waren door den Allerhoogste zelven voorgeschreven, doch later voegde ook de Synagoog, naar aanleiding van gewichtige gebeurtenissen, er eenige bij. Zoo werd bijv. de gedenkdag

der overwinning, door de Joden op Holofernes en de Assyriërs behaald, onder het getal der Heiligedagen opgenomen en tot heden toe door hen gevierd.

II. Eveneens heeft de H. Kerk, op verschillende tijden, onderscheidene feesten of gedenkdagen ter eere van onzen Heiland, zijne glorievolle Moeder en zijne verheerlijkte vrienden, de Heiligen, ingesteld en voorgeschreven.

De viering van deze feesten was altijd aan die van den Zondag gelijk, en bestond dus in de onthouding van slaafsche — en in de beoefening van godvruchtige werken, vooral in het bijwonen van de H. Mis en andere kerkelijke diensten.

III. De Kerk, die het recht heeft, dusdanige feesten in te stellen, kan ook de ingestelde feestdagen weder afschaffen, verplaatsen en beperken, wanneer tijd en omstandigheden dit vorderen of wenschelijk maken.

Zoo zijn in sommige landen en bisdommen [1]), vooral waar de Katholieken onder ongeloovigen of afgegedwaalden wonen, enkele feestdagen afgeschaft, of op de Zondagen verplaatst, of worden met minder plechtigheid gevierd.

Daardoor wordt echter aan de eenheid der Kerk, noch ten opzichte van haar geloof, noch van hare zedenleer, tekortgedaan; veeleer vertoont zich de Kerk daardoor als eene wijze wetgeefster, die het heil van allen beoogt en de gestrengheid harer geboden naar de krachten en behoeften harer kinderen weet af te meten.

Ieder is verplicht zich aan de wetten van zijn Bisdom te houden. — Ofschoon wij *niet verplicht* zijn de *afgeschafte* feesten te vieren, ziet toch de H. Kerk gaarne, dat wij die blijven onderhouden als voorheen. In die plaatsen, waar het Mishooren op gemelde dagen verplichtend gebleven is, is men gehouden dien plicht te vervullen.

IV. De *feestdagen des Heeren* zijn ingesteld:

1° opdat wij *de geheimen onzer verlossing zouden herdenken en hierdoor ons geloof, onze hoop, onze liefde en*

1) Zoo b. v. zijn er in het Bisdom Roermond en in die plaatsen, welke tot het grondgebied behoorden, waarover het Concordaat van 1802 zich uitstrekte, slechts *vier* feesten, welke gelijk de Zondag *moeten* gevierd worden, namelijk: *O. H. Hemelvaart, O. L. V. Ten-hemel-opneming, Allerheiligen* en *Kerstmis*.

dankbaarheid jegens God opwekken en vermeerderen. Hadden de Joden alle reden, om den gedenkdag van hunne redding uit Egypte's slavernij in eere te houden, wij, Christenen, mogen ons over eene veel grootere weldaad verheugen: over de bevrijding van het juk der zonde, over de verlossing door onzen Heer Jesus Christus, die ons niet van een tijdelijk, maar van het eeuwig ongeluk gered heeft, en ons niet naar het beloofde land op aarde, maar naar den hemel voert. Wij moeten derhalve de geheimen van het verlossingswerk — van Christus' geboorte af tot aan de zending des H. Geestes — met een dankbaar hart overwegen, en de gedenkdagen dier geheimen godvruchtig vieren.

2° *Om onzen ijver in den dienst van God te vernieuwen.* „Onze godvruchtige oefeningen", zegt Thomas van Kempen, „moeten op de voornaamste feestdagen een nieuw leven ontvangen; van het eene feest tot het andere moeten wij goede voornemens maken, alsof wij het eerstvolgende feest niet meer op aarde, maar in den hemel zouden bijwonen."

V. De *feestdagen der Heiligen* zijn ingesteld:

a. om God te bedanken voor de genade, welke Hij hun verleend heeft.

Door de kracht der goddelijke genade en door hunne medewerking met die hulp des Heeren, zijn de Heiligen, na een deugdzaam leven, in het rijk der zaligheid opgenomen. Daarover moeten wij ons verheugen; want de Heiligen zijn met ons door de innigste gemeenschap verbonden; zij zijn werkelijk door de genade onze broeders, en wij zullen eens door eeuwige liefde met hen vereenigd worden. Als broeders moeten wij derhalve deelnemen in hun geluk, en God danken voor de gunsten, welke Hij hun verleend heeft.

b. Om ons aan te sporen tot navolging hunner deugden.

Het heerlijk loon, den Heiligen geschonken, moedigt ons aan, hun voorbeeld te volgen. Het leven der Heiligen is een spiegel, waarin wij ons leven moeten beschouwen, om te zien, wat ons nog ontbreekt; het toont ons den veiligen en zekeren weg, dien wij moeten bewandelen, om tot dezelfde hemelsche heerlijkheid te komen.

c. Om hunne voorspraak bij God in te roepen.

De Heiligen vermogen door hun gebed veel bij God. Daarom moeten

wij hen dikwerf aanroepen, vooral op hunne feestdagen, dewijl wij dan beter en zekerder verhoord worden. Op die dagen toch staan wij niet alleen, maar roepen wij met duizenden Christenen, over den ganschen aardbodem verspreid, hunne voorbede in, en zoo zal zeker ons gebed aangenamer aan God en zijne Heiligen wezen.

§ 2.

Over het tweede gebod der Kerk.

„Dan ook Mis hooren met goede manieren."

I. In het tweede gebod beveelt de H. Kerk, op alle Zon- en feestdagen het H Misoffer bij te wonen, met behoorlijke *aandacht*, met *eerbied* en *godsvrucht*. Krachtens dit gebod rust op alle Christenen, die tot de jaren van onderscheid zijn gekomen, (ten minste als zij den leeftijd van 7 jaren bereikt hebben) de verplichting, om :

1° op de Zondagen en de geboden Heiligedagen *de geheele H. Mis te hooren.*

De Zondag, de dag des Heeren, is vooral bestemd voor den dienst van God. God kan niet waardiger gediend en verheerlijkt worden dan door offeranden. Tot de Godsvereering behoort dus vooral het offer. Daarom moeten wij op den Zondag het offer komen opdragen, d. i. Mishooren.

Van oudsher werd de H. Mis als het gewichtigste deel der Godsdienstige viering van Zon- en feestdagen beschouwd, en men achtte zich streng verplicht het H. Offer bij te wonen. Reeds de *Handelingen der Apostelen* (b. v. XX, 7) bevatten eene ondubbelzinnige aanduiding, dat de eerste Christenen gewoon waren, op de Zondagen bijeen te komen en de H. Mis te hooren (Schuster II, 132).

De H. Kerk volgt dus ook hier de Overlevering der Apostelen.

II. Tegen deze verplichting zondigen allen, die door *eigen schuld* de H. Mis geheel of gedeeltelijk verzuimen.

Hij, die *zonder wettige reden van verontschuldiging* op Zondagen of Heiligedagen de H. Mis niet bijwoont of een *aanmerkelijk* gedeelte er van verzuimt, maakt zich schuldig aan eene doodzonde, terwijl hij, die door *eigen schuld* bij een klein en minder aanmerkelijk gedeelte der H. Mis niet tegenwoordig is, eene dagelijksche zonde bedrijft.

Er bestaat *voldoende reden tot verontschuldiging*, wanneer men zelf of de naaste, ten gevolge van het bijwonen der H. Mis, eene *belangrijke* schade naar ziel of lichaam ondergaan zou, b. v. zieken of pas herstellenden, wier gezondheid door het ter kerk gaan, groot nadeel zou lijden: eveneens de ziekenoppassers, die niet door anderen kunnen vervangen worden, enz.

Als men de H. Mis niet kan bijwonen, behoort men toch in den geest, zooveel mogelijk, bij de H. Offerande tegenwoordig te zijn en in huis eenigen tijd te bidden, alhoewel men daartoe niet streng verplicht is.

III. Het tweede kerkelijke gebod verplicht ons:

2° het H. Misoffer bij te wonen *met goede manieren*, namelijk met *behoorlijke aandacht*, *met eerbied* en *godsvrucht*.

Dit vordert de verhevenheid van het goddelijk Offer, dat wordt opgedragen.

Tegen deze verplichting, door de H. Kerk haren kinderen opgelegd, zondigen zij:

a. die de H. Mis bijwonen zonder eenige aandacht te vestigen op de H. Offerande, welke op het altaar voltrokken wordt, en met andere, wereldsche dingen bezig zijn;

b. die zich daarbij oneerbiedig gedragen, door b. v. te spreken, te lachen, te slapen, enz.;

c, die in de kerk verschijnen niet uit eene godsdienstige beweegreden, niet om God te vereeren, maar met geheel andere en tegenstrijdige bedoelingen.

§ 3.

Over het derde gebod der Kerk.

„Geen geboden vastendagen zult gij breken."

I. De H. Kerk beveelt haren kinderen te vasten, omdat zij weet:

a. dat het vasten *aangenaam is aan God.* Het vasten toch wordt in de H. Schrift meermalen aanbevolen (zie b. v. Matth. XVII, 20); het werd door Christus zelven en door de Apostelen beoefend (Schuster II, 16 en 126).

De Kerk is overtuigd:

b. dat het vasten *voor ons heilzaam is.*

Vooral door het vasten verkrijgen wij de noodige kracht ter bestrijding van onze kwade driften en hartstochten; wij verzoenen daardoor Gods gramschap, — zooals blijkt uit de geschiedenis van Ninivé, enz. — en wij voldoen door die versterving voor onze zonden.

II. Het vasten, in den vollen zin van het kerkelijk gebod, bevat eene tweevoudige verplichting;

1° zich te onthouden van verboden spijs, en

2° slechts eenmaal daags een vollen maaltijd te nemen.

De verboden spijzen zijn: vleesch en vet; op enkele vastendagen ook zuivel en eieren.

In de eerste eeuwen der Kerk was men gewoon veel strenger te vasten. Toen was het volstrekt geene zeldzaamheid, dat men zich gedurende twee dagen van alle voedsel onthield. Zeer lang werd het gebod, om vóór den avond niets te gebruiken, onderhouden. Later heeft de Kerk het middagmaal toegestaan, en eindelijk heeft zij, als eene goede en bezorgde moeder, wegens de zwakheid harer kinderen vergund, des avonds nog eene kleine versterking (*collatie*) te nemen.

Ook is het geoorloofd, mits daarvoor eene billijke reden besta, de collatie in den voormiddag, en het middagmaal tegen den avond te gebruiken.

Wie bij vergissing 's morgens het ontbijt genomen heeft, is verplicht des avonds de collatie achter te laten.

III. De geboden vastendagen zijn de volgende:

1° de *veertigdaagsche vasten*, namelijk alle dagen van Asch-Woensdag tot Paschen, uitgenomen de Zondagen.

Deze vasten werd sinds de oudste christelijke tijden onderhouden, en is allerwaarschijnlijkst door de Apostelen ingesteld. »*Wij vasten veertig dagen*" — schrijft de H. Hieronymus (br. 54.) »*volgens de apostolische Overlevering.*"

Het bepaald getal van *veertig* dagen is door de Kerk gekozen, omdat in het Oude Verbond Mozes en Elias, en in het Nieuwe Jesus Christus zelf veertig dagen door streng vasten geheiligd hebben.

Het doel van deze vasten wordt aldus door den H. Leo aangegeven: *Het Paaschfeest is nabij. Laten wij ons door de gebruikelijke veertigdaagsche vasten, waardoor de heiliging van ons lichaam en van onze ziel bevorderd wordt, daartoe voorbereiden.*"

2°. De *Quatertemperdagen*, namelijk: de Woensdag, Vrijdag en Zaterdag

a. na den derden Zondag in den Advent;
b. na den eersten Zondag in de vasten;
c. na het Pinksterfeest;
d. na het feest van Kruisverheffing (14 Sept.).

Deze dagen worden aldus genoemd (naar de latijnsche benaming *Quatuor tempora* = vier getijden), omdat de geloovigen gewoon zijn met vasten elk der vier jaargetijden te beginnen en te heiligen.

Ook deze vasten is, volgens de meening van vele kerkelijke schrijvers, door de Apostelen ingesteld. Zij dient:

a. om God te danken voor de weldaden, welke men in het vorige jaargetijde ontvangen heeft;

b. om Gods zegen over het pas begonnen jaargetijde af te smeeken, en

c. vooral om God te bidden, dat Hij zich gewaardige, aan zijne Kerk waardige herders te verleenen.

3°. De *Vigiliedagen* (van *vigilare waken*). Deze vastendagen worden daags vóór enkele hooge feesten gehouden, in navolging van de eerste Christenen, die den nacht voor de plechtige feestdagen wakende, vastende en biddende doorbrachten.

De vigiliedagen zijn voor elk Bisdom nader bepaald.

In vele plaatsen zijn deze vastendagen opgeheven en in de plaats daarvan de Woensdagen en Vrijdagen van elke week in den Advent aangewezen, of wel, als die feestdagen op Zondag verplaatst zijn, de Zaterdag te voren.

IV. Wie zijn verplicht het kerkelijk gebod van vasten *in zijn geheel* te onderhouden?

Alle Christenen, die den leeftijd van 21 jaren bereikt hebben en niet door eene wettige reden verontschuldigd zijn.

Wettig verschoond zijn:

1° *zieken*, en in 't algemeen allen, die niet kunnen vasten, zonder hunne gezondheid aanmerkelijk te benadeelen;

2°. *armen*, die niet bij machte zijn een genoegzamen maaltijd te nemen;

3°. degenen, die *zwaren arbeid* moeten verrichten, waartoe zij niet in staat zouden zijn, als zij de vasten onderhielden,

4°. allen, voor wie het vasten een *werkelijk beletsel* zou wezen, om de plichten van hunnen staat naar behooren te vervullen;

5°. Zij, die *dispensatie* gevraagd en verkregen hebben.

In twijfel, of men de vastenwet kan onderhouden, behoort de Biechtvader en de geneesheer geraadpleegd, of dispensatie aan de kerkelijke Overheid gevraagd të worden.

V. Behalve de genoemde vastendagen heeft de Kerk nog andere dagen aangewezen, op welke het gebruik van vet- en vleeschspijzen verboden is.

Deze dagen — *onthoudingsdagen* genaamd — zijn:

alle *Vrijdagen* en *Zaterdagen* [1]) van het jaar (behalve wanneer de 1ste Kerstdag op die dagen valt), het feest van den H. Marcus en de Kruisdagen.

De Kruisdagen zijn ingesteld, om Gods zegen over de vruchten der aarde af te vragen.

Op het feest van den H. Marcus (als het niet in de Paaschweek of op Zondag valt) en op de Kruisdagen is men ook verplicht te vasten tot aan den middag [2]).

---

1) In het Bisdom Roermond is het, door bizondere dispensatie, geoorloofd vleesch te eten op alle Zaterdagen, *welke geen vastendagen zijn*.

2) In het Bisdom Roermond bestaat geene verplichting tot vasten op St. Marcusdag en de Kruisdagen. Zelfs is het gebruik van vleesch geoorloofd.

Gedurende de vasten is het, ook op de Zondagen, verboden, vleesch en visch bij denzelfden maaltijd te gebruiken.

VI. Aan de wet der onthouding moeten allen zich onderwerpen, die tot de jaren van verstand gekomen en niet wettig verschoond zijn.

VII. Wie de vasten- of onthoudingswet *vrijwillig* en *aanmerkelijk* overtreedt, maakt zich schuldig aan eene doodzonde [1]).

Niet in alle landen, zelfs niet in alle Bisdommen van één rijk, wordt altijd dezelfde dispensatie in de vastenwet door de kerkelijke Overheid verleend. Dit hangt vooral af van plaatselijke omstandigheden. Vandaar dat degenen, die in België wonen, op Zaterdag altijd vleesch mogen eten, enz.

Hierbij moeten wij opmerken, 1° dat hier geen spraak is van een punt van geloofs- en zedenleer — welke overal dezelfde is, — maar alleen van *kerkelijke tucht*, welke door de geestelijke Overheid naar omstandigheden van tijd en plaats kan veranderd worden.

2° Het kerkelijke gebod der vasten verplicht alle Christenen; die verplichting blijft bestaan, totdat de geestelijke Overheid goedvindt daarin te dispenseeren. Als goede en gehoorzame kinderen der Kerk moeten wij aan haar oordeel de beslissing over de noodzakelijkheid der dispensatie overlaten.

§ 4.

Over het vierde gebod der Kerk.

„Gij zult ten minste eenmaal 's jaars aan den Priester uwe Biecht spreken."

I. De verplichting, om ten minste eenmaal in het jaar te biechten, begint als men tot de jaren van verstand gekomen is, in den regel omstreeks den leeftijd van zeven jaren.

1) Men durft soms misbruik maken van de H. Schrift, om de overtredingen der vasten- en onthoudingswet te verontschuldigen, zeggende: »*Wat den mond ingaat, besmet het hart niet.*" Het is zeker waar, dat niet de spijs op zich zelve de ziel onrein maakt, maar wel de ongehoorzaamheid aan het gebod der Kerk. Wie weigert aan de Kerk te gehoorzamen, is ongehoorzaam aan Christus zelven.

Ook de vrucht van den verboden boom in het paradijs was in zich zelve niet slecht, en toch was het eene zware zonde er van te eten.

Het vierde Concilie van Laterane (j. 1215) bepaalde als volgt:

„Alle geloovigen van beiderlei geslacht moeten, nadat zij tot de jaren van onderscheid zijn gekomen, al hunne zonden in 't geheim, ten minste eenmaal 's jaars, aan hunnen eigen Priester oprecht biechten, en ten minste, omstreeks Paschen, het Sacrament der Eucharistie met eerbied ontvangen; bij verzuim hiervan zal hun bij hun leven de toegang tot de Kerk en na hunnen dood de christelijke begrafenis geweigerd worden."

II. Alleen door eene *geldige* Biecht wordt voldaan aan het gebod der Kerk, zooals blijkt uit de veroordeeling van de volgende stelling: „wie vrijwillig eene ongeldige Biecht aflegt, voldoet aan het kerkelijk gebod."

III. Bij elken Priester, die tot het biechthooren de noodige macht van zijnen Bisschop heeft ontvangen, kan men, ook in den Paaschtijd, zijne Biecht spreken. In zooverre wordt deze, volgens de tegenwoordige tucht der Kerk, beschouwd als onze *eigen Priester* te zijn.

§ 5.

Over het vijfde gebod der Kerk.

„En nuttigen omtrent Paschen het Lichaam des Heeren."

I. Alle geloovigen, die voldoende onderwezen en voorbereid zijn, om het allerheiligste Sacrament des Altaars tot hun voordeel te ontvangen, worden door dit gebod verplicht, omstreeks Paschen tot de H. Communie te naderen.

De Kerk bepaalde den Paaschtijd [1]), dewijl deze tijd bizonder geschikt is, om ons te herinneren aan de instelling van dit H. Sacrament, alsmede aan den dood en de verrijzenis des Heeren. Daarom verlangt de Kerk, dat ook wij, door eene oprechte Biecht, geestelijkerwijze aan de zonde afsterven en, door het

1) Van Palmzondag tot Zondag na Paschen. Voor groote gemeenten wordt die tijd soms verlengd.

ontvangen van het H. Lichaam en Bloed van Christus, de kiem en het onderpand van een nieuw, onsterfelijk leven in ons hart leggen.

Hoewel de Kerk ons alleen streng verplicht omstreeks Paschen het H. Sacrament des Altaars te ontvangen, verwacht en wenscht zij toch, dat hare kinderen meermalen in het jaar tot de H. Tafel zullen naderen.

II. De *Paasch Communie* moet men ontvangen in zijne *parochiekerk*, zooals het algemeen gebruik en de verklaringen der Pausen ons leeren. De onmogelijkheid of een bizonder verlof van den Pastoor ontheffen van die verplichting.

Het is immers billijk, dat alle leden van het eene huisgezin, de parochie, ten minste eenmaal in het jaar, aan de gemeenschappelijke tafel komen aanzitten. Ook heeft dit voorschrift ten doel, den Pastoor de gelegenheid te geven, om zich te overtuigen, of degenen, die aan zijne zorg zijn toevertrouwd, hunnen plicht vervullen.

III. Hij, die eene onwaardige Paasch-Communie gedaan heeft, moet, zoodra hij kan, eene goede Biecht spreken en, door eene waardige Communie, aan het gebod der Kerk voldoen.

IVe HOOFDSTUK.

DE OVERTREDING DER GEBODEN OF DE ZONDE

§ I.

Over de zonde in het algemeen.

I. De zonde is eene *vrijwillige afwijking van den goddelijken wil.*

a. Men zondigt derhalve als men doet, wat Gods wet verbiedt, of nalaat, wat zij gebiedt.

Onder *goddelijke wet* wordt hier verstaan: *de gebiedende of verbiedende wil van God, op welke wijze of door wien ook aan ons geopenbaard.*

Zij omvat dus niet alleen de 10 geboden, maar ook *de geheele natuurwet*, welke God in het hart van iederen mensch heeft geschreven en ons door de rede openbaart, alsmede de *geboden*, *welke van menschen*, als plaatsbekleeders van God, *uitgaan*, zooals de geboden van geestelijke en wereldlijke overheden, van de Kerk, van den Staat, van ouders en andere oversten, volgens het woord van den H. Paulus: „*Wie der* (gezag-hebbende) *macht wederstaat, wederstaat Gods verordening*" (Rom XII, I, 2).

b. Die overtreding is *vrijwillig*, als zij *wetens en willens*, d. i.

1° met kennis en voorbedachtzaamheid, en

2° met vrije toestemming van den wil geschiedt.

Kennis en voorbedachtzaamheid bestaan hierin, dat men bij de overtreding der wet wete of ten minste eenigszins inzie, dat men iets ongeoorloofds doet, dat men tegen de wet handelt.

Iemand dus, die handelt tegen een der geboden zonder te weten of zonder er aan te denken, dat zijne handeling tegen de wet strijdt of ongeoorloofd is, maakt zich niet aan zonde plichtig, *tenzij* zijne onwetendheid en onbedachtzaamheid *schuldig is*.

Schuldig is de onwetendheid als men de wet niet kent, omdat men haar opzettelijk *niet kennen wil*, ofschoon men verplicht was haar te kennen.

Evenzoo is de *onbedachtzaamheid schuldig*, als men b. v. zich door een boozen hartstocht vrijwillig laat verblinden en tot onbedachte handelingen laat medesleepen, of als men, onverschillig voor het kwaad en zonder zich te bekommeren of iets verboden dan wel geoorloofd zij, zijne lusten opvolgt.

Vrije toestemming van den wil heeft plaats, als de wil, die de keuze heeft tusschen goed en kwaad, het gekende kwaad kiest, in het gekende kwaad toestemt.

Men zondigt ook als men ten onrechte meent, dat iets kwaad en zondig is, en het toch doet; want wie tegen de uitspraak van zijn geweten handelt, maakt zich schuldig aan zonde.

Hij, die een gebod van God niet onderhouden *wil*, hoewel hij daartoe in staat is, begaat dus eene zonde, omdat zijn wil dan in opstand komt tegen den goddelijken wil. Daarin juist is de boosheid der zonde gelegen.

NB. Opdat iets als zonde worde aangerekend, is het niet noodig, dat men het kwaad *als kwaad* wille; men kan ook zondigen door iets te willen, wat *oorzaak* van het kwaad is, *mits* men dit op eenige wijze heeft voorzien. Een voorbeeld zal dit duidelijk maken. Iemand, die zich vrijwillig aan dronkenschap overgeeft en bij ondervinding weet, dat hij, zoo dikwerf hij zich aan dezen hartstocht overgeeft, in godslasteringen en onzuiverheid vervalt, maakt zich inderdaad ook aan die zonden schuldig, ofschoon hij in zijne dronkenschap niet weet wat hij doet en nuchter niet tot die zonden zou gekomen zijn. — Die de oorzaak wil, wil ook hare gevolgen in zooverre hij ze voorzien heeft.

II. De zonde kan geschieden:

1° *door het kwaad te doen*, en dit heeft plaats met kwade gedachten, begeerten, woorden en werken.

Door *gedachten* zondigt men, als men zich vrijwillig gedachten voor den geest haalt, welke met eenig goddelijk gebod in strijd zijn, of aan dusdanige gedachten, wanneer zij onwillekeurig opkomen, toegeeft en ze met welbehagen koestert; of ook als men, ze bemerkende, er zich niet tegen verzet.

Zulke gedachten kunnen zelfs zware zonden zijn; want de H. Schrift leert: „*Verkeerde gedachten scheiden van God*" (Wijsh. I. 3).

Door *begeerten* zondigt men, als men het kwaad, waaraan gedacht wordt, ook wenscht te volbrengen; dus vooral, als men middelen aanwendt, om tot dat kwaad metterdaad te komen.

In *woorden* zondigt men, als men iets zegt, wat tegen een der geboden strijdt. Zoo zondigen degenen, die gesprekken voeren tegen den godsdienst, tegen het geloof, tegen de goede zeden, tegen de christelijke liefde.

Door *werken* wordt gezondigd, zoo dikwijls men iets verricht, wat door den goddelijken wil verboden is.

De zonde kan geschieden:

2° *door verzuim van het goed, wat men verplicht is te doen.*

Als een Katholiek op een gewonen werkdag de H.

Mis niet bijwoont, verzuimt hij wel een goed werk, maar *doet geene zonde*, wijl men op die dagen niet verplicht is de H. Mis te hooren. Wie daarentegen op een Zon- of feestdag moedwillig de H. Offerande niet bijwoont, *zondigt*, daar hij een goed werk, dat hij *verplicht* was te doen, door eigen schuld nalaat.

III. *Zijn alle zonden even groot?*

Neen, er zijn groote zonden, welke men *doodzonden* noemt, en er zijn kleinere, welke *dagelijksche zonden* genoemd worden.

Ten allen tijde heeft de Kerk geleerd, dat er een onderscheid bestaat tusschen de verschillende zonden: dat eenige zonden groot en andere klein zijn; dat eenige zonden eene eeuwige straf, en andere zonden alleen eene tijdelijke straf na zich sleepen. Deze leer steunt niet alleen op het gezond verstand, maar ook op de duidelijkste getuigenissen van de H. Schrift. In het Evangelie van den H. Mattheus (VII, 3) vergelijkt de Heiland zelf eenige zonden met splinters, en andere met balken. Verder lezen wij van zonden, welke den menseh in het vuur der hel brengen (b. v. 1 Cor. VI, 9-10), en op andere plaatsen van zonden, welke ook de rechtvaardige begaat, zonder daarom op te houden, rechtvaardig te zijn (b. v. Eccl. VII, 21, Spreuken XXIV, 16).

De groote zonden worden *doodzonden* genoemd, omdat de ziel daardoor het bovennatuurlijke leven (d. i. de heiligmakende genade) verliest en zich den eeuwigen dood, de verdoemenis, op den hals haalt [1]). Van hem, die eene zware zonde op zijn geweten heeft, zegt de H. Schrift: *„Gij hebt den naam dat gij leeft, en gij zijt dood"* (Openb. III, 1).

De kleinere zonden worden *dagelijksche zonden* genoemd, omdat men gemakkelijker daarin kan vallen, en omdat de vergeving dier zonden gemakkelijker, en zelfs zonder ze te biechten, kan verkregen worden, b. v. door aalmoezen, het bijwonen van de H. Mis, het bezoek van zieken, enz. mits men tegelijk over die zonden eenig leedwezen hebbe.

---

1) Onze ziel heeft een tweevoudig leven. Het eene is *natuurlijk* en bestaat in het denken en willen; het andere is *bovennatuurlijk*, en bestaat in de vereeniging met God door de heiligmakende genade. De doodzonde neemt het natuurlijke leven der ziel niet weg, maar berooft haar van het bovennatuurlijke, zij ontneemt haar de genade en bijgevolg het recht op het eeuwige leven.

IV. *Wanneer maakt men zich aan eene doodzonde, wanneer aan eene dagelijksche zonde schuldig?*

a. Men begaat eene doodzonde, als men de goddelijke wet in eene *aanmerkelijke* zaak *geheel vrijwillig* overtreedt.

Opdat eene zonde als doodzonde te beschouwen zij, wordt dus gevorderd: 1° eene *aanmerkelijke zaak*; 2° *volle kennis van het kwaad*, en 3° *volle toestemming van den wil.*

Aanmerkelijk kan eene zaak zijn of in zich zelve, b. v. de doodslag, of in hare omstandigheden b. v. door het te weeg brengen van een groot nadeel.

Alles, wat aanmerkelijk strijdt met Gods eer, het welzijn des naasten of de plichten jegens ons zelven; ook datgene, wat God onder bedreiging van de eeuwige straffen gebiedt of verbiedt, moet ongetwijfeld als eene aanmerkelijke zaak beschouwd worden. Overigens is het dikwerf zeer moeielijk te bepalen, welke zonden, als overtredingen in eene aanmerkelijke zaak, doodzonden zijn. De H. Augustinus zegt: „*Wellicht zijn wij hierover in het duister, opdat wij met des te meer zorg alle zonden zouden vermijden.*"

Eene zaak, eene daad, die op zich zelve niet aanmerkelijk, derhalve dagelijksche zonde is, kan om bijkomende omstandigheden *doodzonde* worden. Dit heeft plaats:

1°. als men, door een dwalend geweten misleid, oordeelt, dat zekere dagelijksche zonde doodzonde is, en toch daartoe overgaat.

2°. Als men, eene dagelijksche zonde doet, om daardoor tot groot kwaad te komen, b. v. wanneer men iemand vleit, om hem tot onzuiverheid te verleiden; als men dikwijls eene kleinigheid steelt, om langzamerhand eene groote som machtig te worden.

3°. Wanneer men eene kleine zonde doet uit verachting van den wetgever als zoodanig, of van de wet, als gegeven door de wetgevende macht.

4°. Als met de dagelijksche zonde eene *groote ergernis* of *groote schade* gepaard gaat, welk men voorzien heeft.

5°. Als men zich daardoor blootstelt aan het *naaste gevaar* van doodelijk te zondigen.

b. Men maakt zich schuldig aan eene *dagelijksche zonde*, als men de goddelijke wet in eene *geringe* zaak, of wel in eene gewichtige zaak, maar *zonder* volle kennis, of *zonder* volle toestemming overtreedt.

Eene zaak kan gering zijn uit zich zelve, b. v. eene leugen, of wel omdat *de stof* der overtreding klein is, b. v. het stelen van eenige centen.

V. *a* De *boosheid* der doodzonde bestaat vooral hierin, dat zij :

1°. eene zware beleediging is van God, onzen Opperheer ;

2°. eene schandelijke ondankbaarheid jegens onzen liefdevollen Verlosser.

b. Die boosheid blijkt vooral uit de *zware straffen*, waarmede God dit kwaad heeft getroffen in de afgevallen Engelen en in onze stamouders, alsmede uit het bittere *lijden* en *sterven* van onzen goddelijken Heiland tot uitwissching van de schuld der wereld.

VI. *Welke zijn de gevolgen van de doodzonde?*

1°. De doodzonde scheidt ons van God, en berooft ons van zijne liefde en vriendschap. De H. Schrift zegt : *„Een voorwerp van haat bij God is de goddelooze en zijne goddeloosheid"* (Wijsh. XVI, 9).

2°. Zij ontneemt ons het vermogen om nieuwe verdiensten voor den hemel te vergaderen, berooft ons van alle reeds verworven verdiensten en van het recht op den hemel : *„Als de rechtvaardige zich van zijne gerechtigheid afkeert en kwaad doet, .., zullen al zijne gerechtigheden . . . niet meer in herinnering komen"* (Ezech, XVIII, 24).

3°. Zij haalt ons Gods straffen en ten laatste de eeuwige verdoemenis op den hals. *„Ik waarschuw u, dat degenen, die zulke dingen doen, het rijk Gods niet zullen bezitten"* (Gal. V, 5).

VII. Wij moeten ons niet alleen met de meeste zorg van de doodzonde vrijhouden, maar ook met zorg de *dagelijksche zonde* vluchten, want ook de dagelijksche zonde is :

1°. eene beleediging van God. Hij, die eene dagelijksche zonde bedrijft, beleedigt God, zijn besten Vader, wel niet zóózeer, dat hij zich van God, als zijn laatste doel, afscheidt, maar hij keert zich toch op onredelijke wijze tot de schepselen.

2°. De dagelijksche zonde heeft vele (wel niet eeuwige, maar *tijdelijke*) straffen ten gevolge.

Dikwerf straft God deze zonde in dit leven. — Zoo mocht Mozes het land der belofte niet binnengaan, omdat hij zich aan een klein wantrouwen jegens den Allerhoogste had schuldig gemaakt. — Vooral echter vindt de dagelijksche zonde hare straf in de pijnen van het *vagevuur*.

3°. De dagelijksche zonde leidt langzamerhand tot zware zonden. Zij verzwakt de ziel, en maakt haar trager in den strijd tegen de bekoringen; zij voedt en ontwikkelt de booze neigingen, en bereidt alzoo den diepen val in het kwaad. Derhalve zegt de H. Schrift: „*Wie het kleine niet acht, gaat allengs ten gronde* (Eccli XIX).

Het is dus noodig, dat wij met zorg waken, om ook alle dagelijksche zonden te vermijden. Wie zorgvuldig de dagelijksche zonden vermijdt, zal niet tot groote zonden overgaan, maar zijne ziel in den vrede Gods bewaren.

§ 2.

Over de verschillende soorten van zonde.

Alle zonden komen daarin met elkander overeen, dat zij eene overtreding zijn van de goddelijke wet. Toch wordt terecht een onderscheid in de verschillende zonden aangewezen.

Immers, eenige zonden zijn de bron van vele andere overtredingen; andere zonden bevatten eene eigenaardige boosheid en afschuwelijkheid; eindelijk, er zijn zonden, die wel niet persoonlijk door ons bedreven, maar ons nochtans worden toegerekend, als hadden wij zelven ze begaan, omdat wij op eenige wijze tot die zonden hebben medegewerkt.

Die verschillende soorten van zonden worden genoemd: *de zeven hoofdzonden; de zes zonden tegen den H. Geest; de vier wraakroepende zonden; de negen vreemde zonden.*

Art. I. *Over de Hoofdzonden.*

Deze zonden dragen den naam van *Hoofdzonden*, niet omdat zij de zwaarste zijn van alle zonden, maar dewijl uit haar, als uit zoovele hoofdbronnen, de andere zonden voortkomen.

De hoofdzonden zijn niet altijd, maar alleen dan DOODZONDEN, wanneer men daardoor aan eene *zware verplichting*, hetzij jegens God, hetzij jegens den naaste of zich zelven, aanmerkelijk tekort blijft.

Zeer dikwijls zijn zij slechts dagelijksche zonden, wanneer namelijk de ongeregeldheid slechts gering is, b. v. eene kleine hoovaardigheid, eene geringe afgunst of overdaad, enz.

Over elke hoofdzonde in 't bizonder thans eene korte verklaring.

Hoovaardigheid.

I. Hoovaardigheid is de *ongeregelde zucht naar eigen grootheid.* Aan deze zonde maakt men zich schuldig, wanneer men:

a. datgene, wat men is of heeft, aan zich zelven toeschrijft;

b. als men wel erkent het goede, dat men bezit, van God ontvangen te hebben, maar toch te veel aan eigen verdiensten toekent;

c. als men zich laat voorstaan op goede hoedanigheden, welke men *niet* heeft;

d. als men, met versmading of minachting van anderen, geëerd wil worden om zijn vermogen of zijne goede eigenschappen.

Aan deze zonde kan men zich schuldig maken in gedachten, begeerten, woorden en werken.

II. Hoovaardigheid was de zonde van den duivel, die het waagde tegen God op te staan, Andere

schrikwekkende voorbeelden van de hoovaardigheid leveren ons Nabuchodonosor, Holofernes, en de Phariseër in den tempel (Zie Schuster I. 131, II. 69).

III. Hoovaardigheid is de oorsprong en de bron van eerzucht, ongehoorzaamheid, heerschzucht, twist en tweedracht, ondankbaarheid, afgunst, wreedheid, ongeloof en ketterij, haat jegens God; ja, zij is, zooals de H. Schrift getuigt, het begin van alle zonden (Eccli. X, 15).

Vandaar deze uitspraak van den H. Geest: *„Wie in de hoovaardigheid verblijft, wordt met vloek beladen, en ten laatste in het verderf gestort."*

Middelen tegen deze zonde zijn: de overweging van onze eigen zwakheden en van het voorbeeld en de leer van Christus.

Gierigheid.

I. Gierigheid is *eene ongeregelde of onmatige zucht naar tijdelijk goed.*

II. Gierigheid wordt in de H. Schrift als eene allerverachtelijkste zonde voorgesteld. De gierigaard — zoo leert zij — verlaat en vergeet zijnen God; hij is gelijk aan den afgodendienaar, omdat hij geheel zijn hart hecht aan tijdelijk bezit; hij maakt zich tot slaaf van zijne schatten, voor welke hij zijne rust, zijne genoegens, ja dikwerf zelfs zijne ziel veil heeft; hij is een bedrieger zijns naasten, en haalt zich de welverdiende verachting van God en de menschen op den hals (Matth. VI, 21, 24; Eph. V, 5).

III. De gevolgen der gierigheid zijn vooral: onbarmhartigheid jegens de armen, bedrog, valschheid, meineed, verraad, woeker en andere.

IV. Hoezeer deze zonde door God wordt gehaat en gestraft, leert ons de geschiedenis van *Achan*, die op 's Heeren bevel door het volk werd gesteenigd; van *Giëzi*, den ontrouwen dienaar van Elizeüs, die met melaatschheid werd geslagen; en vooral van den rampzaligen Apostel *Judas*, die uit geldzucht zijn Meester verried en als zelfmoordenaar stierf.

Onkuischheid.

Over deze zonde en hare verschrikkelijke gevolgen is reeds gesproken bij het zesde en het negende gebod van God.

Nijd.

I. Nijd is *verdriet over het geluk van den naaste, dat wij als vermindering van ons eigen geluk opvatten.*

De eeuwige zaligheid, welke Lucifer en zijn aanhang, door hunnen opstand tegen God, verbeurd hebben, kan de mensch eenmaal genieten. Dit bedroeft den duivel, omdat de mensch, die van nature minder is dan de Engelen, hooger gesteld wordt dan hij. Zijn verlangen is, dat allen in zijn ongeluk zullen deelen. Dit is het hoogste toppunt van nijd.

David had den reus Goliath gedood. Al het volk juichte hem toe. Saül alleen was verstoord. Het verdroot hem, dan men David meer eerde dan hem. Dit is nijd.

De Phariseën haatten den Verlosser, omdat Hij door het volk meer bemind en geëerd werd dan zij. Daarom waren zij verheugd, toen Christus in hunne macht was en tot den kruisdood werd veroordeeld. Ziedaar den nijd.

II. *Nijd* verleidt den mensch tot kwaadsprekendheid, laster, wraakzucht, soms zelfs tot moord. Uit nijd heeft Caïn zijn broeder Abel gedood; uit nijd hebben de zonen van Jacob hunnen broeder Jozef verkocht, en Saül stond David naar het leven, omdat hij zich door nijd liet overmeesteren.

III. De nijdigaard bewerkt ook zijn eigen tijdelijk en eeuwig ongeluk.

De H. Basilius zegt: «*De nijd knaagt aan het hart van den nijdige, gelijk de roest aan het ijzer, gelijk de worm aan het hout, gelijk de adder aan de ingewanden*"; en de H. Chrysostomus leert: «*onmogelijk kan men het vuur, hetwelk voor den duivel bereid is, ontkomen, als men zich van dezen hartstocht niet losscheurt*" (Hom. 7. Over den brief a. d. Rom).

De overweging dezer gevolgen en vurige gebeden zullen ons tegen den nijd vrijwaren.

Gulzigheid.

I. *Gulzigheid is de ongeregelde zucht naar spijs en drank.* **Men maakt zich aan deze zonde schuldig:**

1° als men te *veel* d. i. meer dan tot onderhoud zijner gezondheid dienstig is, eet of drinkt;
2° als men *ontijdig* d. i. tusschentijds en zonder reden, spijs of drank neemt;
3° als men *boven zijn staat* al te kostbare spijzen of dranken gebruikt;
4°. als men spijs of drank met *te groote begeerlijkheid* nuttigt.

II. Uit deze bron komt voort de *snoeplust*, welke dikwijls tot leugentaal en diefstal voert, alsmede de zucht tot verkwisting, welke niet zelden armoede en ellende ten gevolge heeft; vooral echter de *dronkenschap*, die den mensch berooft van het gebruik der kostbare gave van zijn verstand, hem gelijk maakt aan het dier, Gods gramschap opwekt, tijdelijk en eeuwig ongeluk na zich sleept.

De H. Schrift wijst ons op de gevolgen der gulzigheid onder anderen in de geschiedenis van *Baltassar*, koning van Babylon, (Schuster 1. 140) en van den *rijken vrek* (Aldaar II. 65).
In de overweging van het voorbeeld van Christus en van de Heiligen en vooral in het vluchten der gevaren zal men een krachtig middel tegen deze zonde vinden.

Gramschap.

I. *Gramschap* is de *ongeregelde zucht naar wraakneming*. Geheel onderscheiden van deze *zondige* gramschap is de rechtvaardige afkeer of de toorn, welke, bij het zien van een misdrijf, uit liefde voor de zedelijke orde, de rechtvaardigheid of den godsdienst, voortkomt. Eene dusdanige gramschap kan niet *ongeregeld* genoemd worden, als zij binnen de perken der gezonde rede blijft; zij kan bijdragen tot verhindering van het kwaad en tot bevordering van het goed. Van deze gramschap spreekt de Psalmist, als hij zegt: „*Wordt gram, maar zondigt niet*" (IV, 5).

Een voorbeeld daarvan gaf ons de goddelijke Verlosser, toen Hij de koopers en verkoopers uit den tempel dreef.

II. De gramschap is zondig, wanneer zij ongeregeld of zeer hevig is; zij kan zelfs *doodzonde* zijn, b. v. als men uit gramschap vloekt, of den naaste groot kwaad toewenscht.

III. Uit de *schuldige* gramschap komen vele andere zonden voort, zooals: haat, vijandschap, twist, verwenschingen, beschimpingen, verwonding, doodslag.

De H. Schrift levert de bewijzen, dat de gramstorige zelfs niet voor den moord der zijnen terugdeinst. Zoo wilde Ezau, in zijne gramschap, zijnen broeder Jakob ombrengen, en Absalon doodde, door dezen hartstocht verblind, zijn broeder Amnon.

Traagheid. dagelijkse zonde.

1. Traagheid kan bestaan ten opzichte van *tijdelijke* en van *geestelijke* zaken.

a. De eerste soort van traagheid bestaat in een afkeer van den arbeid en de moeite, welke met de vervulling van onze plichten verbonden is, en voert tot lediggang.

Deze traagheid is in strijd met het bevel van God: „*In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten*" (Genes. III, 19), en kan terecht de oorzaak van veel kwaad genoemd worden (Eccli XXXIII, 29).

b. De andere traagheid, *geestelijke traagheid* of *lauwheid* genoemd, is eene onverschilligheid jegens God, een tegenzin in alles, wat den dienst van God betreft, om de moeite, welke daarmede gepaard gaat.

II. «*Het begin des verderfs*," zegt de H. Ephraïm, «*is de lauwheid.*" Daarom zegt God in het boek der Openbaring (III, 16): «*O! dat gij koud waart of warm! Maar omdat gij lauw zijt, en noch koud noch warm, zal Ik u uit mijnen mond uitspuwen.*"

Ook het treurige lot van den tragen knecht, die aan handen en voeten gebonden, in de uiterste duisternis geworpen werd, en dat van de dwaze maagden, die de bruiloftszaal niet mochten binnengaan, leeren ons hoe de weg der tragen eindigt.

Besluit. Daar wij nu gezien hebben, dat de hoofdzonden de oorsprong en de bron zijn van vele andere euveldaden en den mensch diep ongelukkig maken, zoo moeten wij hier het vaste besluit vormen, met alle kracht en aanhoudend te strijden tegen deze zonden, zoodra wij ons daartoe bekoord gevoelen. Het beste middel, om immer de overwinning te behalen, is zeker de beoefening der tegenovergestelde deugden, zooals later zal worden aangetoond.

Art. II. *Over de zonden tegen den H. Geest.*

I. Zonden tegen den H. Geest zijn de volgende zes:

a. Aan Gods genade wanhopen. — Aan deze zonde maakt zich schuldig degene, die alle hoop op de vergeving zijner zonden verwerpt en met Caïn uitroept: *„Mijne misdaad is te groot, dan dat ik vergeving zou kunnen verkrijgen."*

Lijnrecht strijdt de wanhoop tegen de goddelijke goedheid en barmhartigheid, welke de grootste zondaars tot boetvaardigheid roept en hun vergeving aanbiedt, als zij zich willen bekeeren.

b. Vermetel, dat is zonder deugd, op Gods barmhartigheid betrouwen. Ziedaar de zonde van hen, die gerust in hunne boosheid voortleven, omdat zij weten, dat God barmhartig is; die meenen, dat Hij *altijd* bereid zal zijn hun vergeving te schenken, al zouden zij hunne bekeering uitstellen tot het uur van hun sterven.

Aldus verwerpen zij de goddelijke genade, om in de zonden te volharden, en misbruiken de goddelijke goedheid, welke bizonder aan den H. Geest wordt toegeschreven, om God te beleedigen.

c. Eene bekende waarheid des geloofs bestrijden. Aan deze zonde tegen den H. Geest maken zij zich schuldig, die eene waarheid des geloofs, door den H. Geest geopenbaard en als zoodanig voorgesteld, hardnekkig bestrijden. — Zoo deden de Joden, die, als getuigen van Christus' wonderen, zeker konden en moesten zijn van de goddelijkheid zijner leer, maar toch Hem en zijne leer bestreden en verwierpen (Joan. XV, 22—24).

d. De broederlijke liefde benijden, d. i. den evennaaste om zijne liefde tot God benijden; afgunstig zijn, omdat hij God bemint en dient, en daardoor vele hemelsche gunsten ontvangt, welke de zondaar zich onwaardig maakt. Zoo benijdde Caïn zijnen broeder, omdat hij zag, dat de offerande van Abel aangenaam was aan God.

e. Halsstarrig zijn in de boosheid. God laat niets onbeproefd om den afgedwaalden zondaar op te zoeken

en weder aan zijn dienst te verbinden. Als nu de zondaar de goddelijke roepstem wederstaat en veracht, en in het kwaad voortleeft, dan heeft hij een verstokt hart en zondigt tegen den H. Geest; dan handelt hij als de Joden, tot wie de H. Stephanus sprak: „*Gij hardnekkigen en onbesnedenen van hart en ooren, gij wederstaat altijd den H. Geest* (Hand. VII, 51).

f. Het berouw of de boetvaardigheid verachten. Deze zonde wordt bedreven door hem, die niet alleen het oor sluit voor de stem van Gods genade en zonden op zonden stapelt, maar daarenboven het rampzalig besluit maakt, om nimmer boetvaardigheid te doen.

II. Deze zonden worden genoemd *zonden tegen den H. Geest*, omdat zij:

a. op bizondere wijze strijden tegen de oneindige goedheid en liefde van den H. Geest, en

b. omdat degene die ze bedrijft, de goddelijke genade, waarvan de H. Geest de uitdeeler is, versmaadt en van zich afstoot.

III. Aangaande de zonden tegen den H. Geest zegt Christus, dat zij noch in deze, noch in de toekomstige wereld vergeven worden.

De zin dezer woorden is niet, dat de vergiffenis *onmogelijk*, maar alleen, dat zij *zeer moeielijk* kan verkregen worden. Inderdaad, zij die zich aan de zonden tegen den H. Geest schuldig maken, verwerpen het middel ter bekeering, namelijk de genade Gods, rechtstreeks en uit boosheid.

Art. III. *Over de wraakroepende zonden.*

I. *Wraakroepende zonden* zijn die zonden, waarvan de H. Schrift getuigt, dat zij, meer dan elk ander kwaad, de wraak Gods afroepen, en dikwerf reeds in dit leven streng gestraft worden.

II. Wraakroepende zonden zijn de volgende:

a. Vrijwillige doodslag.

Caïn was de eerste, die dit kwaad pleegde. Toen sprak de Heer: «*De stem van het bloed uws broeders roept van de aarde tot Mij... Gij zult vervloekt zijn op aarde*" (Gen. IV).

b. Onkuischheid tegen de natuur.

De inwoners van Sodoma en Gomorrha gaven zich aan deze allerschandelijkste zonde over. Daarom vernietigde God beide steden door zwavel en vuur (Gen. XVIII, 20).

c. Verdrukking van armen, van weduwen en weezen.

God vraagt het meedoogen van zijn volk voor de armen, weduwen en weezen, en Hij zegt: «*Als gij hen beleedigt, zullen zij tot Mij roepen, en Ik zal hun gekerm hooren. Mijne gramschap zal ontstoken worden: Ik zal u door het zwaard vernielen, uwe vrouwen zullen weduwen en uwe kinderen weezen worden*" (Exod. XXII, 22).

d. Onthouding van het loon der werklieden.

De H. Apostel Jacobus noemt deze zonde met duidelijke woorden eene wraakroepende zonde. „*Zie*", zegt hij (V, 4), „*het loon der werklieden, hetwelk door u achtergehouden is, roept, en dat geroep is tot de ooren van den Heer der heirscharen gekomen.*"

Art. IV. *Over de vreemde zonden.*

I. *Vreemde zonden* worden die zonden genoemd, welke wel door anderen bedreven zijn, maar ons mede toegerekend worden, omdat wij op eenige wijze daartoe hebben bijgedragen, schuld of oorzaak dier zonden geweest zijn.

De Apostel waarschuwt ons voor deze zonden in zijn brief aan Timotheüs; „*Maak u niet aan vreemde zonden schuldig.*"

II. De vreemde zonden geschieden door:

1°. *raadgeven*, namelijk als men een ander aanraadt iets te doen, wat kwaad of verboden is. Zoo deed de moeder van Herodias; zoo handelde Caïphas in den Hoogeraad der Joden.

«*De kwade raad*", leert de H. Schrift, «*zal vallen op dengene, die hem gegeven heeft, en hij zal niet weten vanwaar het ongeluk hem overkomt*" (Eccli. XXVII, 30).

2o. *Beschermen.* Wie door woord, geschrift of daad de ongeoorloofde woorden of handelwijze van den naas-

te in bescherming neemt, maakt zich aan deze vreemde zonde schuldig, zooals b. v. een advokaat, die voor onrechtvaardige zaken pleit, enz.

„*Wee u, die het kwaad goed en het goed kwaad noemt, van de duisternis licht en van het licht duisternis maakt*" (Is. V, 21).

3°. *Gebieden*, als men zijne macht en zijn invloed misbruikt, om een ander tot kwaad te brengen. Zoo beval David, dat Urias, wiens dood hij wenschte, op de gevaarlijkste plaats in het leger gesteld werd. Daarom sprak God door den Profeet Nathan tot den Koning: „*Urias hebt gij vermoord en verslagen met het zwaard der zonen van Ammon*" (II Kon. XII, 9).

4°. *Prijzen*, als men door iemand te prijzen over het kwaad, dat hij bedreven heeft, of door hem te vleien, oorzaak is, dat hij opnieuw zondigt. „*De tong van den vleier*," zegt de H. Hieronimus, „*doet meer kwaad dan het zwaard van den vervolger; het zwaard kwetst alleen het lichaam, maar de vleierij doodt de ziel.*"

5°. *Deelnemen*, d. i. vrijwillig medewerken tot de zonden van anderen door feitelijk deel te nemen in hun kwaad, of door aanleiding te geven, dat de zondige lusten bij anderen kunnen ontwaken of werkelijk ontstoken worden, b. v. door het schrijven of uitleenen van slechte boeken en dagbladen, door onzedige platen ten toon te stellen, enz.

6°. *Behagen nemen* in het kwaad, hetwelk de naaste bedrijft. Zoo had, volgens het getuigenis der H. Schrift, Saulus genoegen in het leed, dat Stephanus bij zijne steeniging door de Joden werd aangedaan.

7°. *Niet bestraffen.* Ouders en overheden mogen niet onverschillig toezien, als hunne kinderen en onderhoorigen zich aan het kwaad overgeven. Zij zijn streng verplicht hen te bestraffen, en maken zich, als zij dezen plicht verzuimen, deelgenooten van de zonden hunner kinderen en onderdanen. Zoo maakte Heli zich medeplichtig aan de boosheid zijner zonen, „*wijl hij wist, dat zij iets schandelijks deden, en hen niet bestrafte*" (1 Kon. III, 13).

8°. *Niet beletten.* Degenen, die uithoofde van hunnen staat of uit christelijke liefde verplicht en bij machte zijn de zonde van den evennaaste te voorkomen of te verhinderen, maar moedwillig hunne verplichting verwaarloozen, zijn schuldig aan deze vreemde zonde.

9°. *Niet overdragen*, namelijk aanmerkelijke fouten van een ander niet bekend maken aan degenen, die verplicht en in staat zijn, het kwaad tegen te houden, zooals ouders, overheden, biechtvaders, enz.

Besluit. Dragen wij alle zorg, nooit oorzaak of aanleiding te wezen van het eeuwig ongeluk van den naaste; ontrukken wij hem het zedelijk moordstaal, waarmede hij de ziel van anderen den doodsteek wil geven; verhinderen wij hem, zooveel in ons vermogen is, de zonde te bedrijven, en wekken wij, door ons goed voorbeeld, velen op, om eere te geven aan God, wien alle eer toekomt nu en in eeuwigheid.

Ve HOOFDSTUK.

OVER DE DEUGDEN EN DE VOLMAAKTHEID.

§ 1.

Over de christelijke deugden.

I. *„Wijk af van het kwaad en doe het goede"* (Ps. XXXVI, 27).

Volgens dit woord van de H. Schrift moet de Christen niet alleen met groote zorg het kwaad vermijden, maar is hij ook verplicht het goede te beoefenen, zich altijd op de deugd toe te leggen.

„Wie rechtvaardig is, worde nog rechtvaardiger, en wie „heilig is, worde nog heiliger" (Openb. XXII, 11).

II. De *christelijke deugd* bestaat over 't algemeen *in de voortdurende genegenheid om te doen wat aan God welgevallig is.*

a. De deugd bestaat dus niet in eene vluchtige neiging van den wil tot het goede, ook niet in *eene enkele handeling*, waardoor de mensch het goede wil en poogt te doen of werkelijk doet, maar in eene *blijvende stemming*, welke

hem bereid en geneigd maakt om het goede, zoo dikwerf de gelegenheid daartoe voorkomt, te beoefenen.

b. De wil van den mensch kan op het *natuurlijke* of op het *bovennatuurlijke* goed gericht zijn, d. i. de mensch kan alleen naar datgene streven, wat met zijne redelijke natuur overeenstemt, zonder zich daarbij een hooger doel voor te stellen (b. v. de matigheid beoefenen om gezond te blijven); of hij kan zijn doelwit op het bovennatuurlijke, de eeuwige zaligheid, richten en ter bereiking daarvan zich beijveren om alles te doen, *wat Gode welgevallig is.* Alleen deze laatste bezit de *christelijke* of bovennatuurlijke deugd, terwijl de eerste slechts eene *natuurlijke* deugd beoefent, waartoe ook de heidenen in staat zijn.

III. De christelijke deugden worden vooral onderscheiden in *goddelijke* en *zedelijke* deugden.

Goddelijke deugden worden die deugden genoemd, welke onmiddellijk van God voortkomen en onmiddellijk op God betrekking hebben.

Deze deugden zijn: *het geloof, de hoop,* en *de liefde* (Conc. v. Trente. Zitt. 6 hfdst. 7).

De goddelijke deugden kunnen onmogelijk door den mensch verdiend of door eigen kracht verworven worden.

a. Zij komen onmiddellijk voort uit God, die in zijne goedheid ze ons meedeelt en tegelijk met de heiligmakende genade bij het H. Doopsel, in onze ziel stort. *„De liefde is in ons hart uitgestort door den H. Geest, die ons gegeven is,"* zegt de H. Schrift, en ditzelfde geldt — zooals het Concilie van Trente leert — van het geloof en de hoop.

Daarom worden deze drie deugden ook *ingestorte* deugden genoemd.

De goddelijke deugden komen niet alleen onmiddellijk van God, maar hebben

b. eveneens *onmiddellijk betrekking op God,* want God zelf is het *voorwerp* en de eenige *beweegreden* van deze drie deugden.

Immers wij gelooven aan God, op God hopen wij, Hem beminnen wij. Wij gelooven, *omdat* God de eeuwi-

ge, onfeilbare Waarheid is; wij hopen, *omdat* God oneindig machtig, barmhartig en getrouw in zijne beloften is; wij beminnen, *omdat* God het hoogste en in zichzelven het oneindig beminnenswaardige Goed is.

IV. Het geloof is de grondslag der twee andere goddelijke deugden. Zonder het geloof kan onmogelijk de hoop en evenmin de liefde bestaan; wèl het geloof en de hoop zonder de liefde, maar slechts onvolmaakt.

De Christen, tot de jaren van onderscheid gekomen, is verplicht meermalen in zijn leven de akten van geloof, hoop en liefde te verwekken. Hij moet dit vooral doen:

a in zware bekoringen tegen die deugden,
b. bij het ontvangen der HH. Sacramenten, en
c. in gevaar van sterven.

Het is echter voldoende, zoodanige godsdienstige handelingen te verrichten, waarin eene akte van geloof, hoop en liefde is opgesloten, bijv. door het *Onze Vader* godvruchtig te bidden.

V. *Zedelijke deugden* worden die deugden genoemd, welke ons zedelijk gedrag zoo regelen, gelijk het Gode behagelijk is.

Het onmiddellijk *voorwerp* dezer deugden is dus niet, gelijk bij de goddelijke, *God zelf*, maar *onze zedelijke verplichting*, die op God, op ons zelven en op den naaste betrekking kan hebben.

Ook is bij de zedelijke deugden de *onmiddellijke beweegreden* niet noodzakelijk God zelf, maar nu eens de achting voor de wet, dan weer de schoonheid en voortreffelijkheid der beoefende deugd, of wel de hatelijkheid der tegenovergestelde ondeugd.

VI. Onder het groot aantal zedelijke deugden zijn er eenige, die den grondslag van het zedelijk leven vormen, die als 't ware de grondsteenen zijn, waarop de overige deugden steunen, en alzoo het geheele gebouw des zedelijken levens rust.

Deze zedelijke deugden — *hoofd-* of *kardinale deugden* genoemd — zijn de vier volgende: *voorzichtigheid*, *rechtvaardigheid*, *matigheid*, *sterkte*.

a. De christelijke *voorzichtigheid* bestaat in de kennis van hetgeen de Christen te doen of te vermijden heeft om in iedere omstandigheid op eene God behagelijke wijze te handelen. „*Neem de voorzichtigheid weg, en de deugd is geene deugd meer,*" zegt de H. Bernardus.

De goddelijke Heiland leert ons «*voorzichtig te zijn als de slangen*" (Matth. X, 16.), en wijst op het voorbeeld der wijze maagden, die hare intrede in de bruiloftszaal aan de voorzichtigheid te danken hadden (Zie Schuster II, 79).

b. De *rechtvaardigheid* bestaat hierin, dat wij altijd bereid zijn, aan een ieder te geven, wat wij hem schuldig zijn, overeenkomstig de leer van Christus: „*Geeft den keizer, wat den keizer, en God, wat Gode toekomt.*"

Van deze rechtvaardigheid zegt de Apostel: «*Geeft aan allen het verschuldigde: schatting aan wien schatting; tol aan wien tol; vreeze aan wien vreeze; eere aan wien eere* (toekomt) (Rom. XIII, 7, 8).

c. De *matigheid* bestaat hierin, dat wij die zinnelijke neigingen en begeerten, welke ons van het goede aftrekken, bedwingen.

Tot deze zoo gewichtige en voor het christelijk leven zoo noodzakelijke deugd wekt de H. Petrus ons op met de woorden »*Onthoud u van de vleeschelijke lusten, welke tegen de ziel strijden*" (I Br. II, 11). Onder bescherming en invloed van de deugd van matigheid groeit en bloeit de deugd van ingetogenheid, welke het gebruik der zintuigen regelt, en de deugd van zachtmoedigheid, welke de gevoelens en opwellingen van toorn en wraakzucht onderdrukt.

d. De *sterkte* bestaat hierin, dat men zich door geene moeielijkheden en gevaren van de beoefening der deugd en van het verrichten van goede werken laat afschrikken.

Een heerlijk voorbeeld van sterkte gaven, reeds vóór de komst des Verlossers, de zeven Machabeesche broeders en hunne moeder, van wie de H. Geest getuigt, dat zij, om de goddelijke wet na te komen, »*de smarten als niets achtten*" (2 Mach. VII, 12). Door deze deugd hebben zich ook onderscheiden de Apostelen, vooral de H. Paulus (2 Cor. II, 23—35); alsmede de HH. Martelaren.

Waarlijk deugdzaam kan slechts hij genoemd worden, die de goddelijke deugden bezit, en zich met ernst op de beoefening der zedelijke

deugden toelegt. Daartoe wordt gevorderd een aanhoudende en krachtige strijd tegen de booze lusten en neigingen. Tot dien strijd wekt God ons op, als Hij zegt: »*Wees getrouw tot in den dood, dan zal Ik u de kroon des eeuwigen levens geven*" (Openb. II, 11).

Maken wij dan het besluit, naar het voorbeeld der Heiligen, moedig te strijden, in het vertrouwen op de hulp des Allerhoogsten en in de verwachting van het hemelsche loon, dat ons zal geschonken worden.

§ 2.

Over de volmaaktheid.

I. De volmaaktheid van den Christen bestaat hierin, dat hij, vrij van alle ongeregelde liefde voor zichzelven en voor de wereld, God boven alles en alles in en om God bemint. „*De liefde is de band der volmaaktheid*" leert de Apostel (Col. III, 14).

Tot de christelijke volmaaktheid wordt dus gevorderd, dat men *a.* God *boven alles* liefhebbe, d. i. dat men geen schepsel meer dan God of zelfs maar evenveel als God beminne, en *b.* dat men *alles*, wat men bemint, *in* en *om God*, d. i. uit liefde tot God, beminne.

II. *Alle* menschen zonder onderscheid worden dringend *uitgenoodigd* naar de volmaaktheid te streven. „*Weest volmaakt*", zegt Christus, „*gelijk ook uw hemelsche Vader volmaakt is*" (Matth. V, 48). Naar het voorbeeld van den Meester vermaanden ook de leerlingen: „*Weest gelijk de Heilige, die u geroepen heeft, ook zelven heilig in geheel uwen wandel*", zoo de H. Petrus. De H. Jacobus en vooral de H. Paulus wekten herhaaldelijk de Christenen op, „*volmaakt, vlekkeloos, onberispelijk*" te leven.

De *dankbaarheid*, welke wij aan God verschuldigd zijn voor de ontelbare weldaden, waarmede Hij ons voortdurend overlaadt, moet ons krachtig aansporen, den wil van God te volbrengen, niet alleen, als Hij ons onder zonde iets gebiedt, maar ook dan, wanneer Hij ons tot het goede uitnoodigt, ons vermaant naar een hoogeren graad van volmaaktheid te streven en zelfs die verheven deugd te beoefenen, waartoe wij in den eigenlijken zin niet *verplicht* zijn.

Ook ons *eigenbelang* vraagt hetzelfde. Wie zich niet op de volmaaktheid toelegt, verkeert werkelijk in gevaar van spoedig in dagelijksche,

en vervolgens in doodelijke zonden te vallen, derhalve den hemel te verliezen. Van den anderen kant is het zeker, dat, hoe volmaakter wij de liefde beoefenen en hoe meer wij strijden om de volmaaktheid te bereiken, ook des te grooter ons loon zal wezen in den hemel.

III. Het groote middel om tot de volmaaktheid te komen is, in 't algemeen, de *navolging van Christus*. Christus immers wilde niet alleen onze Leeraar zijn, maar ook voor allen het voorbeeld van een, in den hoogsten graad, godgevallig leven. Vandaar de vermaning: »*Kom, volg mij na*" (Matth. XIX, 21).

VI. Als bizondere middelen ter volmaaktheid worden door den goddelijken Heiland aanbevolen de *evangelische raden* [1]) namelijk de *vrijwillige armoede*, de *eeuwige zuiverheid* en de *volkomen gehoorzaamheid om wille van God*.

a. Door *vrijwillige armoede* wordt afstand gedaan van het eigendomsrecht, of althans van het *onafhankelijk* recht van eigendom en het *onafhankelijk* gebruik der tijdelijke goederen, om al het aardsche als een offerande Gode aan te bieden, en des te ongestoorder naar de eeuwige goederen te kunnen streven.

Dezen *raad* gaf Christus aan den rijken jongeling met de woorden: »*Wilt gij* VOLMAAKT *zijn, ga, verkoop* WAT GIJ HEBT, *en geef het den armen, en gij zult een schat in den hemel hebben. En kom en volg Mij*", d. i. wees vrijwillig arm gelijk Ik, uw Heer en Meester (Matth. XIX, 21).

b. De *eeuwige zuiverheid* is de vrijwillige, levenslange onthouding niet alleen van alle onzuivere lusten, maar ook van het huwelijk, om God onverdeeld te kunnen dienen.

Dezen raad gaf Christus zelf, toen Hij zijne leerlingen onderwees aangaande de onoplosbaarheid van het huwelijk (Matth. XIX 10).

Ook de H. Paulus schrijft: »*Aangaande de maagden, heb ik geen bevel des Heeren, maar ik geef eenen raad .... wie zijne maagd uithuwelijkt, doet wel, en die ze niet uithuwelijkt, doet beter*" (1 Cor. VIII, 25. 38).

De Apostel geeft de reden aan, waarom zij die ongetrouwd blijven, beter doen dan anderen, die huwen, namelijk de meer volmaakte, onverdeelde dienst van God (v. 32).

En gelijk Christus en de Apostelen leerden, zoo leerde ook altijd onze H. Kerk.

Door het maagdelijke leven wordt het lichaam den Heer toegewijd, gelijk door de vrijwillige armoede het gebruik der tijdelijke goederen.

c. De *volkomen gehoorzaamheid* bestaat hierin, dat de Christen, ook in die zaken, welke door geene goddelijke of kerkelijke wet geboden worden, zijn eigen wil verzaakt, om onder de leiding eens oversten, die bij hem de plaats van God bekleedt, des te zekerder den goddelijken wil te volbrengen.

Ook deze raad wordt in het H. Evangelie gegeven. Christus toch noodigt ons uit tot eene algeheele verloochening van ons zelven, als

---

1) Zij worden *raden* genoemd ter onderscheiding van de *geboden*. Christus zelf wijst op dit onderscheid (Cf. Matth. XIX, 17, 21). Zij heeten *evangelisch*, omdat Christus ze allereerst in zijn Evangelie geleerd heeft. In het O. V. waren deze raden onbekend.

Hij zegt: »*Wie na Mij komen wil, verloochene zich zelven, neme dagelijks zijn kruis op en volge Mij na*" (Lucas IX, Matth. XVI, 24). »*Zich zelven verloochenen is niets anders dan zijn eigen wil verzaken, om den goddelijken wil te vervullen*" (H. Greg. de Gr.).

Zeker is het iets groots, uit liefde tot God, afstand te doen van alle aardsche bezittingen of wel zijn lichaam den Heer toe te wijden; maar niet minder edel is het, zijn eigen wil af te leggen, om altijd den wil der overheid, als den wil van God, te volgen.

V. Daar de evangelische raden geen geboden zijn, is men niet onder zonde verplicht ze te onderhouden. Zij nochtans, die zich vrijwillig door eene *gelofte* daartoe verbonden hebben, kunnen onder *zware* zonde verplicht zijn, ze te onderhouden, zooals b. v. die in eene kerkelijk goedgekeurde geestelijke orde zijn getreden, of als leden van een geestelijk genootschap de drievoudige gelofte hebben afgelegd.

VI Met een enkel woord moet hier worden aangetoond, dat de vereenigingen van personen, die zich onder gelofte tot de onderhouding der evangelische raden verbonden hebben, m. a. w. de religieuse Orden en Congregatiën, het recht van bestaan hebben en derhalve ook het recht om alles te bezitten, wat tot haar bestaan noodig is. Dit volgt:

a. uit het *natuurrecht.*

Elke vereeniging toch, welke geen gevaar oplevert voor de openbare orde in de Kerk of in den Staat, heeft recht van bestaan. Derhalve ook de geestelijke Orden.

b. Uit het *goddelijk recht.*

De naleving der evangelische raden, het doel dier vereenigingen, is door Christus zelven aanbevolen als het groote middel ter volmaaktheid, en de gelofte van hen, die zich daartoe verplichten, is den Heer welgevallig. Wat God goedkeurt en aanbeveelt kan door geen menschelijk gezag verboden of veroordeeld worden.

c. Uit het *kerkelijk recht.*

De Kerk, die het recht heeft, onafhankelijk van elke andere macht, hare eigen aangelegenheden te regelen en allen den weg ter zaligheid aan te wijzen, heeft ten allen tijde die vereenigingen bevorderd en goedgekeurd.

De Staat heeft derhalve het recht niet, de geestelijke Orden op te heffen, omdat hij daardoor in strijd zou komen met *hoogere* rechten.

VII. Niet alleen hebben de klooster-orden recht van bestaan; zij zijn daarenboven zeer *nuttig*. „Niemand kan het loochenen, dat de religieuse Orden zich sedert het eerste oogenblik harer stichting beroemd gemaakt hebben door talrijke leden, die, uitstekend door de verscheidenheid hunner wetenschappen en de diepte hunner geleerdheid, schitterend in den glans van alle deugden .... voor Engelen en menschen een schouwspel zijn geworden .... Ook nu zijn zij hoogst nuttig, want zij verzorgen, bewaren en voeden wetenschap en kunsten: zij vormen zorgvuldig de teedere, buigzame ziel van het kind tot godsvrucht en goede zeden, vervullen het met gezonde leer; zij brengen de afgedwaalden op den weg des heils terug. Dat is nog niet alles; de barmhartigheid van Christus aantrekkende, is er niet ééne akte van heldhaftige liefde, welke zij niet, zelfs ten koste van hun leven, beoefenen, om aan de slaven, aan de gevangenen, aan de zieken en stervenden, aan alle ongelukkigen, armen en bedrukten alle hulp te betoonen, hunne smarten te lenigen, hunne tranen af te drogen, kortom, hen op elke wijze te verzorgen en te helpen" (Paus Pius IX). Hieruit blijkt, dat de religieuse Orden zeer nuttig zijn. En in den tegenwoordigen toestand der maatschappij zijn zij zelfs noodzakelijk.

Ook die Orden, welke het beschouwende leven leiden, zijn van groot nut voor de wereld, daar zij door gebed en goede werken de rijkste genaden en zegeningen des hemels voor anderen afsmeeken en verwerven en door de voorbeelden van verheven deugd, die zij geven, alle Christenen tot de beoefening der volmaaktheid aanzetten.

VIII. Ofschoon de evangelische raden een voortreffelijk en door Christus bizonder aanbevolen middel ter volmaaktheid zijn, kunnen zij toch niet het *eenige* middel daartoe genoemd worden: in elken stand kan men, door verschillende en algemeen toegankelijke middelen, naar de volmaaktheid streven. Immers, als *alle* menschen worden uitgenoodigd, om een volmaakt leven te leiden, en Christus een voorbeeld voor *allen* is, dan volgt daaruit, dat allen, wier levensstaat met de opvolging der

evangelische raden onvereenigbaar is, andere middelen ter bereiking van de volmaaktheid bezitten.

De voornaamste *algemeene* middelen, om tot de volmaaktheid te komen, zijn:

a. het vluchten van elke zonde, ook van de kleinste; het vlijtig aanhooren van Gods woord, de geestelijke lezing en overweging, maar vooral het dikwijls gebruik maken van de genademiddelen, namelijk het gebed en de HH. Sacramenten.

b. De grootmoedige verloochening van zich zelven, welke met de overwinning zijner lusten onafscheidelijk vereenigd is. Wie aan zijne natuurlijke neigingen herhaaldelijk het geoorloofde genot weigert en zich in de versterving oefent, zal zich gemakkelijk het ongeoorloofde ontzeggen.

c. Het verrichten van onze dagelijksche bezigheden, de plichten van staat of beroep, *in de heiligmakende genade en met eene goede meening*, namelijk *om God. »Hetzij gij eet of drinkt, of iets anders doet, doet alles ter eere Gods"* (1 Cor. X, 31).

Herinneren wij ons hier aan het woord, waarmede Koning David zijnen zoon Salomon aanspoorde, een volmaakt leven te leiden. *»Dien God, mijn zoon!"* zoo sprak hij, *»met een volmaakt hart en met een bereidvaardig gemoed; want alle harten doorgrondt de Heer en alle gedachten der ziel kent Hij."*

»Ik zelf, zegt de Heer, *»Ik ben uw beschermer en uw overgroot loon"* (Gen. XV, 1).

DERDE DEEL.

De genademiddelen.

1e HOOFDSTUK.

OVER DE GENADE.

§ 1.

Over de genade in 't algemeen.

I. Het woord *genade* heeft eene dubbele beteekenis. Het kan beteekenen:

a. de welwillendheid van een voornaam persoon jegens zijnen mindere, en ook

b. het bewijs van die welwillende gezindheid.

In dezen laatsten zin zijn alle weldaden van God *genaden.*

Naar den verschillenden aard dier weldaden Gods worden ze onderscheiden in *natuurlijke* en *bovennatuurlijke* gaven of genaden.

a. Natuurlijke gaven of genaden noemt men die, welke ons vooral tot ons *tijdelijk* leven en welzijn door God gegeven worden, zooals de vermogens onzer ziel, de vijf zintuigen, de kracht en gezondheid des lichaams, voedsel, kleeding, tijdelijke zegen en ontelbare andere gunsten en gaven.

b. Bovennatuurlijke gaven of genaden zijn die, welke God ons vooral verleent tot ons *eeuwig* geluk. Zij zijn of wel noodzakelijk, of ten minste dienstig, om onze eeuwige bestemming te bereiken.

De genade nu, waarover hier gesproken wordt, is de *bovennatuurlijke* hulp of gave Gods.

II. De bovennatuurlijke gaven Gods worden weder onderscheiden in *uitwendige* gaven, d. w. z. die buiten den mensch liggen, zooals de menschwording van Christus, de instelling der HH. Sacramenten, enz. en in *inwendige*, die door den H. Geest onmiddellijk aan de

ziel worden medegedeeld, als Hij haar verlicht, sterkt en heiligt.

Niet de uitwendige, maar de *inwendige gaven* worden in den meest eigenlijken zin *genade* genoemd.

In dezen zin genomen, verstaan wij door *genade*: *die inwendige, bovennatuurlijke hulp of gave, welke God ons, om de verdiensten van Christus, tot ons eeuwig heil verleent.*

III. De genade, in dezen eigenlijken en strengsten zin genomen, wordt verdeeld:

a. in *dadelijke* of *voorbijgaande* genade, ook *genade van bijstand* genoemd, en *b.* in *blijvende* of *heiligmakende* genade, welke ook genade der rechtvaardiging genoemd wordt.

De *dadelijke genade* bestaat hierin, dat God (op bovennatuurlijke wijze) ons verstand verlicht en onzen wil beweegt, om het kwaad te vermijden en het goed te willen en te volbrengen. *Dadelijk* of *voorbijgaand* wordt zij genoemd, wijl zij niet eene blijvende, maar eene oogenblikkelijke inwerking van God op de ziel is.

De *blijvende* of *heiligmakende genade* is eene onverdiende en bovennatuurlijke gave, door God ons ingestort, waardoor wij van zondaars rechtvaardigen worden, kinderen Gods en erfgenamen des hemels.

Beide deze genaden worden ons geschonken om de verdiensten van Christus; maar uit kracht der belofte van Christus kunnen wij, na de heiligmakende genade ontvangen te hebben, hare vermeerdering door onze goede werken verdienen.

§ 2.

Over de dadelijke genade.

I. De dadelijke genade is voor ons zóó noodzakelijk, dat wij zonder die genade *niet het minste ter zaligheid* 1) kunnen beginnen, voortzetten of voltooien.

1) Hiermede wordt niet gezegd, dat wij zonder de genade volstrekt *geen goed* kunnen doen. Wij hebben immers door de erfzonde niet *alle* kracht, om goed te doen, verloren. Al het goede evenwel, dat wij doen met onze *natuurlijke* krachten, kan niet *bovennatuurlijk*, maar slechts *natuurlijk* zijn, en derhalve niet bijdragen tot ons bovennatuurlijk, eeuwig geluk.

Deze waarheid, bestreden in de 5e eeuw door Pelagius en zijn aanhang, wordt aldus bewezen:

a. Volgens de leer der H. Schrift zijn wij niet door ons zelven, maar alleen door een hoogeren, bovennatuurlijken invloed van God, bij machte, iets ter zaligheid te denken, te willen of te volbrengen. In zijn brief aan de Philippensers leert de H. Paulus (II, 13): "*God is het, die in u werkt èn het willen èn het werken om wille van zijn welbehagen.*" Christus zelf verzekert: "*Zonder Mij kunt gij niets doen*" (Joann. XV, 5).

b. De eeuwige zaligheid is een goed van de bovennatuurlijke orde; bijgevolg moeten ook de middelen, waardoor wij die zaligheid verwerven, d. z. onze handelingen, bovennatuurlijk zijn; want middel en doel moeten altijd met elkander overeenkomen. Doch, dien bovennatuurlijken aard krijgt ons werk eerst door den invloed der genade.

II. „*God wil dat alle menschen zalig worden en tot de kennis der waarheid komen*" (1 Tim. II, 4); derhalve zal Hij ook *aan allen* de genade, die daartoe noodig is, mededeelen.

Duidelijk leert dit de H. Schrift en de Kerk.

a. God verleent aan *alle rechtvaardigen* voldoende genade om hunne verplichtingen te volbrengen en de bekoringen te overwinnen.

"*Getrouw is God, die niet zal toelaten, dat gij bekoord wordt boven hetgeen gij kunt; maar Hij zal, met de bekoring, ook de uitkomst geven, om haar te kunnen verdragen.*" (1 Cor X, 13).

Het Concilie van Trente leert: "*God gebiedt het onmogelijke niet; maar als Hij beveelt, vermaant Hij ons te doen wat wij kunnen, te bidden om hetgeen wij niet kunnen, en Hij helpt ons, opdat wij kunnen*" (Zitt. 6 hfdst. 2).

b. God schenkt ook den *zondaar* voldoende genade om zich te bekeeren en zalig te worden. "*De Heer heeft geduld met u en wil niet, dat iemand verloren ga, maar dat allen zich tot boetvaardigheid bekeeren*" (2 Petr. III, 9). De Kerkvergadering van Trente leert zonder eenige beperking, dat "*degenen, die de verkregen genade der rechtvaardigmaking verloren hebben, weder gerechtvaardigd kunnen worden*". God verlaat derhalve den zondaar nooit in dien zin, dat Hij hem de *dadelijke* genade *geheel* onthoudt.

c. Zelfs aan de *ongeloovigen*, zoowel aan degenen, die de prediking van het Evangelie gehoord, maar verworpen hebben, als aan hen, die nimmer de leer des heils hebben vernomen, verleent God naar tijd en omstandigheden de genade, waardoor zij tot het geloof en de zaligheid kunnen komen.

Volgens de woorden van Christus is het groote zonde het Evangelie te verwerpen" (Joann. XVI, 18 en 19). Dit zou het geval niet zijn, als zij, aan wie het gepredikt werd, de genade, die noodig is om te kunnen gelooven, niet ontvangen hadden.

Het bovennatuurlijk geloof is ter zaligheid even noodzakelijk als de vervulling der geboden. Daar God wil, dat alle menschen zalig worden en tot de kennis der waarheid komen, zoo moet ieder die kennis van het geloof *kunnen* verkrijgen, welke ter zaligheid noodig is. Dit nu is slechts mogelijk, als aan allen de genade daartoe geschonken wordt.

De H. Schrift getuigt dan ook, dat de heidensche volkeren van Kanaän de werking van Christu's genade gevoelden. De heidensche hoofdman Cornelius b. v. vernam van een Engel, wat hij doen moest, om zijne zaligheid te bewerken. God heeft velerlei middelen, om die genade mede te deelen, tot zijne beschikking.

III. *Cornelius Jansenius* (geb. in 1585 te Leerdam) leerde, dat wij in onzen tegenwoordigen toestand, na den zondeval, nooit aan de inwendige genade kunnen wederstaan, dat derhalve nimmer eene op zich zelve voor een goed werk *voldoende* genade, met welke de mensch *kon* medewerken, maar die hij versmaadt, door God verleend wordt.

Dat God dikwijls genaden geeft, welke *voldoende* zijn, doch waaraan de mensch weerstaat, blijkt *a.* uit de H. Schrift. Christus zegt: »*Jerusalem! Jerusalem! dat de Profeten doodt, en steenigt degenen, die tot u gezonden zijn: hoe dikwijls heb Ik uwe kinderen willen vergaderen .... maar gij hebt niet gewild*" (Matth. XXIII, 37). Jerusalem werd streng *gestraft*, omdat het de *aangeboden* genade *verwierp* (Matth. XI, 21. Hand. VII 51).

b. De rechtvaardigen verkrijgen voldoende genade om alle geboden te onderhouden en de bekoringen te overwinnen (zie boven). Toch vallen ook de rechtvaardigen in vele zonden. Derhalve is het zeker, dat de genade dikwijls, door de schuld der menschen, zonder uitwerking blijft, dat men aan de genade kan wederstaan.

De leer van Jansenius is daarom door den H. Stoel veroordeeld.

IV. Uit het voorgaande blijkt dus:

1°. dat de dadelijke genade voor alle menschen volstrekt noodzakelijk is, om iets verdienstelijks voor den hemel te doen;

2° dat God aan *alle* menschen voldoende genade ter zaligheid verleent;

3° dat die genade 's menschen vrijheid niet wegneemt, wijl hij de genade kan verwerpen;

4° dat het voor ons allen noodzakelijk is, de aangeboden genade met een dankbaar hart aan te nemen, en met die genade zóó mede te werken, dat wij inderdaad onze heerlijke bestemming bereiken. „*Wij vermanen u,*" schrijft de Apostel aan die van Corinthe (2 br. VI, 1), „*dat gij de genade Gods niet te vergeefs ontvangt.*"

§ 3.

Over de heiligmakende genade.

I. De heiligmakende genade is, zooals we reeds zeiden, *eene onverdiende bovennatuurlijke gave, door God*

ons ingestort, waardoor wij van zondaars rechtvaardigen, kinderen Gods en erfgenamen des hemels worden.

1°. Luther en zijne aanhangers leerden, dat door de heiligmakende genade de zonde niet weggenomen, maar om de verdiensten van Christus, alleen *bedekt* en slechts niet meer *toegerekend* wordt.

Die leer is in lijnrechte tegenspraak met het woord der H. Schrift. In den Bijbel is geen spraak van *bedekken* of niet *toerekenen* der zonde, maar uitdrukkelijk van zonden, die worden *uitgeroeid* (Is XLIII. 25), *weggenomen*, in de diepte der zee *verzwolgen* (Mich. VII, 19). God doet ze *verdwijnen* als een wolk, als een nevel (Is. XLIV. 22). De zondaar wordt *afgewasschen* (1 Cor. VI, 11), *gereinigd* (1 Joan. I, 7), wit als sneeuw (Ps. L, 9), zoodat niets *veroordeelingswaardigs* in hem overblijft (Rom. VIII, 1).

Vandaar dat het Concilie van Trente leert: „*Indien iemand loochent, dat door de genade van Jesus Christus, welke in het Doopsel wordt medegedeeld, de erfzonde vergeven wordt; of beweert, dat al datgene, wat het wezen der zonde uitmaakt, niet* UITGEDELGD, *maar slechts bedekt of niet toegerekend wordt, hij zij in den ban*" (5e zitt. can. 5).

Wat het Concilie hier zegt over de erfzonde, geldt evenzeer van alle andere zonden (Zie 6e zitt. can. 11).

2°. Volgens de katholieke leer wordt de mensch door de heiligmakende genade niet alleen gezuiverd van zijne zonden, maar, overeenkomstig de belofte des Heeren, geestelijker wijze vernieuwd en ook waarlijk *geheiligd*. Hij verkrijgt een nieuw, een hemelsch leven; hij is in staat gesteld om werken te verrichten, die Gode aangenaam zijn; hij is verrijkt met de kostbaarste gaven des H. Geestes, ja in zekeren zin, aan de goddelijke natuur deelachtig geworden.

De Apostel toch zegt van de gerechtvaardigden, dat zij niet slechts afgewasschen, maar ook »*geheiligd zijn in den Geest van onzen God*" (1 Cor. VI, 11); dat «*de H. Geest overvloedig in hen is uitgestort*" (Tit. III, 5); dat zij »*de volheid der gaven en der rechtvaardigheid ontvangen hebben*" (Rom. V, 17); en de H. Petrus (2 br. I, 4), dat zij »*aan de goddelijke natuur* deelachtig worden"

III. Kinderen, die de jaren van verstand niet bereikt hebben, komen, zonder eenige medewerking van hunnen kant, alleen door het H. Doopsel, in het bezit der heiligmakende genade.

Zij daarentegen, die het gebruik hunner rede hebben, zijn verplicht zich voor te bereiden tot het ontvangen der heiligmakende genade, door mede te werken met de voorkomende genade Gods, [1]) welke zooals wij gezien hebben, aan den zondaar niet onthouden wordt, en ook noodzakelijk is tot zijne bekeering.

De zondaar, die gerechtvaardigd wil worden, moet zich daartoe voorbereiden en wel:

1° door het geloof.

»*Zonder het geloof is het onmogelijk, aan God te behagen*" (Hebr. XI. 6); derhalve ook onmogelijk door de rechtvaardigmaking welgevallig aan God, kind van God te worden. Het geloof is »*het begin des heils, grondslag en wortel van alle rechtvaardiging*," zegt het Concilie van Trente.

2°. De zondaar moet van de goddelijke barmhartigheid vergiffenis *hopen*, hij moet beginnen God *lief te hebben*, *berouw* hebben over zijne zonden en het *voornemen* maken om een nieuw en beter leven te leiden.

Dit leert de Kerkvergadering van Trente (Zitt. 6. can. 9 en hoofdst. 6), en de H. Schrift zegt: »*Doet boete en* BEKEERT *u, opdat uwe zonden gedelgd worden.*" (Boetvaardigheid veronderstelt de hoop, een begin van liefde, berouw en een goed voornemen).

3°. De zondaar moet het *H. Sacrament des Doopsels* of *der Biecht* ontvangen, of, als daartoe de mogelijkheid niet bestaat, met het verlangen naar die Sacramenten een volmaakt berouw verwekken. Door de genade van deze HH. Sacramenten worden terstond de zonden weggenomen en de inwendige vernieuwing en heiliging van den mensch voltrokken.

IV. De heiligmakende genade kan *verloren* worden, en zij wordt inderdaad verloren door de *doodzonde*. De H. Schrift leert ons dit, als zij de rechtvaardigen vermaant zich te hoeden voor den eeuwigen dood (Matth. X, 28), of voor den val in de zonde (1 Cor. X, 12), en als zij spreekt van hen, die door zware zonden van vrienden Gods zijne vijanden geworden zijn.

Dr bewering, dat hij, die eens gerechtvaardigd is, de genade niet

1) Meer hierover bij het H. Doopsel en de Biecht.

meer kan verliezen, is derhalve in strijd met de Openbaring, en werd door het Concilie van Trente veroordeeld (6e Zitt, can. 23). Valsch is eveneens de leer, dat de heiligmakende genade alleen door de zonde van *ongeloof* kan verloren worden. Niet enkel de ongeloovigen, maar ook »*de ontuchtigen, de dieven, de roovers*", zullen van het hemelrijk uitgesloten worden, zegt de H. Schrift (1 Cor. VI, 9).

V. De heiligmakende genade wordt *bewaard* en *vermeerderd* door *goede werken*.

Ieder, die zich beijvert, naar vermogen het goede te doen, zal daardoor van zelf verwijderd blijven van het kwaad, en niet licht in doodzonde vallen. Werd de heiligmakende genade door de goede werken niet vermeerderd, dan zouden de woorden der H. Schrift: »*Wie rechtvaardig is, worde nog rechtvaardiger, en wie heilig is, worde nog heiliger*" (Openb. XXII, 11), zonder zin en beteekenis zijn.

§ 4.

Over de vruchten der heiligmakende genade en over de verdienstelijkheid der goede werken.

I. De vruchten der heiligmakende genade zijn de *goede werken*, d. w. z. werken, die *verdienstelijk* zijn ter zaligheid. Immers de heiligmakende genade is onafscheidelijk met de *liefde* vereenigd, en deze drijft ons aan tot werken van liefde. De rechtvaardige, met de goddelijke liefde bezield, brengt verdienstelijke werken voort, gelijk een goede boom goede vruchten draagt.

Dat de goede werken ter zaligheid noodzakelijk zijn, werd vroeger aangetoond.

II. De goede werken van den rechtvaardige bezitten eene ware *verdienstelijkheid* bij God.

a. In de H. Schrift wordt gesproken van een *loon*, dat overeenkomstig den arbeid is. «*Verheugt en verblijdt u, want uw* LOON *is groot in den hemel*" (Matth. V, 12). «*Een ieder zal zijn loon naar zijnen arbeid ontvangen*" (1 Cor. III, 8).

b. Hetzelfde leert de Kerk in verscheidene Conciliën, voornamelijk in dat van Trente (Zitt. 6. Can. 32).

III. Tot de *verdienstelijkheid* van een goed werk wordt gevorderd:

a. van den kant van *God:* de *belofte* van een loon; want eene in strengen zin verdienstelijke handeling is slechts die, welke aan hem, voor wien zij geschiedt, eene *verplichting* om het loon te geven oplegt. God nu kan alleen dan in zekeren zin tot iets verplicht zijn, als Hij zelf zich door belofte daartoe wil verbinden.

b. Van den kant van den *mensch* wordt gevorderd:

1°. dat hij zich nog in den proeftijd dezes levens bevinde; want bij den dood begint *„de nacht, waarin niemand werken kan"* (Joan IX, 4);

2° dat hij de *heiligmakende genade bezitte. „Gelijk de wijnrank geene vruchten kan voortbrengen, tenzij zij aan den wijnstok vastblijve, zoo ook gij niet, als gij met Mij niet vereenigd blijft."*

c. Van den kant van het *werk* wordt gevorderd:

1° dat het met *vrijheid* (zonder uitwendigen dwang of innerlijke noodzakelijkheid) verricht worde (Eccli. XXXI, 10).

2°. Dat onze handeling in haar *voorwerp*, haar *doel* en hare *omstandigheden* ZEDELIJK GOED zij; want op loon kan slechts aanspraak maken, wat *aangenaam* is aan God. Dusdanig is alleen die handeling, welke in geheel haar wezen *goed* is; als zij onder één opzicht kwaad is, kan zij Gode niet aangenaam zijn.

3° Het werk moet *bovennatuurlijk* zijn, d. i. uit de genade en eene door het geloof gekende beweegreden voortkomen; want enkel eene bovennatuurlijke handeling staat in verhouding tot een bovennatuurlijk loon.

NB. Zijn de genoemde voorwaarden *alle* aanwezig, dan is het werk verdienstelijk in den eigenlijken en strengen zin. Ontbreekt de goddelijke belofte of eene der voorwaarden van den kant van den handelenden persoon, dan kan slechts spraak zijn van verdienste in een ruimeren zin, uit eene zekere billijkheid.

IV. Wat verdient men door de goede werken, welke men in staat van genade verricht?

1°. De vermeerdering der heiligmakende genade;

2°. de eeuwige zaligheid;

3°. de vermeerdering van glorie in den hemel.

Toch blijft het waar, dat de zaligheid tegelijk een *geschenk* der vrije goedheid Gods en een *erfdeel* is. Zij is een *geschenk*, wijl Gods liefde ons eene bovennatuurlijke zaligheid bereid heeft, en de genade, met wier hulp wij de goede werken verrichten, een geschenk Gods is. Zij is een *erfdeel*, wijl Christus de zaligheid voor ons door zijn kruisdood verworven heeft.

Wij hebben nu geleerd, dat de genade Gods voor alle menschen noodzakelijk is om zalig te worden, alsmede, dat God in zijne liefde bereid is, aan allen en een ieder de noodige genade te verleenen. Daar God de eenige bron van alle genade is, staat het Hem vrij ze ons mede te deelen op die wijze en onder die voorwaarden, welke Hem behagen. Werkelijk zien wij dan ook, dat God vele genaden geeft, zonder dat de mensch van zijnen kant daartoe iets bijdraagt, zooals de voorkomende genade tot het gebed, het geloof en de bekeering, enz. Andere genaden wil Hij ons alleen schenken onder voorwaarde, dat wij er Hem om *bidden;* weder andere genaden heeft Hij aan het gebruik der HH. Sacramenten verbonden.

Over deze beide genademiddelen zal thans gesproken worden.

II^de^ HOOFDSTUK.

OVER DE HH. SACRAMENTEN.

§ 1.

Over de HH. Sacramenten in 't algemeen.

1. Een Sacrament is *een uitwendig teeken, door Christus ingesteld, waardoor eene bizondere genade aangeduid en gegeven wordt.*

Tot het wezen van een Sacrament behoort dus:

1°. een *uitwendig teeken* van eene inwendige heiliging;

2°. dat teeken moet de kracht hebben, de inwendige heiliging, welke het aanduidt, ook inderdaad te bewerken, en *ex opere operantis, ex opere operato.*

3°. het moet door Christus zijn ingesteld.

Het eerste vereischte van een Sacrament is *een uitwendig teeken.*

Een teeken is eene zaak, welke onder het bereik der zintuigen valt, door welke iets anders wordt aangeduid, waaraan men iets anders erkent. De rook b. v. is een teeken of eene aanduiding van vuur; onze woorden zijn teekenen van onze gedachten, enz. Ook de HH. Sacramenten zijn uitwendige *teekenen*, d. w. z. teekenen, welke door eenig zintuig, als gezicht, gehoor, gevoel, kunnen waargenomen worden, en die de genade, welke wordt medegedeeld, uitwendig voorstellen en aanwijzen.

Bij alle HH. Sacramenten bestaat het uitwendig zichtbare teeken uit de *stof* of *materie*, d. i. uit de zaak of handeling, welke onder het bereik der zintuigen valt (b. v. bij het Doopsel de afwassching met water), en uit den *vorm*, d. i., (ten minste in den regel) uit de voorgeschreven en hoorbare woorden, welke bij de toepassing der stof gesproken worden. Deze twee bestanddeelen, *materie* en *vorm*, maken samen het uitwendige, zichtbare teeken uit, en zijn beide even noodzakelijk tot het wezen van een Sacrament. „*Neem het woord weg,*" zegt de H. Augustinus aangaande het Doopsel, „*wat is het water anders dan water? Het woord komt bij het element* (bij het water), *en het wordt een Sacrament.*"

2°. Het tweede vereischte van een Sacrament is, dat aan het uitwendige teeken die *inwendige genade*, welke door dat teeken wordt aangeduid, zoo nauw verbonden zij, dat op het oogenblik zelf der toepassing van het uitwendig teeken, ook de ziel geheiligd en met genaden verrijkt wordt [1]).

3°. Wordt tot een Sacrament vereischt de *instelling*

---

1) Dewijl de uitwendige teekenen de aangeduide genade inderdaad uitwerken, mits geen enkel beletsel voor de werking der genade gesteld worde, dragen zij ook den naam van *krachtdadige* of *werkdadige* teekenen. Hieruit blijkt eveneens, waarom de zoogenaamde *Sacramenten* van het Oude Verbond geen *eigenlijke* Sacramenten waren. Zij konden de genade niet uitwerken.

door Christus. Uit zich zelven hebben de zichtbare teekenen, b. v. de afwassching, enz., volstrekt geene kracht, om de ziel van zonden te zuiveren of heilig te maken. Die kracht kan door niemand ter wereld, zelfs door de Kerk niet, verleend worden. God alleen is bij machte aan het uitwendige teeken de inwendige genade te verbinden, Hij alleen kan Sacramenten instellen.

II. Waarom heeft Christus tot mededeeling zijner genade uitwendige teekenen ingesteld?

1°. Vooral opdat wij een zichtbaar onderpand der inwendige, onzichtbare genade zouden hebben;

2°. opdat wij door de deelneming aan dezelfde genademiddelen onze gemeenschap met de ééne Kerk van Christus zouden toonen.

III. *Welke genaden werken de HH. Sacramenten uit?*

a. Het antwoord op deze vraag geeft het Concilie van Trente, als het leert, *dat door de HH. Sacramenten alle gerechtigheid óf begint, óf de bestaande vermeerderd, of de verlorene teruggegeven wordt.*

b. Behalve de heiligmakende genade of de vermeerdering dier genade, geeft elk Sacrament nog eene *bizondere* genade overeenkomstig het bizonder doel, waartoe het is ingesteld. Zoo verkrijgen wij b. v. door het H. Oliesel niet alleen de vermeerdering der heiligmakende genade, maar ook kracht voor den laatsten strijd tegen den vijand onzer zaligheid.

Deze aan elk Sacrament eigen genade, welke ook *sacramenteele genade* genoemd wordt, strekt zich derhalve niet enkel uit tot het oogenblik, waarop men dat Sacrament ontvangt, maar tevens tot een lateren tijd, wanneer men die genade vooral zal behoeven.

IV. De HH. Sacramenten brengen geene genade voort, als zij *ongeldig* of *onwaardig* ontvangen worden.

A. Een Sacrament kan *ongeldig* zijn, van den kant van den persoon, die het *ontvangt* òf die het *toedient*, en ook wel door gebrek in de stof of den vorm.

a. Van den kant van dengene, die een Sacrament ontvangt, is het *ongeldig*:

1° als hij, die eenig Sacrament, uitgenomen het H. Doopsel, ontvangen wil, nog niet gedoopt is;

2° als hem, zoo hij tot de jaren van verstand is gekomen, de ernstige wil ontbreekt om het Sacrament, dat hem wordt toegediend, werkelijk te ontvangen;

3° als hij de vereischten mist, die voor de geldigheid van een of ander Sacrament in 't bizonder noodig zijn; b. v. wie niet gevaarlijk ziek is, kan het H. Oliesel niet geldig ontvangen.

b. Van den kant van hem, die een Sacrament *toedient*, is het *ongeldig*:

1° als hij niet de noodige meening heeft om een Sacrament toe te dienen, namelijk om datgene te doen, wat de Kerk doet;

2° als hij de macht, welke ter toediening van zekere Sacramenten noodzakelijk is, niet verkregen of verloren heeft.

c. Door gebrek in de *stof* of in den *vorm* zijn de Sacramenten ongeldig en dus van geene waarde, als niet de stof, die Christus heeft voorgeschreven, wordt gebruikt (b. v. als men met wijn zou doopen), of als de voorgeschreven vorm weggelaten of wezenlijk veranderd wordt.

B. De HH. Sacramenten, ofschoon *geldig* toegediend, brengen geene genade voort in degenen, die ze *onwaardig* ontvangen

Onwaardig wordt b. v. het Doopsel ontvangen, wanneer bij volwassenen de noodzakelijke voorbereiding ontbreekt, hoewel de wil om het geldig te ontvangen aanwezig is.

Het H. Sacrament des Altaars wordt *onwaardig* ontvangen door hen, die in staat van doodzonde tot de H. Tafel naderen.

N. B. 1°. Eenige Sacramenten, geldig, *maar onwaardig* ontvangen, blijven niet zonder uitwerking. Het Doopsel namelijk, het Vormsel en het H. Priesterschap drukken in de ziel *altijd* een *onuitwischbaar merkteeken*; en het H. Sacrament des Huwelijks verbindt ook hen, die het geldig, doch *onwaardig* ont-

vangen, tot aan den dood van één der gehuwden, met een onverbreekbaren band.

De drie genoemde Sacramenten, welke een onuitwischbaar merkteeken in de ziel drukken en derhalve niet herhaald mogen worden, kunnen als zij geldig, doch onwaardig ontvangen zijn, later *herleven*, d. i. *hunne volle werking der genade voortbrengen.* Dit geschiedt, zoodra het beletsel, hetwelk oorzaak was, dat zij vruchteloos ontvangen werden, wordt weggenomen. Hetzelfde mogen wij aannemen omtrent het H. Oliesel en het Huwelijk.

Wie met kennis en vrijen wil een H. Sacrament ongeldig of onwaardig ontvangt, maakt zich schuldig aan eene zeer groote zonde van *heiligschennis.*

2°. De werking der HH. Sacramenten hangt niet af van de waardigheid of onwaardigheid der *bedienaren;* want de HH. Sacramenten ontleenen hunne kracht niet aan hem, die ze toedient, maar alleen aan Christus, die daaraan de genade onafscheidelijk verbonden heeft. Zoo leert het Concilie van Trente, in de 7de zitting, canon 12.

V. Onze goddelijke Heiland heeft *zeven* HH. Sacramenten ingesteld, namelijk: Het Doopsel, het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, de Biecht, het H. Oliesel, het Priesterschap en het Huwelijk.

Dat er niet meer of niet minder dan deze zeven Sacramenten door Christus zijn ingesteld, leert de Kerk in het Concilie van Trente (7de zitting, canon 1), en dit wordt door de H. Schrift en door de Overlevering bevestigd.

Indien iemand wilde beweren, dat er in den loop der eeuwen eenige Sacramenten zijn ingevoerd en andere afgeschaft, dan zou op hem voorzeker de verplichting rusten, om aan te toonen, *wanneer*, *door wien* en *hoe* deze nieuwe leer in de Kerk is gekomen.

Dat zal echter altijd onmogelijk blijven.

VI. Door dit zevental Sacramenten wordt *in alle geestelijke behoeften* van den mensch voorzien.

In zonde geboren, heeft hij noodig, dat hij op eene geestelijke wijze

herboren worde, en aldus het bovennatuurlijke leven ontvange. Hiertoe dient het *H. Doopsel.*

Later heeft hij kracht noodig, om dat leven zijner ziel te bewaren; hij moet gesterkt worden in den strijd tegen de vijanden of de gevaren des geloofs. Hiertoe ontvangt hij het *H. Vormsel.*

Ook heeft hij behoefte aan een geestelijk voedsel, dat zijne krachten bewaart, vernieuwt en vermeerdert: het *H. Sacrament des Altaars.*

Het leven der ziel kan verloren worden. Bij dat ongeluk heeft de Christen behoefte aan een middel, waardoor het verloren leven hem wordt teruggeschonken: *de Biecht.*

Als het lichaam gevaarlijk ziek is, zal de ziel, meer dan in gezonde dagen, aan vele gevaren blootgesteld zijn. Dan vooral heeft de mensch een steun noodig in den laatsten en gevaarlijksten strijd tegen den boozen geest, en dien steun vindt hij in het *H. Oliesel.*

De Kerk moet leden hebben, die de macht bezitten om aan de andere ledematen de HH. Sacramenten toe te dienen, hen te beschermen en te geleiden op den weg ter zaligheid. Die macht wordt verleend door het *Priesterschap.*

Het Sacrament des *Huwelijks* stort zegen en genade uit over de echtvereeniging, opdat de gehuwden in staat zijn, hunne verplichtingen behoorlijk te vervullen, en hunnen kinderen eene christelijke opvoeding te geven.

VII. De HH. Sacramenten worden onderscheiden:

1° in *Sacramenten der levenden* en *Sacramenten der dooden.*

Levend noemt men dengene, die het leven der genade bezit, die in staat van genade is; *dood* daarentegen hem, die nooit de heiligmakende genade bezeten heeft, zooals de ongedoopte, of die genade door eene doodzonde heeft verloren.

Sacramenten *der levenden* zijn dus die Sacramenten, welke de Christen alleen dan ontvangen mag, als hij naar de ziel levend is, d. i. zich *in staat van genade bevindt.*

Deze Sacramenten zijn: *het Vormsel, het H. Sacrament des Altaars, het H. Oliesel, het Priesterschap* en *het Huwelijk.*

Sacramenten *der dooden* zijn die, welke men, zonder het leven der ziel te bezitten, in staat van doodzonde mag ontvangen, namelijk het *Doopsel* en de *Biecht* [1]).

---

1) Die het H. Sacrament der Biecht in staat van genade ontvangen, verkrijgen eene vermeerdering der heiligmakende genade.

2°. In Sacramenten, welke men maar *eens in zijn leven* mag ontvangen: *het Doopsel*, *het Vormsel* en *het Priesterschap*, en in Sacramenten, die men *meermalen* ontvangen mag, namelijk de vier overigen.

De eerst genoemde Sacramenten kunnen slechts eenmaal ontvangen worden, omdat zij, zooals het Concilie van Trente (zitt. 1. Can. 9) leert, in de ziel van den mensch een *blijvend* en *onuitwischbaar merkteeken* drukken, waardoor hij onderscheiden is en blijft van hem, die deze HH. Sacramenten niet heeft ontvangen.

Door het Doopsel verkrijgt men de waardigheid van *kind* van God en de H. Kerk; door het Vormsel de waardigheid van *strijder* van Jesus Christus, en door het Priesterschap de verheven waardigheid van dienaar der Kerk en *leidsman* der strijdenden.

VIII. Dewijl de mensch zich zonder uitwendige hulpmiddelen niet gemakkelijk geestelijke uitwerkingen kan voorstellen, heeft onze Moeder de H. Kerk, sinds den tijd der Apostelen, bij de toediening der HH. Sacramenten zekere plechtigheden gebruikt en ook voorgeschreven.

Die *ceremoniën* dienen alzoo, om onzen eerbied voor de Sacramenten te verhoogen en ons de kracht dier genademiddelen duidelijker voor oogen te stellen.

Het Concilie van Trente spreekt de veroordeeling uit over hen, die beweren, dat de bepaalde ceremoniën willekeurig kunnen weggelaten of veranderd worden.

Gewis zijn wij aan onzen Verlosser eeuwige dankbaarheid verschuldigd voor de instelling der HH. Sacramenten. Die dankbaarheid moeten wij vooral toonen, door alle Sacramenten naar waarde hoog te schatten, door ze steeds met de vereischte voorbereiding en godsvrucht te ontvangen. Ook moeten wij trachten de heiligmakende genade, die ons werd medegedeeld of in ons vermeerderd, als den kostbaarsten schat te bewaren en de verkregen bizondere genade getrouw te gebruiken.

§ 1.

Over het H. Doopsel.

Het Doopsel is *het eerste en noodzakelijkste Sacrament, in hetwelk de mensch, door de uitwendige afwassching en de aanroeping der heilige Drievuldigheid, van de erfzonde en van alle andere zonden en schulden gezuiverd wordt.*

I. Het Doopsel is een *Sacrament*; want het bezit de drie vereischten van een Sacrament, namelijk: *het uitwendig teeken, de mededeeling der genade, en de instelling van Christus.*

1° Het *uitwendig teeken* van het Doopsel bestaat in de afwassching met water en de woorden: *„Ik doop u in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes"* (Matth. XXVIII, 19).

Tot de geldigheid van het Doopsel is *gewoon, natuurlijk water* voldoende; maar de Priester moet, als het kan, doopwater gebruiken, namelijk water, dat op Zaterdag voor Paschen of Pinksteren gewijd is en in de doopvont bewaard wordt.

Bij den nooddoop in huis behoort men, als dit zonder vertraging geschieden kan, *gewijd* water te gebruiken.

Men moet bij het doopen zooveel water gebruiken, dat er inderdaad eene *afwassching* plaats heeft, en wèl, als dit maar eenigszins kan geschieden, van het *hoofd* van den doopeling [1]).

Aangaande de *woorden* dient opgemerkt te worden, dat *dezelfde* persoon, die de afwassching doet, de woorden: *„Ik doop u in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes"*, zonder eenige verandering en gelijktijdig moet uitspreken.

2°. De *inwendige genade*, welke het Doopsel mede-

1) Alleen het Doopsel, waarbij het *hoofd* afgewasschen is, kan als *zeker* geldig gehouden worden.

deelt, bevat, behalve de indrukking van het onuitwischbaar merkteeken :

a. de vergeving van *alle* zonden en van *alle* straffen ;
b. de geestelijke vernieuwing en heiliging der ziel ;
c. de vereeniging met Christus en zijne Kerk ;
d. de noodige sterkte om christelijk te leven.

a. Door het H. Doopsel wordt niet alleen de erfzonde, maar worden ook alle andere zonden, vóór het Doopsel bedreven, kwijtgescholden.

«*Doet boetvaardigheid en een ieder van u late zich doopen ter vergiffenis uwer zonden*" (Hand. II, 38).

Aan de kinderen, die de jaren van onderscheid niet bereikt hebben, wordt de genade des Doopsels altijd in al hare volheid medegedeeld ; aan hen, die het gebruik van hun verstand hebben, alleen, als zij het Sacrament ontvangen na de vereischte voorbereiding, d. i. als zij behoorlijk onderwezen zijn in het geloof, en berouw hebben over hunne zonden. Elke vrijwillige gehechtheid aan de zonde is een beletsel voor de werking der genade.

Wanneer iemand aan eene *doodzonde* gehecht blijft, kan hij onmogelijk vergeving van de erfzonde en andere zonden verkrijgen; zoo ook kan degene, die voor de *dagelijksche* zonden, welke hij bedreven heeft, vrijwillig genegenheid bewaart, geene vergeving erlangen van die zonden en van de straffen, welke hij daardoor verdiend heeft.

b. Het tweede uitwerksel van het Doopel is: *de geestelijke vernieuwing en heiliging van den mensch.*

Naar de leer van den H. Paulus is het Doopsel niet alleen de dood, het graf der zonde, maar tevens het begin van een nieuw leven, de opstanding van den nieuwen mensch (Rom. VI). Daarom wordt dit Sacrament ook het *bad der wedergeboorte* genoemd.

De Kerkvergadering van Trente leert eveneens, »*dat de rechtvaardigmaking* (door het H. Doopsel) *niet alleen vergiffenis der zonde is, maar ook de heiliging en vernieuwing van den inwendigen mensch*" (6e zitt. 7e hoofdst.), en voegt er verder bij : »*de mensch ontvangt in de rechtvaardigmaking door Jesus Christus, tegelijk met de vergiffenis der zonde het geloof, de hoop en de liefde*".

c. Het derde uitwerksel van het Doopsel is : *de vereeniging met Christus en zijne Kerk.*

De H. Paulus schrijft aan de Galaten: *Gij allen die in Christus gedoopt zijt, zijt één in Christus Jesus*" (III, 27). Christus wordt in de H. Schrift het hoofd der Kerk, en de Kerk zijn lichaam genoemd; dewijl nu de ledematen van een lichaam allen onder elkander in het nauwste verband staan, zoo worden ook wij door het H. Doopsel met alle ware leden der Kerk in de innigste vereeniging opgenomen, welke de gemeenschap der Heiligen genoemd wordt.

De Kerk bestaat, zooals wij vroeger gezien hebben, uit lichaam en ziel. Het Doopsel bewerkt de *volkomen* vereeniging met de Kerk van Christus mits er aan de volle werking van het H. Sacrament geen beletsel gesteld worde. Daarom zegt de H. Schrift (Hand, II, 41) van hen, die het woord van Petrus geloovig aannamen, dat zij met de Kerk verbonden werden.

Deze vereeniging met Christus, die opneming in het Godsrijk verleent aan de ziel een *onuitwischbaar merkteeken* of karakter

d. Behalve deze genaden, verkrijgen wij door het Doopsel nog de *sacramenteele* genade, welke gegeven wordt om een christelijken levenswandel te leiden.

De gedoopte heeft ook de bevoegdheid om deel te nemen aan de overige Sacramenten, alsmede het recht op de gemeenschappelijke goederen der Kerk en op de de bovennatuurlijke zaligheid.

3°. Het Doopsel *is door Christus ingesteld.*

Het juiste tijdstip der instelling kan niet met zekerheid worden aangegeven; naar de meening der HH. Vaders vond zij plaats, toen Christus zelf in de Jordaan gedoopt werd.

De verplichting, om dit Sacrament te ontvangen, begon eerst, toen Christus bij zijne hemelvaart aan de Apostelen het bevel gaf: „*Gaat en leert alle volkeren en doopt hen in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes*" (Math. XXVIII, 19).

II. Het Doopsel wordt genoemd *het eerste* Sacrament, omdat men vóór het Doopsel geen ander Sacrament geldig ontvangen kan.

Het Concilie van Florence noemt het Doopsel „*de deur van het geestelijk leven.*" Alle andere Sacramenten zijn ingesteld, om dat leven te vermeerderen of, als het verloren is, terug te geven. Noch het een, noch het ander kan gebeuren, als niet eerst door het Doopsel het bovennatuurlijke leven aan de ziel geschonken is.

III. Het Doopsel is het *noodzakelijkste* Sacrament, omdat *niemand* zonder Doopsel zalig kan worden.

a. Duidelijk leerde dit de goddelijke Heiland: „*Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, zoo iemand niet herboren wordt uit het water en den H. Geest, kan hij het rijk Gods niet binnengaan*" (Joan. III).

b. Ook de H. Kerk heeft altijd geleerd, dat het

Doopsel des waters voor *allen*, dus ook voor de pas geboren kinderen, noodzakelijk is ter zaligheid, en zij heeft in het Concilie van Trente (5e zitt. can. 4) de veroordeeling uitgesproken over hen, die beweerden, dat de kinderen niet moeten gedoopt worden, vóórdat zij tot de jaren des onderscheids zijn gekomen.

Aangaande *het lot der kleine kinderen, die zonder Doopsel sterven*, heeft God ons niets geopenbaard. De H. Kerk leert alleen, dat zij niet tot de aanschouwing van God kunnen komen, maar ook niet deelen in het lot van degenen, die persoonlijk gezondigd hebben. Met den H. Thomas van Aquine mogen wij aannemen, dat zij niet enkel vrij zijn van de pijnen der hel, maar ook, dat hun toestand zoodanig is, dat zij op *natuurlijke wijze* gelukkig zijn, zich verheugen in het leven, hun door God geschonken en Hem eeuwig daarvoor danken zullen.

IV. Hoe algemeen de uitspraak des Heeren over de noodzakelijkheid van het Doopsel des waters ter zaligheid ook zij, moet deze toch met eene tweevoudige beperking, op de H. Schrift en de Overlevering gegrond, worden opgenomen.

Als het *geheel onmogelijk* is, het Doopsel des waters te ontvangen, dan kan de mensch gerechtvaardigd en dus zalig worden door het *Doopsel van begeerte* en door het *Doopsel des bloeds.*

1°. Door het *Doopsel van begeerte* verstaat men de volmaakte liefde tot God en het volmaakte berouw over de bedreven zonden met het besluit, alles te doen, wat God bevolen heeft om zalig te worden. Daarin nu is de wil opgesloten, om het H. Sacrament des Doopsels te ontvangen, zoodra de mogelijkheid daartoe bestaat.

Christus heeft aan de volmaakte liefde de rechtvaardiging, derhalve ook de kwijtschelding der eeuwige straf, toegezegd: »*Wie Mij bemint, zal door mijn Vader bemind worden, en Ik zal hem beminnen. Als iemand Mij lief heeft, dan zal hij mijn woord onderhouden, en mijn Vader zal hem beminnen en Wij zullen tot hem komen en onze woning bij hem nemen*" (Joan. XIV, 21, 23.). Waar de liefde is, daar zal ook haat en afschuw zijn van datgene, waardoor de beminde beleedigd wordt, bijgevolg berouw, zonder hetwelk de persoonlijke zonde nooit vergeven wordt. — Ook het Concilie van Trente leert in denzelfden zin, dat, na de verkondiging van het Evangelie, de rechtvaardigmaking niet anders dan door het Doopsel *of het verlangen daarnaar* plaats heeft. Het is evenwel niet noodig, dat men een *uitdrukkelijk* verlangen heeft *om gedoopt te worden;* het verlangen om alles te doen, wat God vraagt,

is voldoende. Zoo kan een heiden, die nimmer van het Doopsel hoorde, de zaligheid verwerven.

2°. Het *Doopsel des bloeds* is de marteldood ter wille van Christus. Dit Doopsel veronderstelt dus, dat de ongedoopte den dood sterve of eene doodelijke marteling onderga *om het* geloof aan Christus of om eene andere christelijke deugd.

Het *Doopsel des bloeds* schenkt kwijtschelding van de *zonden* en van ALLE straffen.

a. Christus belooft het eeuwige leven als prijs van den marteldood: »*Wie zijne ziel* (zijn leven) *om mijnentwil verliest, die zal haar* (het) *vinden*" (Matth. X, 39). Dit woord des Heeren geldt van volwassenen en kinderen.

b. De H. Kerk spreekt, door hare wijze van handelen, de overtuiging uit, dat allen, die het Doopsel des bloeds ontvangen, gerechtvaardigd worden, ja zelfs de kwijtschelding der *tijdelijke* straffen verwerven. Zij vereerde steeds als Heiligen de onschuldige kinderen, die door Herodes vermoord zijn, en zij achtte het, met den H. Augustinus, eene beleediging voor de Martelaars te bidden.

N.B. Uit het gezegde blijkt, dat het Doopsel van begeerte en des bloeds geen *Sacramenten* zijn, en bijgevolg geen merkteeken in de ziel drukken.

V. *a.* De *gewone* bedienaar van dit Sacrament is op de eerste plaats de *Bisschop*. Immers aan de Apostelen en aan hunne opvolgers, de Bisschoppen, gaf Christus het bevel, alle volkeren te leeren en te doopen.

b. De *gewone* bedienaar is op de tweede plaats de Priester.

De *buitengewone* bedienaar is de Diaken, die echter om plechtig te doopen volmacht noodig heeft (Hand. VIII, 38).

c. Voorts kan ieder mensch, man of vrouw, katholiek, protestant of ongeloovig, *geldig* doopen. De uitspraken der Kerk laten hieromtrent niet den minsten twijfel.

In tijd van nood, als er gevaar bestaat, dat iemand zonder Doopsel zal sterven, is de leek, bij afwezigheid van den Priester of den Diaken, *niet alleen bevoegd*, maar zelfs *verplicht*, het Doopsel toe te dienen.

In dit geval moet echter aan den gewijde boven den leek, aan den Katholiek boven den onkatholiek, aan den man boven de vrouw de

voorrang worden gegeven, tenzij de laatste beter in staat zij naar behooren te doopen, of de omstandigheden het vorderen, dat niet de man, maar de vrouw den nooddoop toedient. Vader en moeder komen op de laatste plaats, zij mogen alleen doopen, als er niemand anders bijtijds aanwezig is.

Duidelijk leert het Concilie van Trente, dat ook het Doopsel, door een ketter behoorlijk toegediend, geldig is.

Vandaar dat het Doopsel, door een Protestant toegediend, niet herhaald wordt, tenzij er reden besta, om aan de geldigheid te twijfelen, wat vooral in onzen tijd niet zelden voorkomt. In dat geval doet de Bisschop uitspraak.

Wanneer een kind in huis gedoopt is, worden later, als het gevaar geweken is, in de kerk alleen de *ceremoniën* verricht. Als men in dat geval aan de geldigheid des Doopsels twijfelt, dan wordt dit op nieuw onder voorwaarde toegediend.

VI. *a.* Groote genaden worden in het H. Doopsel geschonken, maar ook zware *verplichtingen* opgenomen. Gelijk God ons bij den Doop tot zijne kinderen en erfgenamen aanneemt, zoo beloven wij van onzen kant, dat wij Hem, gedurende geheel ons leven, als onzen Opperheer zullen erkennen en als Vader bovenal beminnen, en wij beloven plechtig, den duivel en al zijne werken te verzaken. En gelijk wij door het Doopsel als leden der Kerk en deelgenooten harer genademiddelen worden opgenomen, zoo leggen wij de belofte af, *levende* ledematen dier Kerk te zijn.

b. Degenen, die door het Doopsel herboren zijn, hebben behoefte aan de hulp van anderen, om de voorschriften van den godsdienst te leeren kennen en daarnaar te leven. Daarom worden bij den *plechtigen* Doop in de kerk *doopborgen* gevraagd, die de taak op zich nemen, de ouders in de geestelijke opvoeding van den doopeling bij te staan, wanneer dit noodig mocht wezen.

Hieruit blijkt, dat ongeloovigen, onkatholieken of zij, die hunne godsdienstige verplichtingen verwaarloozen, nimmer als doopborgen mogen aangenomen worden.

Eindelijk moet opgemerkt worden, dat de doopborgen noch met degenen, die zij ten doop gehouden hebben, noch met de ouders van dezen, een huwelijk mogen aangaan. Daarom mag men, volgens het Concilie van Trente, niet meer dan één peter en ééne meter hebben.

c. Ook wordt aan den doopeling de naam van eenen Heilige gegeven, opdat hij diens deugden navolge en zich steeds in zijne bescherming moge verheugen.

§ 2.

Over het Vormsel.

I. *Het Vormsel is een Sacrament, dat door den Bisschop aan de gedoopten wordt toegediend, in hetwelk door de handoplegging, de zalving en heilige woorden genade en sterkte wordt gegeven, om het geloof standvastig te belijden.*

Het Vormsel is een *Sacrament*, want het heeft alles, wat tot het wezen van een H. Sacrament noodig is.

a. Het uitwendig teeken bestaat in de oplegging der handen en de zalving van het voorhoofd des vormelings met chrisma onder het uitspreken der woorden: *Ik teeken u met het teeken des kruises, en bevestig u met het chrisma des heils, in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes.*

b. Door dit uitwendig teeken wordt de H. Geest met zijne genaden en gaven medegedeeld;

c. bijgevolg moet het door Christus zelven zijn ingesteld.

Dit alles leert ons de H. Schrift. »*Toen de Apostelen hoorden, dat Samaria het woord Gods had aangenomen, zonden zij tot hen Petrus en Joannes. Zij aldaar aangekomen zijnde, baden voor hen, dat zij den H. Geest mochten ontvangen; want Hij was nog over geen van hen gekomen, maar zij waren alleen gedoopt... Toen legden zij hun de handen op, en zij ontvingen den H. Geest*" (Hand. VIII, 14—17), die zichtbaar in hen begon te werken.

De geloovigen van Samaria ontvingen dus door de *oplegging der handen* 1) eene *nieuwe* genade, onderscheiden van die des Doopsels, een *nieuw Sacrament*. Als Christus dit H. Sacrament niet had ingesteld, zouden de Apostelen, die alleen »*uitdeelers* (niet de instellers) *der geheimenissen Gods*" waren, niet bij machte geweest zijn, den H. Geest en zijne gaven mede te deelen.

Het Vormsel werd dan ook immer als een waarachtig Sacrament beschouwd en geëerbiedigd. In de geschriften der oudste Kerkvaders wordt het onder verschillende benamingen, als: *bevestiging*, *bezegeling*, *zalving*, *geheimenis van den H. Geest*, vermeld, en het Concilie van Florence noemt het onder de zeven HH. Sacramenten.

II. Uit het voorgaande kennen wij reeds de voornaamste uitwerkselen van het H. Vormsel.

---

1) Uit de overlevering blijkt, dat met de oplegging der handen ook de *zalving* gepaard ging. De H. Paulus spreekt van deze zalving in den 2den brief aan de Corinthiërs: »*God is het, die ons met u in Christus bevestigd en ons gezalfd heeft, die ons ook bezegeld en het onderpand des Geestes gegeven heeft in onze harten*" (I, 21—23).

Door dit Sacrament namelijk wordt ons 1° de *H. Geest* medegedeeld, die *de heiligmakende genade* in ons vermeerdert en bizonder die gaven schenkt, welke wij noodig hebben, om altijd aan de aanvallen der vijanden van onze zaligheid te weerstaan en immer ons heilig geloof door woord en daad, zelfs, mocht het noodig zijn, met opoffering van ons leven, te belijden.

Vooral in de Apostelen zien wij duidelijk, welke kracht door den H. Geest in dit Sacrament wordt medegedeeld.

Vóór het Pinksterfeest waren zij zoo kleinmoedig, dat zij hunnen Meester in zijne vernedering verlieten, maar daarna zóó manhaftig, dat zij den dood niet telden en gaarne hun leven voor Hem gaven.

2°. Door het Vormsel wordt in de ziel des strijders van Christus een onuitwischbaar *merkteeken* gedrukt, zoodat dit H. Sacrament *niet herhaald* mag worden.

III. De *gewone* bedienaar van het Vormsel is de *Bisschop*. Alleen de Apostelen, wier opvolgers de Bisschoppen zijn, zien wij in de H. Schrift aan de gedoopten het Vormsel toedienen. Dit is ook de leer van het Concilie van Florence en van Trente (7e Zitt. Can. 3).

Buitengewone bedienaar is de *Priester*, die de macht daartoe van den Paus heeft verkregen. Daar de Priester niet de *volle* macht om te vormen bezit, heeft hij de vergunning noodig van hem, wien de volheid der Geestelijke macht is geschonken.

VI. Ieder, die *gedoopt* is, kan het Vormsel *geldig* ontvangen; dus ook degenen, die niet tot de jaren van onderscheid zijn gekomen. In den regel echter wordt dit H. Sacrament slechts toegediend aan hen, die in staat zijn, zich behoorlijk tot de komst van den H. Geest voor te bereiden. [1]).

Waardig wordt het H. Vormsel door degenen, die tot de jaren van verstand gekomen zijn, alleen dan ontvangen, als zij zich in staat van genade bevinden, goed onderwezen zijn in de hoofdwaarheden van het geloof en vooral aangaande dit Sacrament, en, evenals de Apostelen, een vurig verlangen hebben naar den H. Geest en zijne gaven.

1) Syn. Prov. Ultraject. Pag. 139.

Zij, die *moedwillig* verzuimen dit H. Sacrament te ontvangen, beleedigen God, en stellen zich in het gevaar van verloren te gaan, daar zij zich van vele en groote genaden berooven.

V. Ook bij het H. Vormsel wordt, evenals bij het H. Doopsel, een peter of eene meter gegeven, om den gevormde in den geestelijken krijgsdienst, waarin hij door dit Sacrament is opgenomen, met raad en daad hulp te verleenen, voor zooverre dit noodig mocht wezen. — De peter en de meter mogen noch met den gevormde, noch met diens ouders een huwelijk aangaan.

VI. Aangaande de *wijze*, waarop het H. Vormsel *wordt toegediend*, het volgende:

De Bisschop plaatst zich midden voor het altaar en strekt, biddende, zijne handen over de vormelingen uit.

Wie niet tegenwoordig is bij deze *eerste* oplegging der handen mag het H. Vormsel niet ontvangen.

Daarna legt de Bisschop zijne rechterhand op het hoofd van elk der vormelingen afzonderlijk, en zalft met den duim het voorhoofd zeggende: *N..... ik teeken u met het teeken des H. kruises en bevestig u met het chrisma des heils in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes*". Daarna geeft hij hem een zachten kaakslag en zegt: *Vrede zij u.*"

Eindelijk ontvangen al degenen, die gevormd zijn, den zegen des Bisschops.

De *oplegging der handen* is een teeken, dat de bedienaar van dit H. Sacrament den H. Geest met de volheid zijner gaven wil mededeelen.

De *zalving met het chrisma* beteekent de geheimvolle uitstorting van den H. Geest in het hart des vormelings, alsmede de inwendige sterkte, welke de ziel ontvangt in den strijd tegen hare vijanden. Het *chrisma* namelijk bestaat uit *olijfolie* en *balsem*, door den Bisschop op witten Donderdag gewijd. Gelijk *olie* de eigenschap heeft om de ledematen lenig en krachtig te maken, zoo maakt de genade ons krachtig en vaardig in den strijd tegen de vijanden onzer zaligheid. De welriekende *balsem* is het zinnebeeld van den plicht der gevormden, om door goede werken bij God en bij de menschen een aangenamen geur te verspreiden.

Het *kruisteeken*, hetwelk de Bisschop op het voorhoofd van den vormeling maakt, duidt aan, dat de Christen zich nooit over zijn geloof mag schamen, maar telkens, als de eer van God, zijn eigen heil of de zaligheid des naasten dit vordert, zonder vrees zijn geloof moet belijden.

Door den *kaakslag* wordt de vormeling herinnerd aan zijne verplichting, om smaad en vervolging uit liefde tot Jesus geduldig te verdragen.

Aan de vormelingen wordt de naam van een Heilige gegeven, opdat zij de deugden van dezen navolgen, en door zijne voorbede geholpen worden.

Niemand der gevormden mag de Kerk verlaten,

voordat de laatste het H. Sacrament ontvangen heeft en de slotgebeden door den Bisschop zijn uitgesproken.

Besluit. Zeker zijn wij verplicht aan God, die in dit H. Sacrament ons zoo groote genade schenkt, geheel ons leven onze dankbaarheid te betuigen, en deze door onze daden te toonen.

De gevormde namelijk is verplicht :

a. De genaden en gaven van den H. Geest met groote zorg te bewaren

b. zijn lichaam als den tempel van den H. Geest te beschouwen en in eere te houden ;

c. standvastig te ijveren voor de eer van God en het heil der zielen.

§ 3.

Over het H. Sacrament des Altaars.

Inleiding.

I. Alle HH. Sacramenten verdienen den grootsten eerbied, want zij zijn gedenkteekenen van 's Heeren liefde en de bronnen van velerlei genaden. Boven alles echter vraagt dit H. Sacrament onzen hoogsten eerbied en onze innigste hoogschatting, omdat Christus ons in dit geheim niet alleen zijne genade schenkt, maar zelf, met Godheid en Menschheid, daarin altijd tegenwoordig is en, zoo dikwerf wij dit H. Sacrament ontvangen, tot ons komt.

II. Dit geheim van Christus' liefde heeft deze eigenaardigheid, dat het tegelijk *Sacrament* en *offer* is. Het is *Sacrament*, in zooverre het, gelijk de overige HH. Sacramenten, vooral en onmiddellijk de heiliging onzer zielen beoogt ; *offer*, in zooverre het, door de opoffering eener gave, strekt tot verheerlijking van God.

III. Als Sacrament is het Altaargeheimenis daardoor van de andere Sacramenten onderscheiden, dat het niet enkel uit eene (voorbijgaande) handeling bestaat, maar *iets blijvends* is

Als *iets blijvends*, of in zijne voltooiing beschouwd, is het H. Sacrament het waarachtig lichaam en bloed van onzen Heer Jesus Christus, die onder de gedaanten van brood en wijn tot voedsel onzer ziel werkelijk en wezenlijk tegenwoordig is.

Als *handeling* beschouwd is het de verandering van het brood en den wijn in het lichaam en bloed van Jesus Christus tot voedsel van

onze ziel, terwijl *de gedaanten* van brood en wijn blijven. — Die verandering sluit tevens een offer in, wijl Christus zich daarbij aan zijnen hemelschen Vader opoffert.

IV. Dit Sacrament wordt bij uitnemendheid *het heilig Sacrament* en het *H. Sacrament des Altaars* genoemd. Ook draagt het den naam van *Eucharistie* (*goede gave* of *dankzegging*), omdat de Verlosser bij de instelling van dit geheim den Vader dankte, en wij in dit Sacrament een middel hebben om God naar behooren te danken voor de weldaad der verlossing. Ook wordt het soms genoemd: *Hostie*, d. i. offer en *Communie* (gemeenschap), omdat het ons zoo innig met Christus vereenigt; *het H. Avondmaal*, naar den tijd der instelling; de *Tafel des Heeren*, omdat het een geestelijke maaltijd is, waar Christus zelf gastheer is en spijs. Eindelijk heeft dit H. Sacrament den naam van *H. Teerspijze*, als het aan de zieken gebracht wordt, ter versterking in den laatsten strijd, bij de groote reis naar de eeuwigheid.

V. De voornaamste voorafbeeldingen van de H. Eucharistie zijn:

1° de *boom des levens* in het paradijs, welks vruchten de onsterfelijkheid gaven;

2° het *brood* en de *wijn*, als offer aangeboden door Melchisedech, den priester-koning;

3° het *Paaschlam*, welks bloed de eerstgeborenen der Israëlieten in Egypte redde van den dood, en welks vleesch moest gegeten worden met ongedeesemd brood;

4° het *manna*;

5° de *Toonbrooden*, die door de priesters in den tabernakel geplaatst werden en slechts door de *gezuiverden* mochten genuttigd worden;

6° het *brood onder de asch gebakken*, dat Elias uit de hand eens Engels ontving, en hem zooveel kracht schonk, dat hij 40 dagen en 40 nachten kon doorreizen tot aan den berg Horeb;

7° het door den Zaligmaker vermenigvuldigde *brood*, om het volk in de woestijn te verzadigen.

EERSTE AFDEELING.

DE EUCHARISTIE ALS SACRAMENT.

I. Het H. Sacrament des Altaars is *een Sacrament*, in *hetwelk het waarachtig lichaam en bloed van onzen Heer Jesus Christus, onder de gedaanten van brood en wijn, tegenwoordig is.*

In de eerste plaats moet hier het bewijs geleverd worden van de ware en werkelijke tegenwoordigheid van Christus in de Eucharistie.

Art. 1. *Over de waarachtige tegenwoordigheid van Christus onder de gedaanten van brood en wijn.*

II. Bij verschillende gelegenheden heeft de Kerk

met de duidelijkste woorden dit leerstuk uitgesproken, namelijk in het Concilie van Nicea, het 4e van Laterane, en eindelijk in de Kerkvergadering van Trente met de woorden: *„Indien iemand loochent, dat in het Sacrament der Eucharistie het lichaam, het bloed, met de ziel en de godheid van onzen Heer Jesus Christus, en bijgevolg de geheele Christus, waarlijk en wezenlijk en zelfstandig tegenwoordig is, en beweert dat Hij daarin alleen als in een teeken of eene figuur, of alleen met zijne kracht is; hij zij in den ban"* (13 zitt. can. I).

Deze waarheid steunt zoowel op de H. Schrift als op de onafgebroken mondelinge Overlevering.

A. Bewijzen uit de H. Schrift zijn: de woorden der belofte en de woorden der instelling, alsmede de woorden van den H. Paulus aangaande dit groot geheim.

a. De woorden der belofte.

In het zesde hoofdstuk van zijn Evangelie verhaalt de H. Joannes, dat de goddelijke Verlosser de menigte volks, welke daags na de wonderbare broodvermenigvuldiging Hem weder opzocht, heenwees naar eene onvergankelijke, hoogere spijs, en dat Hij hen opwekte, in Hem te *gelooven*. Die spijs konden zij *toen* reeds genieten, zij konden in Hem als den Zoon Gods gelooven. In vers 52 van hetzelfde hoofdstuk spreekt Christus van eene andere bovennatuurlijke spijs, welke Hij hun eerst *in de toekomst* wilde geven, zeggende: *„Het brood, dat ik u geven* ZAL, *is mijn vleesch voor het leven der wereld."*

De Joden namen deze woorden in den *letterlijken zin* op. *„Zij begonnen* (v. 53) *onder elkander te twisten, en spraken: hoe kan deze ons zijn vleesch te eten geven?"*

Wat doet nu de Verlosser? Neemt hij de oorzaak hunner ontevredenheid weg door de verklaring, dat zijne woorden verkeerd begrepen zijn, dat zij niet in den *eigenlijken en letterlijken*, maar in een *figuurlijken* zin moeten opgenomen worden? Neen, Hij zegt integendeel hetzelfde in nog sterkere en meer bepaalde uitdrukkingen: *„Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, tenzij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet en zijn*

bloed drinkt, zult gij het leven in u niet hebben. Die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, heeft het eeuwige leven, en Ik zal hem ten jongsten dage opwekken. Want mijn vleesch is waarlijk spijs en mijn bloed is waarlijk drank. Die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem. Gelijk de levende Vader mij gezonden heeft, en Ik door den Vader leef, zoo zal ook hij, die Mij eet, door Mij leven" (Joan. VI, 54—58).

Indien de Joden zich vergist hadden, toen zij de woorden des Heeren in den letterlijken zin opnamen, zou Christus hen zeker, gelijk bij vele andere gelegenheden, terecht gewezen, en geenszins in hunne dwaling bevestigd en versterkt hebben. Maar neen! Zelfs toen de leerlingen des Heeren over die woorden morden en tot elkander spraken: *„Deze rede is hard, en wie kan haar aanhooren?"* toen velen van hen niet wilden gelooven aan de belofte van Christus en Hem verlieten, werd geen enkel woord teruggeroepen, maar aan het uitverkoren twaalftal de vraag gesteld: *„Wilt ook gij weggaan"*? Petrus antwoordde nu: *„Heer! tot wien zullen wij gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens"* (Joan. VI, 69).

b. De *woorden der instelling.*

De belofte, door Christus in de woestijn gedaan, werd door Hem vervuld op den vooravond van zijn lijden. *„Jesus nam het brood in zijne heilige handen, zegende het, brak het, gaf het aan zijne leerlingen en sprak:* NEEMT EN EET, WANT DIT IS MIJN LICHAAM, DAT VOOR U ZAL OVERGELEVERD WORDEN. *Daarna nam Hij den kelk, dankte, gaf dien aan zijne leerlingen en sprak:* DRINKT ALLEN HIERUIT, WANT DIT IS MIJN BLOED DES NIEUWEN VERBONDS, HETWELK VOOR U EN VOOR VELEN ZAL VERGOTEN WORDEN TOT VERGEVING DER ZONDEN. DOET DIT TOT MIJNE GEDACHTENIS."

Deze handeling des Heeren is ontegensprekelijk de vervulling van zijne belofte: *Ik zal u mijn vleesch te eten geven*, derhalve moeten ook de woorden: *dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed*, in den letterlijken zin opgenomen worden.

Christus gebruikt het woord *is*. Zoolang nu het taalgebruik, de samenhang van het gezegde, de omstandigheden, onder welke het wordt

voorgedragen, of eene bijgevoegde verklaring van den spreker niet dwingen om van den letterlijken zin der woorden af te wijken, moet men den letterlijken zin houden.

Er bestaat echter geene enkele gegronde reden, om hier van den letterlijken zin van Christus' woorden af te wijken. Integendeel zijn er zeer gewichtige redenen, welke iedereen, die niet verblind is, moeten bewegen, zich aan de letterlijke beteekenis te houden.

Christus toch wilde in dit plechtig uur eene laatste beschikking, een testament maken, een verbond sluiten, eene wet afkondigen, een Sacrament instellen. Christus, de Zoon Gods, voor Wien niets verborgen kon zijn, voorzag, dat niet alleen zijne Apostelen, maar millioenen en millioenen Christenen in alle volgende eeuwen zijn woord in den letterlijken zin opnemen en het H. Sacrament aanbidden zouden.

Moet men uit dit alles niet besluiten, dat 's Heeren woorden onmogelijk anders dan in den letterlijken zin kunnen verstaan worden? De omstandigheden, in welke Christus sprak, lieten geene figuurlijke spreekwijze toe, en de alwetende en liefderijke Leeraar zelf zou, als zijne leerlingen zijn woord verkeerd hadden begrepen, oorzaak van hunne dwaling moeten genoemd worden.

Sommige vijanden der Kerk beweren, dat in de Syro-chaldeeuwsche taal, welke Christus toen gebruikte, geen enkel woord gevonden wordt, om *beteekent* uit te drukken, dat men derhalve gewoon was, zich van het woordje *is* te bedienen, en ook de Zaligmaker aldus zou gedaan hebben.

De geleerde Kardinaal Wiseman bewijst in zijn uitstekend werk: *Horae Syriacae*, dat de Syrische taal niet één, maar meer dan veertig woorden heeft, om het begrip van *beteekent* weer te geven. Ook toont hij door vele voorbeelden aan, dat in de Syrische taal veel minder dan in elke andere taal het woordje *is* zijne gewone beteekenis verliest 1).

Hiermede vervalt de opwerping der Protestanten. Zoo is het gegaan met alle bedenkingen, welke ooit tegen de Katholieke leer zijn gemaakt. Noch aan de woorden, door Christus gesproken, noch aan het verband, hebben zij eenig redelijk bewijs kunnen ontleenen, waardoor die leer van hare kracht werd beroofd: daarentegen dienden al hunne opwerpingen alleen, om den zin, dien de Kerk aan 's Heeren woorden hecht, in een helderder licht te doen uitkomen.

c. De woorden van den H. Apostel Paulus in zijn 1sten brief aan de Corinthiërs:

„Is niet de kelk der zegening, welken wij zegenen, de gemeenschap van het bloed van Christus? En het brood, dat wij breken 1), niet de gemeenschap van het lichaam des Heeren?" (X, 16).

---

1) De H. Marcus en Lucas, die in het *Grieksch* geschreven hebben, gebruiken ook het woord ἐστί (is). De Grieksche taal heeft zeker woorden in overvloed om *beteekent* uit te drukken. Ook de H. Paulus, die getuigt, dat hij zijne leer aangaande dit H. Sacrament van den Heer ontvangen heeft, gebruikt het woord ἐστί (1 Cor. XI, 25).

Al wie onwaardig dit brood zal gegeten of den kelk des Heeren zal gedronken hebben, die zal schuldig zijn aan het lichaam *en het* bloed des Heeren. *De mensch beproeve dan zich zelven, en aldus ete hij van dit brood en drinke van dezen kelk; want wie onwaardig eet en drinkt, hij eet en drinkt zich het oordeel, omdat hij het lichaam des Heeren niet onderscheidt*" (XII, 27—29).

B. De *Overlevering* spreekt in hare onderscheidene gedenkteekenen hetzelfde geloof uit.

a. Indien men uit de H. Schrift niet met zekerheid kon weten, of de woorden van Jesus in den eigenlijken of oneigenlijken zin moeten verstaan worden, dan zouden de leer en de handelwijze der leerlingen en opvolgers van de Apostelen, die uit hunnen mond de leeringen en verordeningen van Christus, en derhalve ook den waren zin van de H. Schrift[1] vernomen hadden, de waarachtige tegenwoordigheid van het lichaam en bloed van Christus in het H. Sacrament buiten allen twijfel stellen. Zij spreken namelijk allen zonder uitzondering evenals wij, die gelooven, dat Christus daar tegenwoordig is; zij spreken allen, zelfs als zij het woord tot de ongeloovigen richten, op eene wijze, waarop zij onmogelijk konden spreken, als niet de werkelijke tegenwoordigheid door alle Christen-geloovigen werd aangenomen.

Het bestek van ons boek laat slechts toe, enkele getuigenissen aan te halen.

De H. *Ignatius*, Martelaar en leerling der Apostelen († omstreeks 107), schrijft in zijn brief aan de geloovigen van Smyrna: »*Zij* (de »ketters) *onthouden zich van de Eucharistie, dewijl zij niet met ons be»lijden, dat de Eucharistie het vleesch is van onzen Heiland Jesus Chris«tus, hetwelk voor onze zonden geleden heeft*" (c. 7). Nauwelijks 50 jaren later schreef de Martelaar *Justinus*: »*Wij nuttigen dit* (de H. Eucharistie) *niet als een gewoon brood en als een gewonen drank, maar gelijk J. C. onze Zaligmaher, die door het woord Gods is mensch geworden, om wille van onze zaligheid* vleesch en bloed *heeft gehad; zoo*

1) Het H. Sacrament, wordt hier, evenals op andere plaatsen van de H. Schrift, *brood* genoemd, omdat wij de gedaante van brood zien, smaken en voelen.

hebben wij geleerd, dat ook deze spijs, waarover de dankzegging met het van Hem zelven afkomstig gebed is uitgesproken, het VLEESCH *en het* BLOED *van dien menschgeworden Jesus is.*"

b. Gelijk de Kerkvaders zoo leeren ook de *Conciliën*, en eveneens de oudste *liturgische boeken* [1]).

Zoo lezen wij in de Liturgie van Jerusalem: »*Al het aardsche verdwijnt uit de gedachten; want de Koning aller Koningen, de Heer van alle Heeren, Christus onze God komt tot ons, opdat Hij geofferd en tot spijs aan de geloovigen gegeven worde.*"

c. Alle *sekten* van het Oosten, die in de eerste eeuwen zijn afgevallen, hebben het geloof aan de wezenlijke tegenwoordigheid van Christus in de Eucharistie bewaard; bijgevolg bestond het in de Kerk, toen zij zich van haar afscheidden.

d. Onmogelijk zou het geloof aan dit geheim ingang gevonden hebben, als het niet met het Christendom zelf gepredikt was. Had de Kerk later dit leerstuk verkondigd, dan zou er gewis eene groote verwarring in veler gemoederen ontstaan zijn. De geschiedenis vermeldt echter alleen, dat *Berengarius* van Tours, die het eerst, *in de elfde eeuw*, de wezenlijke tegenwoordigheid loochende en bestreed, eene algemeene verontwaardiging bij de Christenen heeft opgewekt, en dat zijne leer alom en eenparig veroordeeld werd.

Art. 2. *Over de verandering van zelfstandigheid (Transsubstantiatie).*

I. De Kerk leert, dat het heilig lichaam en bloed van Christus tegenwoordig is door de overgang van de eene zelfstandigheid in de andere, namelijk door de verandering der geheele zelfstandigheid van het brood in het lichaam, en der geheele zelfstandigheid

1) In deze boeken worden gevonden de voorgeschreven gebeden en plechtigheden bij het H. Misoffer, de toediening der HH. Sacramenten, enz. Zij zijn de uitdrukking van het geloof, niet van enkele Bisschoppen, maar van alle kerken, waar zij in gebruik waren.

van den wijn in het bloed van Christus, terwijl alleen de *gedaanten* van brood en wijn blijven, welke verandering van de eene zelfstandigheid (substantia) in de andere zeer gepast *transsubstantiatio* (verandering van zelfstandigheid) genoemd wordt. Deze waarheid werd in het 4e Concilie van Laterane, te Lyon, te Constanz en in het Concilie van Trente (13e zitting, hfdst. 2) uitgesproken.

I. Dit leerstuk der Kerk steunt 1° op het woord van de *H. Schrift.*

Christus zegt niet: *dit* (wat gij hier ziet) *bevat* mijn lichaam; *in* dit, *met* dit, *nevens* dit, is mijn lichaam tegenwoordig; maar: *dit is mijn lichaam.* Daar nu, zooals bewezen werd, het woordje *is* noodzakelijk in den letterlijken zin moet genomen worden, zoo volgt hieruit even noodzakelijk, dat het wezen of de zelfstandigheid van het eene (van het brood) in het wezen van het andere (het lichaam van Christus) overgegaan of veranderd is.

2°. Ook de Overlevering geeft ons voor de katholieke leer de sterkste bewijzen. De HH. Vaders namelijk spreken altijd van een werkelijk *veranderd worden.*

De transsubstantiatie of de overgang van de eene zelfstandigheid in de andere is inderdaad een verheven, een goddelijk geheim. Daarom leeren de HH. Vaders ons, dat wij niet uit nieuwsgierigheid mogen onderzoeken, *op welke wijze* die verandering plaats heeft. Wij moeten geloovig aannemen, *dat* zij geschiedt; volkomen te begrijpen, *hoe* zij geschiedt, is onmogelijk. Evenwel is het niet verboden, zich eenig denkbeeld dezer geloofsleer te vormen door deze of gene aan de H. Schrift ontleende gelijkenis, welke echter altoos onvolledig zal blijven.

In 't kort zullen wij thans eenige opwerpingen der afgedwaalden beantwoorden. Zij zeggen:

1o met onze zintuigen nemen we brood en wijn waar; derhalve is de bewering, dat daar geen brood en wijn tegenwoordig zijn, ongerijmd.

De Kerk leert (zie boven), dat na de consecratie de zelfstandigheid van brood en wijn niet aanwezig is, maar dat alleen *de gedaante* (de kleur, de smaak, enz.,) namelijk de accidenten of toevalligheden van brood en wijn, blijven bestaan. Welnu, de grootste geleerden nemen aan, dat de substantie onderscheiden is van de accidenten; dat de substantie iets is, wat niet onder het bereik der zintuigen valt, terwijl datgene wat wij met onze zintuigen waarnemen, slechts de accidenten zijn. Terecht zegt dus de H. Thomas, dat in dit aanbiddelijk geheim onze zintuigen ons eigenlijk *niet* bedriegen; want met onze zinnen ne-

men we alleen *de accidenten* waar van brood en wijn, en deze zijn daar werkelijk aanwezig. Door een wonder echter van Gods almacht bestaan hier de accidenten van brood en wijn *zonder* de substantie. Dit is zeker *boven* de rede, maar niet *tegen* de rede; want niemand kan aan God de macht betwisten, om twee *onderscheidene* zaken, gelijk substantie en accidenten, werkelijk van elkander te scheiden.

2o. De afgedwaalden noemen het ook eene ongerijmdheid, dat de eene zelfstandigheid in de andere zou overgaan. Als antwoord op deze moeielijkheid geven wij de woorden van den Romeinschen Katech: »*Daar wij ontwaren, dat het brood en de wijn, krachtens de natuur, dagelijks in menschelijk vleesch en bloed worden veranderd, zoo kunnen wij door die gelijkenis gemakkelijker er toe gebracht worden om te gelooven, dat de substantie van het brood en den wijn, door de hemelsche zegening, in het waarachtig vleesch van Christus en in zijn waarachtig bloed overgaat.*"

Art. 3. *Hoe lang blijft Christus onder de gedaanten tegenwoordig?*

I. De Kerkvergadering van Trente leert, dat, na de verandering van het brood en den wijn in het lichaam en bloed van Christus, zoowel het lichaam als het bloed des Heeren tegenwoordig blijven, zoolang als de gedaanten van brood en wijn voortduren.

Hetzij dus de HH. Hostiën zich onder de H. Mis of daarna op het altaar bevinden, of wel naar de zieken in plechtige processie gedragen worden: in elk geval is Christus daar tegenwoordig (Zitt. 13. can 4, 6, 7). Dus niet alleen onder het nuttigen, gelijk Luther leerde. Zoodra echter de gedaanten van brood en wijn ophouden te bestaan, houdt ook Christus op sacramenteel tegenwoordig te zijn.

II. Deze leer der Kerk steunt zoowel op de H. Schrift als op de Overlevering.

a. Christus zegt niet: neemt en eet, dit *zal* mijn lichaam zijn, maar: »dit *is* mijn lichaam;" op hetzelfde oogenblik, dat Christus zijn goddelijken wil uitsprak, had de verandering plaats.

b. Sinds de eerste eeuwen des Christendoms bestond de gewoonte, om de H. Eucharistie in de kerk en, tijdens de vervolging, ook in de huizen te bewaren, aan de zieken te brengen, op reis mede te nemen, enz. Duidelijk getuigt dit van het geloof der Kerk, dat Christus onder de gedaanten tegenwoordig blijft.

Art. 4. *Over de tegenwoordigheid van den geheelen Christus onder elke gedaante en in elk deel der gedaanten.*

I. De Kerkvergadering van Trente zegt: „*Het is*

zeker waar, dat onder ééne dezer beide gedaanten even zooveel vervat is, als onder beide; want de GEHEELE *en onverdeelde Christus is onder de gedaante van brood en onder elk deel van dezelfde gedaante, en ook geheel onder de gedaante van wijn en onder deszelfs deelen tegenwoordig"* (Zitt. 10, hfdst. 3).

a. Dagelijks wordt door de Consecratie het brood veranderd in hetzelfde lichaam van Christus, dat in den hemel troont: want het woord: »*ditis mijn lichaam*" is alleen dan waar, als het brood veranderd wordt in het lichaam van Christus, zooals het in werkelijkheid is. Christus' lichaam en bloed zijn thans, na zijne verrijzenis, onafscheidelijk vereenigd, omdat zijne H. Menschheid onlijdelijk is. Waar het lichaam van Christus is, daar is dus ook zijn heilig bloed.

Het leven bestaat niet zonder de *ziel.* Dewijl dan onder elke gedaante het lichaam en bloed van Christus tegenwoordig zijn, zoo is ook de ziel, welke onafscheidelijk met beide vereenigd is, onder beide gedaanten tegenwoordig. Ook is de menschelijke natuur van Christus met zijnen goddelijken Persoon onafscheidelijk vereenigd, en ten gevolge dezer vereeniging is dus ook de Godheid van Christus in de Eucharistie tegenwoordig.

b. Christus is onder *elk deel* van elke gedaante (namelijk zoolang de gedaante van brood of wijn inderdaad blijft) tegenwoordig, zoodat men den geheelen Christus ontvangt, als men een gedeelte der H. Hostie nuttigt. Ongetwijfeld toch ontving ieder der Apostelen, die allen uit éénen kelk dronken, den geheelen Christus.

Deze waarheid is voor ons verstand onbegrijpelijk; want om haar volkomen te vatten zou het noodig zijn, een volledig en duldelijk begrip te hebben van hetgeen wij *zelfstandigheid* en van hetgeen wij *toevalligheid* of *accident* noemen. Geen van beide echter kennen wij volkomen. Laten wij dan aan het onfeilbaar woord van God, door de Kerk ons voorgesteld, ons zwak verstand onderwerpen, en met eenvoud des harten gelooven wat wij niet in staat zijn te begrijpen.

II. Uit deze leer der Kerk volgt, dat de leek, die de H. Communie slechts onder ééne gedaante mag ontvangen, evenveel ontvangt als de Priester, die in de H. Mis onder beide gedaanten communiceert.

Reeds de Christenen der eerste eeuwen ontvingen dikwijls, vooral ten tijde der vervolgingen en in ziekten, het H. Sacrament onder ééne gedaante. Ook in de H. Schrift wordt deze waarheid aangeduid. In de woorden der belofte zegt Christus: „*Wie van dit brood eet, zal leven in eeuwigheid; en het brood, dat Ik geven zal, is mijn vleesch voor het leven der wereld.*" Ook

bij den H. Lukas XXIV, 30 en Hand. II, 46 wordt enkel *het breken des broods* vermeld. De woorden der instelling: „*drinkt allen hieruit*," waren als gebod slechts gericht tot de Apostelen en hunne opvolgers, namelijk als zij het Misoffer zouden opdragen.

III. Daar Christus met Godheid en Menschheid voortdurend in het H. Sacrament tegenwoordig is, mogen en moeten wij Hem in dit H. Geheim de hulde onzer *aanbidding* brengen.

Art. 5. *De H. Eucharistie is waarlijk een Sacrament.*

I. Na het voorgaande is het zeer gemakkelijk, het bewijs te geven, dat de H. Eucharistie inderdaad een *Sacrament* is, zooals de H. Kerk altijd heeft geleerd.

De drie vereischten van een Sacrament zijn aanwezig.

a. Brood (ongedeesemd tarwebrood) en *wijn* van den wijnstok zijn de materie en het zichtbaar teeken. Na de Consecratie echter zijn de *uiterlijke gedaanten* van brood en wijn de materie en het zichtbare teeken van dit H. Sacrament, en stellen ons de inwendige genade zeer aanschouwelijk voor.

De *vorm* bestaat in de woorden, welke Christus gesproken heeft: „*Dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed.*"

b. De *inwendige genade*, welke dit H. Sacrament ons mededeelt, is *Jesus Christus zelf*, met ziel en lichaam, met Godheid en Menschheid, gelijk Hij verheerlijkt in den hemel is.

c. Het is ingesteld door den goddelijken Heiland, toen Hij voor 't laatst met zijne leerlingen het Paaschlam had gegeten, zooals boven vermeld is.

II. *a.* Alleen de *Bisschoppen* en de *Priesters* kunnen dit Sacrament voltrekken. Immers enkel aan de Apostelen en hunne opvolgers in de priesterlijke waardigheid heeft Christus die macht medegedeeld. Dezelfde Overlevering, welke leert, dat ook een leek geldig doopt, getuigt, dat alleen Bisschoppen en Priesters dit Sacrament kunnen voltrekken.

b. De Diaken heeft slechts de macht, om het vol-

trokken Sacrament toe te dienen, namelijk de H. Communie uit te reiken.

Art. 6. *Over de H. Communie.*

I. Welk zijn de vruchten eener waardige Communie?

»*Wie mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt,*" zegt de Heer, »*die heeft het eeuwige leven en Ik zal hem ten jongsten dage opwekken; hij blijft in Mij en Ik in hem; hij zal door Mij leven, gelijk Ik door den Vader leef.*"

Eene waardige Communie brengt dus vooral de volgende vruchten voort:

1°. Zij vereenigt ons ten nauwste met den goddelijken Verlosser;

2° zij vermeerdert in ons de *heiligmakende* genade en schenkt ons *sacramenteele* genaden, d. w. z. hemelsche sterkte in den strijd tegen de vijanden onzer zaligheid, en kracht tot beoefening der christelijke deugden;

3° zij onderdrukt de booze begeerlijkheid, die in ons is;

4° zij zuivert ons van de dagelijksche zonden;

5° zij is een onderpand onzer toekomstige opstanding en onzer eeuwige zaligheid;

6° zij neemt, naar de mate onzer voorbereiding, de tijdelijke straffen der zonden weg.

II. Wat wordt vereischt om waardig te communiceeren?

1°. Dat men tot de jaren gekomen zij, dat men de H. Communie van andere spijs kan onderscheiden;

2° dat men zuiver zij van doodzonde;

3° dat men nuchter zij van 's nachts 12 ure.

Een enkel woord ter opheldering. 1°. De jaren van onderscheiding zijn noodzakelijk, omdat, volgens de thans bestaande kerkelijke wetten, de H. Communie *niet* aan de kinderen beneden de jaren des verstands gegeven wordt.

In den regel mogen de kinderen niet tot de H. Communie worden toegelaten, voordat zij hun elfde jaar ingetreden zijn.

2°. Zij, die naderen tot dit Sacrament, moeten, zooals de Apostel vermaant, eerst zich zelven beproeven; want wie onwaardiglijk van dit brood eet en van dezen kelk drinkt, maakt zich schuldig aan het lichaam en bloed des Heeren, hij eet en drinkt zich het oordeel.

Aan deze allermisdadigste heiligschennis maakt zich schuldig degene, die *weet*, dat hij in staat van *doodzonde* is, en, zonder zich door eene goede Biecht te zuiveren, tot de H. Tafel durft naderen.

Dit misdrijf voert tot onboetvaardigheid en verstoktheid, en daardoor tot de eeuwige verdoemenis; het wordt, dikwerf reeds op aarde, door verschillende rampen en ziekten gestraft (Cor. XI, 29, 30).

Hij, die, na eene goede Biecht gedaan te hebben, eene doodzonde indachtig wordt, welke hij *onvrijwillig* niet beleden, maar vergeten heeft, kan gerust communiceeren en die zonde den volgenden keer biechten. Kan hij echter vóór zijne H. Communie gemakkelijk tot den biechtvader terugkeeren, dan is het zeer raadzaam dit te doen.

3°. Volgens het kerkelijk gebod, dat onder doodzonde verplicht, moet men *nuchter* zijn, d. w. z. dat men, van 's nachts 12 ure niets bij wijze van spijs of drank genomen heeft. Indien men iets genuttigd heeft, al is 't ook onvrijwillig, dan mag men niet communiceeren. In geval van *twijfel* moet men zijnen Biechtvader raadplegen.

Van deze wet zijn alleen uitgezonderd zij, die het H. Sacrament als Teerspijze ontvangen en zoolang zij na de bediening gevaarlijk ziek blijven.

Eindelijk moeten wij nog opmerken, dat ons in de H. Communie, naarmate wij beter gesteld zijn, ook des te meer genaden geschonken worden. Het is dus zeer raadzaam zijne ziel te zuiveren van de dagelijksche zonde en zich tot deze H. handeling voor te bereiden door oefeningen van geloof en aanbidding, van nederigheid en berouw, van hoop, liefde en vurig verlangen. Na de H. Communie behoort men ten minste een kwartier uurs in gebed en dankzegging door te brengen.

III. Volgens *het gebod des Heeren* moet men de H. Communie ontvangen om het leven der heiligmakende genade te bewaren.

«*Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, tenzij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet en zijn bloed drinkt, zult gij het leven in u niet hebben*".

Christus heeft niet bepaald, hoe dikwijls de H. Communie moet ontvangen worden, maar Hij heeft deze bepaling aan de H. Kerk overgelaten. Volgens *kerkelijk voorschrift* nu zijn wij *verplicht* ten minste eenmaal 's jaars, omstreeks Paschen, tot de H. Tafel te naderen. De Kerk wenscht echter, dat hare kinderen meermalen in het jaar de H. Communie zullen ontvangen (Zie het 5de gebod der H. Kerk).

Indien iemand in den loop des jaars in waarschijnlijk of zeker gevaar van sterven zou komen, dan is hij ook, krachtens het gebod van Christus zelven, in dat geval gehouden, de H. Communie als Teerspijs te ontvangen.

TWEEDE AFDEELING.

De Eucharistie als Offer.

I. Gewoonlijk wordt door offer verstaan : *de opdracht aan God van eene zichtbare gave, die aan Hem wordt opgedragen door een wettigen bedienaar, om Hem als Opperheer te erkennen en te aanbidden, met vernietiging of verandering van het geofferde.*

II. Van het begin der wereld af heeft er een offer bestaan, en in het Oude Verbond waren de offers door God zelven voorgeschreven.

a. Volgens het algemeen gevoelen der Godgeleerden hebben onze stamouders uit den mond van God vernomen, dat zij, om wille van den toekomstigen Verlosser, barmhartigheid zouden erlangen ; dat zij, in dat geloof en in die hoop, aan hunnen Schepper offeranden konden opdragen, die Hem aangenaam zouden zijn. God wilde, dat zij Hem vooral dieren ten offer zouden aanbieden, ten einde daardoor zich te herinneren, dat zij zelven den dood verdiend hadden en dat deze offers als in hunne plaats gesteld waren.

b. Op bevel van God, schreef Mozes aan het uitverkoren volk van Israël de opdracht van verschillende offers voor. Met betrekking tot hunne bizondere godsdienstige bestemming, werden die offers genoemd ;

1°. *brandoffers*, ook lof- en huldeoffers genaamd ; deze dienden vooral om God als Opperheer te aanbidden ;

2°. *zoenoffers*, welke ook *zonde-* of *schuldoffers* werden geheeten 1) ;

1) De offers van het O. V. waren uit zich zelven onvermogend, om den mensch de rechtvaardiging te geven. Als zij hem tot heil verstrekten, dan geschiedde dit om zijn levend geloof aan den beloofden Verlosser en om wille der vooruitgeziene en op hem toegepaste verdiensten van Christus.

zij werden opgedragen om vergeving van zonden en schulden te verwerven;
3° *vredeoffers*, aldus genoemd, omdat hij, die ze opdroeg, in staat van vrede met God moest zijn. Zij dienden om God voor zijne weldaden te danken en nieuwe gunsten van Hem af te smeeken; ook om zich van gedane geloften te kwijten, en soms werden zij alleen uit godsvrucht vrijwillig opgedragen. Vandaar heetten zij ook *dank-*, *gelofte-* en *vrijwillige* offers.

III. De offers van het O. V. zijn later afgeschaft, omdat zij slechts voorafbeeldingen waren van het Offer des N. V. en dus niet langer dan het O. V. mochten voortbestaan.

Dit was reeds voorspeld door Daniël: „*Na die zeven en die twee-en-zestig jaarweken zal de Christus gedood worden ... slacht- en spijsoffer zullen ophouden*" (IX, 26 en 27. Zie ook Hebr. X, 4—9).

IV. Jesus Christus kwam op deze wereld, om door zijn offer aan het kruis te voldoen voor de schuld van alle menschen. „*Christus heeft ons bemind en Zich zelven voor ons overgeleverd tot* OFFERANDE *en* SLACHTOFFER (Eph. 5, 2).

De Zoon Gods is dus door zijne, bij de menschwording begonnen en aan het kruis voor ons voltooide, opoffering aan zijn hemelschen Vader, onze offeraar en tevens onze offerande geworden.

V Ook in het N. V. moest er een *blijvend offer* zijn. Dit eischte de volmaaktheid van onzen godsdienst, die tot het einde der tijden moet voortduren.

Het offer immers is de voornaamste daad van Godsvereering; door het offer belijden wij het meest onze volkomen onderworpenheid aan Gods onbeperkte heerschappij. Dit werd ten allen tijde erkend. Vandaar dan ook, dat zelfs bij de heidensche volken der oudheid het gebruik bestond, om aan hunne afgoden offers op te dragen. Men vond evenmin een godsdienst zonder offer, als een volk zonder godsdienst.

Als nu in het N. V. juist dit hoofddeel der openbare Godsvereering niet gevonden werd, dan zou het, in dit opzicht, bij het O. V. achter staan; want in Jerusalems tempel werden dagelijks aan God offers gebracht. En toch was het O. V. slechts een schaduw van het Nieuwe. Ook in het N. V. moest derhalve een *dagelijksch*, een *blijvend*, en een veel *volmaakter* offer zijn, dan de offeranden van het O. V. Een zoodanig offer was dan ook door God *beloofd* en *voorspeld*.

a. In Ps. 109 wordt den Messias de belofte van een eeuwig Priesterschap gedaan: «*De Heer heeft gezworen, en het zal hem niet berouwen; Gij zijt Priester in eeuwigheid, volgens de orde van Melchisedech*". Het Priesterschap van Melchisedech was dus de voorafbeelding van het eeu-

wig Priesterschap van Christus. Gelijk nu Melchisedech als Priester brood en wijn offerde (Gen. XIV. 18), zou ook Christus zich van brood en wijn bedienen, om een offer op te dragen, en dat niet slechts eenmaal, maar tot het einde der tijden.

b. De vervulling dezer belofte is nader aangekondigd door den Profeet *Malachias :« Ik heb geen behagen meer in u, zegt de Heer der heirscharen, en Ik neem geene offers meer van u aan. Want van de opkomst tot den ondergang der zon zal mijn Naam verheerlijkt worden onder de volkeren, en op alle plaatsen zal mijnen Naam geofferd en een zuiver* (spijs-) *offer worden opgedragen*" (1, 10 en 11).

Gemakkelijk is het nu, een antwoord te geven op de vraag: *welk is dat offer, door Melchisedech's offerande vooraf gebeeld en door Malachias voorspeld?* Het *Kruis*offer kan hier niet bedoeld zijn, want dit is slechts éénmaal en op ééne plaats den Vader aangeboden. Duidelijk wordt hier het *H. Misoffer* aangekondigd, namelijk *het onbloedig offer des Nieuwen Verbonds, in hetwelk het lichaam en bloed van Christus, onder de gedaanten van brood en wijn, aan God wordt opgedragen.*

Dit leert ook de Kerkvergadering van Trente. (22e zitt. 1 hfdst).

VI. *Wie heeft het H. Misoffer ingesteld?*

Jesus Christus heeft het H. Misoffer ingesteld, toen Hij bij het *laatste Avondmaal* Zich zelven onder de gedaanten van brood en wijn aan zijn hemelschen Vader opofferde, en ook aan zijne Apostelen de macht en het bevel gaf, voortaan hetzelfde te doen (Conc. v. Trente, zitt. 22, hfdst. I).

Christus (de eeuwige *Priester* naar de orde van Melchisedech) bracht zijn lichaam, hetwelk aan het kruis voor ons zou gegeven worden, en zijn bloed, dat voor ons en voor allen zou vergoten worden, reeds hier, met volkomen gehoorzaamheid, aan den hemelschen Vader ten offer.

VII. Het *H. Misoffer* is inderdaad een *waar offer*, en wel *hetzelfde offer* als dat des kruises.

In het eene zoowel als in het andere wordt *dezelfde gave, Christus,* geofferd; in beide offert *dezelfde Priester, Christus.*

Christus toch, die in eigen persoon het offer aan het kruis voltrok, voltrekt het offer der Mis door den Priester als zijn *plaatsbekleeder*, niet als zijn *opvolger* in het Priesterschap (1 Cor. IV, 1). Daarom gebruikt de Priester bij de Consecratie dezelfde woorden, welke Christus in het laatste Avondmaal gesproken heeft.

VIII. Alleen de *wijze* van offeren en het *doel* is verschillend.

a. Aan het kruis offerde Christus zich op eene *bloedige wijze*; in de H. Mis offert Hij zich op een *onbloedige wijze.*

Aan het kruis is Christus' lichaam en bloed werkelijk van elkander gescheiden. In de H. Mis geschiedt dit *niet* werkelijk, maar slechts op geheimzinnige en onbloedige wijze, d. i. door de kracht der woorden van de Consecratie (Zie het Conc. v. Trente, zitt. 22. hfdst. 2).

b. Het *doel* van het Kruisoffer was de verlossing der wereld, door voldoening te brengen voor de zonden van allen. Dat doel is volkomen bereikt (Hebr. X, 10).

De H. Mis werd door Christus ingesteld, zooals de Kerkvergadering van Trente leert:

1° opdat door dat Offer het bloedig offer des kruises onder ons vertegenwoordigd zou worden, en de gedachtenis daaraan zou voortduren tot het einde der tijden;

2° om, door het Misoffer, op ons de vruchten van zijn bloedig kruisoffer in rijke mate toe te passen.

De H. Mis is derhalve eene onuitputtelijke bron van hemelsche genaden en zegeningen voor het heil der wereld.

IX. Met de woorden: „*Doet dit tot mijne gedachtenis*" d. w. z. hetgeen Ik nu gedaan heb, doet gij dat insgelijks, gaf Christus aan zijne Apostelen de *macht* en het *bevel*, om het H. Misoffer op te dragen.

Dat zij en hunne opvolgers inderdaad 's Heeren bevel hebben opgevolgd, kunnen wij bewijzen door het volgende:

1°. Door de woorden van den H. Paulus: »*Wij* (Christenen) *hebben een altaar, waarvan zij niet mogen eten, die het tabernakel dienen*" (Hebr XIII, 10). De Christenen hadden dus reeds bij het leven des Apostels een altaar, bijgevolg ook een offer, en wel een zichtbaar, een spijsoffer, waarvan de Joden niet mochten eten. Waarin dat spijsoffer bestond leert Paulus in zijn brief aan de Corinthiërs: »*Gij kunt niet uit den kelk des Heeren drinken en tevens uit dien der duivelen* (afgoden); *gij kunt geen deelgenoot wezen van de tafel des Heeren en van de tafel der duivelen.*" Even tevoren had hij gezegd: »*De kelk der zegening .... is hij niet de gemeenschap met Christus' bloed? En het brood, dat wij breken, is het niet de gemeenschap met het lichaam des Heeren?*" (X, 16).

Het spijsoffer der eerste Christenen, door de Apostelen opgedragen, was alzoo het H. Misoffer.

2°. Uit de bepalingen der *Conciliën* van Nicea (in het jaar 325), Ancyra, Laodicea, enz.

3°. Uit de getuigenissen der *Kerkvaders*. Zoo schrijft in het begin der 3e eeuw *Hyppolitus*: »*Dagelijks wordt het kostbare en onbevlekte bloed van J. C. op de geheimvolle en goddelijke tafel gewijd en geofferd.*"

4°. Behalve de oudste Liturgieën zijn er vele andere gedenkteekenen, welke bewijzen, dat het H. Misoffer, reeds tijdens de vervolging der

Christenen, in de katacomben, werd opgedragen. Het altaar van den H. Apostel Petrus wordt nog bewaard in de kerk van de H. Pudentiana te Rome.

X. Volgens de leer der Kerk wordt het H. Misoffer aan den hemelschen Vader opgedragen:

1°. Als *offer van aanbidding*. Door dit H. Offer van het onbevlekte Lam Gods, bewijzen wij aan de goddelijke Majesteit eene eer, welke alle Engelen en Heiligen te zamen niet kunnen brengen.

2°. Als *dankoffer* voor alle ontvangen genaden en weldaden.

3°. Als *zoenoffer* voor de vele beleedigingen, welke wij God hebben aangedaan.

De H. Mis als zoenoffer heeft eene tweevoudige uitwerking, namelijk zij verwerft ons vergeving van de dagelijksche zonden en van de tijdelijke straffen, welke wij door onze overtredingen verdiend hebben. En zij, die in doodzonde zijn, kunnen door het godvruchtig bijwonen der H. Mis de genade eener ware bekeering erlangen.

4°. Als *smeekoffer*, om van God voor ons zelven en voor anderen hulp te vragen in alle behoeften, zoowel naar lichaam als naar ziel, en verlossing van de zielen uit het vagevuur.

XI. Welke is de waarde van het H. Misoffer?

Het H. Misoffer is *in zich* van oneindige waarde, evenals het offer des kruises; doch in de H. Mis worden de voldoening en de verdiensten van Christus slechts in eindige en bepaalde mate op ons *toegepast*. Daarom ook wordt de H. Mis meermalen opgedragen. De mate der genaden, welke ons geschonken worden, hangt vooral van den wil Gods af, maar ook van het geloof en de godsvrucht, waarmede wij het H. Offer opdragen.

XII. *Welke zijn de vruchten van het H. Misoffer, en wie ontvangt ze?*

Vruchten van de H. Mis noemt men alle geestelijke voordeelen, genaden en zegeningen, ook tijdelijke gaven en weldaden, welke God door dit H. Offer verleenen wil.

Men onderscheidt deze vruchten in *algemeene* en *bizondere*.

De *algemeene* vruchten worden het eigendom der

geheele Kerk, zoowel der overledene als levende ledematen. Dit blijkt uit onderscheidene gebeden van den offerenden Priester.

De *bizondere* vruchten ontvangen:

1° de Priester, die het H. Offer opdraagt;

2° de persoon, voor wien de Priester in 't bizonder de H. Mis opdraagt;

3° allen, die bij het H. Offer tegenwoordig zijn.

XIII. *Welke zijn de voornaamste deelen der H. Mis?*

Deze zijn: de offerande, de consecratie en de nuttiging of de Communie des Priesters.

1°. De *offerande* bestaat in de opdracht der gaven, die voor het offer bestemd zijn, namelijk brood en wijn.

Deze opoffering, waardoor brood en wijn tot het goddelijk offer uitgekozen en afgezonderd worden, is een zoo gewichtig deel van de H. Mis, dat degenen, die volgens het gebod der Kerk verplicht zijn de H. Mis te hooren, deze offerande niet zonder zonde vrijwillig kunnen verzuimen.

2°. Het tweede voorname deel der H. Mis is de *consecratie*.

Bij dit deel des offers heeft de geheimvolle verandering plaats van brood en wijn in 's Heeren lichaam en bloed, welke verandering, zooals boven verklaard werd, de eigenlijke offerdaad is, dewijl alsdan het onbevlekte Lam op geheimvolle wijze geslachtofferd wordt. De consecratie is derhalve het gewichtigste deel der H. Mis; ja, zonder consecratie is er geen Misoffer.

Op goeden Vrijdag wordt geen H. Misoffer opgedragen, wijl dan alleen de H. Hostie, die op witten Donderdag geconsacreerd is, genuttigd wordt. De Kerk houdt dien dag op het *bloedige* offer alleen al hare aandacht gevestigd.

3°. Het derde der voornaamste deelen van de H. Mis is de *Communie* des Priesters, die, ofschoon zij niet, zooals de consecratie, tot het *wezen*, toch tot de voltooiing en voltrekking van het H. Offer behoort.

XIV. De *ceremoniën*, welke gedeeltelijk door Christus zelven en zijne Apostelen, gedeeltelijk later door de H. Kerk zijn ingesteld, moeten, zooals het Concilie van Trente (22ste zitt. hfdst. 4 en 5) leert, voornamelijk dienen:

1° om ons aan het lijden en sterven van Christus indachtig te maken;

2° om ons de verhevenheid en heiligheid van de H. Offerande voor oogen te stellen;

3° om eerbied en godsvrucht in onze harten op te wekken. [1])

XV. De H. Mis wordt, in de meeste landen der wereld, gelezen in de *Latijnsche taal.* De H. Kerk verlangt dit:

1° omdat het de taal is van Rome, de hoofdstad der Christenheid;

2° omdat deze taal niet, zooals elke levende taal, met den tijd verandert;

3° omdat daardoor, ook in den eeredienst, de eenheid der Kerk over geheel de aarde voorgesteld en bevorderd wordt.

Dat de Latijnsche taal voor de meeste geloovigen onverstaanbaar is geworden, is volstrekt geene voldoende reden om de H. Mis in de volkstaal te lezen. Immers, de H. Mis is niet eene onderrichting, maar eene daad van *Godsvereering;* haar doel is niet, gelijk bij den protestantschen eeredienst, om te onderwijzen. Daarenboven kan de Katholiek gemakkelijk den zin der gebeden en de beteekenis der ceremoniën kennen, als hij slechts een goed gebedenboek wil inzien, en vooral als hij aandachtig luistert naar de verklaringen, welke in de christelijke leering en op den predikstoel zoo dikwijls gegeven worden.

XVI. De H. Kerk heeft voor hare Priesters eene bizondere kleeding voorgeschreven, opdat wij ons zouden herinneren, dat de Priester aan het altaar niet in eigen persoon handelt, maar de plaatsbekleeder is van Jesus Christus, en een heilig, goddelijk Offer opdraagt.

XVII. Met innige godsvrucht en den diepsten eerbied moet de Christen het H. Misoffer bijwonen.

Ofschoon men zich daarbij van verschillende gebeden kan bedienen, is het toch raadzaam, zooveel mogelijk den Priester bij de H. Handeling te volgen. Tevens moeten wij zorg dragen bezield te zijn:

1° met een levendig geloof aan de bloedige en onbloedige Offerande van onzen Zaligmaker;

2° met eene hartelijke dankbaarheid voor de groote liefde en barmhartigheid, welke Christus ons door zijn bloedig Kruisoffer en door de instelling van het onbloedig offer betoond heeft;

---

1) Zie over deze ceremoniën Deharbe's verklaring der geloofs- en zedenleer, deel IV, bladz. 296—309.

3° met een waar berouw over onze zonden, de oorzaak van 's Heeren lijden, en eindelijk

4° met een ootmoedig en vast vertrouwen op de verdiensten van Christus, en een oprecht verlangen om door de H. Communie met Hem vereenigd te worden.

Als men, na het berouw over zijne zonden en de liefde tot Christus opgewekt te hebben, hartelijk naar de vereeniging met Hem verlangt, en zich zooveel mogelijk in den geest met Christus vereenigt, dan doet men eene *geestelijke Communie*. Het is zeer raadzaam, als men niet werkelijk tot de H. Tafel kan naderen, onder de H. Mis geestelijkerwijze te communiceeren.

§ 4.

Over het H. Sacrament der Biecht.

Art. I. *Over de instelling van de Biecht.*

I. De Biecht is *een Sacrament, in hetwelk de zonden, die na het Doopsel bedreven zijn, door de priesterlijke macht vergeven worden.*

De drie vereischten voor elk Sacrament worden ook hier gevonden.

a. Het *uitwendig teeken* bestaat, van den kant des zondaars, in de belijdenis zijner zonden, verbonden met een oprecht berouw en den ernstigen wil, om zijn leven te beteren en voor zijne zonden te voldoen; van den kant des priesters, in de woorden van de absolutie: *„Ik ontbind u van uwe zonden, in den naam des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes."*

b. De *inwendige genade* bestaat in de vergeving der zonden, welke na het Doopsel bedreven zijn, en in vele andere genaden, zooals wij later zullen aantoonen.

c. Dit Sacrament is door Christus ingesteld. Dit zullen wij thans bewijzen.

II. Onze goddelijke Verlosser heeft aan zijne Apostelen de geheel bizondere volmacht verleend, om de zonden van hen, die, *na gedoopt te zijn*, het ongeluk hadden, God te beleedigen, *waarlijk te vergeven.*

1°. Christus verleende die macht, toen Hij, na zijne verrijzenis, tot zijne Apostelen kwam, over hen blies en tot hen sprak: *„Gelijk de Vader Mij gezonden heeft,*

zoo zend Ik u ... Ontvangt den H. Geest: wier zonden gij zult vergeven hebben, dien zijn zij vergeven, en wier zonden gij zult gehouden hebben, dien zijn zij gehouden" (Joan. 20) [1]).

a. Duidelijk is hier spraak van eene werkelijke *vergeving* der zonden, niet van eene *verklaring*, dat zij kwijtgescholden zijn. Want:

1o de Heiland bedient zich hier van dezelfde uitdrukking, welke Hij elders gebruikte, om aan te duiden, dat Hij in werkelijkheid de zonden kwijtschold en niet enkel de verklaring gaf, dat ze reeds *waren uitgewischt*. Tot den lamme sprak Hij: »*Uwe zonden worden u vergeven*," en Hij verzekerde bij die gelegenheid, dat »*de Zoon des menschen op aarde de macht heeft om zonden te vergeven*" (Luc. V, 24).

2o. De Verlosser zendt zijne leerlingen gelijk de Vader Hem gezonden heeft, d. i. met dezelfde volmacht. Daar nu Christus ongetwijfeld de macht bezat om de zonden kwijt te schelden, zoo wordt die macht ook aan de Apostelen medegedeeld.

b. Zeker is het, dat hier niet die vergeving van zonden bedoeld wordt, welke in het Doopsel geschiedt. Immers:

In andere uitdrukkingen en bij eene andere gelegenheid spreekt Christus van het Doopsel (Matth. XXVIII, 19). De macht om te doopen hadden de Apostelen reeds te voren ontvangen.

2°. Van oudsher heeft de Kerk geleerd, dat Christus *aan zijne Apostelen* de macht der zondenvergeving heeft medegedeeld.

Reeds in de 2e eeuw werden de *Montanisten*, omdat zij niet aannamen, dat deze macht zich tot de *zware* zonden uitstrekte, en in de 3e eeuw de *Novatianen*, die niet geloofden, dat zij zich tot *alle* zware zonden uitstrekte, buiten de gemeenschap der Kerk gesloten.

Ook de HH. Vaders en Kerkleeraars zijn eenparig in hunne getuigenissen aangaande deze waarheid.

III. De macht om de zonden te vergeven bezitten ook de opvolgers van de Apostelen in het *Priesterschap*, namelijk de *Bisschoppen* en *Priesters* [2])

Deze macht toch moest niet alleen *ten tijde der Apostelen*, maar *voortdurend* in de Kerk blijven en uitgeoefend worden. Want:

---

1) Te voren had Christus deze macht reeds beloofd, toen Hij tot Petrus sprak: »*Ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven. Alles, wat gij op aarde gebonden zult hebben, zal ook in den hemel gebonden zijn, en wat gij op aarde zult ontbonden hebben, zal ook in den hemel ontbonden zijn*" (Matth. XVI, 19).

2) Men hoort wel eens opwerpen, dat er in de H. Schrift staat «wie kan zonden vergeven behalve God alleen?" Zeker, God alleen kan uit *eigen* macht de zonde vergeven; doch Hij kan die macht ook aan anderen medeelen, gelijk gebeurd is.

1°. Christus heeft zijne genademiddelen ingesteld voor alle tijden en voor alle menschen, die er behoefte aan zouden hebben;

2° zij was vervat in de zending, welke de Apostelen ontvingen: „*Gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zoo zend Ik u.*" Die zending nu duurt voort tot aan het einde der tijden. Bijgevolg ook de macht om de zonden te vergeven.

Om geldig van deze macht gebruik te maken wordt, behalve de priesterlijke waardigheid, ook *jurisdictie* gevorderd, d. i. de Priester kan alleen diegenen absolveeren, die hem door de kerkelijke Overheid zijn aangewezen. Dit Sacrament is namelijk ingesteld, bij wijze van geestelijke rechtbank. Een rechter nu kan enkel in een bepaalden kring en over bepaalde personen een vonnis vellen.

De Bisschoppen zijn in de uitoefening hunner rechterlijke macht afhankelijk van den Paus, die hun een rechtsgebied aanwijst. De Paus kan, als opperste rechter, en ook elk Bisschop (voor zijne onderhoorige geestelijkheid) de vergeving van zekere zware zonden *aan zich alleen* voorbehouden.

In doodsgevaar kan echter *elk* Priester en in *elke* plaats *alle* zonden vergeven, als er geen gevolmachtigde Priester aanwezig is.

3°. *Alleen* de Bisschoppen en de Priesters bezitten de macht om de zonden te vergeven, want alleen tot de Apostelen en hunne opvolgers in het priesterambt richtte Christus het woord, toen Hij deze macht verleende, en zij alleen zijn de door Christus aangestelde „*uitdeelers der geheimenissen Gods*" (1 Cor. IV, 1).

IV. Is de Biecht ter zaligheid noodzakelijk?

1°. Dit H. Sacrament is *noodzakelijk ter zaligheid* voor allen, die *na het Doopsel* eene *zware* zonde hebben bedreven. Zoo leert de Kerkvergadering van Trente (14 zitt. hfdst. 2).

2°. Het Sacrament der Biecht is echter niet zóó noodzakelijk ter zaligheid, dat een zondaar, die niet in staat is het *werkelijk* te ontvangen, eeuwig verloren zou moeten gaan. Indien iemand dit Sacrament niet kan ontvangen, dan kan hij door een *volmaakt* berouw met het vaste voornemen, om zijne zonden te belijden, wanneer hij daartoe de gelegenheid zal hebben, vergiffenis verwerven.

V. Wat verkrijgt men door het H. Sacrament der Biecht?

1°. Vergiffenis van alle zonden, die na het Doopsel bedreven zijn, hoe groot en talrijk zij ook mogen wezen;
2° de verloren heiligmakende genade of de vermeerdering van deze, als men dit Sacrament in staat van genade ontvangt; kwijtschelding van de eeuwige en ten minste van een gedeelte der tijdelijke straffen;
3° bizondere genaden om te voldoen voor de zonden en het kwaad te vermijden.

Afgezien van de vruchten, welke de Biecht *als Sacrament* oplevert, is zij *op zich zelve* reeds eene zeer heilzame instelling en eene onschatbare weldaad voor den mensch en voor geheel de maatschappij. De Biecht namelijk is:

1o eene oefening om tot de ware kennis van zich zelven te komen, eene daad van ootmoed en boetvaardigheid, die bij uitnemendheid geschikt is om Gods genade en barmhartigheid te verwerven.

Zij is 2o een voortreffelijk middel tot verbetering des levens en tot vooruitgang in het goede. Dit moest zelfs de geleerde Protestant *Leibnitz* erkennen, en de ongeloovige *J. J. Rousseau* schrijft: »*Tot hoeveel herstelling, tot hoeveel schadevergoeding worden niet de Katholieken gebracht door de Biecht! Hoezeer zijn, bij het naderen van den Communietijd, allen bereid, zich met elkander te verzoenen! Hoeveel aalmoezen worden bij deze gelegenheid niet gegeven!*"

3o De Biecht strekt niet alleen tot welzijn van iederen Christen in 't bizonder, maar bevordert ook de welvaart van huisgezin en Staat.

Veel toch kan de Biechtvader door zijne vermaningen en raadgevingen bijdragen, om het gezin waarlijk christelijk te maken en de onderlinge goede verstandhouding te bevorderen. Wat het heil van den Staat betreft, dit wordt door middel van de Biecht in zooverre bevorderd, dat zij het zedelijk gedrag der burgers, dien onontbeerlijken grondslag voor het geluk van den Staat, meer bevestigt dan andere middelen, welke de wereldlijke macht daartoe aanwendt.

Art. 2. *Over de vereischten tot het waardig ontvangen van dit H. Sacrament.*

Tot het waardig ontvangen van het H. Sacrament der Biecht wordt vereischt: 1° *het gewetensonderzoek*, 2° *het berouw*, 3° *het voornemen om niet meer te zondigen*, 4° *de belijdenis der zonden*, 5° *de voldoening*.

Over het onderzoek des gewetens.

I. Zijn geweten onderzoeken wil zeggen: *ernstig nadenken aan welke zonden men zich plichtig heeft gemaakt.*
Dit onderzoek wordt door het Concilie van Trente

gerekend onder de noodzakelijke vereischten bij de voorbereiding tot de Biecht (zitt. 14 can. 7).

II. Omtrent de wijze, waarop dit onderzoek moet geschieden, het volgende:

1°. Gelijk bij elk belangrijk werk, moet men vooral hier beginnen met de *aanroeping van den H. Geest.*

2°. Vervolgens denke men na, wanneer men het laatst *waardig* gebiecht, en of men de opgelegde penitentie volbracht heeft.

3°. Daarna behoort men de geboden van God en van de H. Kerk te doorloopen, de plichten van zijnen staat en de verschillende soorten van zonden na te gaan, en zich telkens af te vragen, hoe men met gedachten, begeerten, woorden, werken en door verzuim daartegen gezondigd heeft.

Ook moet men, ten minste bij *de doodzonden*, onderzoeken naar *het getal en die omstandigheden*, welke, zooals later zal gezegd worden, in de Biecht verklaard moeten worden.

III. Bij het onderzoek des gewetens moet men zorg dragen:

1° dat dit onderzoek *niet vluchtig en oppervlakkig geschiede.* Volgens het Concilie van Trente wordt gevorderd *»een vlijtig onderzoeken en doorschouwen van alle plooien en schuilhoeken des gewetens.«* Men behoort derhalve een genoegzamen tijd en behoorlijken ijver daartoe te gebruiken. Hoe lang dit onderzoek duren moet, kan niet in 't algemeen bepaald worden. Dit hangt vooral af van de levenswijze des boetelings, en eveneens van den langeren of korteren tijd, dat men 't laatst gebiecht heeft. Zoo b. v. kan iemand, die alle maanden biecht, zeker volstaan met een onderzoek van een kwartier uurs; terwijl iemand, die slechts eens of tweemaal in 't jaar biecht, daaraan langeren tijd besteden moet, vooral, als hij zich aan vele zonden heeft schuldig gemaakt.

2°. Men moet zorgen, dat men voor zich zelven zijne *lievelingszonde niet verhele.* De grootste vijand bij het gewetensonderzoek is gewis de verkeerde eigenliefde, waardoor men groote zonden slechts als onvolmaaktheden beschouwt.

Evenwel mag men 3° *niet al te angstig zijn.*

Sommigen meenen, dat zij zich nooit genoeg onderzocht hebben; zij brengen uren in onderzoek door, en kwellen zich op eene verschrikkelijke wijze, met alle plooien van hun geweten telkens opnieuw te doorschouwen. Voor deze angstvallige zielen is het vooral noodig, dat zij zich geheel onderwerpen aan het oordeel van den Biechtvader, die door Gods genade wordt verlicht en weet wat voor hen, die aan zijne zorg zijn toevertrouwd, noodig of voordeelig is.

Art. 3. *Over het berouw.*

I. Het berouw is *een leedwezen des harten, waardoor men zijne bedreven zonden verfoeit, met het voornemen, om niet weder te zondigen.*

II. Zelfs het gezond verstand zegt ons, dat het berouw noodzakelijk is voor den zondaar, als hij vergiffenis wil erlangen. Immers, als de zondaar tot God wil terugkeeren, dan moet hij zich afwenden van de zonde, welke hem van God gescheiden heeft. Ook de H. Schrift leert dit op vele plaatsen. *„Doet derhalve boete, en bekeert u, opdat uwe zonden uitgedelgd worden"* (Hand. III, 19).

III. Het berouw moet de volgende eigenschappen hebben. Het moet zijn 1° *inwendig*, 2° *boven alles groot*, 3° *algemeen* en 4° *bovennatuurlijk.*

1°. Het berouw moet *inwendig* zijn, d. i. men moet zijne zonden niet enkel met den mond verfoeien, maar vooral in het hart betreuren.

„Bekeert u tot Mij" zegt de Heer, *„met geheel uw hart.... scheurt uwe harten en niet uwe kleederen"* (Joël II, 12, 13).

2°. Het is echter niet genoeg, de doodzonden inwendig te betreuren; de zondaar moet ze ook *als het grootste kwaad* verfoeien, en derhalve bereid zijn, liever alle rampen te ondergaan, dan ze op nieuw te bedrijven. In dezen zin wordt gezegd, dat het berouw *boven alles groot* moet wezen.

3°. Het berouw moet *algemeen* zijn, d. w. z. het moet zich uitstrekken minstens tot *alle doodzonden*, welke men te biechten heeft. Hoewel het zeer aan te prijzen is, is het echter niet *noodig*, berouw en voornemen omtrent elke zonde *in 't bizonder* te verwekken; maar zeker is het noodzakelijk, dat men over alle doodzonden *gezamenlijk* een goed berouw hebbe.

Degenen, die zich alleen van dagelijksche zonden hebben aan te klagen, moeten ten minste over ééne van deze zonden een goed berouw verwekken. Raadzaam is het, in dusdanige Biechten eene *doodzonde*, welke men vroeger bedreven en gebiecht heeft, te *herhalen*

4°. Het berouw moet *bovennatuurlijk* zijn, d. w. z. het moet voortkomen uit de goddelijke genade en uit *beweegredenen* aan het geloof ontleend, b. v. omdat wij God beleedigd, zijne liefde verloren, den hemel verbeurd, de straffen van hel of vagevuur verdiend hebben, enz.

Een *natuurlijk* berouw, dat namelijk wordt opgewekt alleen door natuurlijke beweegredenen, d. w. z. die wij enkel door ons natuurlijk verstand kennen, b. v. alleen om tijdelijke straf, door ouders of oversten opgelegd, is dus *niet* voldoende om vergeving te verwerven.

IV. Het berouw wordt onderscheiden in *volmaakt* of *onvolmaakt* berouw.

1°. *Volmaakt* is dat berouw, hetwelk voortkomt uit eene volmaakte liefde tot God, d. i. als wij een oprecht leedwezen hebben over onze zonden, omdat wij God, het hoogste Goed, door die zonden beleedigd hebben.

Dit volmaakt berouw, hetwelk den wil om te biechten in zich sluit, heeft de kracht om den zondaar te rechtvaardigen vóór het ontvangen der H. Absolutie. Het volmaakt berouw neemt echter de verplichting niet weg, om later de doodzonden te belijden. — Zulk een volmaakt berouw had b. v. *Maria Magdalena* en ook de *H. Petrus.* — Men is verplicht een volmaakt berouw te verwekken, als men, in gevaar van sterven verkeerende, zijne gepleegde doodzonden niet kan biechten.

Ook is het zeker zeer heilzaam, dit dikwijls in het leven te doen, maar vooral zoodra men in doodzonde gevallen is.

2°. Het berouw is *onvolmaakt* als het voortkomt uit vrees voor de hel en de goddelijke straffen met eene beginnende liefde tot God, dien wij door onze zonden beleedigd hebben. — Dat berouw wordt ons voorgesteld in de gelijkenis van den verloren zoon.

V. Hoewel ieder zondaar zijn best moet doen, om met de genade Gods, een volmaakt berouw te verwekken, wordt toch tot eene waardige Biecht het volmaakte berouw niet vereischt, maar is ook het *onvolmaakte* berouw daarvoor *voldoende.*

Vl. Ten slotte de volgende opmerkingen:

1o. Men moet zorgen een goed berouw te verwekken, vóórdat men in den biechtstoel zijne zonden gaat belijden. *Noodzakelijk* is het, dit te doen vóór het ontvangen van de H. Absolutie.

2o. Het berouw is zóó noodzakelijk, dat het in geen enkel geval door iets anders kan vervangen worden (Zie het Cone. van Trente, 14de zitt.

4de hfdst.) Een stervende, die zijne zonden niet kan belijden, kan toch de vergiffenis verkrijgen, indien hij inwendig berouw heeft; maar als het berouw ontbreekt, is dit geheel onmogelijk.

Art. 4. *Over het voornemen.*

I. Met het berouw moet gepaard gaan:
1° *de hoop op vergeving;*
2° *het goede voornemen om niet meer te zondigen.*

1° Als een zondaar vergeving wil verwerven, dan moet hij vertrouwen, dat hij door oprechte boetvaardigheid, om de verdiensten van Christus, vergiffenis van al zijne zonden kan verkrijgen. Vervolgens moet hij vertrouwen, dat het hem mogelijk zal wezen, met den bijstand der genade, zich te verbeteren en zoo tot de zaligheid te komen.

Judas beleed zijne schuld en het loon zijner misdaad wierp hij weg. Toch ging hij als »*zoon des verderfs*" verloren, omdat hem de hoop op vergeving ontbrak.

2o. De ernstige wil, om zijn leven te verbeteren en niet meer te zondigen, is evenzeer noodzakelijk als het berouw. Daarom moet het goede voornemen reeds vóór de H. Absolutie gemaakt zijn.

II. Hoedanig moet het voornemen zijn?

Evenals het berouw moet het zijn 1° *inwendig* of ernstig gemeend, 2° *bovennatuurlijk*, 3° *algemeen*, en vooral 4° het moet *vast* zijn.

De twee eerste eigenschappen van het voornemen hebben, na hetgeen wij over het berouw gezegd hebben, geene nadere verklaring meer noodig. Aangaande de derde en vierde eigenschap stellen wij thans de vraag:

III. Waartoe moet degene, die een goed voornemen heeft, *vast* besloten zijn?

1° zijn voornemen moet ten minste in zooverre *algemeen* zijn, dat hij het vaste besluit gemaakt hebbe om *alle doodzonden* te vermijden;

2° hij moet vast besloten zijn, 'het gevaar en vooral *de naaste gelegenheid* der zonde te vluchten;

3° de noodzakelijke middelen ter verbetering te gebruiken;

4° de penitentie, welke de Priester zal opleggen, te volbrengen.

Onder *gelegenheid tot zonde* verstaat men personen, voorwerpen, betrekkingen, plaatsen, in één woord alles, wat ons van buiten tot zon-

de aanspoort of verleidt en aldus aan het gevaar van te zondigen blootstelt. Is het gevaar slechts *gering*, dan noemt men de gelegenheid eene *verwijderde* gelegenheid; is het daarentegen groot, namelijk zoodanig, dat het *zeker* of *waarschijnlijk* den val in de zonde veroorzaakt, dan noemt men de oorzaak van dat gevaar eene *naaste gelegenheid*.

Zóó streng is de verplichting om de *naaste gelegenheid* te vermijden, dat geen Priester geldig de H. Absolutie kan geven aan hem, die zich in eene naaste gelegenheid bevindt, welke hij kan, maar niet wil vermijden.

Er bestaat evenwel geene verplichting om alle, ook *de meest verwijderde* gelegenheden te ontvluchten, daar men anders, zooals de H. Paulus zegt, de wereld zou moeten verlaten.

IV. Wat moet men dan doen, als men de naaste gelegenheid, waarin men zich bevindt, niet zonder groote moeielijkheid of niet dan met aanmerkelijke schade kan verlaten? — Dit kan b. v. gebeuren met dienstboden, die door hunne overheden tot zonde verleid worden en door terstond hunnen dienst te verlaten, niet alleen schade zouden lijden, maar ook kwaad vermoeden opwekken en tweedracht in het huisgezin brengen.

In deze en dergelijke gevallen moet men zich houden aan den raad van zijnen Biechtvader, die geschikte middelen zal aanwijzen om minstens de *naaste* gelegenheid tot eene *verwijderde* te maken.

Indien men, ondanks de voorgeschreven maatregelen, telkens hervalt, dan zal men eindelijk het laatste en afdoende middel moeten aanwenden, en, hoeveel het ook koste, de gelegenheid moeten verlaten, gedachtig aan het woord des Heeren: „*Als uwe hand of uw voet u ergert, hak ze af en werp ze van u; het is beter verminkt of kreupel het leven in te gaan, dan met twee handen of twee voeten in het eeuwig vuur geworpen te worden*" (Matth. XVIII, 8).

Art. 5. *Over de belijdenis.*

I. Om de vergiffenis der zonden te verkrijgen, is het *noodzakelijk*, dat wij onze zonden *belijden*.

De noodzakelijkheid dezer belijdenis wordt aldus bewezen:

1°. Christus heeft voorgeschreven, zooals het Con-

cilie van Trente (14e Zitt. Can. 6) leert, dat een ieder, die van de doodzonden, na het Doopsel, door hem bedreven, vergiffenis wil erlangen, die zonden moet *belijden*. Dit voorschrift heeft de Zaligmaker gegeven, toen Hij tot zijne leerlingen sprak: „*Ontvangt den H. Geest, wier zonden gij zult vergeven, dien worden zij vergeven*," enz, (Joann. XX).

Met deze woorden gaf Christus aan zijne Apostelen niet alleen de macht van te ontbinden, maar ook die van de zonden te *houden*. Hij stelde hen derhalve aan als *rechters*. Een rechter, wie hij ook zij, kan zonder kennis van de zaak geen rechtvaardig oordeel vellen. Daar nu de Priesters onmogelijk kunnen weten, aan wie zij de zonden al of niet moeten vergeven, tenzij degenen, die vergiffenis willen verwerven, den staat van hun geweten openbaren, is het duidelijk, dat Christus de belijdenis der zonde heeft voorgeschreven.

2°. Hetzelfde blijkt uit de handelingen en woorden der Apostelen. Inderdaad lezen wij, dat vele Christenen tot Paulus kwamen *om hunne zonden te belijden*. De H. Joannes leert, dat, „*als wij onze zonden* BELIJDEN, *God ... ze vergeven en ons van alle ongerechtigheid zuiveren zal*" (I Joan. I, 9).

3°. Eveneens leeren de Kerkvaders. Zoo zegt o. a. de H. Clemens, die met de Apostelen geleefd heeft: „*Bekeert u, ... want als wij uit dit leven gescheiden zijn, zullen wij niet meer kunnen* BIECHTEN."

4°. Onmogelijk is het, een tijdpunt aan te geven, waarop het gebruik van de zonden te belijden, in de Kerk niet bestond en eerst door kerkelijk voorschrift ingevoerd zou wezen. De Kerkvergadering van Laterane, onder Innocentius III, heeft, zooals de Kerkelijke geschiedenis leert, de Biecht niet *ingesteld*, maar alleen de *jaarlijksche* Biecht voorgeschreven.

II. De belijdenis moet zijn *volledig, oprecht, duidelijk*.

a. Volledig is de belijdenis als men ten minste alle doodzonden, welke men zich herinnert en waarvan men nog niet eene geldige H. Absolutie ontvangen heeft, met het *getal en de noodige omstandigheden* aan den Priester openbaart.

De zondaar moet zich dus beschuldigen:

1° van *alle doodzonden*, welke hij na het Doopsel heeft bedreven en waarvan hij nog niet eene geldige H. Absolutie ontvangen heeft, b. v. omdat hij ze in 't geheel nog niet of niet met genoegzaam berouw gebiecht heeft. Goed en heilzaam is het, ook de dagelijksche zonden te belijden, doch noodzakelijk is het niet.

2°. Moet het *getal* der doodzonden worden aangegeven. Indien men, na een nauwkeurig onderzoek, het *juiste* getal niet bepalen kan, is het genoeg, dit tennaastebij aan te geven of ten minste te zeggen, hoe dikwijls men gewoon was elken dag, elke week of maand die zonde te bedrijven.

Men moet vooral die *omstandigheden* openbaren:

1° welke de soort der zonde veranderen (b. v. *kerkelijk* goed stelen);

2° welke eene dagelijksche zonde tot eene doodzonde maken (b. v. als men voorziet, dat men door eene leugen den naaste *groot nadeel* zal toebrengen);

3° waardoor eene doodzonde slechts dagelijksche zonde wordt (b. v. als men door eene geringe onvoorzichtigheid oorzaak is van een groot ongeluk).

Dat alles is zeker noodzakelijk, opdat de Biechtvader als rechter in staat zij, een goed oordeel te vellen.

b. Oprecht is de belijdenis, wanneer men zich zoo aanklaagt, als men meent voor God schuldig te wezen, zonder iets te verzwijgen, wat beleden moet worden, of zijne zonden te verkleinen of te vergrooten.

c. Duidelijk is de belijdenis, als men zich zoo uitdrukt, dat de Biechtvader alles verstaat en den toestand van onze ziel kan kennen.

III. Wat moet men doen, als er in de Biecht iets is achtergelaten, wat men *verplicht* was te belijden?

1°. Wanneer dit buiten schuld gebeurd is, dan is het zeer raadzaam vóór de H. Communie, als het zonder bezwaar geschieden kan, tot den Biechtvader terug te keeren. Bestaat daartoe geene gelegenheid, dan verwekke men vóór de H. Communie eene akte van berouw, doch in de volgende Biecht is men ver-

plicht de vergeten zonde te belijden, zooals vroeger reeds gezegd is.

2°. Als dit *door eigen en zware schuld* geschied is, b. v. uit schaamte of door nalatigheid bij het onderzoek des gewetens, dan moet eerst de geheele belijdenis herhaald worden, nadat men den Priester gezegd heeft, hoe dikwijls men de zonde door eigen schuld niet beleden heeft.

IV. Door eene *generale Biecht* verstaat men eene belijdenis, waarbij men al zijne vorige Biechten of eenige daarvan herhaalt, de zonden belijdt van het geheele leven of van eenige jaren.

De *generale Biecht* is 1° *noodzakelijk*, zoo dikwijls de vorige Biechten ongeldig waren, hetzij uit gebrek aan oprechtheid, aan berouw en voornemen, of wegens schuldige nalatigheid in het gewetensonderzoek.

Zij is 2° *nuttig* en *raadzaam*:

a. bij de voorbereiding tot de eerste H. Communie;

b. bij het aanvaarden van een levensstaat;

c. in eene gevaarlijke ziekte;

d. ten tijde van een Jubilé of Missie.

De generale Biecht kan echter ook 3° *nadeelig* zijn, namelijk voor angstvallige personen, die telkens, zonder reden, aan de geldigheid van hunne vroegere Biechten twijfelen. Voor hen is de gehoorzaamheid aan den Biechtvader veel beter dan eene generale Biecht.

Art. 6. *Over de voldoening.*

I. Door de H. Absolutie verkrijgt de zondaar niet alleen vergeving van al zijne zonden, maar ook van de *eeuwige* straf, welke hij door de zonde verdiend heeft. In den regel wordt echter de *tijdelijke* straf niet geheel kwijtgescholden, zoodat deze hier op aarde of in het vagevuur moet afgeboet worden. Zoo leert het Conc. van Trente.

II. God scheldt niet altijd met de eeuwige straf der zonde ook de tijdelijke geheel kwijt, 1° opdat wij door het lijden der straf eenige *voldoening* zouden ge-

ven voor de beleediging, Hem door de zonden aangedaan, en 2° opdat wij, uit vrees voor de straf ons voor het hervallen in de zonden hoeden.

III. De voldoening, welke de Priester den boeteling oplegt, dient tot voltooiing van het Sacrament der Biecht, en daarom is de Biechtvader verplicht, eene boete op te leggen, welke de zondaar *moet* volbrengen. Alle kerkelijke overleveringen leeren dan ook ontegensprekelijk, dat altijd, sinds de eerste eeuwen der Kerk, de Absolutie gepaard ging met de oplegging eener boetedoening, en wel:

1° tot afboeting der tijdelijke straffen van de zonden, en

2° als een middel tot verbetering des levens.

IV. Als men na de Biecht de opgelegde boete niet volbrengt, maar toch *in de Biecht* daartoe den wil had, dan is de Biecht *niet ongeldig*, doch men begaat eene zonde en berooft zich van vele genaden.

Die nalatigheid in het volbrengen van de penitentie of van een voornaam gedeelte daarvan is *doodzonde*, als zij tot voldoening voor *groote* zonden of als noodzakelijk behoedmiddel tegen de doodzonde is opgelegd. In de overige gevallen is dit verzuim eene *dagelijksche* zonde.

Als de Biechtvader den tijd wanneer, en de wijze waarop de boete volbracht moet worden, bepaald heeft, is men verplicht zich aan die bepaling te houden. Indien de tijd niet bepaald is, moet men de penitentie terstond na de Biecht of korten tijd daarna volbrengen.

Heeft men verzuimd, op den aangewezen tijd de boete te volbrengen, dan houdt de verplichting geenszins op; zij moet dan zoo spoedig de gelegenheid daartoe bestaat, vervuld worden.

Indien de Biechtvader eene boete oplegt, welke men niet of zeer moeielijk kan volbrengen, dan moet men dit bezwaar terstond bekend maken.

Het staat den biechteling nimmer vrij, de opgelegde boete in eene andere, zelfs niet in eene zwaardere, te veranderen. Dit kan slechts geschieden om eene wettige reden door den Priester, bij wien men gebiecht

heeft, of door een anderen Priester, mits deze eerst den gewetensstoestand kenne van dengene, die verandering wenscht.

Als men zich niet herinnert, welke boete is opgelegd, moet men den Biechtvader ondervragen, zoodra dit gevoegelijk kan geschieden.

V. Om de menschelijke zwakheid is de Biechtvader gewoon, slechts eene geringe boete op te leggen. Wij moeten ons daarmede niet tevreden stellen, maar trachten, door andere vrijwillige boetplegingen en door geduld in lijden, aan Gods rechtvaardigheid voldoening te geven. »*Als gij niet wilt, dat God u straffen zal, straf dan u zelven*", zegt de H. Augustinus.

Bij de afboeting der tijdelijke straf voor onze zonden komt de H. Kerk ons te hulp door het verleenen van aflaten, waarover wij nu moeten spreken.

---

§ 6.

Over de aflaten.

I. Een aflaat is eene, door de Kerk, buiten de Biecht, verleende kwijtschelding van die *tijdelijke straffen*, welke wij, na de vergeving onzer zonden, hier of in het vagevuur moesten lijden.

Hieruit volgt:

1° dat een aflaat niet enkel kwijtschelding is der voormalige strenge kerkelijke boetplegingen;

2° dat een aflaat kwijtschelding is van *tijdelijke* straffen, *nadat de zonde reeds vergeven is.* De *zonde*, de *zondeschuld* wordt dus door de aflaten volstrekt niet weggenomen;

3° de aflaten worden verleend door de *oversten der Kerk* 1), en

4° *buiten de Biecht* gegeven.

Bijgevolg kan de Biechtvader, als zoodanig, geene aflaten verleenen.

II. Wat moeten wij aangaande de aflaten gelooven?

1°. Dat de katholieke Kerk de macht heeft om aflaten te verleenen;

2°. dat het gebruik daarvan voor het geloovige volk zeer heilzaam is (Conc, v. Trente, 25ste zitt).

---

1) De Paus kan aflaten geven voor de *geheele* Kerk; de Bisschop alleen voor zijn bisdom. De Paus geeft *volle*, de Bisschop *gedeeltelijke* aflaten. Zie No. IV.

1°. Christus heeft aan zijne Kerk de uitgestrektste macht gegeven, om den hemel te ontsluiten en *alle* banden te ontbinden, die ons den toegang tot de eeuwige zaligheid kunnen verhinderen. De tijdelijke straf nu der zonde is een band, die ons een tijd lang belet, den hemel binnen te gaan; bijgevolg kan de Kerk ook dezen band wegnemen door de aflaten.

Zoo werd die macht reeds door de Apostelen begrepen en uitgeoefend.

Paulus toch schold den rouwmoedigen ontuchtige een gedeelte der straf kwijt, welke over hem was uitgesproken (2 Cor. II, 10).

2°. *Zeer heilzaam* noemt de Kerk het gebruik der aflaten, omdat daardoor:

a. de tijdelijke straffen der zonden gedelgd, en

b. de geloovigen aangespoord worden tot eene ware boetvaardigheid en verbetering des levens, daar zonder de vervulling dezer voorwaarden de aflaten niet verdiend kunnen worden.

III. *Op welke wijze geschiedt de kwijtschelding der tijdelijke straffen?*

De Kerk geeft aan de goddelijke Rechtvaardigheid voor ons voldoening uit den onuitputtelijken schat der oneindige verdiensten van Christus en der overvloedige voldoeningen van de Heiligen.

Uit dien onuitputtelijken schat neemt de Kerk, als eene liefderijke moeder, hetgeen noodig is, om hare kinderen te helpen in het voldoen van hunne schulden. Uit kracht van de gemeenschap der Heiligen, hebben wij deel aan dien schat, en dat aandeel wordt ons toegevoegd door de aflaten. Daarom schreef de H. Paulus, toen hij de Corinthiërs opwekte tot ondersteuning der arme bekeerde Joden: «*In den tegenwoordigen tijd moet uw overvloed* (van tijdelijke goederen) *in hun gebrek voorzien, opdat ook hun overvloed* (aan geestelijke goederen) *uw gebrek verhelpe*" (2 Cor. VIII, 14).

IV. De aflaten worden onderscheiden in *volle* en *gedeeltelijke* aflaten.

1°. Door den *vollen* aflaat worden *alle* straffen der zonden kwijtgescholden.

Onder de volle aflaten, welke de Kerk gewoon is te verleenen, is vooral merkwaardig de aflaat van het Jubilé, dewijl deze met buitengewone plechtigheid uitgeschreven en afgekondigd wordt en de

Biechtvaders daarbij eene zeer uitgestrekte volmacht verkrijgen, vooral om de voorbehouden zonden te vergeven en geloften te veranderen of geheel op te heffen.

2°. *Gedeeltelijke* aflaten noemt men die, waardoor slechts een *gedeelte* der tijdelijke straffen wordt kwijtgescholden.

De gedeeltelijke aflaten worden afgemeten naar de vroegere kerkelijke boeten. Zoo beteekent b. v. een aflaat van 7 jaren en 7 quadragenen (7 maal 40 dagen) de kwijtschelding van zooveel tijdelijke straf, als men zou kunnen afdoen, wanneer men gedurende 7 jaren en 7 maal 40 dagen volgens de oude kerkelijke tuchtregels boete gedaan had.

V. De vereischten tot het verdienen van een aflaat zijn :

1° dat men in staat van genade verkeere, en

2° nauwkeurig alle voorwaarden volbrenge, welke door hem, die den aflaat verleent, gesteld worden.

Voor den *gedeeltelijken* aflaat is die voorwaarde gewoonlijk het verrichten van een goed werk, of van een gebed.

Voor den *vollen* aflaat wordt gevorderd — behalve het verrichten van het goede werk, waaraan de aflaat verbonden is — niet alleen dat men in staat van genade, maar ook dat men gezuiverd zij van alle dagelijksche zonden, zonder eenige gehechtheid aan welke zonde ook te behouden, alsmede, in den regel, het gebed tot intentie van den Paus, het kerkbezoek, het ontvangen van het H. Sacrament der Biecht en van de H. Communie.

Het laatste der voorgeschreven goede werken moet voor 't minst in staat van genade verricht worden.

Om de voorwaarde te vervullen van te bidden tot intentie van Z. H. den Paus, is vijfmaal het Onze Vader en Wees gegroet voldoende.

Degenen, die de loffelijke gewoonte hebben, *wekelijks* te biechten, kunnen met deze eene Biecht alle, voor den loop der week verleende aflaten verdienen, mits zij de overige voorwaarden nakomen.

Eene uitzondering echter maken die aflaten, welke gegeven worden in den vorm van Jubilé.

Om de aflaten, aan het godvruchtig bidden van den *Kruisweg* verbonden, te verdienen, is het niet noodig te biechten of te communiceeren, mits men in staat van genade zij.

Dezelfde Communie is genoeg, om op één dag meer dan één vollen aflaat te verdienen; de voorgeschreven gebeden moeten dan tweemaal of meermalen verricht worden.

In het jaar 1862 heeft Z. H. Pius IX, z. g. alle Biechtvaders gemachtigd, om voor hen, die aan eene langdurige ziekte lijden, zoowel de Communie als het kerkbezoek, in andere godvruchtige werken te veranderen. Deze vergunning geldt evenwel niet voor personen, die in eene communiteit leven.

VI. Kunnen de aflaten ook aan de zielen in het vagevuur voordeelig zijn?

Ja, want het tegenovergestelde gevoelen is herhaaldelijk door den H. Stoel veroordeeld.

Hierbij moeten wij het volgende opmerken:

1° dat niet *alle* aflaten, zonder onderscheid, op de geloovige zielen kunnen toegepast worden, maar alleen die aflaten, waarvan dit door den Paus uitdrukkelijk verklaard is;

2° dat de aflaten op de geloovige zielen slechts bij *wijze van voorbede* kunnen toegepast worden, d. w. z. in zooverre het aan God behaagt die aflaten aan te nemen en op de geloovige zielen toe te passen. Deze zielen toch zijn niet meer aan de rechtspraak der Kerk onderworpen, en kunnen derhalve niet door de Kerk van de verdiende zondestraf ontheven worden. De Kerk houdt zich evenwel verzekerd, dat God den losprijs, welken zij uit den schat, haar toevertrouwd, voor die zielen aanbiedt, goedgunstig zal aannemen.

§ 7.

Over het H. Oliesel.

I. Het H. Oliesel is een Sacrament, *in hetwelk de zieken door de heilige zalving en het gebed des Priesters in hunne ziekte en hunnen uitersten nood verlicht en geholpen worden.*

De drie vereischten tot een Sacrament zijn ook hier aanwezig:

1°. Het uitwendig teeken is de zalving met olijfolie en het gebed van den Priester.

2°. Door dat teeken wordt de aangeduide genade medegedeeld tot heil van ziel en lichaam.

3°. Het is door Christus ingesteld. Dit weten wij uit de H. Schrift. De H. Jacobus schrijft: „*Is er iemand onder u ziek, dat hij de Priesters der Kerk bij zich roepe, en deze zullen over hem bidden en hem met olie zalven in den naam des Heeren; en het gebed des geloofs zal den zieke tot heil verstrekken, en de Heer zal hem verlichten; en zoo hij in zonden mocht zijn, zullen ze hem vergeven worden*" (V. 14, 15).

God alleen is bij machte, aan een zichtbaar teeken onzichtbare genade te verbinden. Het H. Oliesel is derhalve door Christus ingesteld, en de H. Apostel Jacobus heeft het, gelijk de Kerkvergadering van Trente leert, slechts verkondigd.

Hetzelfde leeren de HH. Vaders en vroegere Conciliën.

II. Groot zijn de voordeelen, welke dit H. Sacrament den zieke verleent.

Het geeft 1° de vermeerdering der heiligmakende genade; 2° vergeving van de dagelijksche zonden.

De woorden van den H. Jacobus: »*Zoo hij in zonden mocht zijn, zullen zij hem vergeven worden*," moeten op de eerste plaats verstaan worden van de *dagelijksche* zonden. Toch worden ook soms de *doodzonden* door dit Sacrament vergeven, namelijk als de *rouwmoedige* zondaar niet in staat is, ze aan den Priester te openbaren of die doodzonden niet meer indachtig is.

3°. Vermindering of wegneming van de overblijfselen of gevolgen der zonden, zooals de tijdelijke straffen, de zwakheid van den wil, kwade neigingen, enz.

4°. Sterkte in het lijden en in de bekoringen, vooral in den doodstrijd.

5°. Zelfs de gezondheid des lichaams wordt door het H. Oliesel den zieke geschonken, als dit, gelijk het Conc. van Trente zich uitdrukt, *tot heil der ziel voordeelig is.*"

III. Ieder Katholiek, die het gebruik zijner rede heeft of althans gehad heeft en gevaarlijk ziek is, kan en moet het H. Oliesel ontvangen.

Het is evenwel niet noodig, dat het *naaste* gevaar van sterven aanwezig is.

De zieke behoort het H. Oliesel te ontvangen, terwijl hij nog het gebruik van zijn verstand heeft en na de H. Teerspijze. Toch mogen zij, die eenig teeken van berouw gegeven hebben, het ook in bewusteloozen toestand ontvangen.

De *verachting* van een zoo verheven Sacrament kan niet zonder groote zonden geschieden (Conc. van Trente).

IV. Hoe moet men het H. Oliesel ontvangen?

1°. In staat van genade. Degene, die zich in staat van doodzonde bevindt, moet derhalve te voren biechten of, als dit onmogelijk is, trachten zooveel mogelijk een volmaakt of ten minste een goed berouw te verwekken.

2°. De zieke moet zich verder voorbereiden door de oefeningen van geloof, hoop, liefde en overgeving aan Gods wil.

V. In elke gevaarlijke ziekte mag men *eenmaal* dit H. Sacrament ontvangen. Het kan echter, als het doodsgevaar voorbij is gegaan en zich opnieuw voordoet, in dezelfde ziekte herhaald worden.

VI. Over de toediening van het H. Oliesel het volgende. De bedienaar van dit Sacrament, de Priester, doet de zalving, in den vorm van een kruis, met olijfolie, door den Bisschop op witten Donderdag gewijd. Deze zalving heeft plaats op de oogen, ooren, neus, mond, handen en voeten van den zieke, onder het uitspreken der woorden: »*Door deze heilige zalving en zijne allergenadigste barmhartigheid vergeve u God, wat gij door het gezicht* (*gehoor,* enz.) *misdaan hebt.*"

Bij de toediening van dit H. Sacrament behooren in de kamer van den zieke gereed te staan eene met helder lijnwaad gedekte tafel en daarop een kruisbeeld, twee brandende kaarsen, wijwater en gewoon water. Ook zorge men dat het vertrek zorgvuldig gereinigd zij. — Ditzelfde wordt vereischt als een zieke de H. Communie ontvangt.

Is er iemand van de onzen eenigszins ernstig ziek, laten wij dan terstond den Priester roepen, opdat deze den zieke opmerkzaam make op het gevaar, waarin hij wellicht komen kan, en hem voorbereide tot het waardig ontvangen van dit H. Sacrament. Een grooteren liefdedienst kunnen wij hem niet bewijzen.

Bidden wij dagelijks, dat wij niet sterven zonder dit H. Sacrament ontvangen te hebben.

§ 8.

Over het H. Priesterschap.

I. Het Priesterschap is een Sacrament, *waardoor de bedienaars der Kerk macht en genade ontvangen, om hun ambt behoorlijk waar te nemen.*

II. Het Priesterschap heeft al de vereischten van een Sacrament.

1°. Het uitwendig teeken bestaat in de oplegging der handen en de woorden van den Bisschop, alsmede in het overreiken van de pateen met hostie en van den kelk met wijn.

2°. Door dit uitwendig teeken wordt de inwendige genade medegedeeld. Dit blijkt uit de woorden van den H. Paulus aan Timotheüs: *„Ik vermaan u, dat gij de* „GENADE *Gods opwekt, welke in u is door de oplegging mijner handen"* (II. 1, 6).

3°. Het moet door Christus zijn ingesteld, wijl God alleen in staat is, aan een uitwendig teeken de genade te verbinden.

De goddelijke Verlosser heeft dit gedaan, toen Hij in het laatste Avondmaal, na de instelling van het H. Sacrament des Altaars, sprak: *„doet dit tot mijne gedachtenis."* Met deze woorden verleende Hij aan zijne Apostelen de priesterlijke macht, gelijk wij reeds gezien hebben. Daar nu deze waardigheid, volgens den wil des Heeren, weder op anderen moest overgedragen worden, zoo moest er ook een zichtbaar teeken bestaan, waardoor de onzichtbare priesterlijke macht zou worden medegedeeld; anders toch zou men niet kunnen weten, op wien de priesterlijke waardigheid is overgedragen. Dit zichtbaar teeken der onzichtbare genade is het H. Sacrament des Priesterschaps. Zoo leeren de HH. Vaders en de Conciliën.

III. De priesterlijke macht bestaat voornamelijk, zooals de Kerkvergadering van Trente leert, in de macht:

1°. om brood en wijn in het lichaam en bloed des Heeren te veranderen of het H. Offer des N. Verbonds op te dragen, en

2°. om de zonden te vergeven.

IV. De bedienaar van dit H. Sacrament is alleen de *Bisschop*.

De Bisschoppen bezitten de volheid van het Priesterschap, d. i. zij hebben niet enkel de macht en het recht, om alles te doen, wat een Priester doen kan, maar aan hunne waardigheid zijn ook eenige bedieningen en rechten verbonden, welke de gewone Priesters niet kunnen uitoefenen. De Bisschoppen hebben uitsluitend de macht, het Priesterschap toe te dienen, zooals de H. Schrift aanduidt en de Overlevering ons leert. Aldus het Conc. v. Trente, zitt. 23, hfdst. 1. De Bisschoppen zijn, in den volsten zin van het woord, de opvolgers van de Apostelen. Zij hebben het recht om tot de algemeene Kerkvergaderingen geroepen te worden, aldaar omtrent de overleveringen der Apostelen getuigenis af te leggen en alzoo werktuigen te zijn van de onfeilbaarheid, welke Christus aan zijne Kerk beloofd heeft. Zij hebben bovendien gezag over en den voorrang boven de Priesters en andere bedienaars der Kerk, die zich bereidvaardig aan hunne voorschriften moeten onderwerpen; kortom de Bisschoppen zijn, onder den Paus, de hoofden der Kerkelijke Hiërarchie.

V. De Priesterwijding wordt door eenige andere wijdingen voorafgegaan, van welke 4, *mindere wijdingen* genaamd, de macht verleenen om verschillende godsdienstige handelingen te verrichten, namelijk de wijding tot *deurwachter*, *lezer*, *bezweerder* en *lichtdrager*. Twee andere wijdingen geven het recht, den Priester meer van nabij aan het altaar bij te staan en worden *hoogere* wijdingen genoemd: het *subdiakonaat* 1) en het *diakonaat*.

De *tonsuur* of *kruinschering* is slechts eene kerkelijke plechtigheid, waardoor men tot het ontvangen der wijdingen wordt voorbereid en den geestelijken staat aanvaardt.

Ofschoon in de H. Schrift van het subdiakonaat en de mindere wijdingen niet gesproken wordt, kan men toch op genoegzame gronden aannemen, dat zij door de Apostelen op last van Christus zijn ingesteld, daar zij reeds in de eerste eeuwen genoemd en nergens als eene nieuwe instelling aangeduid worden.

VI. Het Priesterschap kan evenmin verloren worden als het Doopsel en het Vormsel, dewijl het in de ziel een onuitwischbaar merkteeken indrukt (Conc. v. Trente 23ste zitt. can. 4).

Hij, die geldig dit H. Sacrament ontvangen heeft, kan derhalve die wijding en de daarmede verbonden macht niet verliezen; zij kan hem ook niet ontnomen worden: hij blijft Priester in eeuwigheid.

NB. Om geldig het H. Sacrament der Biecht toe te

1) Door het ontvangen van de wijding tot subdiaken wordt de verplichting opgenomen, in eeuwige zuiverheid te leven en dagelijks de kerkelijke getijden te bidden.

dienen heeft de Priester, zooals boven is aangetoond, zending of machtiging van zijne geestelijke overheid noodig. Deze nu kan hem geheel onthouden of ontnomen worden.

VII. Niet ieder mag dit H. Sacrament ontvangen, maar alleen degene, die zich tot dien verheven staat door God geroepen acht (Hebr. V, 4), zijn 25ste levensjaar is ingetreden, en volgens het oordeel der geestelijke Overheid genoegzame kennis en deugd verworven heeft, om behoorlijk dit ambt te bekleeden.

Besluit. De Priester is de plaatsbekleeder van Jesus Christus bij het geloovige volk. Aan het altaar, op den kansel, in den biechtstoel is hij de vertegenwoordiger van onzen Heiland. Hij wil alles voor allen zijn, om allen voor zijn goddelijken Meester te winnen en allen waarlijk gelukkig te maken. Eert derhalve den Priester, luistert naar zijn woord, volgt zijne vermaningen; *„want"*, zegt de H. Chrysostomus, *„als gij den Priester veracht dan, veracht gij niet alleen hem, maar God zelven, die hem tot het Priesterschap geroepen heeft."*

§ 9.

Over het Huwelijk.

I. Het Huwelijk is eene goddelijke instelling. Het eerste menschenpaar is door God zelven als het eerste echtpaar vereenigd; zoo leert de H. Schrift.

Volgens Gods beschikking was het Huwelijk oorspronkelijk eene *onontbindbare* vereeniging van *éénen* man met *ééne* vrouw (Matth. XIX, 7).

Toch werden er in het O. V. al spoedig afwijkingen gevonden. In de wet van Mozes werd, om de versteendheid der Joden, door God verlof gegeven tot echtscheiding.

Onze goddelijke Verlosser heeft het Huwelijk tot den oorspronkelijken staat teruggebracht en de natuurlijke verbintenis daarenboven verheven *tot de waardigheid van een Sacrament.*

II. Het Huwelijk der Christenen is *een Sacrament,*

II. Het Huwelijk der Christenen is *een Sacrament, waardoor man en vrouw wettig verbonden worden en genade ontvangen, om de plichten van den huwelijken en ouderlijken staat wel te vervullen.*

De drie vereischten van een Sacrament worden in het Huwelijk gevonden.

1°. Het uitwendige teeken is de duidelijke, door woorden of teekenen gegeven verklaring van bruidegom en bruid, dat zij de echtverbintenis met elkander aangaan.

2°. De bizondere genade, aan dit uitwendig teeken verbonden, bestaat hierin, dat de echtgenooten in staat gesteld worden, de verschillende plichten, welke zij op zich nemen, naar behooren te vervullen.

De Apostel noemt het Huwelijk een afbeeldsel der vereeniging van Christus met zijne Kerk. Die vereeniging is eene bovennatuurlijke, genadevolle vereeniging, welke ten doel heeft »*de Kerk te heiligen en te reinigen, opdat zij zuiver zij en onbevlekt*" (Eph. V. 25—27). Zoo moet dan ook aan het Christelijk Huwelijk eene bovennatuurlijke genade verbonden zijn, waardoor de echtgenooten elkander beminnen en helpen tot wederzijdsche heiliging. Daarom besluit de H. Paulus met de woorden: »*Dit Sacrament is groot, doch ik zeg in betrekking tot Christus en tot de Kerk*" (V. 32).

3°. Het moet door Christus zijn ingesteld, daar God alleen aan een uitwendig teeken zijne genade verbinden kan. Daarom dan ook heeft het Concilie van Trente de tegenovergestelde dwaalleer veroordeeld.

III. Toen Christus het Huwelijk verhief tot de waardigheid van Sacrament, heeft Hij het tot den oorspronkelijken toestand teruggebracht: het zou wederom slechts tusschen één man en ééne vrouw bestaan, en alleen door den dood ontbonden worden (Marc. X, 11 en 12; I Cor. VII, 10).

Daarom heeft Z. H. Pius IX de volgende stelling veroordeeld: »*Door het natuurrecht is de band des huwelijks niet onverbreekbaar, en in verschillende gevallen kan de eigenlijke echtscheiding door het burgerlijk gezag verordend worden*".

Opmerkingen: 1°. Dewijl de natuurlijke *verbintenis* door Christus tot *Sacrament* verheven werd, zoo zijn huwelijks-contract en Sacrament bij de Christenen onafscheidbaar. Waar het contract tusschen Christenen geldig wordt aangegaan, ontvangen zij tevens het Sacrament, en waar het Sacrament *niet* geldig wordt ontvangen, daar bestaat ook geene ware echtverbintenis.

2°. Het natuurlijk contract is diensvolgens voor de Christenen eene *heilige zaak* geworden, over welke de Kerk *alleen* kan oordeelen en wetten vaststellen. De Staat heeft geen gezag en geene macht over heilige zaken, over Sacramenten; deze behooren niet tot zijn gebied; hij heeft dus geen recht het christelijk huwelijk te ontbinden, ongeldig te verklaren of het ontvangen daarvan te beletten.

3°. De Staat echter kan wèl, tot handhaving der burgerlijke orde, aan hen, die verlangen *de burgerlijke rechten* van een wettig huwelijk te genieten, het nakomen van zekere wettelijke bepalingen en formaliteiten voorschrijven; en als men het burgerlijk huwelijk, waarvan onze Nederlandsche wetgeving spreekt, op die wijze beschouwt, is het geoorloofd het burgerlijk huwelijk aan te gaan. Overigens heeft dit geene beteekenis; het is geenszins een wezenlijk huwelijk; de Christenen, die het aangaan, zonder tegelijk het H. Sacrament des Huwelijks te ontvangen, zijn *voor God niet* gehuwd, en door de burgerlijke echtscheiding worden de gehuwden volstrekt niet van den huwelijksband voor God ontslagen.

IV. Ofschoon de *eigenlijke echtscheiding* van een geldig en voltrokken Huwelijk tusschen de Christenen nooit mogelijk is, kunnen er toch soms redenen bestaan, die de gehuwden voor korteren of langeren tijd ontslaan van de verplichting om samen te wonen.

Die redenen moeten echter zeer gewichtig en in den regel als zoodanig door de kerkelijke Overheid erkend zijn.

Ook deze leer is gegrond op het woord van Christus (Matth. V, 32).

V. De Kerk heeft het recht en de macht, om al datgene te verordenen, wat tot het waardig ontvangen van dit H. Sacrament en tot het welzijn harer kinderen noodzakelijk of voordeelig is. Zij heeft derhalve het recht, het geldig aangaan van een Huwelijk afhankelijk te maken van de vervulling van zekere voorwaarden, en eveneens, aan zekere personen de bevoegdheid te ontnemen, zonder hare toestemming, op geoorloofde- of zelfs op geldige wijze een Huwelijk te sluiten (Aldus het Concilie van Trente in de 24ste zitting, can. 4).

VI. Sinds de eerste tijden heeft de Kerk van die macht gebruik gemaakt, en in den loop der eeuwen heeft zij, naar behoefte van tijd en omstandigheden, bepaald, welke personen niet met elkander kunnen of mogen trouwen. Zij heeft sommige oorzaken aangegeven, waardoor een Huwelijk tusschen zekere personen òf voor altijd òf zonder verkregen verlof (dispensatie) *ongeldig* is. Zij heeft andere beletselen aangewezen, welke het Huwelijk alleen *ongeoorloofd* ma-

ken, zoodat zij, die zulk een Huwelijk aangaan, wel geldig trouwen, maar eene zonde bedrijven.

VII. De voornaamste wetten der H. Kerk over dit punt zijn de volgende:

A. Men *kan* geen *geldig* Huwelijk aangaan:

1° met zijne bloedverwanten in den eersten, tweeden, derden of vierden graad;

2° met de bloedverwanten van den eersten man of vrouw tot in den vierden graad;

3° met degenen, van wie men in het Doopsel of Vormsel peter of meter geweest is, en evenmin met hunne ouders;

4° met bloedverwanten in den eersten graad van een persoon, aan wien men geldige en onvoorwaardelijke trouwbeloften heeft gedaan, al zijn deze ook wettig verbroken;

5° een Christen kan niet trouwen met iemand, die niet gedoopt is;

6° Katholieken kunnen geen huwelijk aangaan dan voor hun eigen Pastoor (of met verlof van den Pastoor voor een anderen Priester) en twee getuigen.

Zoo iemand met een dezer beletselen en *zonder dispensatie* toch een huwelijk aangaat, dan is dit zoogenaamd huwelijk *onwettig* en *nietig*.

B Volgens de bepalingen der Kerk *mag* men niet huwen:

1 met hen, die wel gedoopt, maar niet Katholiek zijn;

2° als men aan een ander geldige trouwbeloften gedaan heeft, zoolang deze niet door den dood of door wederzijdsch goedvinden wettig verbroken zijn;

3° als men gelofte van zuiverheid gedaan heeft, zoolang de tijd der gelofte niet verstreken is;

4° men mag niet trouwen, tenzij het huwelijk te voren op drie Zon- of feestdagen in de kerk is afgekondigd;

5° men mag niet trouwen met al de plechtigheden, welke de H. Kerk anders voorschrijft of toestaat, in den besloten tijd, d. i. van den eersten Zondag in den Advent tot het feest der H. Driekoningen, en van den 1sten Zondag in de vasten tot beloken Paschen ingesloten.

Katholieken, die een Huwelijk aangaan tegen eene van deze bepalingen doen eene groote zonde, maar hun Huwelijk is geldig.

VIII. De Kerk heeft de macht, om in bizondere gevallen voor bepaalde personen die wetten en bepalingen op te heffen, m.a.w. *dispensatie* te geven.

Ter verkrijging van deze dispensatie moet er eene gewichtige reden bestaan. Die reden moet geheel *naar waarheid* aan de kerkelijke Overheid worden opgegeven.

Het gemengde Huwelijk.

De Kerk heeft altijd de gemengde Huwelijken afgekeurd, en ze nooit dan onder zekere voorwaarden en om zeer gewichtige redenen toegestaan.

De gemengde Huwelijken zijn vooral verboden:

1° omdat daardoor de Katholiek is blootgesteld aan groot gevaar van zijn geloof te verliezen of althans onverschillig voor den godsdienst te worden;

2° omdat de katholieke opvoeding der kinderen gewoonlijk gebrekkig en niet zelden onmogelijk is;

3° omdat de onkatholiek het Huwelijk noch als Sacrament, noch als onontbindbaar erkent, en daarom soms zal willen scheiden en op nieuw trouwen;

4° omdat zulk een Huwelijk nooit kan zijn wat het zijn moet, namelijk: eene trouwe afbeelding van de innigste, onverbreekbare vereeniging van Christus met zijne Kerk.

Slechts ongaarne, en om zeer gewichtige redenen, verleent soms de Paus dispensatie, doch nooit dan onder de voorwaarden:

1° dat de Katholiek ongehinderd zijn godsdienst kan waarnemen;

2° dat hij zich beijvere den onkatholiek, op den weg der overtuiging, tot de ware Kerk terug te brengen;

3° dat *alle* kinderen in den katholieken godsdienst worden opgevoed.

De trouwbelofte.

A. Tot eene geldige huwelijksbelofte wordt gevorderd:

1° dat zij *ernstig* gemeend, door beiden duidelijk en bepaald uitgedrukt en van beide kanten aangenomen is;

2° dat de belofte met voldoende kennis, vrij van alle dwaling omtrent eenig hoofdpunt, vrij van onbillijke en zware bedreiging of geweld gegeven wordt;

3° dat het Huwelijk, hetwelk men wil sluiten, geldig en geoorloofd zij.

B. Eene geldige trouwbelofte verplicht, het gegeven woord te houden, en wel onder zware zonde.

C. De trouwbelofte kan opgeheven worden zoowel door de vrije toestemming van beide partijen, als door andere voorkomende omstandigheden, welke aan een van beiden of aan beiden tegelijk recht geven om terug te treden, b. v. de ontdekking van een huwelijksbeletsel, waarin de Kerk niet dispenseert.

In twijfelachtige gevallen moet de geestelijke Overheid uitspraak doen.

Het is niet geoorloofd zonder medeweten en toestemming zijner ouders trouwbeloften aan te gaan. Men ga ze ook nimmer aan dan schriftelijk en in tegenwoordigheid van getuigen. Anders stelt men zich gemakkelijk bloot aan zeer groote bezwaren en aan het gevaar van zware zonden te bedrijven.

Het bestek van ons Handboek laat niet toe, over de voorbereiding tot het waardig ontvangen van dit H. Sacrament en over de plichten van den huwelijken staat te spreken.

Eene breedvoerige verklaring van alles, wat het Huwelijk betreft, wordt gevonden in het uitmuntende werk van wijlen den Zeer-Eerw. Pastoor W. J. van Campen (Amsterdam. J. Beerendonk. 1878).

DERDE HOOFDSTUK.

OVER DE SACRAMENTALIËN.

I. Behalve de door Christus ingestelde Sacramenten, zijn er nog andere uitwendige teekenen, *Sacra-*

mentaliën genaamd, welke *de Kerk* heeft ingesteld. Door de Sacramentaliën wordt aan de geloovigen wel niet de heiligmakende genade medegedeeld, maar worden toch veelvuldige andere hulpmiddelen tot heil van ziel en lichaam geschonken.

II. Men onderscheidt twee soorten van Sacramentaliën, namelijk *blijvende* en *voorbijgaande* Sacramentaliën.

1°. *Blijvende* Sacramentaliën zijn gewijde zaken, als: wijwater, gewijde olie, zout, brood, wijn, palmen; *voorbijgaande* daarentegen zijn: de heilige handelingen of zegeningen, waardoor dusdanige voorwerpen voor den eeredienst of het godvruchtig gebruik der geloovigen gewijd worden, en in 't algemeen alle bezweringen en zegeningen der Kerk, als zij niet geschieden met de bedoeling om aan eenig voorwerp eene blijvende wijding te geven.

III. Uit het gezegde blijkt reeds, welk onderscheid er bestaat tusschen de HH. Sacramenten en de Sacramentaliën.

1°. De Sacramenten zijn *door Christus* ingesteld, de Sacramentaliën *door de Kerk;*

2° de Sacramenten werken door de hun van God verleende kracht, de Sacramentaliën alleen krachtens de voorbede en zegeningen der Kerk;

3° de Sacramenten bewerken onmiddellijk onze innerlijke heiliging, de Sacramentaliën dragen hiertoe slechts bij door het verleenen van ondergeschikte genaden;

4° De HH. Sacramenten zijn, in 't algemeen, noodzakelijk en door God geboden, de Sacramentaliën zijn enkel door de Kerk als nuttig en heilzaam haren kinderen aanbevolen.

IV. Waarom wijdt de Kerk alles, wat tot den eeredienst behoort?

1°. Om het te heiligen en bizonder aan den dienst des Heeren toe te wijden.

Reeds in het O. V. beval God aan Mozes, den tabernakel, het altaar, de vaten, bij den eeredienst in gebruik, de gewaden van den Hoogepriester en diens zonen te wijden (Exod. XII, 9—11 en Levit. VIII, 30).

2°. Om het voor ons meer eerbiedwaardig en nuttiger te maken.

NB. Eenige hoogere wijdingen zijn aan den Bisschop voorbehouden, zooals b. v. de wijding van kerken, altaren, kelken en patenen.

V. De Kerk wijdt niet alleen alles, wat tot den eeredienst behoort of daarmede in betrekking staat, ook niet alleen zulke voorwerpen, die ons tot godvruchtig gebruik moeten dienen, als rozenkransen, medaljes, kruisbeelden, enz. maar zij zegent ook voorwerpen, welke tot de lichamelijke voeding bestemd zijn, als brood, vruchten, enz.

Zij doet dit 1° *naar het voorbeeld van haren Stichter*, sinds de eerste tijden. Hierop doelt het gezegde van den Apostel, dat *„alles* (alle spijzen der Christenen) *door het woord Gods en het gebed geheiligd wordt."*

2°. Opdat alle dingen ons ten beste mogen verstrekken;

3°. Opdat gelijk de vloek Gods zich door de zonde van Adam tot alle schepselen uitstrekte, zoo ook nu over alles Gods zegen zich moge uitstorten.

Daarom stelt de Kerk zich niet tevreden met de wijding van de vruchten der aarde, maar spreekt ook haren zegen uit over velden, akkers, wijnbergen, huizen, enz.

VI. Veelvuldig zijn de genaden en weldaden, welke de Sacramentaliën, krachtens het gebed der Kerk, voortbrengen. De Kerk bidt namelijk bij de wijding of zegening om afwending van onderscheidene lichamelijke en geestelijke rampen, b. v. om afwending van Gods straffen, van ziekten, bliksem en onweder, om bescherming tegen den duivel en zijne bekoringen, en ook om verkrijging van lichamelijke en geestelijke weldaden, naar gelang het voorwerp tot het een of ander doel gewijd wordt.

Die gebeden der H. Kerk zijn aangenaam aan God en worden door Hem verhoord. De Kerk toch is de bruid van Christus, die haar door zijn kostbaar bloed verworven heeft, in eeuwigheid met haar door eene

onbegrijpelijk groote liefde verbonden blijft, en den hemel is binnengegaan, om altijd voor en met haar te smeeken.

Met ijver en groot vertrouwen moeten wij derhalve gebruik maken van de Sacramentaliën, vooral van die, waaraan door de Kerk *aflaten* zijn verbonden.

Een goed Christen zal ook niet nalaten zich 's morgens bij het opstaan en 's avonds, als hij zich ter ruste begeeft, naar een zeer oud gebruik, met wijwater te besproeien.

VII. Bij het gebruik van gewijde zaken of Sacramentaliën moet men vooral twee uitersten vermijden: dat van een al te groot of onbehoorlijk, en dat van een al te gering vertrouwen op de kracht der gewijde zaken.

A. Een te groot en onbehoorlijk vertrouwen heeft hij, die 1° van het gebruik van een of ander der Sacramentaliën een uitwerksel verwacht, dat door de Kerk bij de instelling daarvan niet bedoeld is en door haar bij de wijding niet van God gevraagd wordt, b. v. een medailje dragen om, in weerwil van een zondig leven, zalig te sterven;

2° die aan de Sacramentaliën wel een door de Kerk bedoeld uitwerksel toeschrijft, maar meent, dat dit *noodzakelijk altijd* volgen moet. Zoo denkt en leert de Kerk niet. Zij verwacht de verhooring van haar gebed slechts in zooverre deze strekt ter verheerlijking van God en tot waarachtig geluk van hen, die de Sacramentaliën gebruiken.

3°. Als men meent, bij dreigende gevaren de gewone maatregelen van voorzichtigheid om het gebruik der Sacramentaliën te mogen achterlaten, b. v. in ziekte de geneesmiddelen te mogen weigeren. De Kerk wil slechts door haar gebed *medehelpen* en, waar de natuurlijke middelen niet voldoende zijn, de alles vermogende hulp des hemels ten gunste van hare kinderen vragen.

B. Een te klein vertrouwen op de kracht der Sacramentaliën hebben zij:

1° die er volstrekt geene hoogere, bovennatuurlijke kracht aan toekennen en bijgevolg niet alleen er zelven geen gebruik van maken, maar ook anderen, die het wel doen, bespotten en van bijgeloovigheid beschuldigen;

2° die aan de Sacramentaliën slechts eene zeer geringe kracht toeschrijven, en derhalve weinig, en met groote onverschilligheid, daarvan gebruik maken.

Deze beide klippen zal de geloovige gemakkelijk en zeker ontwijken, als hij de Sacramentaliën volgens den geest der Kerk opvat en gebruikt. Dan zal hij zich niet schamen, gebruik te maken van wijwater; gezegende voorwerpen, als medaljes, rozenkrans en scapulier te dragen; zijn hoofd met gewijde asch te laten bestrooien. Hij kent de kracht van het gebed der Kerk, en zijn kinderlijk vertrouwen op de voorbede van Christus' bruid, zijne H. Moeder, zal voor hem eene bron worden van rijken hemelschen zegen.

VIERDE HOOFDSTUK.

OVER HET GEBED.

Het gebed *is eene samenspraak met God, waarin wij aan Hem de gevoelens en begeerten van ons hart te kennen geven.* Ook kan men zeggen: het gebed is eene verheffing van het gemoed tot God, om Hem te loven, te danken, of eene gunst te vragen.

In deze verhandeling moet onder gebed vooral het *smeekgebed* verstaan worden.

§ 1.

Noodzakelijkheid van het gebed.

Voor allen, die genoegzaam het gebruik hunner rede hebben om te kunnen bidden, is het gebed noodzakelijk ter zaligheid.

Een mensch, die niet bidt, is een lamp zonder olie, een lichaam zonder voedsel, eene plant zonder vochtigheid, een soldaat zonder wapen. Zonder het gebed wordt geene ware deugd gevonden, geene sterkte tegen het kwaad. Van de reuzen, die in den zondvloed omkwamen, zegt de H. Schrift, dat zij vertrouwden op eigen kracht en niet baden. Daarom werden zij verdelgd (Eccli. XVI, 8).

Noodzakelijk is het gebed:

1° *omdat wij van God geheel afhankelijk zijn.*

Al had God ons niet uitdrukkelijk tot het gebed verplicht, dan zouden wij toch moeten bidden. God is immers onze Schepper en Heer: moeten wij hem dan niet aanbidden? God is onze grootste Weldoener. wat is billijker dan dat wij Hem danken? God is onze hulp, de bron van alle goed: wij moeten bijgevolg in onzen nood Hem aanroepen en Hem om zijne gaven, vooral om onze eeuwige zaligheid, smeeken.

2°. *Omdat wij alleen door het gebed de noodzakelijke genaden, om in het goede ten einde toe te volharden, verkrijgen.*

Om in den dienst des Heeren te volharden, hebben wij de goddelijke genade noodig. Zonder die genade kunnen wij immers niet het minste goed, *verdienstelijk ter zaligheid* verrichten, veel minder altijd in het goede volharden. Die genade verleent God ons slechts onder voorwaarde, dat wij Hem daar om bidden, en derhalve is het gebed voor hen, die kunnen bidden, evenals de genade zelve, volstrekt noodzakelijk ter zaligheid. Dit is de leer der HH. Vaders, welke steunt op de uitspraak van den goddelijken Heiland: »*Bidt, en u zal gegeven worden; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal worden opengedaan.*"

Men moet dit echter niet zoo verstaan, alsof God ons *volstrekt geene genade* geeft om goed te doen, als wij Hem daarom niet bidden. God *voorkomt* den mensch met zijne genade, opdat hij in staat zij, goed te bidden. Die genaden echter, welke hij noodig heeft,

om standvastig alle bekoringen te overwinnen, alle geboden te onderhouden en den dood des rechtvaardigen te sterven, zullen hem niet gegeven worden, tenzij hij daar om bidt. Wordt deze voorwaarde niet vervuld, dan hebben wij geene aanspraak op die genaden.

3°. Bestond er reeds in het Oude Verbond een bepaald gebod om te bidden, in het Nieuwe verbond bestaat er geene verplichting, *welke Christus zijnen leerlingen meer uitdrukkelijk heeft ingeprent* dan die van het gebed.

Hij leerde hun, met de aanwijziging: «*aldus zult gij bidden*", het *Onze Vader* (Matth. VI. 9—13), en zeide hun, «*dat men altijd moet bidden en niet ophouden*" (Luc. XVIII, 1). Hij herinnerde hen dikwerf aan de onschatbare goederen en genaden, welke God aan hun gebed zou verleenen, en wees hen op het gevaar, waaraan zij zich zouden blootstellen door verzuim van het gebed; eindelijk wekte Hij hen op tot bidden door zijn eigen voorbeeld.

Voorzeker weet God wat wij noodig hebben, maar Hij wil, dat wij Hem als den Gever van alle goede gaven erkennen, en ons daardoor zijne genade waardig maken. In het gebed geeft Hij ons den sleutel zijner genade in handen.

Zoowel het goddelijk gebod als onze eigen behoeften moeten ons derhalve dringend tot het gebed aansporen.

§ 2.

Over de voornaamste vruchten van het gebed.

1°. *Het gebed vereenigt ons met God.*

Zoo dikwijls wij bidden, keeren wij ons van de schepselen tot God en treden wij met Hem in een vertrouwelijk onderhoud.

2°. *Het gebed geeft ons eene hemelsche gezindheid.*

Wie goed en aandachtig bidt, verkrijgt van God de genade van wijsheid, het licht eener hoogere kennis, waardoor hij, veel duidelijker dan gewoonlijk het geval is, de ijdelheid van al het aardsche inziet en God als het eenige en volmaakte Goed erkent, aan wien men zich onverdeeld moet geven.

3°. *Het gebed sterkt ons tegen het kwaad.*

«*Het zal ons gemakkelijk vallen*," zegt de H. Chrysostomus, «*den Satan te overwinnen, als wij dikwerf bidden; maar als wij daarin traag zijn, dan maken wij onzen vijand de overwinning op ons gemakkelijk.*"

4°. *Het geeft kracht en lust tot het goede.*

Door het gebed werden de Martelaren zoozeer versterkt, dat zij zich konden verheugen bij al hun lijden en om Christus bereidvaardig den dood ondergingen. In het gebed vonden alle Heiligen de kracht ter beoefening van de heldhaftigste deugd.

5°. *Het gebed geeft troost in droefenis.*

«*Is iemand van u treurig, dat hij bidde*", zegt de H. Jacobus. Christus zelf nam in zijn lijden tot het gebed zijne toevlucht en wilde door een Engel vertroost worden, om ons te leeren, bij alle droefheid in het gebed troost te zoeken.

6°. *Het gebed verwerft hulp in allen nood en de genade der volharding in de deugd.*

God heeft aan zijne belofte, dat Hij ons gebed in alles, wat tot ons geluk kan strekken, verhooren zal, geene grenzen gesteld. Derhalve zal ons gebed ook onfeilbaar in *elken nood* die hulp van God verwerven, welke voor ons *het meest dienstig is*. Dit leert ons de geschiedenis zoowel van het Oude als van het Nieuwe Testament in de heerlijkste voorbeelden, zooals dat van de drie jongelingen in den brandenden vuuroven; van Daniël in den leeuwenkuil; van Susanna, enz. Wie kwam biddend tot Jesus zonder verhoord te worden? Niemand.

Ook de genade der volharding tot het einde toe zal ons gegeven worden, als wij daar om bidden en voortdurend blijven bidden. Immers alles, wat wij biddende vragen, zullen wij verkrijgen, zegt de almogende Heer.

§ 3.

Hoedanig moet ons gebed zijn?

Wij moeten bidden 1° *met aandacht.*

Wie zich, gedurende het gebed, *vrijwillig* met andere gedachten bezig houdt en derhalve schuld draagt van zijne verstrooiingen, begaat eene zondige oneerbiedigheid jegens God. Daarom moeten wij vóór het gebed alle wereldsche gedachten zooveel mogelijk verbannen.

Wie zich behoorlijk tot het gebed voorbereidt en onder het bidden zooveel mogelijk alle vreemde gedachten van zich verwijderd houdt,

heeft zich niet ongerust te maken over de verstrooiingen, welke hem tegen zijn wil bij het gebed overvallen. Door zijn strijd tegen die opkomende gedachten vermeerdert hij zelfs zijne verdiensten. God toch ziet alleen op onze bedoeling en op onzen goeden wil.

Wij moeten 2° *ootmoedig* bidden, namelijk met het levendig bewustzijn van onze zwakheid en onwaardigheid.

«*Het gebed van den ootmoedige dringt door de wolken heen*" (Eccli. XXXV, 21). De bede van den trotschen Phariseër verwekte Gods gramschap, terwijl die van den nederigen Tollenaar genade vond, en ter stond verhoord werd (Luc. XVIII).

3°. Wij moeten *met vertrouwen* bidden, d. i. vast hopen, dat God ons gebed zal verhooren, als het tot zijne eer en ons geluk dienstig is.

«*Ontbreekt het iemand aan wijsheid*," schrijft de H. Jacobus I. 5—7), «*hij vrage deze van God, die aan allen rijkelijk geeft . . , en zij zal hem gegeven worden. Hij bidde echter met geloof, zonder te twijfelen.*" Christus zelf verklaarde meermalen, dat het vertrouwen noodzakelijk is, om verhoord te worden, en altijd verleende Hij de gevraagde gunst, als de bede uit dat vaste vertrouwen voortkwam.

Niet alleen de rechtvaardigen, maar ook de zondaars moeten met vertrouwen bidden. Zoo deed *Maria Magdalena*, zoo deed de moordenaar aan het kruis, en zij werden door den Heer verhoord. De goddelijke Verlosser verzekert zelf, dat wij nimmer te vergeefs iets in zijnen naam zullen vragen.

4°. Wij moeten bidden *met overgeving aan Gods wil*, d. i. wij moeten het aan God overlaten, *wanneer* en *hoe* Hij goedvindt ons te verhooren.

De godvreezende *Judith* geeft ons, zooals de Bijbelsche geschiedenis 1) getuigt, in dit opzicht eene schoone en heilzame les, en hetzelfde leert ons het voorbeeld van Christus.

Eindelijk 5° wij moeten bidden *met volharding*, d. i. niet ophouden met bidden, zelfs al ondervinden wij niet, dat God ons verhoort.

Een treffend bewijs, hoeveel het volhardend gebed bij God vermag, levert het voorbeeld van de Chananeesche vrouw 2). Eerst nadat zij aanhoudend had gebeden, werd haar verlangen door den Heer vervuld.

---

1) Zie *Schuster*, I. 131.
2) Zie *Schuster*, II. 53.

Wordt soms ons gebed niet verhoord, dan is daarvan de reden, of wel 1° dat wij *niet goed* bidden, niet bidden gelijk het behoort;

òf 2° dat de gunst, welke wij vragen, voor ons niet dienstig is;

òf 3° dat wij niet volharden in het gebed.

Als wij goed bidden en volhardend vragen om iets, wat waarlijk tot eer van God en tot ons geluk dienstig is, dan wordt ons gebed altijd verhoord.

§ 4.

Over het inwendige gebed.

I. Bidden is spreken met God. Wij kunnen echter ook *alleen met ons hart* tot God spreken; want bij Hem, zijn niet, als bij den mensch, woorden noodig, om de gevoelens van ons hart kenbaar te maken. Zulk een gebed wordt genoemd *inwendig* gebed of *meditatie.*

II. Het gebed van meditatie of overweging bestaat hierin, dat men het leven en lijden van Christus, de goddelijke volmaaktheden of andere geloofswaarheden bij zichzelven overdenkt, om in het hart vrome gevoelens, maar vooral goede voornemens en besluiten te verwekken.

Volgens deze verklaring alzoo is het overwegende gebed eene oefening van de vermogens der ziel: geheugen, verstand en wil.

Het geheugen stelt het voorwerp der overweging, b. v. deze of gene waarheid des geloofs, voor den geest; het verstand zoekt naar de beweegredenen, welke ons moeten aansporen, overeenkomstig de erkende waarheid te leven, en in ons een berouw op te wekken, als wij dit tot dusverre niet gedaan hebben. Bij deze gevoelens van berouw, van ootmoed, van verlangen naar de deugd en liefde jegens God vertoeft dan de wil, maakt goede besluiten en voornemens, en eindelijk wordt de hulp des Allerhoogsten ingeroepen, ten einde die besluiten getrouw te volbrengen.

III. Het overwegende gebed is hoogst nuttig. De koninklijke Profeet zegt: «*Zalig de man, die de wet des Heeren dag en nacht overweegt! Hij is als een boom, geplant aan waterbeken, die zijne vruchten geeft te zijnen tijde.*"

IV. Iedereen kan in het gebed overwegen of de meditatie in beoefening brengen. Als het er op aankomt, deze of gene tijdelijke zaak tot stand te brengen, dan wordt men niet moede zich daarmede bezig te houden, en telkens er aan te denken, door welke middelen men zijn doel zal bereiken. Hetzelfde moet men doen met betrekking tot de gewichtigste van al onze aangelegenheden, de eeuwige zaligheid.

De meditatie kan op elk uur van den dag gehouden worden, maar de geschiktste tijd daartoe is de ochtend. Van Christus zelven verhaalt de Evangelist, dat «*Hij zeer vroeg des morgens opstond, naar eene eenzame plaats ging en daar bad*," Marc. I, 32).

§ 5.

Wanneer en voor wie moeten wij bidden?

I. Christus zegt, dat men *altijd* moet bidden en nooit ophouden (Luc. XVIII, 1). Dit gebod moet niet in den streng letterlijken zin opgenomen worden.

Het beteekent 1° dat wij nooit uit lichtzinnigheid of kleinmoedigheid of geestelijke traagheid het gebed mogen achterlaten;

2° dat wij *veel* of *dikwijls* moeten bidden. Niets belet ons gedurende onze bezigheden ons hart tot God te verheffen en een klein gebed te doen;

3° dat wij al *ons doen en laten*, onze genoegens en ook onze wederwaardigheden aan God *moeten opofferen*, ten einde van Hem de zaligheid te verkrijgen, m. a. w. alles te doen met de goede meening om, door het volbrengen van Gods wil, Hem te behagen en den hemel te winnen.

II. Dikwijls moet de Christen bidden, vooral echter

1° bij bekoringen, bij gewichtige ondernemingen, bij 't ontvangen der HH. Sacramenten, bij huiselijke en openbare rampen en gevaren;

2° 's morgens en 's avonds, vóór en na het eten, als de bedeklok luidt en als wij in de kerk zijn.

Het was voorheen een algemeen gebruik, en in echt christelijke huisgezinnen bestaat ook nu nog de gewoonte, om het morgen- en avondgebed gezamenlijk te verrichten. O! hoeveel draagt die gewoonte er toe bij, om geloof, godsvrucht en deugd te bewaren! Hoe krachtig, hoe aangenaam is zulk een gebed aan God.

„*Waar er twee of drie in mijnen naam vergaderd zijn,*" zegt Christus, „*daar ben Ik in hun midden, en wat zij ook vragen, het zal hun door den Vader in den hemel gegeven worden*" (Matth. XVIII, 19, 20).

III. Voor wie moeten wij bidden?

Wij moeten bidden voor alle menschen: voor levenden en afgestorvenen, vrienden en vijanden, bizonder voor onze ouders, broeders en zusters, bloedverwanten en weldoeners, geestelijke en wereldlijke overheden, ook voor de zondaars, de afgedwaalden en de ongeloovigen.

Gelijk wij alle menschen moeten beminnen, zoo moeten wij ook voor allen, zonder uitzondering, bidden, voor allen, die met ons aan de eeuwige zaligheid deelachtig kunnen worden, namelijk, die nog op deze wereld zijn of in het vagevuur lijden. Daartoe vermaant de Apostel Jacobus met de woorden: *Bidt voor elkander, opdat gij zalig moogt worden*" (V, 16); en de Apostel Paulus: *«ik vermaan u, dat er vóór alles gebeden, voorbeden, dankzeggingen geschieden voor alle menschen, voor koningen en alle overheden .... want dit is goed en welgevallig aan God, onzen Heiland, die wil, dat alle menschen zalig worden.*"

Hoe nauwer de band is, welke ons met den naaste vereenigt, des te dringender wordt ook de verplichting, hem in ons gebed te gedenken.

Vandaar dat wij op de eerste plaats dagelijks voor onze levende of reeds gestorven ouders moeten bidden, opdat wij hen eens in den hemel mogen wedervinden. — Zoo zij het!

EINDE.

INHOUDSTAFEL.

Bla dz

Voorrede . . . . . .
Inleiding . . . , ... 1

EERSTE DEEL.

DE GELOOFSLEER.

Ie HOOFDSTUK.

Over het geloof in 't algemeen. 8
§ 1. Begrip en voorwerp des geloofs . . . . . —
§ 2. Over het bestaan der goddelijke Openbaring . . 11
De Boeken van het Nieuwe Testament. . . , 14
De Boeken van het Oude Testament 17
§ 3. De voor christelijke en de christelijke Openbaring door mirakelen en profetieën bewezen 21
§ 4. Grondslag en bronnen des geloofs. Geheimen. . 25
§ 5. De H. Schrift als het woord Gods beschouwd . 27
§ 6. De Overlevering. Haar gezag 32
§ 7. Over de noodzakelijkheid des geloofs — Moderne onverschilligheid 35
§ 8. Over de eigenschappen des geloofs 38
§ 9. Verhouding tusschen rede en geloof . . . , . 44
§ 10. Belijdenis des geloofs. — Kruisteeken 46

IIe HOOFDSTUK.

Over de Apostolische Geloofsbelijdenis. Inleiding. 49

Eerste Afdeeling. — Over God en zijne eigenschappen in 't algemeen.

§ 1. Bronnen onzer kennis van God. Gods bestaan . 50

Bladz.

§ 2. Eenheid van God 53
§ 3. Over Gods wezen. 54
§ 4. Over Gods volmaaktheden in 't bizonder . . . 57
§ 5. Over de H. Drievuldigheid 66

Tweede Afdeeling. — De H. Drievuldigheid in hare werkingen naar buiten.

§ 1. Over Gods werken 68
§ 2. Over de schepping en het bestuur der wereld. . 70
A. Over de schepping in 't algemeen.
B. Over de schepping der wereld in den tijd.
C. Over het bestuur der wereld en de goddelijke Voorzienigheid.
§ 3. Over de schepping in 't bizonder 76
A. der Engelen.
B. der menschen. — Darwinisme. Onsterfelijkheid der ziel.
§ 4. Zondeval der eerste menschen. — Erfzonde. . . 84
§ 5. De Onbevlekte Ontvangenis 87
§ 6. Gods barmhartigheid na den zondeval 88

Derde Afdeeling. — Het werk der verlossing.

Inleiding. 92
§ 1. Jesus Christus, de beloofde Verlosser. 93
§ 2. J. C. waarlijk God 97
§ 3. J. C. waarachtig God en mensch te zamen in één persoon 101
§ 4. Doel der menschwording 104
§ 5. Voltrekking van het Verlossingswerk 105
§ 6. De nederdaling ter helle. De verrijzenis bewezen. 108
§ 7. De hemelvaart des Heeren 112
§ 8. Over het algemeen en het bizonder oordeel. . . 114

Vierde Afdeeling. — Het werk onzer heiligmaking.

Inleiding 118

A. Over God den H. Geest.

§ 1. Natuur des H. Geestes 119
§ 2. Over de werkingen des H. Geestes 121

B. Over de H. Kerk.

Bladz.

De ééne ware Kerk 125
§ 1. De ware Kerk van J. C. is de Katholieke Kerk. Kenteekenen. — Algemeene bewijzen 127
§ 2. Bestemming der Kerk 135
§ 3. Over het wezen en de inrichting der Kerk in 't algemeen 137
A. De Kerk is eene zichtbare en volmaakte maatschappij 138
Over de ziel en het lichaam der Kerk 140
Wie is van de Kerk uitgesloten? 141
B. Buiten de Kerk is de zaligheid onmogelijk. — Onverdraagzaamheid. — Inquisitie 142
C. De Kerk is eene ongelijke maatschappij . . 147
D. De Kerk is van elke andere macht onafhankelijk.
Verhouding tusschen Kerk en Staat 148
§ 4. Over andere eigenschappen der Kerk. A. Onvergankelijkheid. — Onveranderlijkheid 153
B. Over de onfeilbaarheid der Kerk 155
C. Over de onfeilbaarheid des Pausen 158
§ 5. De besturende en wetgevende macht in de Kerk 166
A. Over het *Primaat* 168
B. Natuur en voorrechten van het *Primaat* . . 172
C. Het Episcopaat 174

Vijfde afdeeling. — Voltrekking van het werk onzer heiligmaking.

§ 1. Over de gemeenschap der Heiligen 177
§ 2. Over de vergiffenis der zonden 179
§ 3. De verrijzenis des vleesches 180
§ 4. Over het eeuwig leven 183
I. De hemel.
II. De hel. Eeuwigheid der straf.
III. Het vagevuur.

TWEEDE DEEL.

DE ZEDENLEER.

Ie HOOFDSTUK.

Over de geboden in 't algemeen.

		Bladz.
	INLEIDING	192
§ 1.	Over het hoofdgebod der liefde	194
§ 2.	De liefde tot God	195
§ 3.	De liefde tot den naaste. Broederlijke berisping	198
§ 4.	De liefde tot ons zelven	202

IIe HOOFDSTUK.

Over de 10 *geboden Gods.*

§ 1.	Het eerste gebod	204
	Art. I. In- en uitwendige vereering Gods. Geloof en hoop	204
	Art. II. Zonden tegen dit gebod. Ongeloof en bijgeloof	207
	Art. III. Vereering en aanroeping der Heiligen	212
	Art. IV. Vereering der beelden en relikwieën.	218
§ 2.	Over het 2e gebod	222
	Art. I. IJdel gebruik van Gods Naam.	222
	Art. II. Godslastering. — Spotternij	222
	Art. III. Eed doen of zweren	223
	Art. IV. Vloeken	225
	Art. V. Belofte	226
§ 3.	Het 3e gebod. — Viering van den Zondag. — Slaafsche werken	229
§ 4.	Het 4e gebod	233
	Art. I. Plichten der kinderen jegens de ouders	234
	Art. II. Plichten der onderdanen jegens overheden	238
	Art. III. Plichten van ouders en oversten	240
§ 5.	Over het 5e gebod. — Moord. Duel. Zelfmoord. Ergernis	242
§ 6.	Over het 6e gebod	249
§ 7.	Over het 7e gebod. — Restitutie	253

Bladz.
§ 8. Over het 8e gebod. — Laster en kwaadspreken. 259
§ 9. Over het 9e en 10e gebod 263

IIIe HOOFDSTUK.

Over de vijf geboden der H. Kerk.

§ 1. Over het 1e gebod der Kerk. — Viering der Heiligedagen 268
§ 2. Over het 2e gebod. — Het Mishooren 271
§ 3. Het 3e gebod — Onthoudings- en vastendagen . 273
§ 4. Het 4e gebod. 276
§ 5. Over het 5e gebod. — De Paaschplicht . . . 277

IVe HOOFDSTUK.

Over de overtreding der geboden of over de zonden.

§ 1. Over de zonden in 't algemeen. 278
§ 2. Over de verschillende soorten van zonden. . . 284
Art. I. De hoofdzonden 285
Art. II. De zonden tegen den H. Geest. . . 290
Art. III. De wraakroepende zonden 291
Art. IV. De vreemde zonden 292

Ve HOOFDSTUK.

Over de deugden en de volmaaktheid.

§ 1. Over de christelijke deugden 294
§ 2. Over de volmaaktheid. Evangelische raden. Kloosters 298

DERDE DEEL.

DE GENADEMIDDELEN.

Ie HOOFDSTUK.

Over de genade.

§ 1. Over de genade in 't algemeen. 303

Bladz.

§ 2. Over de dadelijke genade. 304
§ 3. Over de heiligmakende genade 306
§ 4. Over de vruchten der heiligmakende genade en de verdienstelijkheid der goede werken. . . . 309

IIe HOOFDSTUK.

Over de HH. Sacramenten.

Over de Sacramenten in 't algemeen. 311
§ 1. Over het Doopsel.—Noodzakelijkheid des Doopsels 318
§ 2. Over het Vormsel 324
§ 3. Over het H. Sacrament des Altaars — Inleiding. 327
Eerste Afd. *De Eucharistie als Sacrament.*
Art. I. Over de waarachtige tegenwoordigheid van Christus. 328
Art. II. Over de *Transsubstantiatie* . : . . . 333
Art. III. *Hoelang* blijft Christus in het H. Sacrament tegenwoordig? 335
Art. IV. *Hoe* is Hij daar tegenwoordig? . . . 336
Art. V. De H. Eucharistie een *waar* Sacrament 337
Art. VI. De H. Communie 338
Tweede Afd. *Het H. Misoffer* 340
§ 4. Over de Biecht.
Art. I. Instelling en noodzakelijkheid der Biecht. 347
Art. II. Vereischten tot het waardig ontvangen van dit Sacrament. — Gewetensonderzoek 350
Art. III. Het berouw 352
Art. IV. Het voornemen 354
Art. V. De belijdenis. 355
Art. VI. De voldoening 358
§ 6. Over de aflaten 360
§ 7. Over het H. Oliesel 363
§ 8. Over het Priesterschap 366
§ 9. Over het Huwelijk. Beletselen. Gemengd huwelijk Trouwbelofte 368

IIIe HOOFDSTUK.

Bladz.

Over de Sacramentaliën 372

IVe HOOFDSTUK.

Over het Gebed.

§ 1. *Noodzakelijkheid* des gebeds 377
§ 2. Voornaamste vruchten des gebeds 378
§ 3. *Hoedanig* het gebed moet zijn 379
§ 4. Inwendig gebed 381
§ 5. Wanneer en voor wie wij bidden moeten . . . 382

Eccl x 11. 7
Jaz II 22-24
Gen III 19. 15
1 Cor XV 21-26